

Promemoria

Genomförande av 2018 års ändringsdirektiv till EU:s fjärde penningtvättsdirektiv

Fi2018/03025/B

September 2018

Förord

Regeringskansliet har gett f.d. kammarrättslagmannen Christer Sjödin i uppdrag att biträda Finansdepartementet i arbetet med att lämna förslag till de lagändringar som bedöms krävas i svensk rätt för att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/843 av den 30 maj 2018 om ändring av direktiv (EU) 2015/849 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, och om ändring av direktiven 2009/138/EG och 2013/36/EU. Kammarrättsassessorn Sofia Karlsson Wramsmyr har varit sekreterare.

Genom denna promemoria är uppdraget slutfört.

Sundsvall juli 2018

Christer Sjödin

/Sofia Karlsson Wramsmyr

Promemorians huvudsakliga innehåll

I denna promemoria lämnas förslag till de författningsändringar som är nödvändiga för ett fullständigt genomförande i svensk nationell rätt av kraven i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/843 av den 30 maj 2018 om ändring av direktiv (EU) 2015/849 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, och om ändring av direktiven 2009/138/EG och 2013/36/EU, förkortat ändringsdirektivet. Direktivets syfte är i huvudsak att förbättra det redan befintliga förebyggande ramverket och på ett mer effektivt sätt bekämpa finansiering av terrorism. I promemorian lämnas därutöver förslag som innebär att Säkerhetspolisen får samma möjlighet som Polismyndigheten (Finanspolisen) att enligt 4 kap. 6 § lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism ställa frågor till verksamhetsutövare och den som bedriver eller under de senaste fem åren har bedrivit penninginsamling för humanitärt, välgörande, kulturellt eller annat allmännyttigt ändamål. Säkerhetspolisen får härmed möjlighet att direkt kontakta finansiella aktörer utan att först behöva vända sig till Finanspolisen i ärenden som gäller finansiering av terrorism.

Genom promemorian förslås bl.a. att det införs en nationell automatiserad mekanism som gör det möjligt för vissa myndigheter att få snabb och direkt tillgång till uppgifter om enskilda personers tillgång till konton hos finansiella företag samt bankfack. För att bättre uppfylla syftet med mekanismen föreslås den innehålla ytterligare konton än de som krävs enligt ändringsdirektivet. Utöver Finanspolisen, som enligt ändringsdirektivet ska ha tillgång till uppgifterna i arbetet för att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism, föreslås även Säkerhetspolisen få sådan tillgång om det behövs för en utredning om finansiering av terrorism samt förundersökningsledaren i brottmål och åklagaren i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål få tillgång till uppgifterna. Skatteverket föreslås vidare ges tillgång till uppgifterna inom ramen för sin beskattningsverksamhet och Kronofogdemyndigheten inom ramen för sin verksamhet. Bestämmelser som bl.a. reglerar de uppgifter som ska finnas i systemet, åtkomsten till uppgifterna samt myndigheternas möjlighet att få tillgång till uppgifterna föreslås införas i en ny lag.

Det föreslås dessutom vissa justeringar i befintlig lagstiftning som innebär att aktörer som tillhandahåller plånböcker för virtuella valutor och viss yrkesmässig verksamhet som involverar konstverk omfattas av regelverket för penningtvätt och finansiering av terrorism. Möjligheterna att tillämpa förenklade åtgärder för elektroniska pengar föreslås vidare begränsas. I fråga om skärpta åtgärder som ska vidtas vid affärsförbindelser eller enstaka transaktioner när kunden är etablerad i ett land utanför EES som av Europeiska kommissionen har identifierats som ett högriskredjeländ föreslås att det införs uttryckliga bestämmelser som alltid ska vidtas i förhållande till dessa kunder. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ges vidare möjlighet att, i de fall där det särskilt är påkallat, ställa krav på att ytterligare riskreducerande

åtgärder. För att genomföra kraven i ändringsdirektivet om utbyte av information och samarbete mellan Finansinspektionen och andra medlemsstaters behöriga myndigheter, som utför tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut och andra myndigheter som omfattas av tystnadsplikt, föreslås det dessutom att det införs bestämmelser som möjliggör detta i de rörelselagar där sådan reglering inte redan ges. Det föreslås också vissa tillägg för att förtydliga redan befintligt regelverk, t.ex. att åtgärd för kundkännedom även kan omfatta kontroll genom elektronisk identifiering.

I fråga om regelverket för registrering av verkliga huvudmän föreslås att det införs vissa förändringar som innebär att en person som kan antas vara verklig huvudman för en juridisk person ska tillhandahålla uppgifter om huvudmannskapet som den juridiska personen behöver och att utländska personer med hemvist utanför EES som förvaltar trustar eller liknande juridiska konstruktioner i vissa fall ska vara skyldiga att registrera verklig huvudman i trusten. Bolagsverket föreslås också få en möjlighet att ta bort en uppenbart felaktig uppgift i registret och att skydda vissa personuppgifter i registret när det av särskild anledning kan antas att den enskilde kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men om uppgiften röjs. Därutöver föreslås det beträffande skyddet för anställda m.fl. införs bestämmelser om skadeståndsskyldighet för verksamhetsutövare som utsatt anställd, uppdragstagare eller annan som på liknande grund deltar i verksamheten för represalier på grund av att denne har informerat om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism, internt eller till Polismyndigheten eller har gjort en anmälan om misstänkta överträdelser av bestämmelserna i lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen. Förslaget omfattar i sådan del också ett rättsligt ramverk för att väcka en skadeståndstalan.

Ändringar föreslås genomföras genom en ny lag, lagen om ett nationellt system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas konton och bankfack hos vissa finansiella företag samt föranleder ändringar i lagen (1996:1006) om valutaväxling och annan finansiell verksamhet, lagen (2004:46) om värdepappersfonder, lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse, lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet, lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden, offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), lagen (2010:751) om betaltjänster, försäkringsrörelselagen (2010:2043), lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder, lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter, lagen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism och lagen om (2017:631) registrering av verkliga huvudmän.

Den nya lagen om ett nationellt system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas konton och bankfack hos vissa finansiella företag föreslås träda ikraft den 10 september 2020. Bestämmelsen i 3 kap. 32 § lagen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering, som innebär att kreditinstitut och finansiella institut inte får godta betalning med anonyma förbetalda kort som utfärdats av ett land utanför EES om kortet inte uppfyller de krav som ställs enligt nationell rätt, föreslås dock träda i kraft den 1 juli 2020 medan övriga författningsändringar föreslås träda i kraft den 1 januari 2020.

Innehållsförteckning

1	Lagförslag	9
1.1	Förslag till lag om ett nationellt system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas konton och bankfack hos vissa finansiella företag	9
1.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1006) om valutaväxling och annan finansiell verksamhet	12
1.3	Förslag till lag om ändring i lagen (2004:46) om värdepappersfonder	13
1.4	Förslag till lag om ändring i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse	14
1.5	Förslag till lag om ändring i lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet	15
1.6	Förslag till lag om ändring i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden	17
1.7	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	19
1.8	Förslag till lag om ändring i lagen (2010:751) om betaltjänster	22
1.9	Förslag till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (2010:2043)	23
1.10	Förslag till lag om ändring i lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder	24
1.11	Förslag till lag om ändring i lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter	25
1.12	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism	26
1.13	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:631) om registrering av verkliga huvudmän	38
2	Inledning	42
2.1	Bakgrund	42
2.2	Uppdraget	42
2.3	Arbetets bedrivande	43
3	Bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism	44
3.1	Det rättsliga ramverket	44
3.2	Allmänt om ändringsdirektivet	45
4	Säkerhetspolisens frågerätt	46
4.1	Finansunderrättelseenhetens roll och befogenheter	46
4.1.1	Internationella krav	46
4.1.2	Reglering i svensk rätt	46
4.2	Finanspolisens frågerätt	47
4.2.1	Internationella krav	47
4.2.2	Svensk reglering	47
4.3	Säkerhetspolisens ansvar för bekämpning av finansiering av terrorism	49
4.4	Överväganden och förslag	49

5	Genomförande av ändringsdirektivet	51
5.1	Mekanism för bank- och betalkonton.....	51
5.1.1	Gällande rätt	52
5.1.2	Uppgiftsinhämtningen i praktiken och det nuvarande systemets konsekvenser	54
5.1.3	Ändringsdirektivet.....	56
5.1.4	Behovet av utvidgning.....	64
5.1.5	Skyddet för den personliga integriteten.....	78
5.1.6	Teknisk utformning	88
5.1.7	Överväganden och förslag.....	92
5.2	Nya verksamhetsutövare	116
5.2.1	Inom för skatterådgivning angränsad verksamhet	116
5.2.2	Mellanhand vid uthyrning av fast egendom	117
5.2.3	Leverantörer av växlingstjänster mellan virtuella valutor och fiatvalutor och tillhandahållare av plånböcker för virtuella valutor	118
5.2.4	Aktörer som handlar med konstverk	121
5.3	Åtgärder för kundkännedom	124
5.3.1	Anonyma bankfack.....	124
5.3.2	Elektroniska pengar	125
5.3.3	Elektronisk identifiering och användning av betrodda tjänster m.m.	128
5.3.4	Uppföljning av affärsförbindelsen.....	130
5.4	Högriskredjeländer	131
5.4.1	Ändringsdirektivet.....	132
5.4.2	Gällande rätt	132
5.4.3	Överväganden och förslag.....	133
5.5	Förteckning över viktiga offentliga funktioner	137
5.5.1	Ändringsdirektivet.....	137
5.5.2	Gällande rätt	138
5.5.3	Överväganden och förslag.....	138
5.6	Uppgifter om verkligt huvudmannaskap	139
5.6.1	Identifiering och kontroll av verklig huvudman i vissa fall.....	139
5.6.2	Kännedom och dokumentation om den verkliga huvudmannen	141
5.6.3	Grundläggande krav i fråga om ett centralt register för trustar och trustliknande konstruktioner	144
5.6.4	Uppgifterna i registret	148
5.6.5	Tillgången till uppgifterna i registret.....	153
5.6.6	Åtgärder och sanktioner vid överträdelser.....	158
5.7	Finansunderrättelseenheten får bättre verktyg.....	159
5.7.1	Ändringsdirektivet.....	159
5.7.2	Gällande rätt	160
5.7.3	Överväganden och förslag	160
5.8	Skydd för anställda m.fl.	161
5.8.1	Ändringsdirektivet.....	162

	5.8.2	Gällande rätt	163
	5.8.3	Överväganden och förslag	165
5.9		Tillsynen.....	174
	5.9.1	Ändringsdirektivet.....	174
	5.9.2	Gällande rätt	175
	5.9.3	Överväganden och förslag	176
5.10		Samarbeten mellan behöriga myndigheter	178
	5.10.1	Ändringsdirektivet.....	178
	5.10.2	Gällande rätt	178
	5.10.3	Överväganden och förslag	179
5.11		Samarbete mellan finansunderrättelseenheter	181
	5.11.1	Ändringsdirektivet.....	181
	5.11.2	Gällande rätt	182
	5.11.3	Överväganden och förslag	183
5.12		Särskilt om samarbete som involverar myndigheter som har att utföra tillsyn över kreditinstituten och de finansiella instituten.....	184
	5.12.1	Ändringsdirektivet.....	185
	5.12.2	Gällande rätt	186
	5.12.3	Överväganden och förslag	187
5.13		Ytterligare krav enligt ändringsdirektivet.....	194
	5.13.1	Nationella riskbedömningar samt nationell samverkan och samordning	194
	5.13.2	Kundkännedomsåtgärder vid korrespondentförbindelser	195
5.14		Hänvisningar till EU-rättsakter.....	196
6		Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	196
7		Förslagets konsekvenser.....	198
	7.1	Problembeskrivning.....	198
	7.2	Tänkbara alternativa lösningar och effekter av att regleringen inte skulle komma till stånd.....	200
	7.3	Aktörer som berörs av regleringen samt effekterna för dessa.....	200
	7.3.1	Aktörer som omfattas av den befintliga regleringen.....	200
	7.3.2	Nya verksamhetsutövare.....	203
	7.3.3	Myndigheter	204
	7.3.4	Domstolar	205
	7.3.5	Enskilda personer	206
	7.3.6	Effekter för statens budget.....	206
	7.3.7	Sociala och miljömässiga effekter	207
	7.3.8	Effekter i relation till Agenda 2030	207
	7.4	Bemyndiganden som myndighetens beslutanderätt grundar sig på	207
	7.5	Kostnadsmässiga och andra konsekvenser av regleringen samt jämförelse av konsekvenserna för de övervägda regleringsalternativen	207
	7.6	Bedömning av om regleringen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till EU	208

7.7	Bedömning av om särskilda hänsyn behöver tas när det gäller tidpunkten för ikraftträdande och om det finns behov av speciella informationsinsatser	208
8	Författningskommentar	209
8.1	Förslaget till lag om ett nationellt system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas konton och bankfack hos vissa finansiella företag	209
8.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:1006) om valutaväxling och annan finansiell verksamhet	215
8.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (2004:46) om värdepappersfonder	217
8.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse	217
8.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet	218
8.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden	219
8.7	Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	219
8.8	Förslaget till lag om ändring i lagen (2010:751) om betaltjänster	222
8.9	Förslaget till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (2010:2043)	222
8.10	Förslaget till lag om ändring i lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder	223
8.11	Förslaget till lag om ändring i lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter	223
8.12	Förslaget till lagen om ändring i lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism	224
8.13	Förslaget till lagen om ändring i lagen om (2017:631) registrering av verkliga huvudmän	235
Bilaga 1	Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849 av den 20 maj 2015 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG och kommissionens direktiv 2006/70/EG	240
Bilaga 2	Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/843 av den 30 maj 2018 om ändring av direktiv (EU) 2015/849 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, och om ändring av direktiven 2009/138/EG och 2013/36/EU	285

1 Lagförslag

1.1 Förslag till lag om ett nationellt system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas konton och bankfack hos vissa finansiella företag

Härigenom förskrivs¹ följande.

Tillämpningsområde

1 § I denna lag finns bestämmelser om ett nationellt system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas konton och bankfack hos vissa finansiella företag

1. i syfte att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism samt utreda brottslig verksamhet,
2. för beskattningsändamål,
3. för utsokningsändamål
4. i syfte att utöva tillsynen över personer med näringsförbud samt
5. för att fullgöra internationella förpliktelser.

Med finansiella företag enligt denna lag avses företag som omfattas av lagen (1995:1571) om insättningsgaranti eller lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet.

Systemet

2 § Skatteverket ska tillhandahålla ett nationellt system för att ge myndigheter åtkomst till uppgifter om enskildas tillgång till konton och bankfack hos finansiella företag. Uppgifterna ska vara omedelbart tillgängliga och sökbara i systemet till dess att fem år har förflutit från det att kontot avslutats eller, när det gäller bankfack, hyresperioden upphört.

3 § Systemet ska ge information om,

1. när det gäller fysiska personer, fullständigt namn och person- eller samordningsnummer eller, om sådant nummer saknas, födelsedatum för samtliga innehavare av ett konto eller bankfack och i förekommande fall motsvarande information om innehavares vårdnadshavare, förmyndare, förvaltare, god man och fullmaktshavare,

2. när det gäller juridiska personer, firma eller namn och i förekommande fall organisationsnummer för samtliga innehavare av ett konto eller bankfack samt fullständigt namn och person- eller samordningsnummer eller, om sådant nummer saknas, födelsedatum för innehavares verkliga huvudmän och fullmaktshavare,

¹ Jfr. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/843 av den 30 maj 2018 om ändring av direktiv (EU) 2015/849 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, och om ändring av direktiven 2009/138/EG och 2013/36/EU.

3. när det gäller ett konto, Iban-nummer eller, om sådant nummer saknas, annat nummer som identifierar kontot samt datum för kontots öppnande och avslutande, och

4. när det gäller ett bankfack, hyresperiodens varaktighet.

4 § Finansiella företag ska ge systemet direkt, omedelbar och elektronisk tillgång till uppgifterna hos företaget enligt föreskrifter som Skatteverket får meddela.

5 § Om det finns särskilda skäl får Skatteverket efter ansökan besluta om undantag från kravet i 4 § på direkt, omedelbar och elektronisk tillgång till uppgifterna i 3 §. Den som beviljats ett sådant undantag ska i stället tillhandahålla uppgifterna till ett särskilt register som förs av Skatteverket. Skatteverket får meddela närmare föreskrifter om kraven på ansökan och skyldigheten att lämna uppgifter till registret.

Skatteverket får ta ut en avgift för prövning av ansökan som avses i första stycket enligt föreskrifter som verket får meddela.

Grundläggande bestämmelser om behandling av personuppgifter i systemet

6 § Skatteverket är personuppgiftsansvarigt för den behandling av personuppgifter som myndigheten utför i systemet.

7 § Personuppgifter får behandlas om det är nödvändigt för att

1. bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism,

2. utreda brott,

3. fullgöra Sveriges åtaganden i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder,

4. fastställa underlag för samt bestämmande, redovisning, betalning och återbetalning av skatter och avgifter,

5. kunna lämna upplysningar på begäran av en annan stat eller jurisdiktion enligt lagen (2012:843) om administrativt samarbete inom Europeiska unionen i fråga om beskattning eller ett avtal som medför skyldighet att utbyta upplysningar i skatteärenden,

6. utreda om det finns egendom som kan tas i anspråk för utmätning, kvarstad eller betalningssäkring,

7. utöva tillsyn över personer med näringsförbud, eller

8. fullgöra Sveriges åtaganden i ett ärende om kvarstad på bankmedel i mål och ärenden av privaträttslig natur samt handräckning i fråga om sociala avgifter och återkrav.

8 § Följande ska, för de ändamål som anges i 7 §, ha tillgång till uppgifter i systemet

1. Polismyndigheten och Säkerhetspolisen om det behövs för en utredning om penningtvätt och finansiering av terrorism,

2. undersökningsledaren om det begärs under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål,

3. åklagare i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål, på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol, eller i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder,

4. Skatteverket för kontroll av att uppgiftsskyldigheten enligt 15–35 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) har fullgjorts eller att sådan uppgiftsskyldighet kan fullgöras eller för att utföra utredning enligt 9 § lagen (2012:843) om administrativt samarbete inom Europeiska unionen i fråga om beskattning eller enligt ett avtal som medför skyldighet att utbyta upplysningar i skatteärenden, och

5. Kronofogdemyndigheten för utredning om i vad mån egendom finns som kan tas i anspråk för utmätning, kvarstad eller betalningssäkring, för utredning enligt lagen (2014:836) om näringsförbud eller för att fullgöra förpliktelser enligt Rådets förordning (EU) nr 655/2014 om inrättande av ett europeiskt förfarande för kvarstad på bankmedel i mål och ärenden av privaträttslig natur samt Europaparlamentets och Rådets förordning (EG) 987/2009 av den 16 september 2009 om tillämpningsbestämmelser till förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghets-systemen.

Rätt att ta del av uppgifter enligt första stycket gäller i den utsträckning det finns en rätt att hos finansiella företag fråga om uppgifter.

9 § Skatteverket ska utöver vad som följer av 3 kap. 5 § brottsdatalagen (2018:1177) säkerställa att det i systemet förs loggar över personuppgiftsbehandling i den utsträckning det är särskilt föreskrivet.

Sekretess

10 § I offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) finns bestämmelser om begränsningar i rätten att lämna ut uppgifter.

Tillsyn över finansiella företag

11 § Bestämmelser om tillsyn över och ingripanden mot finansiella företag finns i de lagar som reglerar dessa företag.

Överklagande

12 § Skatteverkets beslut att inte medge undantag enligt 5 § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 10 september 2020.

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1006) om valutaväxling och annan finansiell verksamhet

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1996:1006) om valutaväxling och annan finansiell verksamhet²

dels att 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 7 b §, och närmast före paragrafen en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §³

I denna lag avses med

1. valutaväxling: yrkesmässig handel med utländska sedlar och mynt samt resecheckar utställda i utländsk valuta,

2. annan finansiell verksamhet: yrkesmässig verksamhet som huvudsakligen består i att utföra en eller flera av de verksamheter som anges i 7 kap. 1 § andra stycket 2, 3 och 5–12 lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse, och

2. annan finansiell verksamhet: yrkesmässig verksamhet som huvudsakligen består i att utföra en eller flera av de verksamheter som anges i 7 kap. 1 § andra stycket 2, 3 och 5–12 lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse *samt tillhandahålla plånböcker för virtuella valutor*, och

3. finansiellt institut: fysisk eller juridisk person som ägnar sig åt valutaväxling eller annan finansiell verksamhet.

Samarbete och utbyte av information

7 b §

Finansinspektionen ska i sin tillsynsverksamhet samarbeta och utbyta information med behöriga myndigheter och Europeiska centralbanken i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

² Lagen omtryckt 2004:319. Senaste lydelse av lagens rubrik 2017:639.

³ Senaste lydelse 2010:759.

1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2004:46) om värdepappersfonder

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 5 § lagen (2004:46) om värdepappersfonder¹ ska ha följande lydelse.

10 kap. 5 §²

Finansinspektionen ska i sin tillsynsverksamhet samarbeta och utbyta information med behöriga myndigheter, Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten, Europeiska bankmyndigheten, Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten samt Europeiska systemrisknämnden i den utsträckning som följer av Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/65/EG.

Finansinspektionen ska i sin tillsynsverksamhet samarbeta och utbyta information med behöriga myndigheter, Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten, Europeiska bankmyndigheten, Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten samt Europeiska systemrisknämnden *och Europeiska centralbanken* i den utsträckning som följer av Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/65/EG *och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849 av den 20 maj 2015 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG och kommissionens direktiv 2006/70/EG, i den ursprungliga lydelsen.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2013:563.

² Senaste lydelse 2012:191.

1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse

Härigenom föreskrivs att 13 kap. 6 a § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 kap.

6 a §¹

Finansinspektionen ska i sin tillsynsverksamhet samarbeta och utbyta information med utländska behöriga myndigheter, Europeiska bankmyndigheten, Europeiska systemrisknämnden och Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Finansinspektionen ska i sin tillsynsverksamhet samarbeta och utbyta information med utländska behöriga myndigheter, Europeiska bankmyndigheten, Europeiska systemrisknämnden, Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten och *Europeiska centralbanken* i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

¹ Senaste lydelse 2014:982.

1.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet

dels att nuvarande 10 a § ska betecknas 10 b §,

dels att det ska införas en ny paragraf, 10 a §, och närmast före 10 a § en ny rubrik av följande lydelse,

dels att 18 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Samarbete och utbyte av information

10 a §

Finansinspektionen ska i sin tillsynsverksamhet samarbeta och utbyta information med behöriga myndigheter och Europeiska centralbanken i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

18 §¹

Finansinspektionen får förelägga ett företag som driver inlåningsverksamhet att göra rättelse om företaget

1. inte uppfyller kravet i 5 § första stycket eller 6 § första stycket,

2. överträder en bestämmelse i 9 §, 10 § andra stycket, 11 §, 12 § eller 14 § andra stycket,

3. överträder en bestämmelse i lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, eller föreskrifter som har meddelats med stöd av den lagen, *eller*

4. överträder någon annan bestämmelse i en författning som reglerar företagets inlåningsverksamhet.

3. överträder en bestämmelse i lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, eller föreskrifter som har meddelats med stöd av den lagen,

4. *inte uppfyller kraven i 4 eller 5 § lagen (2018:000) om ett nationellt system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas konton och bankfack hos vissa finansiella företag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av den lagen, eller*

5. överträder någon annan bestämmelse i en författning som

¹ Senaste lydelse 2017:647.

reglerar företagets inlåningsverksamhet.

Om en innehavare som avses i 6 § andra stycket inte uppfyller kravet i 6 § första stycket, får inspektionen förelägga denne att avyttra så stor del av aktierna eller andelarna att innehavet därefter inte är kvalificerat eller, om innehavaren är en juridisk person, att byta ut den i dess ledning diskvalificerade personen.

Om ett företag inte gör rättelse får inspektionen avföra det ur registret. Ett företag ska också avföras ur registret om det anmäler att det inte längre driver inlåningsverksamhet eller om det på annat sätt framgår att inlåningsverksamheten har upphört.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

1.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden

Härigenom föreskrivs att 23 kap. 5 § lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 kap.

5 §¹

Finansinspektionen ska i sin tillsynsverksamhet, i den utsträckning som följer av direktivet om marknader för finansiella instrument, förordningen om marknader för finansiella instrument och öppenhetsdirektivet, samarbeta och utbyta information med

Finansinspektionen ska i sin tillsynsverksamhet, i den utsträckning som följer av direktivet om marknader för finansiella instrument, förordningen om marknader för finansiella instrument, öppenhetsdirektivet och rådets direktiv (EU) 2015/849 av den 20 maj 2015 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG och kommissionens direktiv 2006/70/EG, i den ursprungliga lydelsen, samarbeta och utbyta information med

1. behöriga myndigheter,
2. Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten,
3. Europeiska systemrisknämnden,
4. byrån för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter (Acer),
5. offentliga organ som har behörighet för tillsyn över spotmarknader och auktionsmarknader,
6. behöriga myndigheter, registerförvaltare och andra offentliga organ som har uppdrag att utöva tillsyn enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/87/EG, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 421/2014, och
7. offentliga organ som är ansvariga för tillsyn, förvaltning och reglering av fysiska jordbruks-

6. behöriga myndigheter, registerförvaltare och andra offentliga organ som har uppdrag att utöva tillsyn enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/87/EG, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 421/2014,

7. offentliga organ som är ansvariga för tillsyn, förvaltning och reglering av fysiska jordbruks-

¹ Senaste lydelse 2017:679.

marknader enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1308/2013 av den 17 december 2013 om upprättande av en samlad marknadsordning för jordbruksprodukter och om upphävande av rådets förordningar (EEG) nr 922/72, (EEG) nr 234/79, (EG) nr 1037/2001 och (EG) nr 1234/2007.

marknader enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1308/2013 av den 17 december 2013 om upprättande av en samlad marknadsordning för jordbruksprodukter och om upphävande av rådets förordningar (EEG) nr 922/72, (EEG) nr 234/79, (EG) nr 1037/2001 och (EG) nr 1234/2007, och

8. *Europeiska centralbanken.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

1.7 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att det i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska införas fem nya paragrafer, 21 kap. 4 b och 4 c §§, 31 kap. 11 a och 11 b §§ och 36 kap. 4 §, och närmast före 21 kap. 4 b och 4 c §§, och 31 kap. 11 a och 11 b §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

21 kap.

Bolagsverkets register över verkliga huvudmän

4 b §

Sekretess gäller för uppgift i Bolagsverkets register enligt lagen (2017:631) om registrering av verkliga huvudmän om namn eller personnummer eller motsvarande identitetsbeteckning om det av särskild anledning kan antas att den enskilde kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Sekretessbrytande bestämmelse

4 c §

Sekretessen enligt 4 b § hindrar inte att uppgift om en enskild lämnas till Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, undersökningsledaren i en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål, åklagare, Skatteverket eller Kronofogdemyndigheten, om den mottagande myndigheten behöver uppgiften i sin verksamhet.

31 kap.

Nationellt system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas konton och bankfack hos vissa finansiella företag

11 a §

Sekretess gäller i verksamhet som avser förande av register enligt lagen (2018:000) om ett nationellt system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas konton och bankfack hos vissa finansiella företag för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

Sekretess gäller vidare för uppgift om en enskilds personliga förhållanden i en logg som sparas i det system som avses i lagen (2018:000) om ett nationellt system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas konton och bankfack hos vissa finansiella företag, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att det syfte som utgjort grund för användningen av systemet motverkas eller den framtida verksamheten skadas eller att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Sekretessbrytande bestämmelse

11 b §

Sekretessen enligt 11 a § hindrar inte att en uppgift lämnas ut enligt vad som föreskrivs i lagen (2018:000) om ett nationellt system för myndigheters tillgång

till uppgifter om enskildas konton

och bankfack hos vissa finansiella företag.

36 kap.

4 §¹

Sekretess gäller hos domstol för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider avsevärd skada eller betydande men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i

1. mål om kollektivavtal, och
2. mål om tillämpningen av
 - lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet,
 - lagen (1982:80) om anställningsskydd,
 - 6 kap. 7–12 §§ skollagen (2010:800),
 - 31–33 §§ lagen (1994:260) om offentlig anställning,
 - 4–11 §§ lagen (1994:261) om fullmaktsanställning,
 - 16 och 17 §§ föräldraledighetslagen (1995:584),
 - 3–7 §§ lagen (2002:293) om förbud mot diskriminering av deltid-arbetande arbetstagare och arbetstagare med tidsbegränsad anställning,
 - 2 och 5 kap. diskrimineringslagen (2008:567), *eller*
 - 2 och 5 kap. diskrimineringslagen (2008:567),
 - lagen (2016:749) om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden *eller*
 - 2 kap. 15 a § och 6 kap. 4 b § lagen (2017:630) om penningtvätt och finansiering av terrorism.

Sekretess gäller därutöver för uppgift som hänför sig till sådan verksamhet som avses i 2 kap. 7 § 1 polisdatalagen (2010:361)², om den förekommer i ett mål om tillämpning av 2 kap. 15 a § och 6 kap. 4 b § lagen (2017:630) om penningtvätt och finansiering av terrorism och det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med beslutande eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

¹ Senaste lydelse 2016:750.

² Polisdatalagen kommer den 1 januari 2019 att ersättas av lagen om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. I prop. 2017/18:269 återfinns aktuell bestämmelse i 2 kap. 1 § 1 den nya lagen.

1.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:751) om betaltjänster

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 4 § lagen (2010:751) om betaltjänster ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

4 §¹

Finansinspektionen ska i sin tillsynsverksamhet, i den utsträckning som följer av betalkontodirektivet och betaltjänstdirektivet, samarbeta och utbyta information med motsvarande behöriga myndigheter inom EES. Samarbeta och informationsutbyte ska även ske med Europeiska centralbanken, nationella centralbanker, Europeiska kommissionen, Europeiska bankmyndigheten och andra behöriga myndigheter som utsetts i enlighet med unionsrätt som är tillämplig på betaltjänstleverantörer.

Finansinspektionen ska i sin tillsynsverksamhet, i den utsträckning som följer av betalkontodirektivet, betaltjänstdirektivet och *Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849 av den 20 maj 2015 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG och kommissionens direktiv 2006/70/EG, i den ursprungliga lydelsen*, samarbeta och utbyta information med motsvarande behöriga myndigheter inom EES. Samarbeta och informationsutbyte ska även ske med Europeiska centralbanken, nationella centralbanker, Europeiska kommissionen, Europeiska bankmyndigheten och andra behöriga myndigheter som utsetts i enlighet med unionsrätt som är tillämplig på betaltjänstleverantörer.

En behörig myndighet inom EES får närvara vid en kontroll som utförs av Finansinspektionen.

Finansinspektionen får delegera uppgiften att genomföra en kontroll på plats av en filial eller ombud till ett betalningsinstitut som står under dess tillsyn till en behörig myndighet i ett annat land inom EES.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

¹ Senaste lydelse 2018:175.

1.9 Förslag till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (2010:2043)

Häri genom föreskrivs att 17 kap. 3 § försäkringsrörelselagen (2010:2043) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 kap.

3 §¹

Finansinspektionen ska i sin tillsynsverksamhet samarbeta och utbyta information med behöriga myndigheter, Europeiska kommissionen och Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen

Finansinspektionen ska i sin tillsynsverksamhet samarbeta och utbyta information med behöriga myndigheter, Europeiska kommissionen och Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten *samt Europeiska centralbanken* i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

¹ Senaste lydelse 2015:700.

1.10 Förslag till lag om ändring i lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder

Härigenom föreskrivs att 13 kap. 10 § lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 kap.

10 §

Finansinspektionen ska i sin tillsynsverksamhet samarbeta och utbyta information med andra behöriga myndigheter, Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten samt Europeiska systemrisknämnden, i den utsträckning som följer av direktivet om förvaltare av alternativa investeringsfonder.

Finansinspektionen ska i sin tillsynsverksamhet samarbeta och utbyta information med andra behöriga myndigheter, Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten samt Europeiska systemrisknämnden *och Europeiska centralbanken*, i den utsträckning som följer av direktivet om förvaltare av alternativa investeringsfonder *och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849 av den 20 maj 2015 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG och kommissionens direktiv 2006/70/EG, i den ursprungliga lydelsen.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

1.11 Förslag till lag om ändring i lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter ska införas en ny paragraf, 19 a §, och närmast före 19 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Samarbete och utbyte av information

19 a §

Finansinspektionen ska i sin tillsynsverksamhet samarbeta och utbyta information med behöriga myndigheter och Europeiska centralbanken i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

1.12 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism

dels att 1 kap. 2 §, 2 kap. 6 och 15 §§, 3 kap. 7, 8, 13, 17, 18 och 31 §§, 4 kap. 6 §, 6 kap. 4 § och 8 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas nio nya paragrafer, 1 kap. 11 §, 2 kap. 15 a 15 c §§, 3 kap. 32 §, 6 kap. 4 a4 d §§, och närmast före 1 kap. 11 § en ny rubrik av följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2017/18:220 *Föreslagen lydelse*

1 kap.

2 §¹

Denna lag gäller för fysiska och juridiska personer som driver

1. bank- eller finansieringsrörelse enligt lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse,

2. livförsäkringsrörelse,

3. värdepappersrörelse enligt 2 kap. 1 § lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden,

4. verksamhet som kräver ansökan hos Finansinspektionen enligt lagen (1996:1006) om valutaväxling och annan finansiell verksamhet eller lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet,

5. försäkringsförmedling enligt lagen (2005:405) om försäkringsförmedling, i fråga om sådan verksamhet rörande livförsäkring, bedriven av andra än anknutna försäkringsförmedlare,

6. verksamhet för utgivning av elektroniska pengar enligt lagen (2011:755) om elektroniska pengar,

7. fondverksamhet enligt lagen (2004:46) om värdepappersfonder,

8. verksamhet med att som betalningsinstitut tillhandahålla betaltjänster enligt lagen (2010:751) om betaltjänster,

9. verksamhet med att tillhandahålla betaltjänster enligt lagen om betaltjänster utan att vara betalningsinstitut, dock inte om verksamheten uteslutande avser kontoinformationstjänster,

10. verksamhet som förvaltare av alternativa investeringsfonder enligt lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder,

11. verksamhet med konsumentkrediter enligt lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter,

12. verksamhet med bostadskrediter enligt lagen (2016:1024) om verksamhet med bostadskrediter,

13. verksamhet som fastighetsmäklare med fullständig registrering enligt fastighetsmäklarlagen (2011:666),

14. spelverksamhet som bedrivs med licens eller registrering enligt spellagen (2018:000),

¹ Senaste lydelse 2018:177.

15. yrkesmässig handel med varor, om det kan antas att det i verksamheten eller en del av verksamheten genomförs eller kommer att genomföras transaktioner, enstaka eller sådana som kan antas ha samband, som innebär att utbetalt eller mottaget belopp i kontanter uppgår till motsvarande 5 000 euro eller mer,

16. verksamhet enligt pantbankslagen (1995:1000),

17. verksamhet som auktoriserad eller godkänd revisor eller registrerat revisionsbolag,

18. yrkesmässig verksamhet som avser bokföringstjänster eller revisionsstjänster som inte omfattas av 18,

19. yrkesmässig rådgivning avseende skatter och avgifter (skatterådgivare),

20. yrkesmässig verksamhet som advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå, till den del verksamheten avser tjänster som anges i 4 § första stycket,

21. yrkesmässig verksamhet som annan oberoende jurist än som avses i 20, till den del verksamheten avser tjänster som anges i 4 § första stycket, *eller*

22. yrkesmässig verksamhet till den del verksamheten avser tjänster som anges i 4 § andra stycket och verksamhetsutövaren inte är en sådan person som avses i 17–21.

21. yrkesmässig verksamhet som annan oberoende jurist än som avses i 20, till den del verksamheten avser tjänster som anges i 4 § första stycket,

22. yrkesmässig verksamhet till den del verksamheten avser tjänster som anges i 4 § andra stycket och verksamhetsutövaren inte är en sådan person som avses i 17–21,

23. yrkesmässig handel med konstverk, om det kan antas att det i verksamheten eller en del av verksamheten genomförs eller kommer att genomföras transaktioner, enstaka eller sådana som kan antas ha samband, som innebär att utbetalt eller mottaget belopp uppgår till motsvarande 10 000 euro eller mer, eller

24. yrkesmässig verksamhet som avser förvaring av konstverk i en frihamn om det kan antas att det i verksamheten eller en del av verksamheten genomförs eller kommer att genomföras transaktioner, enstaka eller sådana som kan antas ha samband, som innebär att utbetalt eller mottaget belopp uppgår till motsvarande 10 000 euro eller mer.

Vissa speltjänster får undantas från tillämpning av lagen eller bestämmelser i den enligt föreskrifter som meddelas med stöd av 8 kap. 1 § 1.

Särskilt om internationella organisationer

11 §

De närmare funktioner hos en internationell organisation som är ackrediterad i Sverige och som avses i 8 § 5 b ska anges i en förteckning som utfärdas och hålls uppdaterad av organisationen. När förteckningen utfärdats eller uppdaterats ska organisationen sända den till Europeiska kommissionen.

2 kap.

6 §

En verksamhetsutövare som avses i 1 kap. 2 § första stycket 1–12 får inte föra anonyma konton *eller* utfärda anonyma motböcker.

En verksamhetsutövare som avses i 1 kap. 2 § första stycket 1–12 får inte föra anonyma konton, utfärda anonyma motböcker *eller* tillhandahålla anonyma bankfack.

15 §

En verksamhetsutövare ska ha rutiner och vidta de åtgärder i övrigt som behövs för att skydda anställda, uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i verksamheten från hot eller fientliga åtgärder till följd av att de fullgör verksamhetsutövarens skyldigheter enligt denna lag.

En verksamhetsutövare ska ha rutiner och vidta de åtgärder i övrigt som behövs för att skydda anställda, uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i verksamheten från hot, *hämnd* eller fientliga åtgärder till följd av att de fullgör verksamhetsutövarens skyldigheter enligt denna lag.

En verksamhetsutövare får inte utsätta en anställd, uppdragstagare eller annan som på liknande grund deltar i verksamheten för repressalier på grund av att denne har informerat om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism, internt eller till Polismyndigheten.

15 a §

En verksamhetsutövare som bryter mot 15 § andra stycket ska betala skadestånd för den förlust som uppkommer och för den kränkning som lagbrottet innebär.

Om talan förs med anledning av uppsägning eller avskedande eller annat förfarande som omfattas av

lagen (1982:80) om anställnings-
skydd får ersättning för förlust
som avser tid efter anställningens
upphörande under alla förhållan-
den bestämmas till högst det be-
lopp som anges i 39 § i den lagen.

Om det är skäligt får skadestån-
det sättas ned eller helt falla bort.

15 b §

Om den som anser sig ha blivit
utsatt för repressalier som strider
mot 15 § andra stycket visar
omständigheter som ger anledning
att anta att så är fallet, är det
verksamhetsutövaren som ska visa
att sådana repressalier inte har
vidtagits.

15 c §

Mål enligt 15 a § som rör an-
ställd eller den som hos verksam-
hetsutövaren fullgör praktik eller
utför arbete som inhyrd eller in-
lånad arbetskraft ska handläggas
enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister.

Mål enligt 15 a § som rör annan
än den som avses i första stycket
ska prövas av allmän domstol och
handläggas enligt bestämmelserna
i rättegångsbalken om rättegången
i tvistemål när förlikning om saken
är tillåten.

I mål enligt första stycket tilläm-
pas 64 § första stycket, 65 och
66 §§ lagen (1976:580) om med-
bestämmande i arbetslivet när det
gäller den tid inom vilken förhand-
ling ska begäras eller talan
väckas. Om förhandling inte be-
gärs eller talan inte väcks inom
den föreskrivna tiden, är rätten till
förhandling respektive talan för-
lorad.

3 kap.

7 §

En verksamhetsutövare ska identifiera kunden och kontrollera kundens identitet genom identitetshandlingar eller registerutdrag eller genom andra uppgifter och handlingar från en oberoende och tillförlitlig källa.

En verksamhetsutövare ska identifiera kunden och kontrollera kundens identitet genom identitetshandlingar eller registerutdrag eller genom andra uppgifter och handlingar från en oberoende och tillförlitlig källa, *vilket inkluderar medel för elektronisk identifiering, relevanta betrodda tjänster enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG samt andra säkra, fjärrkontrollerade eller elektroniska identifieringsprocesser som är reglerade, erkända, godkända eller accepterade av relevanta nationella myndigheter.*

Om kunden företräds av en person som uppger sig handla på kundens vägnar, ska verksamhetsutövaren kontrollera den personens identitet och behörighet att företräda kunden.

8 §

En verksamhetsutövare ska utreda om kunden har en verklig huvudman. Om kunden är en juridisk person, en trust eller en liknande juridisk konstruktion, ska utredningen omfatta åtgärder för att förstå kundens ägarförhållanden och kontrollstruktur. Om kunden har en verklig huvudman, ska verksamhetsutövaren vidta åtgärder för att kontrollera den verkliga huvudmannens identitet.

En verksamhetsutövare ska utreda om kunden har en verklig huvudman. *Utredningen ska omfatta registerkontroll. Med registerkontroll avses att uppgifter hämtas från ett register som omfattas av lagen (2017:631) om registrering av verkliga huvudmän.* Om kunden är en juridisk person, en trust eller en liknande juridisk konstruktion, ska utredningen omfatta åtgärder för att förstå kundens ägarförhållanden och kontrollstruktur. Om kunden har en verklig huvudman, ska verksamhetsutövaren vidta åtgärder för att kontrollera den verkliga huvudmannens identitet.

Första stycket gäller inte om kunden är ett aktiebolag vars aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad i Sverige eller inom EES eller på en motsvarande marknad utanför EES.

Om kunden är en juridisk person och det efter åtgärder enligt första stycket står klart att den juridiska personen inte har en verklig huvudman, ska den person som är styrelseordförande, verkställande direktör eller motsvarande befattningshavare anses vara verklig huvudman. Detsamma gäller om verksamhetsutövaren har anledning att anta att den person som identifierats enligt första stycket inte är den verkliga huvudmannen.

13 §

En verksamhetsutövare ska löpande och vid behov följa upp pågående affärsförbindelser i syfte att säkerställa att kännedomen om kunden enligt 7, 8 och 10–12 §§ är aktuell och tillräcklig för att hantera den bedömda risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism.

En verksamhetsutövare ska löpande och vid behov följa upp pågående affärsförbindelser i syfte att säkerställa att kännedomen om kunden enligt 7, 8 och 10–12 §§ är aktuell och tillräcklig för att hantera den bedömda risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism. *Sådana åtgärder för kundkännedom ska åtminstone vidtas om den ansvariga enheten har en rättslig skyldighet att under det berörda kalenderåret kontakta kunden för att granska alla relevanta uppgifter om den verkliga huvudmannen eller de verkliga huvudmännen, eller om den ansvariga enheten har haft denna skyldighet enligt rådets direktiv 2011/16/EU av den 15 februari 2011 om administrativt samarbete i fråga om beskattning och om upphävande av direktiv 77/799/EEG, i den ursprungliga lydelsen.*

17 §

Skärpta åtgärder enligt 16 § ska vidtas vid affärsförbindelser eller enstaka transaktioner när kunden är etablerad i ett land utanför EES som av Europeiska kommissionen har identifierats som ett högrisk-tredjeland.

Skärpta åtgärder ska vidtas vid affärsförbindelser eller enstaka transaktioner när kunden är etablerad i ett land utanför EES som av Europeiska kommissionen har identifierats som ett högrisk-tredjeland. *Dessa skärpta åtgärder ska omfatta att*

1. inhämta ytterligare information om kunden och den verkliga huvudmannen eller de verkliga huvudmännen,

2. inhämta ytterligare information om affärsförbindelsens avsedda natur,

3. inhämta information om varifrån kundens och den verkliga huvudmannen eller de verkliga huvudmännens medel eller förmögenhet kommer,

4. inhämta information om skälen till planerade eller genomförda transaktioner.

5. inhämta godkännande från företagsledningen att inleda eller fortsätta en affärsförbindelse och

6. förstärka övervakningen av affärsförbindelserna genom att öka antalet kontroller och förbättra tidpunkterna för deras genomförande samt välja ut de transaktionsmönster som bör analyseras ytterligare.

Sådana åtgärder behöver inte vidtas i förhållande till filialer eller dotterföretag till juridiska personer som är etablerade inom EES, om

1. den juridiska personen omfattas av denna lag eller motsvarande krav enligt utländsk rätt,

2. risken för penningtvätt och finansiering av terrorism som kan förknippas med kunden inte bedöms som hög vid riskbedömning enligt 2 kap. 3 §, och

3. kunden tillämpar rutiner som fastställts enligt 2 kap. 8 eller 9 § eller motsvarande krav enligt lagstiftningen i det land där kunden finns eller har hemvist.

18 §

Vid korrespondentförbindelser mellan en verksamhetsutövare som avses i 1 kap. 2 § första stycket 1–12 och ett kreditinstitut eller finansiellt institut med hemvist utanför EES ska verksamhetsutövare utöver åtgärder enligt 7, 8 och 10–13 §§ alltid

Vid korrespondentförbindelser mellan en verksamhetsutövare som avses i 1 kap. 2 § första stycket 1–12 och ett kreditinstitut eller finansiellt institut med hemvist utanför EES *där betalning genomförs* ska verksamhetsutövare *när en affärsförbindelse inleds* utöver åtgärder enligt 7, 8 och 10–13 §§ alltid

1. inhämta tillräckligt med information om motparten för att kunna förstå verksamheten och utifrån offentligt tillgänglig information bedöma motpartens anseende och tillsynens kvalitet,

2. bedöma motpartens kontroller för att förhindra penningtvätt och finansiering av terrorism,

3. dokumentera respektive instituts ansvar att vidta kontrollåtgärder och de åtgärder som det vidtar,

4. inhämta godkännande från behörig beslutsfattare innan en ny korrespondentförbindelse ingås, och

5. förvissa sig om att motparten har kontrollerat identiteten på kunder som har direkt tillgång till konton hos kreditinstitutet eller det finansiella

institutet och fortlöpande följer upp dessa kunder samt på begäran kan lämna relevanta kunduppgifter.

31 §

En verksamhetsutövare får besluta att inte vidta de åtgärder för kundkännedom som avses i 7, 8 och 10–13 §§ i fråga om elektroniska pengar enligt lagen (2011:755) om elektroniska pengar, om

1. betalningsinstrumentet inte kan återuppladdas eller har en månatlig gräns för penningtransaktioner på ett belopp motsvarande högst 250 euro och endast kan användas för betalning i Sverige,

2. det högsta belopp som lagras elektroniskt inte överstiger ett belopp motsvarande 250 euro,

3. betalningsinstrumentet kan användas uteslutande för inköp av varor eller tjänster,

4. betalningsinstrumentet inte kan finansieras med anonyma elektroniska pengar, och

5. kontantinlösen eller kontantuttag av de elektroniska pengarnas penningvärde inte får ske med belopp som överstiger motsvarande 100 euro.

Förenklade åtgärder för kundkännedom enligt första stycket får tillämpas endast om utgivaren av instrument för elektroniska pengar övervakar affärsförbindelserna och transaktionerna så noga att ovanliga eller misstänkta transaktioner kan upptäckas enligt 4 kap. 1 §.

1. betalningsinstrumentet inte kan återuppladdas eller har en månatlig gräns för penningtransaktioner på ett belopp motsvarande högst 150 euro och endast kan användas för betalning i Sverige,

2. det högsta belopp som lagras elektroniskt inte överstiger ett belopp motsvarande 150 euro,

5. kontantinlösen eller kontantuttag av de elektroniska pengarnas penningvärde inte får ske med belopp som överstiger motsvarande 50 euro.

Förenklade åtgärder för kundkännedom enligt första stycket får tillämpas endast om utgivaren av instrument för elektroniska pengar övervakar affärsförbindelserna och transaktionerna så noga att ovanliga eller misstänkta transaktioner kan upptäckas enligt 4 kap. 1 §. *I fråga betalningstransaktioner som initieras via Internet eller genom annat medel för distanskommunikation får förenklade åtgärder för kundkännedom enligt första stycket inte tillämpas om betalningsbeloppet överstiger ett belopp motsvarande 50 euro per transaktion.*

32 §

Kreditinstitut och finansiella institut får inte godta betalning med anonyma förbetalda kort som utfärdats av ett land utanför EES om kortet inte uppfyller de krav som ställs i 31 §.

4 kap.

6 §

På begäran av Polismyndigheten ska en verksamhetsutövare och den som bedriver eller under de senaste fem åren har bedrivit penninginsamling för humanitärt, välgörande, kulturellt eller annat allmännyttigt ändamål utan dröjsmål lämna alla uppgifter som behövs för en utredning om penningtvätt eller finansiering av terrorism.

När uppgifter har lämnats enligt 3 §, ska även andra fysiska eller juridiska personer som avses i 1 kap. 2–5 §§ lämna de uppgifter för utredningen som Polismyndigheten begär.

På begäran av Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen ska en verksamhetsutövare och den som bedriver eller under de senaste fem åren har bedrivit penninginsamling för humanitärt, välgörande, kulturellt eller annat allmännyttigt ändamål utan dröjsmål lämna alla uppgifter som behövs för en utredning om penningtvätt eller finansiering av terrorism.

När uppgifter har lämnats enligt 3 §, ska även andra fysiska eller juridiska personer som avses i 1 kap. 2–5 §§ lämna de uppgifter för utredningen som Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen begär.

6 kap.

4 §²

En verksamhetsutövare ska tillhandahålla ändamålsenliga rapporteringssystem för anställda och uppdragstagare som vill göra anmälningar om misstänkta överträdelser av bestämmelserna i denna lag eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

För verksamhetsutövare som omfattas av förordning (EU) 2015/847 ska rapporteringssystemen även möjliggöra anmälningar av misstänkta överträdelser av bestämmelserna i den förordningen.

En verksamhetsutövare ska tillhandahålla ändamålsenliga rapporteringssystem för anställda, uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i verksamheten som vill göra anmälningar om misstänkta överträdelser av bestämmelserna i denna lag eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

4 a §

En verksamhetsutövare ska ha rutiner och vidta de åtgärder i övrigt som behövs för att skydda anställda, uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i verksamheten från hot, hämnd eller fientliga åtgärder till följd av att de gjort en anmälan om misstänkta överträdelser av bestämmelserna i denna lag eller

² Senaste lydelse 2018:332.

föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

En verksamhetsutövare får inte utsätta en anställd, uppdrags-tagare eller annan som på liknande grund deltar i verksamheten för repressalier på grund av att denne har gjort en anmälan.

4 b §

En verksamhetsutövare som bryter mot 4 a § andra stycket ska betala skadestånd för den förlust som uppkommer och för den kränkning som lagbrottet innebär.

Om talan förs med anledning av uppsägning eller avskedande eller annat förfarande som omfattas av lagen (1982:80) om anställnings-skydd får ersättning för förlust som avser tid efter anställningens upphörande under alla förhållanden bestämmas till högst det be-lopp som anges i 39 § i den lagen.

Om det är skäligt får skade-ståndet sättas ned eller helt falla bort.

4 c §

Om den som anser sig ha blivit utsatt för repressalier som strider mot 4 a § andra stycket visar omständigheter som ger anledning att anta att så är fallet, är det verksamhetsutövaren som ska visa att sådana repressalier inte har vidtagits.

4 d §

Mål enligt 4 b § som rör anställd eller den som hos verksamhetsut-övaren fullgör praktik eller utför arbete som inhyrd eller inlånad arbetskraft ska handläggas enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister.

Mål enligt 4 b § som rör annan än den som avses i första stycket ska prövas av allmän domstol och handläggas enligt bestämmelserna i rättegångsbalken om rättegången

i tvistemål när förlikning om saken är tillåten.

I mål enligt första stycket tillämpas 64 § första stycket, 65 och 66 §§ lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet när det gäller den tid inom vilken förhandling ska begäras eller talan väckas. Om förhandling inte begärs eller talan inte väcks inom den föreskrivna tiden, är rätten till förhandling respektive talan förlorad.

8 kap.

1 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. undantag för vissa speltjänster från tillämpning av lagen eller bestämmelser i den,

2. innehållet i och omfattningen av den allmänna riskbedömningen enligt 2 kap. 1 § och om faktorer som kan tyda på låg eller hög risk för penningtvätt eller finansiering av terrorism,

3. undantag från kravet på dokumenterade riskbedömningar enligt 2 kap. 2 §,

4. riskklassificering av kunder enligt 2 kap. 3 §, inbegripet faktorer som kan tyda på låg eller hög risk för penningtvätt eller finansiering av terrorism,

5. innehållet i och omfattningen av interna och gemensamma rutiner enligt 2 kap. 8 och 9 §§,

6. innehållet i rutiner för lämplighetsprovning enligt 2 kap. 13 §,

7. dokumentation av genomförda utbildningar och vilken information och utbildning som ska tillhandahållas anställda enligt 2 kap. 14 §,

8. nödvändiga åtgärder och rutiner för att skydda anställda och andra företrädare enligt 2 kap. 15 § och 6 kap. 4 a §,

9. åtgärder för identitetskontroll enligt 3 kap. 7 och 8 §§,

10. vad som avses med förenklade åtgärder för kundkännedom och i vilka situationer som förenklade åtgärder är tillåtna enligt 3 kap. 15 §,

11. vad som avses med skärpta åtgärder för kundkännedom och i vilka situationer som skärpta åtgärder ska vidtas enligt 3 kap. 16 och 17 §§,

12. skärpta åtgärder för kundkännedom som i särskilda fall ska tillämpas utöver de som anges i 3 kap 17 §,

12. hur rapportering till Polismyndigheten ska göras enligt 4 kap. 3 §,

13. hur rapportering till Polismyndigheten ska göras enligt 4 kap. 3 §,

13. hur uppgifter ska lämnas till Polismyndigheten enligt 4 kap. 6 §,

14. hur uppgifter ska lämnas till Polismyndigheten och Säkerhetspolisen enligt 4 kap. 6 §,

14. system för uppgiftslämning enligt 4 kap. 7 §,

15. bevarande av handlingar och uppgifter enligt 5 kap. 3 §,

16. förutsättningarna för förlängt bevarande av handlingar och uppgifter enligt 5 kap. 4 §,

17. innehållet i och omfattningen av rutiner för intern kontroll och modellriskhantering enligt 6 kap. 1 §,

18. kriterierna för när funktioner som avses i 6 kap. 2 § första stycket ska inrättas samt de krav som ska gälla i fråga om funktionernas organisation, befogenheter och oberoende,

19. organisation, kompetens, befogenheter, funktion och oberoende för den centrala kontaktpunkten enligt 6 kap. 3 §,

20. det särskilda rapporterings-systemet enligt 6 kap. 4 §, och

21. skyldighet för verksamhetsutövare som avses i 1 kap. 2 § första stycket 1–12 att periodiskt eller på begäran lämna uppgifter om sin verksamhet, sina kunder och andra förhållanden som är nödvändiga för att tillsynsmyndigheter ska kunna bedöma den risk som kan förknippas med de verksamhetsutövare som står under tillsyn.

15. system för uppgiftslämning enligt 4 kap. 7 §,

16. bevarande av handlingar och uppgifter enligt 5 kap. 3 §,

17. förutsättningarna för förlängt bevarande av handlingar och uppgifter enligt 5 kap. 4 §,

18. innehållet i och omfattningen av rutiner för intern kontroll och modellriskhantering enligt 6 kap. 1 §,

19. kriterierna för när funktioner som avses i 6 kap. 2 § första stycket ska inrättas samt de krav som ska gälla i fråga om funktionernas organisation, befogenheter och oberoende,

20. organisation, kompetens, befogenheter, funktion och oberoende för den centrala kontaktpunkten enligt 6 kap. 3 §,

21. det särskilda rapporterings-systemet enligt 6 kap. 4 §, och

22. skyldighet för verksamhetsutövare som avses i 1 kap. 2 § första stycket 1–12 att periodiskt eller på begäran lämna uppgifter om sin verksamhet, sina kunder och andra förhållanden som är nödvändiga för att tillsynsmyndigheter ska kunna bedöma den risk som kan förknippas med de verksamhetsutövare som står under tillsyn.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020 i fråga om 3 kap. 32 § och i övrigt den 1 januari 2020.

1.13 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:631) om registrering av verkliga huvudmän

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2017:631) om registrering av verkliga huvudmän

dels att 1 kap. 2 §, 2 kap. 7 och 8 §§ och 3 kap. 4, 6, 8 och 10 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fyra nya paragrafer, 2 kap. 1 a och 7 a §§ och 3 kap. 4 och 7 a §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

Lagen är tillämplig på

1. svenska juridiska personer,
2. utländska juridiska personer som driver verksamhet i Sverige,
3. fysiska personer som har hemvist i Sverige och som förvaltar trustar eller liknande juridiska konstruktioner.

3. fysiska personer som har hemvist i Sverige och som förvaltar trustar eller liknande juridiska konstruktioner, *och*

4. utländska juridiska och fysiska personer som har hemvist utanför EES och som förvaltar trustar eller liknande juridiska konstruktioner i Sverige som ingår affärsförbindelse eller förvärvar fastighet i trusternas eller de liknande juridiska konstruktionernas namn.

2 kap.

1 a §

Den som kan antas vara verklig huvudman för en juridisk person ska på begäran av den juridiska personen tillhandahålla de uppgifter som den juridiska personen behöver enligt 1 § första stycket första meningen.

7 §

För en fysisk person som är förvaltare av en trust eller liknande juridisk konstruktion gäller det som sägs om en juridisk person i 1–3 §§.

För en fysisk person som förvaltar trustar eller liknande juridiska konstruktioner gäller det som sägs om en juridisk person i 1–3 §§.

Vid tillämpningen av 3 § andra stycket ska fristen räknas från det att förvaltarens uppdrag inleds.

7 a §

För utländska juridiska eller fysiska personer med hemvist utanför EES som förvaltar trustar eller liknande juridiska konstruktioner gäller 1–3 §§ först när en uppgift om verklig huvudman lämnas till en verksamhetsutövare med anledning av åtgärder för kundkännedom.

En anmälan för registrering i registret över verkliga huvudmän ska göras inom fyra veckor från det att uppgiften lämnades till verksamhetsutövaren med anledning av en affärsförbindelse eller ett förvärv av fastighet.

8 §

För en utländsk juridisk person med hemvist inom EES som driver verksamhet i Sverige gäller inte 3 §, om den juridiska personen anmält uppgifter om sin verkliga huvudman i ett centralt register över verkliga huvudmän i en annan stat inom EES.

För en utländsk juridisk person med hemvist inom EES som driver verksamhet i Sverige gäller inte 3 §, om den juridiska personen anmält uppgifter om sin verkliga huvudman i ett centralt register över verkliga huvudmän i en annan stat inom EES. *Detsamma gäller för en utländsk fysisk eller juridisk person som förvaltar en trust.*

3 kap.

4 §

Om Bolagsverket får kännedom om att uppgifterna i registret kan vara felaktiga ska Bolagsverket skyndsamt utreda de faktiska förhållandena. Detsamma gäller även om Bolagsverket får kännedom om att en uppgift i en anmälan om verklig huvudman kan vara felaktig.

Om det kan antas att uppgifter i registret över verkliga huvudmän är felaktiga, får Bolagsverket förelägga den juridiska personen att rätta uppgifterna eller visa att de är korrekta. Detsamma gäller om uppgifterna i en anmälan om registrering kan antas vara felaktiga.

4 a §

Om en uppgift i registret över verkliga huvudmän uppenbart är felaktig och uppgiften inte rättas

av den juridiska personen ska Bolagsverket snarast ta bort uppgiften ur registret. Om den felaktiga uppgiften finns i en anmälan om verklig huvudman ska Bolagsverket besluta att uppgiften inte ska antecknas i registret.

När Bolagsverket tagit bort en uppgift ur registret får Bolagsverket förelägga den juridiska personen att lämna in en ny anmälan inom en viss tid.

6 §

Om en juridisk person inte följer ett föreläggande enligt 2, 3 eller 4 §, får Bolagsverket vid vite förelägga den juridiska personen eller den verkställande direktören, en styrelseledamot eller en annan motsvarande befattningshavare att inom en viss tid göra en anmälan eller ge in uppgifter som den juridiska personen är skyldig att lämna enligt denna lag.

Om en juridisk person inte följer ett föreläggande enligt 2, 3, 4 eller 4 a §, får Bolagsverket vid vite förelägga den juridiska personen eller den verkställande direktören, en styrelseledamot eller en annan motsvarande befattningshavare att inom en viss tid göra en anmälan eller ge in uppgifter som den juridiska personen är skyldig att lämna enligt denna lag.

7 a §

Om en fysisk person som kan antas vara verklig huvudman i en juridisk person inte tillhandahåller de uppgifter som den juridiska personen begär enligt 2 kap. 1 a §, får Bolagsverket på begäran av den juridiska personen förelägga den som kan antas vara verklig huvudman att vid vite tillhandahålla uppgifterna.

8 §

Frågor om utdömande av vite enligt 6 och 7 §§ prövas av Bolagsverket.

I anslutning till att vite döms ut får Bolagsverket även förelägga nytt vite.

Frågor om utdömande av vite enligt 6–7 a §§ prövas av Bolagsverket.

10 §

Bolagsverkets beslut om vitesföreläggande och om utdömande av vite får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Även Bolagsverkets beslut enligt 4 a § om att ta bort en uppgift om verklig huvudman i registret eller

*att inte anteckna en uppgift om
verklig huvudman som angett i en
anmälan om verklig huvudman får
överklagas till allmän förvalt-
ningsdomstol.*

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

2 Inledning

2.1 Bakgrund

Den 14 maj 2018 antogs Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/843 av den 30 maj 2018 om ändring i direktiv (EU) 2015/849 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, och om ändring av direktiven 2009/138/EG och 2013/36/EU. I det följande benämns detta direktiv som ändringsdirektivet och direktiv (EU) 2015/849 som fjärde penningtvättsdirektivet. Syftet med de ytterligare åtgärder som följer av revideringarna i ändringsdirektivet är bl.a. att hålla jämna steg med den moderna tekniska utvecklingen, säkerställa ökad insyn i finansiella transaktioner och i juridiska personer, truster och liknande konstruktioner samt i övrigt förbättra den befintliga förebyggande ramen och på ett mer effektivt sätt motverka finansiering av terrorism.

Ändringsdirektivet ska i huvudsak vara genomfört i svensk nationell rätt den 10 januari 2020. Artikel 12.3 ska dock tillämpas av medlemsstaterna från och med den 10 juli 2020. Den del av direktivet som innebär den att medlemsstaterna ska inrätta de centraliserade automatiserade mekanismer som avses i artikel 32a ska vidare vara genomförd den senast den 10 september 2020.

I samband med genomförandet av fjärde penningtvättsdirektivet lämnades i betänkandet SOU 2016:8 förslag till lagbestämmelser i svensk rätt. I Säkerhetspolisens remissvar över betänkandet framfördes synpunkter rörande den s.k. frågerätten enligt 4 kap. 6 § lag (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (PTL) som i dag uteslutande tillkommer Polismyndigheten (Finanspolisen). På grund av att beredningsunderlag saknades kunde dock inte frågan omhändertas inom ramen för den då fortsatta lagstiftningsprocessen (prop. 2016/17:173 s. 293 ff.).

2.2 Uppdraget

Ändringsdirektivet innehåller flera tillägg till och ändringar av det tidigare regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism i fjärde penningtvättsdirektivet. Dessa justeringar är av varierande karaktär och innebär i vissa delar endast förtydligande av den befintliga regleringen medan andra avser större förändringar. Förändringarna berör stora delar av regelverket; däribland vilka aktörer som ska omfattas av reglerna, riskbedömning, kundkännedom, övervakning och rapportering samt tillsyn. Uppdraget innebär att behovet av författningsändringar med hänsyn till dessa ändringar ska övervägas och analyseras samt att förslag ska lämnas till ändringar och åtgärder som bedöms nödvändiga och lämpliga för att Sverige ska uppfylla åtagandena i ändringsdirektivet.

För Sveriges del innebär kravet på att det ska finnas en centraliserad och automatiserad mekanism, som utan dröjsmål tillåter bl.a. Finanspolisen att identifiera fysiska och juridiska personer som har tillgång till

bank- och betalkonton samt bankfack, behov av ytterligare analyser och överväganden. I projektbeskrivningen för uppdraget lämnas en utförlig redogörelse för hur ett förslag till genomförande ska analyseras och vilka överväganden som ska göras. Utöver ett strikt genomförande av direktivet ska det bl.a. analyseras och tas ställning till om mekanismen ska innehålla ytterligare uppgifter än de som krävs enligt direktivet och om informationen i mekanismen ska kunna användas av andra myndigheter och för andra ändamål än bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. I denna del behöver effekterna för den personliga integriteten analyseras samt övervägas om det finns anledning att lämna förslag till lämpliga bestämmelser för att hantera detta. Ställning behöver också tas till vilka kompletterande bestämmelser som kan behövas i fråga om sekretess och behandling av personuppgifter. Då vissa relaterade uppgifter redan lämnas in inom ramen för penningtvättsregelverket ska det också undersökas vilka dessa uppgifter är samt om uppgiftslämningen går att samordna för att undvika dubbelarbete. Vad gäller utformningen av mekanismen behöver vidare ställning tas till om mekanismen ska vara placerad genom ett centraliserat register hos någon myndighet, och i så fall vilken, eller om någon annan teknisk lösning, som ett informationsinhämtningssystem, är att föredra.

2.3 Arbetets bedrivande

Bokstavsutredningens arbete har i huvudsak bedrivits av utredningens ordförande och sekreterare med löpande kontakter med representanter från Bankenheten vid Finansdepartementet.

Två referensgrupper har bistått i arbetet i fråga om kravet i artikel 32a om att inrätta en mekanism med uppgifter om bank- och betalkonton samt bankfack. I den ena referensgruppen har företrädare för Finansdepartementet, Justitiedepartementet, Finanspolissektionen vid Polismyndigheten, Finansinspektionen, Datainspektionen, Skatteverket och Svenska Bankföreningen ingått. Även i den andra referensgruppen har företrädare för Finansdepartementet, Justitiedepartementet, Finanspolissektionen vid Polismyndigheten, och Skatteverket ingått men även företrädare för Gruppen för finansiellt utredningsbiträde vid Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten och Tullverket. Under utredning har det hållits möten för att diskutera frågor inom ramen för uppdraget, men även förekommit andra kontakter med representanter från referensgrupperna.

Inom ramen för uppdraget har vidare en förfrågan ställts till Skatteverket om de tekniska möjligheterna och svårigheterna att utforma en mekanism med uppgifter om bank- och betalkonton som uppfyller kraven enligt artikel 32a i fjärde penningtvättsdirektivet genom ändringsdirektivet samt de konsekvenser som en sådan mekanism kan innebära. Förfrågan har besvarats av Skatteverket den 11 april 2018 genom dokumentet Svar från Skatteverket på förfrågan ”Mekanism över bank- och betalkonton” (dnr 208156993-18/113).

3 Bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism

3.1 Det rättsliga ramverket

Den 20 maj 2015 antogs det fjärde penningtvättsdirektivet, som innebär att det europeiska ramverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism förbättrades och förstärktes på ett påtagligt sätt. Direktivet har nyligen genomförts i svensk nationell rätt bl.a. genom att en ny lag (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, förkortad PTL, trädde i kraft den 1 augusti 2017. Redan den 14 maj 2018 antogs dock ändringar till direktivet genom ändringsdirektivet. Ändringsdirektivet innehåller en rad ytterligare åtgärder för att bättre bekämpa finansiering av terrorism och säkerställa ökad insyn i finansiella transaktioner och i juridiska personer, trustar och liknande konstruktioner.

Det svenska rättsliga systemet för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism utgår väsentligen från internationella åtaganden och lagstiftningen är huvudsakligen en produkt EU-lagstiftning. Dessa rättsakter bygger i sin tur huvudsakligen på rekommendationer av den mellanstatliga organisationen Financial Action Task Force, förkortad FATF.¹ Dessa rekommendationer är av både straffrättslig och administrativ karaktär. Förutom kriminalisering av penningtvätt och finansiering av terrorism är medlemsländerna skyldiga att ha administrativa regelverk som styr det förebyggande arbetet på området. Det rättsliga systemet förutsätts även i övrigt vara uppbyggt på ett sådant sätt att riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism minimeras.

Den svenska administrativa regleringen på området finns främst i PTL. Vissa ytterligare regler finns bl.a. i förordningen (2009:92) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Regler som syftar till att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism finns också i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1781/2006 om information om betalaren som skall åtfölja överföringar av medel och den kompletterande lagen (2008:99) om tillämpning av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1781/2006 om information om betalaren som skall åtfölja överföringar av medel. Dessa regleringar kompletteras i sin tur av myndighetsföreskrifter. Det finns också inslag av reglering med syfte att bl.a. bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism i flera rörelselagar, dvs. sådana lagar som reglerar en viss verksamhet, och i andra författningar som reglerar de specifika områden som berörs av penningtvättslagstiftningen. Fjärde penningtvättsdirektivet har också inneburit att lagen (2017:631) och förordningen (2017:667) om

¹ FATF inrättades 1989 och har som mål att fastställa standarder och främja ett effektivt genomförande av lagar, regler och operativa åtgärder för att bekämpa penningtvätt, finansiering av terrorism och andra relaterade hot mot det internationella finansiella systemets integritet. FATF:s rekommendationer erkänns som den internationella standarden för bl.a. bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism.

registrering av verkliga huvudmän, fortsatt benämnda registerlagen och registerförordningen, införts.

3.2 Allmänt om ändringsdirektivet

Sedan det fjärde penningtvättsdirektivet antogs har flera händelser runt om i världen visat att det finns behov av att ytterligare stärka det europeiska ramverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Samtidigt gör det globalt sammanlänkade finansiella systemet, som utvecklas mot bakgrund av framsteg inom teknik och kommunikation, att det blivit enklare att dölja pengar och att förflytta dem runt om i världen, vilket gör det allt svårare att spåra pengarna. Penningtvättare, skattesmitare, terrorister, bedragare och andra brottslingar kan alla dölja sina spår på detta sätt. Ett hållbart finansiellt system, med tillräckliga verktyg för kontroll och analys, kan, genom att lättare upptäcka ovanliga transaktionsmönster, bidra till bättre kunskap om terrorister och kriminella förbindelser, nätverk och hot och medföra att alla berörda behöriga myndigheter kan vidta relevanta förebyggande åtgärder. Detta är även syftet med delmål 16.4 av de 17 Globala målen för hållbar utveckling. Delmålet anger att världens ledare till 2030 avsevärt ska minska de olagliga finansiella flödena och vapenflödena, öka möjligheterna att återvinna och återfå stulna tillgångar samt bekämpa alla former av organiserad brottslighet.²

På flera håll inom EU, men även från andra internationella sammanlutningar, såsom Förenta Nationernas säkerhetsråd och G20-gruppen, har det uttryckts behov av att förstärka regelverket för att försvåra penningtvätt och finansiering av terrorism. Inom EU har det noterats att det fortfarande finns luckor i kontrollen av de många olika finansiella medel som används av terrorister, från kontanter och handel med kulturföremål till anonyma förbetalda kort och virtuella valutor. En annan brist som har lyfts fram är att en fördröjning för finansunderrettelseenheterna och andra myndigheter när det gäller att få tillgång till information om identiteten hos innehavare av bank- och betalkonton utgör ett hinder i uppdagandet av förflyttningar av medel som har att göra med penningtvätt eller finansiering av terrorism. Ändringsdirektivet har därför tillkommit för att komma till rätta med dessa brister men är samtidigt utformat för att undvika onödiga hinder för betalningar och finansiella marknader för laglydiga privatpersoner och företag. Direktivet avser att balansera behovet av ökad säkerhet mot behovet av skydd för de grundläggande rättigheterna, inklusive skydd av personuppgifter, och för de ekonomiska friheterna.

Ändringsdirektivet innehåller framför allt justeringar i fjärde penningtvättsdirektivet, vilka återfinns i artikel 1 i ändringsdirektivet. Därutöver innebär ändringsdirektivet mindre tillägg i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/138/EG av den 25 november 2009 om upptagande

² De Globala målen för hållbar utveckling är en del av Agenda 2030 som antogs av FN:s medlemsländer den 25 september 2015. De 17 Globala målen har i sin tur 169 delmål och 230 indikatorer.

och utövande av försäkrings- och återförsäkringsverksamhet, det s.k. Solvens II-direktivet, och Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/36/EU av den 26 juni 2013 om behörighet att utöva verksamhet i kreditinstitut och om tillsyn av kreditinstitut och värdepappersföretag, om ändring av direktiv 2002/87/EG och om upphävande av direktiv 2006/48/EG och 2006/49/EG, det s.k. kapitaltäckningsdirektivet. Dessa ändringar finns i artikel 2 och 3 i ändringsdirektivet. I artiklarna 3–5 finns bestämmelser om införlivande, ikraftträdande och vem direktivet riktar sig till.

4 Säkerhetspolisens frågerätt

Förslag: Säkerhetspolisen ska, inom ramen för arbetet med att förebygga och bekämpa finansiering av terrorism, få samma rätt som Polismyndigheten att begära uppgifter av verksamhetsutövare och den som bedriver eller under de senaste fem åren har bedrivit penninginsamling för humanitärt, välgörande, kulturellt eller annat allmännyttigt ändamål. Rätten ska på motsvarande sätt som gäller för Polismyndigheten enligt 4 kap. 6 § PTL gälla både när en rapportering har skett till Polismyndigheten och när sådan rapportering saknas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska bemyndigas att meddela föreskrifter om hur uppgifter ska lämnas till Säkerhetspolisen.

4.1 Finansunderrättelseenhetens roll och befogenheter

4.1.1 Internationella krav

Enligt FATF:s rekommendation 29 ska varje land inrätta en finansunderrättelseenhet. Krav på att inrätta en sådan enhet följer också av artikel 32.1 i fjärde penningtvättsdirektivet där det anges att alla medlemsstater ska inrätta en finansunderrättelseenhet för att förebygga, upptäcka och effektivt bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism.

4.1.2 Reglering i svensk rätt

I 4 kap. 5 § PTL pekas Polismyndigheten ut som finansunderrättelseenhet vid tillämpningen av artikel 32.1 i fjärde penningtvättsdirektivet, i den ursprungliga lydelsen, och av artikel 55.2 i förordning (EU) nr 1031/2010. Av 35 § förordningen (2014:1102) med instruktion för Polismyndigheten framgår att det vid Polismyndigheten ska finnas en finansunderrättelseenhet. Av Polismyndighetens interna handläggningsordning framgår att finanspolissektionen inom myndighetens Nationella Operativa Avdelning utgör finansunderrättelseenhet. Finanspolissektionen, eller Finanspolisen som sektionen vanligtvis benämns, är således

Sveriges finansunderrättelseenhet. Med Polismyndigheten i 4 kap. 5 § PTL avses därmed Finanspolisen. Det innebär att Finanspolisen är den enhet inom polisen som har de särskilda befogenheter och skyldigheter som enligt det internationella regelverket gäller för en finansunderrättelseenhet.

I svensk rätt regleras finansunderrättelseenhetens verksamhet i en rad författningar. Av 4 kap. 18 § polisdatalagen (2010:361)³ framgår att Polismyndigheten får föra penningtvätsregister, och av 4 a § polisdataförordningen (2010:1155) framgår att endast tjänstemän vid den finansunderrättelseenhet vid Polismyndigheten som anges i 35 § förordningen (2014:1102) med instruktion för Polismyndigheten får ha tillgång till uppgifter i sådant penningtvätsregister. Vidare har Finanspolisen, i likhet med Säkerhetspolisen, möjlighet att i enlighet med 4 kap. 11 § PTL besluta att egendom eller ett motsvarande värde tills vidare inte får flyttas eller disponeras på annat sätt (dispositionsförbud). Finanspolisen har även den s.k. frågerätten i 4 kap. 6 § PTL (se avsnitt 4.2).

4.2 Finanspolisens frågerätt

4.2.1 Internationella krav

Enligt FATF:s rekommendation 29.3 ska en finansunderrättelseenhet, utöver information som verksamhetsutövarna rapporterar till finansunderrättelseenheten, kunna erhålla och använda ytterligare information som den behöver för att kunna utföra sin analys på rätt sätt. Av artikel 33.1 i fjärde penningtvätsdirektivet framgår att ansvariga enheter ska underrätta finansunderrättelseenheten om misstanke finns om att medel utgör vinning av brott eller har koppling till finansiering av terrorism, och att den ansvariga enheten skyndsamt ska besvara en begäran från finansunderrättelseenheten om ytterligare information. Genom ett tillägg genom ändringsdirektivet i artikel 32.9 i fjärde penningtvätsdirektivet finns ett uttryckligt krav på att finansunderrättelseenheten ska ha möjlighet att, även utan föregående rapport från ansvariga enheter, begära uppgifter från en verksamhetsutövare (se avsnitt 5.7). Det finns således en skyldighet för de ansvariga enheterna, dvs. verksamhetsutövarna, att både självmant rapportera misstänkta transaktioner och att besvara frågor från Finanspolisen.

4.2.2 Svensk reglering

En verksamhetsutövare, exempelvis en bank, är rapporteringsskyldig enligt 4 kap. 3 § PTL, vilket innebär att banken ska lämna en rapport till Finanspolisen om den har skäligen grund att misstänka penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig handling. Om Finanspolisen önskar ytterligare uppgifter med anledning

³ Polisdatalagen kommer den 1 januari 2019 att ersättas av lagen om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. I prop. 2017/18:269 återfinns aktuell bestämmelse i 5 kap. 18 § den nya lagen.

av en sådan rapport har Finanspolisen rätt att begära uppgifter enligt 4 kap. 6 § andra stycket samma lag. Denna särskilda befogenhet benämns som Finanspolisens frågerätt. Av bestämmelsen följer att uppgiftsskyldigheten även föreligger för andra fysiska och juridiska personer än den verksamhetsutövare som har rapporterat misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism (prop. 2008/09:70 s. 197).

Finanspolisen har vidare enligt 4 kap. 6 § första stycket rätt att begära uppgifter från verksamhetsutövare och den som bedriver eller under de senaste fem åren har bedrivit penninginsamling för humanitärt, välgörande, kulturellt eller annat allmännyttigt ändamål, även i de fall någon rapport om misstänkt transaktion inte har skickats till Finanspolisen. Det handlar alltså i dessa fall om en frågerätt utan föregående rapportering, vilken ibland benämns som Finanspolisens initiativrätt. Finanspolisen kan således i dag, inom ramen för den finansunderrättelseverksamhet för vilken man ansvarar, ställa frågor som exempelvis föranleds av uppgifter från andra samverkande svenska myndigheter eller andra länders finansunderrättelseenheter, varvid verksamhetsutövaren är skyldig att besvara frågorna. Möjligheten att fråga om uppgifter utan att det finns en föregående rapportering infördes i svensk rätt i samband med genomförandet av det tredje penningtvättsdirektivet. Lagstiftaren konstaterade då att det borde införas en upplysningsskyldighet utan krav på föregående rapportering, och att Finanspolisen därigenom skulle ges bättre verktyg att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism och att det dessutom skulle ge Finanspolisen möjlighet att effektivt samarbeta med internationell polis i dessa frågor (prop. 2008/09:70 s. 117 f). Rätten förutsätter dock att det finns en konkret misstanke om penningtvätt eller finansiering av terrorism (prop. 2008/09:70 s. 197). Vid genomförandet av fjärde penningtvättsdirektivet utvidgades skyldigheten att lämna uppgifter till Finanspolisen inom ramen för initiativrätten till att omfatta såväl verksamhetsutövare som den som bedriver eller under de senaste fem åren har bedrivit penninginsamling för humanitärt, välgörande, kulturellt eller annat allmännyttigt ändamål.

Det kan i detta sammanhang förtydligas att Finanspolisens särskilda befogenheter på området är en del av det administrativa regelverket för att förebygga och bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism. Systemet är således frikopplat från de möjligheter Polismyndigheten och andra brottsutredande myndigheter har att inhämta finansiell information när en förundersökning om brott har inletts. Möjligheten att inom ramen för en förundersökning begära information regleras bl.a. i de s.k. rörelselagarna, t.ex. lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse (förkortad LBF). Av 1 kap. 11 § nämnda lag framgår att ett kreditinstitut är skyldigt att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till institutet, om det under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledaren eller om det begärs av åklagare i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål, på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol, eller i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder.

4.3 Säkerhetspolisens ansvar för bekämpning av finansiering av terrorism

Säkerhetspolisens ansvarsområden framgår av 1–3 §§ förordningen (2014:1103) med instruktion för Säkerhetspolisen. Av 3 § framgår bl.a. att Säkerhetspolisen ansvarar för att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet samt utreda och beivra brott mot lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall (finansieringslagen), lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, och lagen (2010:299) om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet. I finansieringslagen finns straffrättsliga regler om när en person ska dömas till ansvar för finansiering av bl.a. terroristbrott. När det gäller finansiering av terrorism har således Säkerhetspolisen ett ansvar för att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet samt utreda och beivra denna typ av brottslighet.

Eftersom Säkerhetspolisen inte är en finansunderrättelseenhet förfogar emellertid inte myndigheten över samma verktyg som Finanspolisen. Säkerhetspolisen har t.ex. inte tillgång till penningtvätsregistret. Dock har myndigheten, när det gäller finansiering av terrorism, i likhet med Finanspolisen rätt att besluta om dispositionsförbud enligt 4 kap. 11 § PTL. Däremot har myndigheten enligt nuvarande reglering inte den s.k. frågerätten.

4.4 Överväganden och förslag

Som närmare beskrivs under avsnitt 4.2.2 har Finanspolisen enligt 4 kap. 6 § PTL i en utredning om penningtvätt eller finansiering av terrorism frågerätt i förhållande till verksamhetsutövare och den som bedriver eller under de senaste fem åren har bedrivit penninginsamling för humanitär, välgörande, kulturellt eller annat allmännyttigt ändamål. Säkerhetspolisen har, dels i sitt remissvar till 2015 års penningtvätsutrednings betänkande SOU 2016:8, dels i samband med lagstiftningsärendet med anledning av den nya organisationen för polisen (prop. 2013/14:110), påtalat behov av att få samma rätt som Finanspolisen. Den nuvarande ordningen, genom vilken myndigheten inte har rätten att på egen hand begära in uppgifter från verksamhetsutövare såvida inte förundersökning har inletts, menar Säkerhetspolisen leder till att den i vissa fall inte får den information som behövs för att effektivt kunna utföra sitt uppdrag, dvs. att förebygga, förhindra, upptäcka, utreda och beivra finansiering av terrorism.

I samband med lagstiftningsärendet med anledning av den nya organisationen för polisen bedömdes det inte finnas skäl för att utvidga frågerätten till att omfatta fler aktörer än Finanspolisen. Bedömningen motiverades dels av att det är EU-ländernas finansunderrättelseenheter, som i de EU-rättsakter som ligger till grund för den svenska lagstiftningen, som utpekade som ansvariga för att ta emot, begära, analysera och sprida uppgifter om penningtvätt och finansiering av terrorism, dels av att polisens omorganisation, genom vilken Finanspolisen skulle komma

att vara en del av Polismyndigheten och Säkerhetspolisen blev en egen myndighet, inte avsåg att innebära någon skillnad när det gällde fördelningen av arbetsuppgifter mellan myndigheterna (prop. 2013/14:110 s. 417).

Enligt den nuvarande ordningen vänder sig Säkerhetspolisen till Finanspolisen med en förfrågan när den önskar få ut information från en verksamhetsutövare eller den som bedriver eller under de senaste fem åren har bedrivit penninginsamling för humanitärt, välgörande, kulturellt eller annat allmännyttigt ändamål. Finanspolisen gör därvid en bedömning av om de rättsliga förutsättningarna för att utnyttja frågerätten är uppfyllda. För att möjliggöra Finanspolisens bedömning måste Säkerhetspolisen motivera sin begäran. Därefter kontaktar Finanspolisen verksamhetsutövaren och begär ut uppgifterna. När Finanspolisen mottagit uppgifterna från verksamhetsutövaren hanteras de och överlämnas sedan till Säkerhetspolisen. Om Säkerhetspolisen skulle kunna vända sig direkt till verksamhetsutövaren skulle tiden för hanteringen av en förfrågan kunna förkortas, eftersom myndigheten skulle motta uppgifterna direkt från verksamhetsutövaren. En sådan ordning skulle också innebära att Finanspolisen inte belastas med att hantera förfrågningar från Säkerhetspolisen.

Säkerhetspolisen har vidare anfört att myndigheten i sitt arbete samverkar med utländska säkerhets- och underrättelsetjänster. Vid hanteringen av information och förfrågningar från dessa utländska aktörer finns ibland användarbegränsningar eller uppgifter som omfattas av sekretess som innebär att Säkerhetspolisen är förhindrad att dela informationen med Finanspolisen. I sådana fall kan Finanspolisen inte få tillräckligt utförliga uppgifter för att kunna pröva om de rättsliga förutsättningarna är uppfyllda. Detta innebär att Säkerhetspolisen ibland avstår från att framföra en begäran om att utfå uppgifter och således inte kan få den önskade informationen från verksamhetsutövaren, trots att de rättsliga villkoren för att få uppgifterna är uppfyllda. På motsvarande sätt kan Säkerhetspolisen hindras från att få ut kompletterande uppgifter efter att den fattat ett beslut om dispositionsförbud. Om Säkerhetspolisen skulle kunna vända sig direkt till verksamhetsutövaren avlägsnas dessa hinder.

Det förhållandet att Finanspolisen i egenskap av finansunderrättelseenhet har en speciellt utpekad roll för att ta emot, begära, analysera och sprida uppgifter om penningtvätt och finansiering av terrorism innebär i sig inte ett hinder mot att ge Säkerhetspolisen rätt att inhämta informationen på egen hand. Mot bakgrund av de senaste årens händelser kopplade till terrorism samt denna brottslighets allvarliga karaktär och möjliga stora konsekvenser får det anses motiverat att ge Säkerhetspolisen ytterligare ett verktyg för att på så effektivt sätt som möjligt utföra sitt uppdrag när det gäller arbetet mot finansiering av terrorism. Säkerhetspolisen bör därför ges samma frågerätt, som Finanspolisen, både i de fall en rapportering från verksamhetsutövare har skett till Finanspolisen (4 kap. 6 § andra stycket PTL), som i de fall en sådan rapportering saknas (första stycket samma paragraf). Införandet av en frågerätt för Säkerhetspolisen innebär en utvidgning i förhållande till gällande rätt och till de minimikrav som ställs i fjärde penningtvättsdirektivet.

Frågan om på vilket sätt uppgifter överförs från verksamhetsutövarna m.fl. till Säkerhetspolisen regleras lämpligen på annat sätt än i lag. Det befintliga bemyndigandet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om detta bör därför omfatta även uppgifterna som lämnas till Säkerhetspolisen.

Finanspolisen har, i sin egenskap av finansunderrättelseenhet, ett ansvar för bl.a. strategisk analys, information till verksamhetsutövarna och internationellt samarbete mellan finansunderrättelseenheter. Detta ansvar omfattar såväl penningtvätt som finansiering av terrorism (se bl.a. artikel 32 i fjärde penningtvättsdirektivet). Mot denna bakgrund är det angeläget att Finanspolisen fortsatt har tillgång till relevanta uppgifter inom området för finansiering av terrorism. Det är därför av vikt att, i de fall Säkerhetspolisen utnyttjar sin frågerätt, information från Säkerhetspolisen i dessa ärenden så långt det är möjligt utbyts med Finanspolisen.

5 Genomförande av ändringsdirektivet

5.1 Mekanism för bank- och betalkonton

Förslag: Det ska införas en mekanism som gör det möjligt att snabbt få reda på identiteten hos fysiska och juridiska personer som innehar eller kontrollerar konton hos finansiella företag eller bankfack. Tillgång till uppgifter ska i första hand ges genom åtkomst till dem direkt hos de finansiella företagen genom ett datasöksystem. I undantagsfall, när det finns särskilda skäl, ska åtkomst till uppgifterna i stället ges genom att de hålls tillgängliga i ett register för automatiserad behandling, till vilket de finansiella företagen utan dröjsmål skickar uppgifterna manuellt. Uppgifter om verkliga huvudmän ska dock hämtas elektroniskt från Bolagsverkets register enligt registerlagen.

Genom mekanismen ska uppgifter ges om fysiska och juridiska personers tillgång till bankfack samt konton hos finansiella företag som bedriver inlåningsverksamhet och omfattas av lagen (1995:1571) om insättningsgaranti eller lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet. Åtkomst ska, för samtliga fysiska personer som har tillgång till ett konto eller ett bankfack, ges till uppgifter om fullständigt namn och personnummer eller samordningsnummer alternativt, om sådant nummer saknas, födelsedatum. För samtliga juridiska personer som har tillgång till ett konto eller bankfack ska mekanismen ges åtkomst till uppgift om firma eller namn och, i förekommande fall, organisationsnummer. Mekanismen ska även tillhandahålla uppgifter om Iban-nummer eller, om sådant nummer saknas, annat nummer som identifierar kontot samt datum för kontots öppnande och avslutande alternativt varaktigheten av leasingperioden för ett bankfack.

Tillgång till uppgifter ska ges till Finanspolisen och Säkerhetspolisen för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism samt till andra brottsbekämpande myndigheter genom förundersökningsledaren inom ramen för en förundersökning i ett brottmål och

åklagaren i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål, på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol, eller i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder. Även Skatteverket ska ges tillgång till uppgifter genom mekanismen för kontroll av om en uppgiftsskyldighet fullgjorts eller kan fullgöras eller för att kunna lämna uppgifter till en annan stat eller jurisdiktion enligt skyldigheterna i lagen (2012:843) om administrativt samarbete inom Europeiska unionen i fråga om beskattning eller ett avtal som medför skyldighet att utbyta upplysningar i skatteärenden. Kronofogdemyndigheten ska dessutom ges tillgång om uppgifterna behövs för utredning om i vad mån egendom finns som kan tas i anspråk för utmätning, kvarstad eller betalningssäkring eller för utredning enligt lagen (2014:836) om näringsförbud samt för att kunna fullgöra vissa särskilt angivna internationella förpliktelser.

Skatteverket ska vara ansvarig för den tekniska administrationen av mekanismen, vilket utöver att bygga mekanismen omfattar tekniskt underhålla av den. Genom sådant ansvar är Skatteverket även personuppgiftsansvarig för den personuppgiftsbehandling som sker genom mekanismen. Skatteverket är därmed skyldig att säkerställa att behandlingen uppfyller de krav som ställs igenom personuppgiftsregelverket. Finansinspektionen bör dock vara ansvarig för att säkerställa att samtliga finansiella företag som ska tillhandahålla uppgifter till mekanismen uppfyller sina skyldigheter. Genom reglering i LBF, lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden och lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet har Finansinspektionen möjlighet att utöva den tillsyn och vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att mekanismen uppfyller kraven i direktivet.

För att skydda uppgifterna som behandlas genom mekanismen ska det införas särskilda sekretessbestämmelser med ett omvänt skaderekvisit i OSL. Sekretessen ska gälla i högst sjuttio år, men ska inte inskränka meddelarfriheten.

5.1.1 Gällande rätt

Redan innan ändringsdirektivets krav uppmuntrades medlemsstaterna genom fjärde penningtvättsdirektivets beaktandesats 57 att inrätta system för bankregister eller elektroniska datasöksystem, som skulle kunna ge finansunderrättelseenheterna tillgång till information om bankkonton. I flera medlemsstater finns också sådana mekanismer på plats även om finansunderrättelseenheterna i dessa medlemsstater i varierad utsträckning ges tillgång till mekanismerna. I flera andra medlemsstater håller också motsvarande system på att införas. Den omständigheten att det i flera medlemsstater, bl.a. Sverige, fortfarande saknas en mekanism som gör det möjligt för finansunderrättelseenheter att snabbt få tillgång till information för att identifiera innehavare av bank- och betalkonton har av EU uppmärksammats som en brist som hämmar möjligheten att upptäcka finansiella flöden för kriminella och terrorismrelaterade ändamål på nationell nivå.

Möjligheten att få uppgifter om en persons bank- och betalkonton begränsas i dag av att de som arbetar hos ett finansiellt företag har tyst-

nadsplikt i fråga om sådana uppgifter. Banksekretessen regleras i 1 kap. 10 § LBF, där det anges att enskildas förhållanden till kreditinstitut inte obehörigen får röjas. Motsvarande sekretess för annan finansiell verksamhet finns bl.a. i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden, lagen (2010:751) om betaltjänster, förkortad LBT, och lagen (2011:755) om elektroniska pengar.

Sekretessen omfattar alla uppgifter som rör en kunds mellanhavanden med det finansiella företaget oavsett om uppgiften är skriftlig eller muntlig. Redan uppgiften om huruvida en viss person är kund hos företaget omfattas av sekretessen. Sådana uppgifter kan därför som regel inte lämnas ut. Det finns dock situationer när det inte anses obehörigt att röja uppgifterna. Det anses t.ex. inte obehörigt att röja uppgifter när ett företag lämnar ut upplysningar om en kund på grund av att företaget enligt lag är skyldig till det. Av 1 kap. 11 § LBF framgår t.ex. att ett kreditinstitut är skyldigt att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till institutet, om det under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledare eller om det i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol begärs av åklagare. Motsvarande bestämmelse om frågerätten finns även i ovannämnda lagar på finansmarknadsområdet som reglerar finansiell verksamhet för andra företag.⁴ Detta innebär att uppgifter kan lämnas ut om de begärs av den som leder förundersökning i brottmål. En sådan kan bedrivas inom Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket och Kustbevakningen. Dessa myndigheter kan därmed i sin brottsutredande verksamhet få uppgifter som omfattas av sekretessen. Även Skatteverket kan bedriva brottsutredande verksamhet, dock endast under ledning av en åklagare.⁵

I fråga om uppgifter som behövs för en utredning om penningtvätt eller finansiering av terrorism anges det i 4 kap. 6 § PTL att bl.a. verksamhetsutövare, som omfattas av lagen, på begäran av Polismyndigheten utan dröjsmål ska lämna ut alla sådana uppgifter. Bestämmelsen ger Polismyndigheten en möjlighet att redan under underrättelsearbetet begära uppgifter om bank- och betalkonton direkt från de finansiella företagen. Genom förslag som redovisas i avsnitt 4 ska även Säkerhetspolisen inom ramen för en utredning om penningtvätt och finansiering av terrorism ges samma frågerätt som Finanspolisen har enligt 4 kap. 6 § PTL. Det anses inte heller att uppgifter lämnas obehörigen om det sker i samband med att vissa lagreglerade straffprocessuella tvångsmedel används, såsom beslag och husrannsakan.

I egenskap av tillsynsmyndighet för de finansiella företagen har Finansinspektionen möjlighet att begära och få tillgång till uppgifter, som omfattas av sekretessen. Avseende bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism finns också särskilda föreskrifter om både periodisk rapportering och möjligheter för Finansinspektionen att särskilt

⁴ 1 kap. 12 § lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden, 3 kap. 14 § lagen (2010:751) om betaltjänster och 3 kap. 14 § lagen (2011:755) om elektroniska pengar.

⁵ Se lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.

begära uppgifter.⁶ Om en begäran om att lämna uppgifter till Finansinspektionen inte hörsammas finns det möjlighet att ingripa mot dessa företag (se bl.a. 15 kap. LBF). Finansinspektionen har även möjlighet att ta del av sådana uppgifter i samband med en undersökning på plats hos företaget (se 13 kap. 3 och 4 §§ samma lag).

Skatteverket kan vidare, med stöd av 37 kap. 9 § skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL, förelägga en bank eller annat finansiellt företag att lämna uppgift om en rättshandling med en kund om det är av betydelse för kontroll av att kunden fullgjort en uppgiftsskyldighet enligt lagen eller kan fullgöra sådan uppgiftsskyldighet. Ett finansiellt företag som på begäran lämnar ut upplysningar till Skatteverket om en kund i samband med en tredjemansrevision anses inte heller handla obehörigt (se 41 kap. 2 § andra stycket SFL och HFD 2012 ref. 12). I utsökningsbalken finns vidare bestämmelser som gör det möjligt för Kronofogdemyndigheten att i vissa fall få uppgifter om kunder.

Det är också tillåtet att lämna uppgifter när det krävs för att företaget ska kunna fullgöra kundens uppdrag eller när kunden i ett särskilt fall uttryckligen eller underförstått har lämnat samtycke till det. Utbyte av information inom ett företag som påkallas av företagets lojala intressen anses inte heller vara obehörigt röjande. Bedömningen av om en uppgift kan lämnas ut görs alltid på det finansiella företagets ansvar.

5.1.2 Uppgiftsinhämtningen i praktiken och det nuvarande systemets konsekvenser

Det är inte ovanligt att den myndighet som behöver åtkomst till uppgifter om en persons bank- och betalkonton, och har rätt att få tillgång till sådana uppgifter, inte har uppgift om *var*, dvs. hos vilket eller vilka företag, som personen i fråga har sina konton och därför har svårt att få närmare information om dessa. Myndigheten behöver därför inledningsvis ta reda på just detta. För att få fullständig information i den delen behöver myndigheten i dagsläget ta kontakt med varje företag som kan tillhandahålla ett konto. Det finns dock ett stort antal sådana företag samtidigt som det saknas ett smidigt och effektivt tillvägagångssätt för att få en samlad information om vilka företag som kan tillhandahålla konton för en specifik person. För att i viss mån underlätta arbetet hämtar myndigheten vanligtvis in information genom att ställa en gemensam förfrågan till flera företag samtidigt, en s.k. paraplyförfrågan. Samtidigt med en sådan förfrågan ber ofta myndigheten om ytterligare uppgifter om kontona för det fall företagen tillhandahåller konton för den aktuella personen. Skälet till detta är att man då slipper att ställa en ny fråga om detta när ett positivt svar inkommer.

En sådan förfrågan innebär att den inledande arbetsinsatsen från myndighetens sida är relativt begränsad, men den förutsätter samtidigt en bevakning av att svar inkommer från samtliga tillfrågade. Svarstiden för

⁶ Se 7 kap. i Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2017:11) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

de finansiella företagen varierar och kan ibland uppgå till flera dagar,⁷ vilket kan försvåra för myndigheterna att bedriva utredningar på ett snabbt och effektivt sätt. I vissa ärenden med behov av särskild skyndsamhet, t.ex. vid en brottsutredning där misstänkta personer är frihetsberövade, kan en svarstid på några dagar vara oacceptabel. Ett fullständigt svar på en paraplyförfrågan är inte heller lämnat förrän samtliga tillfrågade har svarat. Fram till dess behöver förfrågan alltså bevakas hos den myndighet som gjort förfrågan.

En avstämning av varje svar sker dessutom i regel manuellt, både av det finansiella företaget och myndigheten. Arbetsinsatsen för att administrera svar m.m. i samband med en paraplyförfrågan är därför inte obetydlig. Av denna anledning ställs normalt inte en paraplyförfrågan till alla företag som erbjuder konton utan endast till vissa utvalda, vanligtvis storbankerna och andra banker, där det finns anledning att tro att de skulle kunna tillhandahålla konto för den aktuella personen. Personen kan dock också ha konton hos andra företag än de som fått förfrågan. Även om myndigheten genom sin paraplyförfrågan får information om konton som personen i fråga har hos ett visst företag kan det alltså finnas för utredningen betydelsefulla konton även hos andra företag som förblir okända för myndigheten. En person som vill hålla ett konto hemligt för myndigheterna har därmed stora möjligheter att göra så genom att vända sig till ett mindre företag som tillhandahåller konton. Ett tillvägagångssätt där en förfrågan endast ställs till vissa företag riskerar därför att inte ge en fullständig bild av de konton som personen innehar. Samtidigt skulle en förfrågan till samtliga företag där en person kan ha ett konto kräva orimligt stora ekonomiska och personella resurser. Myndigheten riskerar därmed att få en otillräcklig överblick över personens konton och ett ofullständigt underlag till grund för sin utredning.

I förhållande till en mekanism, motsvarande den i artikel 32a i fjärde penningtvättsdirektivet genom ändringsdirektivet, som tämligen omgående kan ge svar från samtliga företag som tillhandahåller bank- och betalkonton med Iban-nummer, är paraplyförfrågningar alltså inte effektiva och riskerar att ge ett ofullständigt underlag. Av effektivitets- och tidsskäl finns det risk för att en myndighet väljer att inte gå vidare i en utredning som annars skulle ha lett till att myndigheten fått viktig information. Bristerna kan också innebära att myndigheten annars går miste om värdefulla uppgifter eftersom ett fullständigt underlag inte erhålls genom en paraplyförfrågan. Detta innebär i sin tur minskade möjligheter för myndigheten att vidta nödvändiga åtgärder eller att fatta korrekta beslut. Tillgång till en sådan mekanism över bank- och betalkonton som avses i ändringsdirektivet skulle öka överblicken över fysiska och juridiska personers konton och i vissa fall kunna vara avgörande för myndigheternas arbete.

⁷ I lagrådsremissen *Finansiella företags uppgifter till brottsutredande myndigheter*, Fi2018/02144, lämnas dock förslag om att uppgifter ska lämnas utan dröjsmål.

5.1.3 Ändringsdirektivet

I artikel 32a i fjärde penningtvättsdirektivet genom ändringsdirektivet anges att medlemsstaterna ska införa centraliserade automatiska mekanismer, t.ex. centrala register eller centrala elektroniska datasöksystem, som gör det möjligt att snabbt fastställa identiteten för fysiska eller juridiska personer som innehar eller kontrollerar betalkonton och bankkonton identifierade med Iban samt bankfack som tillhandahålls av ett kreditinstitut inom deras territorium. Dessa uppgifter ska vara direkt tillgängliga på ett omedelbart och ofiltrerat sätt för nationella finansunderrättelseenheter och även åtkomliga för nationella behöriga myndigheter för fullgörandet av dessas skyldigheter enligt direktivet. Informationen i mekanismen ska vidare tillhandahållas finansunderrättelseenheter i andra länder.

I mekanismen ska information om innehavaren av kundkontot och andra personer som förmodas agera i kundens namn, den verkliga huvudmannen för innehavaren, bank- eller betalkontot samt bankfack finnas tillgänglig och vara sökbar.

Ändamål

Fjärde penningtvättsdirektivet syftar till att förhindra att unionens finansiella system används för penningtvätt och finansiering av terrorism. Ändamålet med den mekanism som krävs enligt artikel 32a i direktivet är därmed begränsat till detta syfte, dvs. bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Det innebär att direktivet i sig endast kräver att uppgifter samlas in och att tillgång ges till finansunderrättelseenheter och andra behöriga myndigheter för sådant ändamål.

Omfattning

Den mekanism som krävs enligt direktivet ska göra det möjligt att snabbt fastställa identiteten för personer som innehar eller kontrollerar bank- och betalkonton identifierade med Iban samt bankfack som innehas av ett kreditinstitut inom deras territorium.

Ett bankkonto är ett konto hos en bank. Sådana konton kan vara avsedda i huvudsak för sparande eller för att genomföra transaktioner. Bankkonton kan ha olika benämningar och funktioner. Vid sidan av mer renodlade spar- och transaktionskonton finns konton som t.ex. fondkonton, depåkonton och skogskonton. Vilken benämning som ett konto har och vilka funktioner som knyts till kontot varierar från bank till bank beroende på bankernas produktutbud. Direktivet anger således inte att ett konto hos en bank ska ha en viss benämning eller funktion. Genom att direktivet endast kräver att konton med Iban ska ingå i mekanismen är det dock i praktiken endast konton från vilka finansiella flöden kan ske som omfattas av mekanismen (se nedan för en vidare redogörelse av vilka konton som kan ha ett Iban).

Konton kan emellertid också erbjudas av finansiella företag som inte är banker. Av direktivtexten framgår att, förutom bankkonton också betalkonton ska omfattas av mekanismen. Begreppet betalkonto används även i flera andra rättsakter från EU. I artikel 4.12 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 av den 25 november 2015 om betaltjäns-

ter på den inre marknaden, om ändring av direktiven 2002/65/EG, 2009/110/EG och 2013/36/EU samt förordning (EU) nr 1093/2010 och om upphävande av direktiv 2007/64/EG, det s.k. andra betaltjänstdirektivet eller PSD2, definieras betalkonto som ett konto i en eller flera betaltjänstanvändares namn för användning vid genomförandet av betalningstransaktioner. Motsvarande definition finns även i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/92/EU av den 23 juli 2014 om jämförbarhet för avgifter som avser betalkonto, byte av betalkonto och tillgång till betalkonto med grundläggande funktioner, det s.k. betalkontodirektivet. I LBT, har betalkonto fått en liknande definition där det anges att ett betalkonto är ett konto som innehas i en eller flera betaltjänstanvändares namn och som är avsett för genomförandet av betalningstransaktioner.

I samband med att LBT tillkom angavs det i förarbetena att EU-kommissionen uttalat att alla kontoslag som kan användas för betalningstransaktioner omfattas av direktivets definition av betalkonto.⁸ Avgörande är således att kontot är *avsett* för genomförande av betalningstransaktioner och inte om det faktiskt *används* för genomförande av betalningstransaktioner. I samma förarbeten avgavs vidare att EU-kommissionen i ett annat sammanhang uppgett att definitionen av betalkonto innefattar alla konton där kontohavaren kan sätta in och ta ut medel utan ytterligare åtgärd eller medgivande från betaltjänstleverantören. Liknande uttalanden gjordes i samband med att betalkontodirektivet genomfördes i svensk nationell rätt då det angavs att konton där kunden åtminstone kan placera medel samt utföra och ta emot betalningstransaktioner definitionsmässigt kommer att vara betalkonton.⁹ För att kunna tillhandahålla ett sådant konto behöver det hos det finansiella företaget dels finnas en inlåningsverksamhet, dels en möjlighet att kunna genomföra betalningstransaktioner.

Som Finansinspektionen anger i promemorian Genomförande av betaltjänstdirektivet 2007/46/EG har betalningsförmedling traditionellt sett hanterats inom bankväsendet. Det bör dock i sammanhanget framhållas att även om det fortfarande är bankerna med sina kontosystem som utgör grunden för betalningssystemet i samhället har också andra finansiella företag och företag i andra branscher börjat erbjuda kunder att öppna konton och betala för sina inköp med företagets betalkort. Detta sker för inlåningsföretag med stöd av en registrering enligt lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet, för kreditmarknadsbolag med stöd av ett tillstånd att driva finansieringsrörelse enligt LBF och för företag som bedriver värdepappersrörelse med stöd av ett tillstånd att driva sådan rörelse enligt lagen (2007:528) om värdepappersmarknader.

Direktivet kräver dock inte att alla betalkonton ska finnas i mekanismen utan endast de som har ett Iban. Iban är ett internationellt betalkontonummer som otvetydigt identifierar ett enskilt betalkonto i ett land och vars särdrag fastställs genom Internationella standardiseringsorganet (ISO). Ett sådant nummer ska alltid anges i samband med betalnings- och

⁸Prop. 2009/10:220 s. 93 f.

⁹prop. 2016/17:129 s. 20 ff.

autogireringstransaktioner mellan länder inom EU.¹⁰ I ISO 13616 1 specificeras strukturen för ett Iban. Denna innehåller en landskod om två bokstäver följt av två kontrollsiffror och därefter upp till trettio alfa-numeriska tecken, beroende på land, som identifierar den som tillhandahåller kontot och kontonummer. För att ett kontonummer ska kunna omvandlas till ett Iban behöver kontot tillhandahållas av någon som har en clearingnummerserie, och därmed har möjlighet att delta i något av de generella svenska betalsystemen (Bankgirot, Dataclearingen och Riksbankens RIX-system), som gör det möjligt att skicka pengar mellan konton. I Sverige är det Svenska Bankföreningen som tilldelar clearingnummerserier. För att tilldelas en sådan nummerserie ska företaget ha för avsikt att delta i något av betalsystemen. Även om det för närvarande i huvudsak är banker som har tilldelats clearingnummer, finns det även möjlighet för andra finansiella företag, som betalningsinstitut och betaltjänstleverantörer, att tilldelas sådana.

I dagsläget är det alltså endast banker som tillhandahåller konton med Iban, dock inte nödvändigtvis för samtliga konton hos banken. I praktiken behöver därmed endast vissa konton hos banker enligt ändringsdirektivet ingå i mekanismen. Samtidigt genomgår den finansiella marknaden ständigt förändringar, nu framöver inte minst med beaktande av de förändringar som genomförandet av PSD2 innebär. Då det därmed finns teoretiska möjligheter även för andra finansiella företag att tillhandahålla konton med Iban är det inte möjligt att, sett över tid, fastställa den kategori av företag som omfattas av direktivet till enbart banker utifrån aktuell situationen.

Mekanismen ska vidare innehålla uppgifter om bankfack som innehas av kreditinstitut i landet, vilket får förstås som sådana fack som hyrts ut av dessa institut. Kreditinstitut är visserligen ett vidare begrepp än banker,¹¹ men i praktiken torde det emellertid endast vara banker av kreditinstituten som tillhandahåller den typ av fack som avses i ändringsdirektivet, vilket också den svenska översättningen av begreppet ”safe deposit box” ger uttryck för.

Uppgifter i mekanismen

Det framgår direkt av artikel 32a i dess utformning enligt ändringsdirektivet att mekanismen ska innehålla information om innehavaren av kundkontot, om alla personer som förmodas agera i kundens namn och om den verkliga huvudmannen för innehavaren av kundkontot. En person kan agera i annan persons namn genom en fullmakt som lämnats från innehavaren eller genom att vara god man eller förvaltare. Den som är under 18 år är omyndig och får som regel inte själv råda över sin egendom eller åta sig förbindelser. Rätten att förvalta en omyndigs förmögenhet och företräda denne i angelägenheter som rör denne ska i

¹⁰ Artikel 5 i Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) nr 260/2012 av den 14 mars 2012 om antagande av tekniska och affärsmässiga krav för betalningar och autogireringar i euro och om ändring av förordning (EG) nr 924/2009

¹¹ Se artikel 4.1.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 575/2013 av den 26 juni 2013 om tillsynskrav för kreditinstitut och värdepappersföretag och om ändring av förordning (EU) nr 648/2012 och LBF

allmänhet tillkomma förmyndaren. Om en innehavare av ett bank- eller betalkonto har lämnat en fullmakt för en person att agera i dennes ställe eller har en god man, en förvaltare eller en förmyndare ska det alltså i mekanismen finnas samma uppgifter för dessa som krävs avseende kunden. Detta för att kunna ge en fullständig överblick över konton som en person har tillgång till.

Mekanismen ska även innehålla uppgifter om den verkliga huvudmannen för innehavaren av ett konto. Med verklig huvudman avses enligt 1 kap. 3 § registerlagen en fysisk person som, ensam eller tillsammans med någon annan, ytterst äger eller kontrollerar en juridisk person, eller en fysisk person till vars förmån någon annan handlar. Definitionen kompletteras i lagen (1 kap. 4–7 §§) av presumptionsregler som de juridiska personerna ska tillämpa för att identifiera sina verkliga huvudmän. Den yttersta kontrollen kan t.ex. utövas genom en viss kontroll av antalet röster i den juridiska personen på grund av innehav av aktier, andra andelar eller medlemskap eller genom en rätt att utse eller avsätta mer än hälften av den juridiska personens styrelseledamöter eller motsvarande befattningshavare. En person kan också antas utöva den yttersta kontrollen över en juridisk person, om han eller hon tillsammans med en eller flera närstående kan kontrollera en juridisk person. Uppgifter om verklig huvudman ska föras i Bolagsverkets register om verkliga huvudmän.

Mekanismen ska innehålla uppgift om namn. Med namn torde avses personens fullständiga namn, dvs. både för- och efternamn. Vid sidan av namnet på innehavaren av kontot, på en person som kan agera i innehavarens namn och på den verkliga huvudmannen för innehavaren av kontot ska övriga identifieringsuppgifter som krävs enligt nationell lagstiftning som införlivar artikel 13.1 a respektive b i direktivet eller ett unikt identifieringsnummer vara tillgängligt och sökbart i mekanismen.

Det anges varken direkt av artikel 13.1 a eller b vilka uppgifter som krävs för att identifiera en person. Detta framgår inte heller av 3 kap. 7 eller 8 § PTL som införlivar artiklarna. Bestämmelserna tar sikte både på identifieringen och kontrollen av kundens identitet. I samband med att bestämmelserna införlivades uttalade regeringen att kravet på att kunden ska identifieras innebär att verksamhetsutövaren ska efterfråga kundens namn och de övriga uppgifter kopplade till kundens identitet som är nödvändiga för att uppfylla de övriga krav som anges i penningtvättslagstiftningen. Av författningskommentaren till 3 kap. 7 § framgår att identifikationen av kunden innebär inhämtande av uppgifter, normalt direkt från kunden, om kundens namn och andra relevanta uppgifter såsom adress och i förekommande fall personnummer, organisationsnummer, födelsedatum, samordningsnummer eller liknande uppgifter (prop. 2016/17:173 s. 237 f. och 523).

Den uppräkningskommentaren ger inte uttryck för att vara uppgifter som absolut ska hämtas in för att kunna identifiera kunden. Snarare tyder vad som anges i förarbetena på att en individuell bedömning i denna del får göras från fall till fall och att de uppgifter som anges är sådana som typiskt sett får anses tillräckliga för att identifiera en person enligt bestämmelserna. Det förhållandet att det även uttalas att det måste vara möjligt att hantera identifikationsförfarandet på ett riskbaserat sätt ger också stöd för att avsikten inte varit att generellt kräva vissa

specifika uppgifter vid identifiering av kunder. En sådan flexibel hållning i fråga om uppgifter som ska anges i mekanismen för att identifiera aktuella personer är dock inte möjlig. I stället bör de uppgifter som ska anges och vara sökbara i mekanismen vara klargjorda och i så stor utsträckning som möjligt likartade.

Genom unika identifieringsnummer, som person-, organisations- och samordningsnummer, är det möjligt att identifiera en person. Sådana nummer bör därmed vara tillräckliga för att enligt artikel 32a registreras vid sidan av namnet. För att kunna öppna ett bank- eller betalkonto behöver dock en person inte nödvändigtvis ha ett sådant unikt identifieringsnummer (se 11 d § lagen [1995:1571] om insättningsgaranti och 4 a kap. 1 § LBT). Det kan t.ex. röra sig om personer som endast tillfälligt vistas i Sverige och därför varken har ett personnummer eller ett samordningsnummer, en person som ännu inte har fått ett sådant nummer efter att ha anlänt till Sverige eller en person som utan att vistas i landet av ett eller annat skäl har behov av att öppna ett konto här. En sådan person kan öppna ett konto efter att ha identifierat sig med hjälp av t.ex. ett utländskt pass.

När det gäller den som har fått öppna ett konto utan att ha ett unikt svenskt identifieringsnummer bör det i stället vara möjligt att i stället för ett sådant nummer ange andra uppgifter som gör det möjligt att snabbt ringa in personen och ta reda på vilka konton personen har. Det bör emellertid framhållas att det, för möjligheterna att använda mekanismen på bästa sätt, är av yttersta vikt att det innan alternativa uppgifter accepteras i samband med att ett konto öppnas, säkerställs att ett unikt svenskt identifieringsnummer inte finns. De alternativa uppgifter som ska kunna registreras när svenskt identifieringsnummer saknas bör vara relativt begränsade, konkreta och oföränderliga för att undvika fel vid användning av mekanismen. Vad gäller verkliga huvudmän finns det krav på att vissa uppgifter ska vara registrerade. De uppgifter som en anmälan om registrering enligt 2 kap. 5 § registerförordningen ska innehålla är uppgift om fullständigt namn, medborgarskap, bosättningsland, personnummer eller samordningsnummer eller, om sådant saknas, födelsedatum för den eller de fysiska personer som är verklig huvudman. Genom att en persons fullständiga namn kombineras med ett födelsedatum torde det i regel finnas stora möjligheter att hålla isär efterfrågad person från andra och att ta reda på dennes konton. En kompletterande uppgift, om t.ex. adress och medborgarskap, skulle visserligen också kunna vara till hjälp för att säkerställa att ett namn som är knutet till flera konton är den person som efterfrågas och inte någon annan med samma namn och födelsedatum. Då en sådan information dock kan förändras över tid och en person av olika skäl kan ha flera adresser skulle informationen emellertid också kunna medföra vissa risker vid informations-sökningen, t.ex. att den eftersökta personen inte hittas i mekanismen.

För konton ska uppgifter finnas om datum för kontots öppnande och avslutande. Till kontona ska uppgifter även finnas om Iban. Direktivet ställer inte krav på att mekanismen därutöver ska innehålla ytterligare uppgifter om kontona. Sådan information skulle i stället kunna hämtas direkt från den bank där kontot finns. Vad gäller bankfack ska motsvarande uppgifter anges om namn och andra identifieringsuppgifter som krävs för innehavaren av kundkontot, alla personer som förmodas agera i

kundens namn och verkliga huvudman för innehavaren av kundkontot samt uppgift om varaktigheten för leasingtiden.

Sammanfattningsvis innebär det anförda att, i de fall det finns ett unikt identifikationsnummer i form av ett person-, organisations- eller samordningsnummer, räcker det att ett sådant nummer anges tillsammans med namnet för innehavaren till kundkontot, alla personer som förmodas agera i kundens namn, vilket inkluderar eventuella vårdnadshavare, förmyndare, förvaltare, god man, fullmaktshavare, och den verkliga huvudmannen för innehavaren till kontot samt den som hyr ett bankfack. I de fall något unikt identifieringsnummer inte finns bör dock uppgift om personens fullständiga namn och födelsedatum vara tillräckligt för att uppfylla ändringsdirektivets krav i fråga om identifieringsuppgifter. Direktivet kräver därutöver att mekanismen ska innehålla uppgift om bank- eller betalkontonans Iban-nummer och datum för kontonas öppnande och avslutande samt för ett bankfack uppgift om varaktigheten av leasingperioden.

Sverige är skyldiga att uppfylla kraven i ändringsdirektivet. Det förhållandet att det kan finnas svårigheter för de finansiella företagen att ta fram uppgifter som ska finnas sökbara i mekanismen, t.ex. om vem som är fullmaktshavare och vem som leasar eller har leasat ett bankfack under en viss period och uppgifter som är äldre än 24 månader är därför inte möjligt att ta hänsyn till i inom ramen för detta arbete.

Åtkomst

Enligt direktivet ska uppgifterna i registret vara direkt tillgängliga på ett omedelbart och ofiltrerat sätt för finansunderrättelseenheter. Av 4 kap. 5 § PTL framgår att Polismyndigheten är finansunderrättelseenhet när det gäller att förebygga, upptäcka och effektivt bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism. Inom Polismyndigheten utövas denna roll av Finanspolisen (se avsnitt 4.1.2). Av detta följer att Finanspolisen ska ha tillgång till uppgifterna i mekanismen.

Det anges inte uttryckligen vilka andra myndigheter som enligt direktivet ska ges tillgång till mekanismen. I direktivet hänvisas till att mekanismen ska vara tillgänglig för behöriga myndigheter för fullgörandet av deras skyldigheter enligt direktivet. Begreppet ”behöriga myndigheter” förekommer i ett flertal artiklar i direktivet, men är inte definierat. Beroende på sammanhang i direktivet ges begreppet också olika innebörd.

När det gäller möjligheten att få tillgång till uppgifter om juridiska personers verkliga huvudmannaskap har begreppet behöriga myndigheter i samband med genomförandet av fjärde penningtvättsdirektivet getts en vid tolkning då en sådan tolkning bäst uppfyller syftet med lagen, dvs. att försvåra för att juridiska personer utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism (se prop. 2016/17:173 s. 463). I detta sammanhang uttalades det vidare att ett arbete för att motverka och försvåra penningtvätt och finansiering av terrorism inte bedrivs endast av de brottsutredande myndigheterna, utan att även andra myndigheter, såsom Kronofogdemyndigheten, Försäkringskassan och Skatteverket, har viktiga uppgifter att fylla i detta avseende. Vad gäller tillgång till uppgifter om juridiska personers huvudmannaskap har det därför ansetts

att det inte bör införas någon begränsning av den krets av myndigheter som utan dröjsmål ska kunna få del av de juridiska personernas uppgifter om det verkliga huvudmannskapet utan att lagen bör ge alla myndigheter sådan möjlighet.

Att begreppet behörig myndighet varierar från fall till fall innebär att myndigheter som i ett sammanhang är att betrakta som behöriga myndigheter inte nödvändigtvis är att betrakta som det i ett annat sammanhang. Att tillgång till mekanismen i detta avseende inte är generell utan att en bedömning av rätten till tillgång ska göras i förhållande till myndigheternas behov får stöd i beaktandesats 21 i ändringsdirektivet där det anges att tillgång till register och databaser ska begränsas på grundval av principen om behovsenlig behörighet. Det förhållandet att mekanismen gör det möjligt att behandla uppgifter om personer som är av personlig art innebär också att avsikten inte kan ha varit att uppgifter ska ges en mer omfattande spridning än vad som bedöms nödvändigt. Detta särskilt med beaktande av att en person inte har möjlighet att undgå behandlingen. Avgörande för bedömningen blir därför att först bedöma vilka myndigheter som har skyldigheter enligt direktivet och därefter att bedöma om de behöver uppgifterna i mekanismen för att kunna fullgöra dessa skyldigheter. För denna bedömning är det avgörande vilka uppgifter som ska framgå av registret.

Som anges ovan ska den aktuella mekanismen enligt direktivet innehålla åtminstone uppgift som identifierar en person som innehar ett bank- eller betalkonto eller bankfack, som kan agera i innehavarens ställe eller som är verklig huvudman för innehavaren och uppgift som pekar ut ett visst konto eller bankfack. Detta innebär att mekanismen enligt direktivet endast kräver att väldigt grundläggande uppgifter finns. Syftet med mekanismen är att snabbt kunna fastställa identiteten för fysiska eller juridiska personer som innehar eller kontrollerar bank- och betalkonton samt identifiera andra sådana konton som tillhör samma person. Avsikten är därefter att, om det finns behov därav, själva innehållet i kontona får sökas genom kontakt med det företag där den berörde har konton.

Det kan antas att information om konton och bankfack samt de personer som har åtkomst till dem kan vara betydelsefull för alla myndigheter som kan leda en förundersökning som involverar en utredning i fråga om brottslighet som kan relateras till penningtvätt och finansiering av terrorism. Vid sidan av Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten kan även Ekobrottsmyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket och Kustbevakningen leda en sådan utredning. Dessa myndigheter har, förutom Finanspolisen, emellertid inte några skyldigheter gällande bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism som följer direkt av direktivet. Att brottsbekämpande myndigheter inte alltid är att betrakta som behöriga myndigheter i sådana sammanhang framgår också av utformningen av artikel 49. I bestämmelsen anges det att medlemsstaterna ska se till att beslutsfattare, de finansunderrättelseenheter, tillsynsmyndigheter och andra behöriga myndigheter som arbetar med bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, såväl som skattemyndigheter och brottsbekämpande myndigheter, när de handlar inom ramen för direktivet, har effektiva samarbets- och samordningsmekanismer för att på nationell nivå utveckla och genomföra politik och åtgärder för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism.

Artikel 32a kan därmed inte anses kräva att de brottsbekämpande myndigheterna ska ges en självständig åtkomst till mekanismen, även om det rör sig om verksamhet som är kopplad till bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism.

De organ som utövar den tillsyn som följer av regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism har visserligen skyldigheter som följer av direktivet och skulle också i vissa fall kunna ha viss nytta av uppgifterna om konton som verksamhetsutövare som står under tillsynen har tillgång till. Den information som organen kan få tillgång till genom mekanismen är emellertid begränsad till att endast omfatta själva informationen om *att* konton finns och innehåller inte någon närmare redogörelse för informationen i kontona, vilket framför allt skulle kunna vara av betydelse. Eftersom tillsynsmyndigheterna, med undantag för Finansinspektionen, inte har någon frågerätt i förhållande till de finansiella företagen har de inte heller möjlighet att genom kontakt med de finansiella företagen få ytterligare uppgifter om kontona. Informationen om var en person har tillgång till konton är därmed av begränsad betydelse för dessa myndigheter.

Tillsynsmyndigheter är vidare enligt 4 kap. 4 § PTL skyldiga att utan dröjsmål underrätta Polismyndigheten om de vid inspektion eller på annat sätt har upptäckt en omständighet som kan antas ha samband med eller utgöra penningtvätt eller finansiering av terrorism. Behövliga kontroller av bank- och betalkonton kan därefter göras av Polismyndigheten. Det kan visserligen hävdas att det är först i samband med kontroll av en persons konton som sådana konkreta misstankar om penningtvätt och finansiering av terrorism uppstår och som i sin tur kan ligga till grund för en underrättelse till Polismyndigheten. Informationen om konton som en verksamhetsutövare har i sig torde dock endast i yttersta undantagsfall vara av avgörande betydelse i sådant avseende. En tillgång till sådana uppgifter genom mekanismen för de icke-finansiella tillsynsmyndigheterna kan därför inte anses behövas för att myndigheterna ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt direktivet.

Finansinspektionen har förvisso frågerätt och kan genom en riktad förfrågan till ett visst finansiellt företag få ytterligare uppgifter om konton som Finansinspektionen fått vetskap om genom mekanismen. Finansinspektionen har emellertid i sin tillsyn över de finansiella företagens efterlevnad av regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism begränsat behov av att få tillgång till uppgifter om enskildas har tillgång till konton. Varken Finansinspektionen eller de icke-finansiella tillsynsmyndigheterna kan därför anses ha en på ändringsdirektivet grundad rätt att få självständig tillgång till uppgifter i mekanismen.

Även om andra myndigheter än de angivna, som t.ex. Skatteverket, Kronofogdemyndigheten och Försäkringskassan, kan komma i kontakt med organiserad och ekonomisk brottslighet samt vara betydelsefulla företag i fråga om bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism kräver emellertid direktivet inte heller att dessa myndigheter ska ges åtkomst till mekanismen eftersom de inte har sådana skyldigheter enligt direktivet som avses i artikel 32a.

5.1.4 Behovet av utvidgning

I avsnitt 5.1.3 redogörs det för ändringsdirektivets krav i fråga om en mekanism enligt artikel 32a i fjärde penningtvättsdirektivet. Direktivet är dock ett minimidirektiv vilket innebär att en mekanism skulle kunna vara mer omfattande än vad direktivet kräver. Mekanismen skulle t.ex. kunna omfatta ytterligare konton än de som framgår av bestämmelsen och fler uppgifter om varje konto skulle också kunna finnas tillgängliga i mekanismen. Därutöver skulle mekanismen kunna användas för ytterligare ändamål och ge tillgång till uppgifter hos flera företag än vad direktivet kräver. En sådan utvidgning skulle kunna innebära att mekanismen kan få ytterligare användning.

En utvidgning av mekanismen kräver dock att den överensstämmer med annan reglering som kan bli aktuell, t.ex. bestämmelser till skydd för den personliga integriteten. För att en utvidgning ska kunna bli aktuell krävs alltså att en sådan inte står i strid med några andra tillämpliga bestämmelser som begränsar möjligheten att behandla uppgifter.

Ändamål

Andra brottsbekämpande ändamål

Uppgifter från finansiella företag om enskildas förhållanden till företagen är ofta av stor betydelse för utredningar om brottslighet i allmänhet och om ekonomisk brottslighet i synnerhet. Sådana uppgifter kan vara avgörande för den kartläggning som är nödvändig för att utredningen ska gå framåt. Det handlar då inte bara om att få uppgifter om den enskilde, utan även uppgifter om t.ex. anhöriga och andra som den enskilde har en relation till, kan vara behövliga.

Myndigheter som i Sverige har det främsta ansvaret för uppgifter kopplade till brottsbekämpande verksamhet är Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen och Tullverket. Även Skatteverket har en brottsbekämpande uppgift och kan ha behov av tillgång till en mekanism över bank- och betal-konton när verket anlitas av en åklagare för att biträda åklagarens arbete. Det finns i de rörelselagar som reglerar de finansiella företagens verksamhet en skyldighet för företagen att lämna ut uppgifter om bl.a. konton till de brottsbekämpande myndigheterna. Som redogjorts för i avsnitt 5.1.1 har nämligen en förundersökningsledare under en pågående förundersökning rätt att få tillgång till uppgifter från banker och andra finansiella företag. Samma rätt har även en åklagare i ett ärende om rättslig hjälp i ett brottmål, på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol, eller i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder. Eftersom Skatteverket emellertid inte kan leda en förundersökning kan verket dock inte, i sin brottsbekämpande verksamhet, själv begära sådana uppgifter från företagen.

Varje år gör de brottsbekämpande myndigheterna ca 50 000 framställningar om utlämnande av uppgifter av det aktuella slaget. Som redogjorts för tidigare är det nuvarande tillvägagångssättet för att hämta in uppgifter inte effektivt och innebär dessutom risk för att de svar som lämnas inte ger ett fullständigt underlag till grund för myndighetens bedömning. Det har visserligen föreslagits ändringar i de rörelselagar som rör finansiella

företags verksamhet som innebär att dessa ska vara skyldiga att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna utan dröjsmål och i elektronisk form.¹² Dessa förändringar kan i viss mån förbättra myndigheternas möjligheter att genomföra utredningar som involverar uppgifter hos finansiella företag. Vid sidan av denna reglering har Tullverket nyligen kommit överens med de största bankerna och finansbolagen om förfaranden och rutiner för att ge aktuell information, vilket bl.a. innebär en maximal svarstid på fem dagar.

De föreslagna ändringarna och nya rutinerna innebär inte några förenklingar avseende möjligheterna att få reda på hos vilka företag som en person har tillgång till konton. Även med beaktande av dessa krävs det alltså att de brottsbekämpande myndigheterna gör en förfrågan hos alla företag där det finns konton för att säkerställa att man inte går miste om uppgifter om konton. Ett sådant tillvägagångssätt är som påpekats tidigare resurskrävande både för de finansiella företagen och för myndigheterna. Då resursskäl gör att det i regel inte är möjligt för de brottsbekämpande myndigheterna att administrera så omfattande förfrågningar finns det risk för att konton hos mindre företag eller för att alla konton för den som har konton hos flera företag inte kommer till myndigheternas kännedom. Detta innebär i sin tur att möjligheterna att utreda misstankar om brott eller att upptäcka angränsande brottslighet är mindre än om myndigheterna hade en fullständig och snabb tillgång till uppgifter om var en person har konton.

EU har uppmärksammat de brottsbekämpande myndigheternas svårigheter i dessa avseenden och behov av att även få tillgång till sådana uppgifter om bank- och betalkonton som behandlas genom mekanismen enligt artikel 32a. EU-kommissionen har den 17 april 2018 lämnat ett förslag som innebär att det ska vara möjligt för brottsbekämpande myndigheter, Asset Recovery Offices, förkortade ARO,¹³ och Europol¹⁴ att ta del av uppgifter i de nationella mekanismerna som uppfyller kraven i artikel 32a.¹⁵

Bakgrunden till kommissionens förslag om att utvidga tillgången till de mekanismer som uppfyller artikel 32a är densamma som låg till grund för kravet om att inrätta en mekanism genom ändringsdirektivet, dvs. behovet av att snabbt kunna ta reda på var en person har sina konton för

¹² I lagrådsremissen *Finansiella företags uppgifter till brottsutredande myndigheter* Fj2018/02144.

¹³ ARO är särskilda nationella enheter som inrättats i EU:s medlemsstater för att skapa bättre förutsättningar för det operativa internationella samarbetet med att återföra brottsvinster och bekämpa penningtvätt. I Sverige utgörs ARO dels av Brottsutbytesenheten på Ekobrottsmyndigheten för rättsliga frågor, dels av NOA vid Polismyndigheten. Dessa arbetar tillsammans med motsvarande myndigheter i andra länder för att skapa bättre förutsättningar för det operativa internationella samarbetet med att återföra brottsvinster och bekämpa penningtvätt.

¹⁴ Europol är EU:s brottsbekämpande myndighet. Myndigheten arbetar för att stötta EU:s medlemsstater i deras arbete för att bekämpa terrorism, cyberbrott samt annan allvarlig och organiserad form av brottslighet.

¹⁵ EU-kommissionens förslag till *Directive of the European Parliament and of the Council laying down rules facilitating the use of financial and other information for the prevention, detection, investigation or prosecution of certain criminal offences and repealing Council Decision 2000/642/JHA*, COM(2018) 213 final

att därefter kunna utreda brottslighet och frysa medel innan de gjorts oåtkomliga. Den moderna tekniken, där pengar kan föras över mellan bankkonton världen över inom få timmar, samtidigt som utredningar för att spåra pengaflödet kan ta flera veckor, innebär nämligen svårigheter även för de brottsbekämpande myndigheternas arbete. För att bl.a. bekämpa organiserad brottslighet, som ofta verkar internationellt, har kommissionen därför ansett att det behövs bättre nationella möjligheter för att utreda allvarlig brottslighet, störa kriminella aktiviteter och stoppa terroristplaner samt för att snabbare kunna utreda de finansiella flödena för att följa, frysa och förverka de pengar som överförs till bankkonton i andra länder. Kommissionen menar att bristen på information om alla bank- och betalkonton som tillhör en misstänkt kan leda till att tillgångar endast delvis fryses, vilket kan varna den misstänkte, som sedan kan göra oupptäckta medel från andra konton svårare att upptäcka och nå. Det förhållandet att man inte lyckas säkra snabb och korrekt tillgång till relevanta ekonomiska uppgifter leder till att många utredningar inte kan fullföljas. Tillgången till uppgifterna i mekanismen skulle därför kunna vara av avgörande betydelse för de brottsbekämpande myndigheternas arbete. En snabbare och effektivare tillgång till uppgifterna innebär också att resurser kan användas för andra utredningar för att klara upp den brottslighet som utreds. Eftersom fjärde penningtvättsdirektivet tar sikte på förebyggande ansträngningar för att hantera penningtvätt, tillhörande förbrott och terroristfinansiering samt skyldigheter för verksamhetsutövarna medges de brottsbekämpande myndigheterna, vid sidan av Finanspolisen, inte tillgång till mekanismen.

EU-kommissionens förslag innebär därför att även de myndigheter som är behöriga att förebygga, upptäcka, utreda eller åtala brott ska ges direkt tillgång till de nationella mekanismerna samt större möjligheter för finansunderrättelseenheter att dela information som de tagit in med stöd av mekanismerna. Även skattemyndigheter och korruptionsmyndigheter i deras förmåga att utföra brottsutredningar enligt nationell lagstiftning ska enligt förslaget också ges tillgång. Europol avses också att få indirekt tillgång till uppgifterna genom medlemsstaternas nationella enheter.

Enligt förslaget ska tillgång och möjligheter att söka information i mekanismerna endast ges till personer som inom myndigheterna särskilt har utsetts att utföra dessa uppgifter när förutsättningar för det är uppfyllda i det enskilda fallet. I förslaget definieras vilken typ av information som kan begäras av finansunderrättelseenheter respektive andra brottsbekämpande myndigheter. Det anges också en uttömmande förteckning över de brott som myndigheterna kan utbyta information kring, men endast när det finns ett specifikt fall som är föremål för undersökning. Det föreskrivs vidare tidsfrister inom vilka informationen bör utbytas och att det krävs en säker kommunikationskanal för att förbättra och påskynda utbytena. Det finns även reglering om informationsutbyte mellan medlemsstater och som innebär att medlemsstaterna ska utse behöriga myndigheter som har rätt att begära information. Regleringen ska garantera en bredare och effektivare men samtidigt proportionerligt utbyte av informationen.

EU-kommissionens förslag innebär därmed bl.a. att mekanismen enligt artikel 32a i fjärde penningtvättsdirektivet genom ändringsdirektivet blir

tillgänglig även för andra brottsbekämpande ändamål än enbart bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism samt för andra myndigheter än de som har skyldigheter enligt fjärde penningtvättsdirektivet.

Som redogjorts för tidigare har de brottsbekämpande myndigheterna redan rätt att, genom en förundersökningsledare, under en pågående förundersökning få tillgång till uppgifter från banker och andra finansiella företag. Denna rätt till kan emellertid inte åberopas inom ramen för ARO-samarbetet, vars syfte är att skapa bättre förutsättningar för det operativa internationella samarbetet med att återföra brottsvinster och bekämpa penningtvätt. Samarbetet omfattas inte heller av det utvidgade tillämpningsområdet i rörelselagarna, dvs. när det begärs av åklagare i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål, på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol, eller i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder. Denna utvidgning tar nämligen bara sikte på möjligheten att ta in uppgifter i bevishänseende (se 1 kap. 3 § lagen [2017:1000] om en europeisk utredningsorder), medan ARO-samarbetet syftar till att återföra brottsvinster. De svenska myndigheterna inom ramen för ARO-samarbetet har alltså inte möjlighet att i detta syfte i dag fråga finansiella företag om uppgifter beträffande enskilda personer.

Internationellt utbyte av information inom ramen för Skatteverkets verksamhet

Skatteverket administrerar uppgiftslämnande rörande konton samt deras innehavare och, i vissa fall, verkliga huvudmän inom ramen för olika internationella avtal. Med USA har Sverige ingått FATCA-avtalet¹⁶, som bl.a. innebär att Skatteverket och den amerikanska federala skattemyndigheten IRS ska utbyta uppgifter om kapitalinkomster och kapitaltillgångar med varandra. Sverige har dessutom anslutit sig till ett multilateralt avtal mellan behöriga myndigheter i andra länder för att införa OECD:s¹⁷ gemensamma rapporteringsnormer CRS i nationell lagstiftning och att inleda ett automatiskt utbyte av upplysningar om finansiella konton. CRS står för Common Reporting Standard och kan användas som norm för utbyte av upplysningar om finansiella konton mellan olika stater och jurisdiktioner. Standarden bygger i stora delar på FATCA-avtalen.

Även inom EU finns ett liknande samarbete i syfte att utbyta upplysningar mellan medlemsstaterna om finansiella konton. Detta samarbete följer av rådets direktiv 2011/16/EU av den 15 februari 2011 om administrativt samarbete i fråga om beskattning och upphävande av direktiv 77/99/EEG, förkortad DAC. Genom rådets direktiv 2014/107/EU av den 9 december 2014 om ändring i direktiv 2011/16/EU, förkortad DAC2,

¹⁶ FATCA-avtalet är ett avtal mellan Sveriges regering och USA:s regering för att förbättra internationell efterlevnad av skatteregler och för att genomföra FATCA. FATCA är den amerikanska lagstiftningen Foreign Account Tax Compliance Act som antogs av den amerikanska kongressen i mars 2010.

¹⁷ OECD står för Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling och utgör ett forum för utbyte av erfarenheter och idéer och är ett organ för samarbete mellan länder.

togs OECD:s globala standard tas in i direktivet. Bestämmelser till följd av direktivet finns bl.a. i lagen (2012:843) om administrativt samarbete inom Europeiska unionen i fråga om beskattning. Förutom det automatiska samarbetet ska samarbete enligt lagen även ske på begäran av en medlemsstat och i vissa fall utan förgående begäran. Vid utbyte av upplysningar om finansiella konton enligt artikel 8.3 a i DAC tillämpas vidare lagen (2015:912) om automatiskt utbyte av upplysningar om finansiella konton. Bestämmelser om utbyte av upplysningar och annat administrativt samarbete i fråga om beskattning finns även i t.ex. Europaråds- och OECD-konventionen om ömsesidig handräckning i skatteärenden, skatteavtal och informationsutbytesavtal.

I juli 2016 föreslog EU-kommissionen, vissa tillägg till DAC,¹⁸ däribland att även skattemyndigheter skulle ges tillgång till mekanismen enligt artikel 32a i förslaget till ändringsdirektiv. Detta för att säkerställa att det administrativa samarbetet enligt direktivet fungerar. I skälen till förslaget angavs att skattemyndigheter måste ha tillgång till information om penningtvätt för att säkerställa effektiv övervakning av de finansiella institutens tillämpning av de förfaranden för tillbörlig aktsamhet som anges i direktivet. Det framhölls att ändringarna av det fjärde penningtvättsdirektivet, bl.a. nu aktuell mekanism, är viktiga för att förbättra identifieringen av penningtvätt, korruption, finansiering av terrorism och annan brottslig verksamhet samt att skattemyndigheter också bör ha tillgång till sådan information för att maximera deras förmåga att hantera skatteflykt och skatteundandragande. Med hänsyn bl.a. till förseningen i antagandet av ändringsdirektivet inkluderades inte tillgången till mekanismen enligt artikel 32a när andra ändringar av direktivet antogs av rådet. Ett sådant initiativ skulle emellertid kunna upptas nu när artikel 32a antagits. Med beaktande av det åtminstone tidigare funnits ett stort intresse inom EU av en sådan utvidgning av tillämpningsområdet för mekanismen är ett sådant scenario troligt. Detta skulle i så fall innebära att Skatteverket skulle bli skyldigt att använda mekanismen för att lämna upplysningar till andra EU-medlemsstater.

Redan enligt den reglering som gäller i dag är Skatteverket skyldigt att på begäran av en behörig myndighet i en EU-medlemsstat utföra de utredningar som krävs för att få fram de upplysningar som verket är skyldigt att hämta och att tillämpa samma förfarande som i egna skatteärenden (se t.ex. 9 § lagen om administrativt samarbete inom Europeiska unionen i fråga om beskattning). Detta innebär att Skatteverket ska utnyttja de möjligheter till utredning som finns enligt SFL, bl.a. tredjemansföreläggande i 37 kap. 9 § och tredjemansrevision i 41 kap. 2 § andra stycket (se prop. 2012/13:4 s. 81), på samma sätt som om utredningen gällt ett eget skatteärende. Proportionalitetsprincipen i 2 kap. 5 § SFL ska då naturligtvis tillämpas. I den mån en behörig myndighet i en annan EU-medlemsstat begär uppgifter om en persons konton hos finansiella företag är Skatteverket därmed skyldigt att hämta in sådana uppgifter. Om uppgift om var en person har konton saknas

¹⁸ EU-kommissionens förslag till Rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/16/EU med avseende på skattemyndigheters tillgång till information om penningtvätt, den 5 juli 2016, COM(2016) 452 final 2016/0209 (CNS)

finns får uppgiften hämtas in med hjälp av en paraplyförfrågan vilket, som tidigare konstaterats, innebär flera nackdelar i förhållande till möjligheten att hämta in uppgifterna genom mekanismen (se vidare avsnitt 5.1.2). I den mån de uppgifter som informationsutbytet avser finns i mekanismen skulle en tillgång till den kunna underlätta och effektivisera utbytet samt minska Skatteverkets och de finansiella företagens arbetsbörda.

I fråga om det automatiska informationsutbyte som sker inom EU men även till följd av andra internationella förpliktelser är det dock tveksamt om Skatteverket till fullo skulle kunna dra nytta av mekanismen med det innehåll som anges i artikel 32a. Dessa förpliktelser innebär nämligen att Skatteverket bl.a. är skyldigt att till andra staters eller jurisdiktioners behöriga myndigheter årligen överföra information om finansiella konton som innehas av personer eller enheter med hemvist i annan eller andra stater eller jurisdiktioner, efter att kontona har identifierats och lämnats till Skatteverket av finansiella institut.¹⁹För att till fullo kunna dra nytta av mekanismen inom ramen för fullgörandet av Sveriges åtaganden inom det automatiska utbytet av information behöver det direkt i mekanismen framgå vilka konton som omfattas av informationsutbytet genom att vara rapporteringspliktiga konton. För att kunna minska de finansiella företagens rapporteringsskyldighet behöver mekanismen därutöver innehålla sådana övriga uppgifter som omfattas av informationsutbytet, dvs. uppgifter om saldon och värden samt inkomster och betalningar.

Andra beskattningsrelaterade ändamål

Även med en utvidgning av användningsområdet för mekanismen i förhållande till Skatteverket inom ramen för det internationella samarbetet skulle Skatteverket inte automatiskt ges möjlighet att utnyttja mekanismen för att ta del av information i egna skatteutredningar. Sådana uppgifter om en persons bank- och betalkonton som mekanismen kommer att innehålla kan dock även vara av stor betydelse vid nationella skatteutredningar, vid urval och förgranskning inför en skatteutredning samt vid förvarstaggande och betalningssäkring. Genom genomgång av kontouppgifter kan tillgångar hittas samt mönster och kopplingar klargöras, som sedan kan ligga till grund för en korrekt beskattning. Då Skatteverket har *möjlighet* att rapportera misstankar om penningtvätt till Ekobrottsmyndigheten och en skyldighet att i vissa fall enligt lagen (2016:774) om uppgiftsskyldighet vid samverkan mot viss organiserad brottslighet lämna uppgifter till Polismyndigheten skulle en tillgång till mekanismen för verket i sin beskattningsverksamhet i sig kunna vara avgörande för upptäckten och bevisningen av en brottslig gärning i form av t.ex. organiserad brottslighet, penningtvättsbrott, brott kopplade till finansiering av terrorism eller skattebrott. Ökade utredningsmöjligheter för Skatteverket i sin beskattningsverksamhet kan därmed i förläng-

¹⁹ Skyldigheten att lämna kontrolluppgifter till Skatteverket regleras i 22 a och 22 b kap. SFL som kompletteras av bestämmelser i lagen (2015:62) om identifiering av rapporteringspliktiga konton med anledning av FATCA-avtalet och lagen (2015:911) om identifiering av rapporteringspliktiga konton vid automatiskt utbyte av upplysningar om finansiella konton.

ningen också innebära större möjligheter att upptäcka och bekämpa bl.a. penningtvätt och finansiering av terrorism, men även annan typ av brottslighet.

Inom ramen för sin beskattningsverksamhet får Skatteverket visserligen redan nu viss information om bank- och betalkonton genom de finansiella företagens skyldighet att lämna kontrolluppgifter. Bestämmelser om skyldigheten att lämna kontrolluppgifter till Skatteverket finns i SFL. Skyldighet för finansiella företag att lämna kontrolluppgifter avseende sina kunder omfattar dock endast uppgifter om avkastning för ränta eller vissa kapitalvinster som är 100 kronor eller mer för fysiska personer och dödsbon. Det finns emellertid ingen skyldighet att tillsammans med kontrolluppgiften lämna uppgift om kontonummer. I regel är avkastningen och vinsterna för närvarande, beroende på den låga räntenivån, för blygsamma för att skyldigheten att lämna kontrolluppgifter ska aktualiseras. Skatteverket torde därmed endast i begränsad utsträckning få kännedom om personers bank- och betalkonton genom skyldigheten att lämna kontrolluppgifter.

För att säkerställa en riktig beskattning har Skatteverket även möjlighet att begära uppgifter från finansiella företag om den som skatteutredningen gäller. Uppgifter kan också begäras om någon annan, exempelvis en leverantör, för att bakvägen utreda en skattepliktig verksamhet hos den utredningen avser. Bestämmelser om Skatteverkets möjlighet att begära uppgifter från annan än den skattskyldige genom föreläggande finns i 37 kap. 9 § SFL. I fråga om juridiska personer finns det också möjlighet att genomföra så kallade tredjemansrevisioner (se 41 kap. 2 § andra stycket SFL). Det vanligaste sättet för Skatteverket att få in uppgifter om bank- och betalkonton är via bankföreläggande. Det görs ungefär 25–30 000 sådana förelägganden per år. Ett sådant föreläggande ska inte vara mer omfattande än det är nödvändigt eller mer ingripande än vad som krävs med hänsyn till ändamålet. En sektionschef eller särskilt förordnad tjänsteman ska godkänna och skriva på föreläggandet. Då föreläggandet ska avse förhållanden som är av betydelse för kontroll av en persons uppgiftsskyldighet är det inte tillåtet för Skatteverket att bedriva så kallade "fishing expeditions", dvs. undersökningar där man eftersöker uppgifter som inte är specificerade och där det inte heller finns ett tydligt angivet syfte eller misstanke om oegentligheter eller fel. I de fall där det finns en konkret utredning för att kontrollera en persons skattskyldighet kan det dock inte vara fråga om sådana otillåtna utredningar.

När Skatteverket inte har kännedom om var en person har sina konton sker en förfrågan vanligtvis genom att en parapyförfrågan ställs till flera företag samtidigt. Som redogjorts för tidigare är ett sådant tillvägagångssätt inte effektivt och innehåller dessutom andra brister, som risk för att ett lämnat svar inte ger ett fullständigt underlag till grund för den bedömning som Skatteverket ska göra. På grund av detta är det inte alltid aktuellt att gå vidare med en skatteutredning, som i och för sig grundar sig på tillförlitliga tips eller andra signaler. Detta begränsar Skatteverket från att utföra en effektiv skattekontroll. Eftersom en tillgång till en mekanism över bank- och betalkonton skulle öka överblicken över fysiska och juridiska personers konton skulle Skatteverkets möjligheter

att göra en fullständig utredning till grund för en riktig beskattning öka om Skatteverket fick tillgång till mekanismen.

Skatteverket beräknade 2007 att det totala skattefelet i Sverige uppgick till 130 mdkr per år. Det bedöms ha minskat något sedan dess. Skattefelet är skillnaden mellan den skatt som skulle ha blivit fastställd om alla redovisade alla verksamheter och transaktioner korrekt, och den skatt som fastställs efter Skatteverkets kontroller. Skälen till varför skatt inte betalas in är många, bl.a. att de rör en kriminell verksamhet eller där intäkter ska omvandlas till svarta löner. Brottsförebyggande rådet uppskattar att två tredjedelar av den totala illegala penninghanteringen härrör från brott inom företagssektorn och från utnyttjande av svart arbetskraft m.m. medan endast cirka en tredjedel härrör från vad som normalt brukar betecknas som grov organiserad brottslighet. Genom tillgång till en mekanism över bank- och betalkonton är det sannolikt att Skatteverkets beskattningsverksamhet skulle effektiviseras och att möjligheterna att hitta konton med okända tillgångar alternativt säkra bevis för att det funnits t.ex. en skattepliktig verksamhet ökar. Skatteverket skulle alltså få bättre förutsättningar att effektivt utföra sitt uppdrag att säkerställa skatteintäkterna för finansiering av välfärds-systemet och därmed minska det totala skattefelet.

I flera länder i EU där det finns en mekanism för bank- och betalkonton ges även skattemyndigheten i landet tillgång till uppgifter i mekanismen. I vissa länder, som Belgien och Rumänien, har mekanismen också ursprungligen etablerats på grund av skattemyndigheternas behov av upplysningar.

Ändamål inom ramen för Kronofogdemyndighetens verksamhet

Uppgifter om var en person har bank- och betalkonton samt bankfack kan även vara av stor betydelse för Kronofogdemyndigheten i dess verksamhet. Som exempel kan nämnas att myndigheten i fråga om utmätning och kvarstad kan behöva få reda på om en viss person har tillgångar på ett konto. Kronofogdemyndigheten kan även vara i behov av sådana uppgifter i samband med att myndigheten verkställer beslut om betalningssäkring på begäran av Skatteverket och inom ramen för sin tillsyn över personer som ålagts näringsförbud. Ur ett internationellt perspektiv har Kronofogdemyndigheten också skyldigheter som innebär att uppgifter om finansiella konton kan behöva hämtas in. En sådan skyldighet följer av Rådets förordning (EU) nr 655/2014 om inrättande av ett europeiskt förfarande för kvarstad på bankmedel i mål och ärenden av privaträttslig natur. Genom förordningen kan Kronofogdemyndigheten bl.a. bli skyldig att hämta in information om vilket eller vilka konton som en gäldenär har i landet. Även genom Europaparlamentets och Rådets förordning (EG) 987/2009 av den 16 september 2009 om tillämpningsbestämmelser till förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, den s.k. socialtillämpningsförordningen, har Kronofogdemyndigheten vissa skyldigheter som omfattar bl.a. en möjlighet till handräckning av socialavgifter och återkrav av icke berättigade förmåner inom socialförsäkringsområdet mellan medlemsstaterna i EU. Med handräckning avses i detta sammanhang

bl.a. ett samarbete mellan medlemsstaterna beträffande begäran om upplysningar för indrivningsändamål.

I viss utsträckning kan Kronofogdemyndigheten redan initialt när ett ärende inleds ha uppgift om konton som en person har tillgång till. När ett utskölnings- eller indrivningsärende inleds kan nämligen Kronofogdemyndigheten få åtkomst till uppgifter i Skatteverkets beskattningsdatabas. I den mån det finns ett konto registrerat i databasen, t.ex. om en bank har haft anledning att lämna kontrolluppgift om den ränta som en person fått under inkomståret, får Kronofogdemyndigheten information om kontot. Kontrolluppgift till Skatteverket lämnas dock som tidigare konstaterats i begränsad utsträckning.

Redan om Skatteverket ges tillgång till mekanismen skulle även Kronofogdemyndigheten i ett ärende om indrivning av en skatteskuld eller betalningssäkring kunna gynnas av Skatteverkets tillgång om uppgifter tagits in och därefter överlämnats till Kronofogdemyndigheten. På så sätt skulle Kronofogdemyndigheten i förlängningen få fördelar redan genom Skatteverkets tillgång. Tid kan dock ha förflutit mellan Skatteverkets utredning och tidpunkten för att driva in skulden. Det finns därför risk för att den enskilde öppnat ett nytt konto som Kronofogdemyndigheten därmed inte får vetskap om genom Skatteverkets utredning. Det kan också vara så att Skatteverket aldrig får anledning och rätt att få tillgång till uppgifterna. I sådana fall innebär Skatteverkets möjlighet att få tillgång till mekanismen inte heller några fördelar för Kronofogdemyndigheten. Skattefordringar är vidare enbart en del av de fordringar som Kronofogdemyndigheten kan driva in. Det är därför inte ovanligt att myndigheten saknar information om finansiella konton eller att den information om konton och bankfack som myndigheten har inte är fullständig.

För att få information om uppgifter om bank- och betalkonton samt bankfack har Kronofogdemyndigheten möjlighet att utnyttja sin frågerätt hos tredje man. Vid utmätning och kvarstad har Kronofogdemyndigheten rätt att få uppgifter från tredje man om en viss person har en fordran hos tredje man eller annat mellanhavande med honom som kan vara av betydelse för bedömningen av i vad mån personen har en utmättningsbar egendom (se 4 kap. 15 § och 16 kap. 13 § UB). Samma frågerätt har Kronofogdemyndigheten även vad gäller verkställighet av beslut om betalningssäkring (se 69 kap. 15 § SFL). Om det är av betydelse för Kronofogdemyndighetens tillsyn över att näringsförbud och tillfälliga näringsförbud följs, är vidare tredje man skyldig att efter föreläggande av Kronofogdemyndigheten lämna uppgift om sina ekonomiska mellanhavanden med en person som har näringsförbud. Om ett kreditinstitut föreläggs att lämna uppgifter, får föreläggandet dock inte avse uppgifter som vid tiden för föreläggande är äldre än ett år (se 45 § lagen [2014:836] om näringsförbud)

I frågan om kvarstad inom ramen för EU-samarbetet framgår det av 4 § lagen (2016:757) om kvarstad på bankmedel inom EU att en bank är skyldig att på begäran av Kronofogdemyndigheten uppgive om en gäldenär har ett bankkonto hos banken. Denna frågerätt är därmed begränsad endast till banker. Genom artikel 76.1 i socialtillämpningsförordningen är Kronofogdemyndigheten, som behörig institution enligt förordningen, skyldig att, för att hämta in de upplysningar som kan vara av betydelse

för den sökande parten vid indrivning av en fordran, utöva de befogenheter som myndigheten har i de lagar eller andra författningar som gäller indrivning av liknande fordringar som uppkommit i den egna medlemsstaten, vilket innebär att Kronofogdemyndigheten även i sådana ärenden har stora möjligheter att fråga efter uppgifter. Kronofogdemyndigheten är i dag en av de myndigheter som gör flest förfrågningar till bankerna. Enligt myndigheten mottogs under 2017 273 000 svar på förfrågningar som ställts till banker.

På motsvarande sätt som för de brottsbekämpande myndigheterna och Skatteverket har dock även Kronofogdemyndigheten svårt att få uppgift om var en person har konton utan att ställa paraplyförfrågningar till samtliga finansiella företag som kan vara av intresse. Med hänsyn till att den manuella hanteringen av sådana förfrågningar är resurskrävande samtidigt som ett fullständigt underlag ändå inte kan lämnas är ett sådant förfarande ineffektivt och risker därmed att inte utnyttjas. Genom tillgång till mekanismen skulle Kronofogdemyndigheten i stället få snabb information om en persons konton och bankfack, vilket skulle ge Kronofogdemyndigheten bättre möjligheter att göra en fullständig utredning över en persons tillgångar och uppfylla sina nationella och internationella åtaganden. Detta skulle i sin tur kunna leda till bättre möjligheter för Kronofogdemyndigheten att fullgöra sitt uppdrag, vilket bl.a. inkluderar för att säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn genom att driva in offentliga skulder.

Kronofogdemyndigheten är vidare skyldig att i vissa fall lämna uppgifter till Polismyndigheten när Kronofogdemyndigheten i sin verksamhet upptäcker omständigheter som kan antas ha samband med brottslighet (se 4 kap. 4 § PTL och lagen [2016:774] om uppgiftsskyldighet vid samverkan mot viss organiserad brottslighet). Genom en större tillgång till konton skulle Kronofogdemyndighetens möjligheter att upptäcka misstänkt brottslighet öka, vilket i förlängningen skulle innebära större möjligheter att upptäcka och bekämpa bl.a. penningtvätt och finansiering av terrorism men även annan typ av brottslighet. En sådan utvidgning skulle därmed sannolikt även innebära positiva fördelar för de ändamål som omfattas av fjärde penningtvättsdirektivet.

I syfte att underlätta rapporteringsbördan för företag på finansmarknaden

Flera företag på finansmarknaden, bl.a. banker, är skyldiga att kontinuerligt rapportera uppgifter till olika myndigheter, som t.ex. Finansinspektionen, Riksbanken, Statistiska centralbyrån och Skatteverket. Om mekanismen skulle kunna användas för att automatiskt hämta information skulle företagens rapportering sannolikt kunna underlättas. För att det över huvud taget ska kunna vara möjligt att underlätta rapporteringsbördan för företag på finansmarknaden behöver mekanismen emellertid innehålla de uppgifter som omfattas av rapporteringen. Förutsättningarna för att använda mekanismen för detta ändamål är alltså beroende av om uppgifterna finns i mekanismen eller inte.

Rapporteringen till Finansinspektionen sker genom olika rapporteringsverktyg som Finansinspektionen tillhandahåller och syftar till att utgöra underlag för att bedöma det ekonomiska läget i enskilda företag

och på den finansiella marknaden i stort. Vad som ska rapporteras och när varierar beroende på vilken företagskategori ett företag tillhör. Den rapportering som ska ske avser emellertid inte i huvudsak rapportering av uppgifter om enskilda personers innehav av konton.

Rapporteringen till Statistiska centralbyrån avser bl.a. två projekt som genomförs tillsammans med Riksbanken, rapporteringsprojekten VINN och KRITA. VINN avser uppgifter om svenska placerares innehav av värdepapper, värdepapper för värdepapper. Inom ramen för projektet ska uppgifter om både själva värdepappret (valuta, belopp, ränta etc.) som uppgifter om innehavaren rapporteras. Det främsta syftet med insamlingen är att tillgodose behov inom stabilitetsarbetet och i den penningpolitiska analysen. KRITA-rapporteringen avser uppgifter om svenska kreditinstituts krediter till företag och offentlig sektor kredit för kredit. Det främsta syftet med insamlingen är att tillgodose behov inom det finansiella stabilitetsarbetet och i den penningpolitiska analysen hos Riksbanken samt i tillsynsarbetet hos Finansinspektionen.

Som berörts i avsnittet om internationellt utbyte av information inom ramen för Skatteverkets verksamhet rapporterar företag på finansmarknaden också vissa uppgifter till Skatteverket. Vid sidan av att en person innehar ett konto avser sådan rapportering även ytterligare information om kontona, t.ex. uppgift om saldo.

Omfattningen

För att uppfylla direktivets krav behöver det i mekanismen bara finnas uppgifter om konton med Iban, vilket i praktiken för närvarande innebär att endast vissa konton hos banker behöver ingå i mekanismen. Genom att begränsa mekanismens innehåll till endast bankkonton finns det dock risk för att den som vill genomföra transaktioner med så liten risk för upptäckt som möjligt väljer att göra det utanför banksystemet. En alltför strikt begränsning av de kontoslag som ska ingå i mekanismen riskerar därför att utgöra hinder för att uppnå direktivets syfte att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism eftersom även andra kontotyper kan användas för dessa ändamål.

Vid sidan av banker finns det andra finansiella företag som kan erbjuda betalkonton som skulle kunna vara av intresse i fråga om penningtvätt och finansiering av terrorism. Sådana konton skulle, förutom hos banker, kunna finnas hos de företag som enligt 1 kap. 3 § LBT, som betaltjänstleverantörer, kan tillhandahålla betaltjänster, vilket bl.a. omfattar kreditmarknadsföretag, institut för elektroniska pengar och betalningsinstitut.

För att kunna tillhandahålla ett betalkonto där medel är insatta krävs dock att företagen har möjlighet att bedriva inlåning. Kreditinstituten, dvs. banker och kreditmarknadsföretag, har genom sitt tillstånd att driva verksamhet rätt att bedriva inlåning. Dessa företag omfattas även av lagen (1995:1571) om insättningsgaranti. Lagen omfattar även vissa värdepappersföretag. Andra företag som vill bedriva inlåningsverksamhet, men som inte omfattas av lagen om insättningsgaranti, ska registrera en sådan verksamhet hos Finansinspektionen enligt 9 § lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet. Behållningen för varje konsument som placerar sina medel hos ett företag som bedriver inlåningsverksamhet får då uppgå till högst 50 000 kronor. Också sådana företag står

under Finansinspektionens tillsyn i fråga om regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism även om sådan tillsyn är begränsad till att omfatta bl.a. kontroll av kapitalkrav och ägarledningsprövningar. En spar- och låneförening (sparkassa) är exempel på företag som får driva inlåningsverksamhet. Betaltjänstinstitut och registrerade betaltjänstleverantörer får dock inte i sin verksamhet med betaltjänster ta emot insättningar eller andra återbetalningspliktiga medel från allmänheten, eller erbjuda andra konton än betalkonton som uteslutande används för betalningstransaktioner (se 3 kap. 6 § LBT).

Andra konton som inte är att anse som betalkonton utan endast används för att placera pengar, t.ex. olika former av sparkonton eller konton för värdepapper eller fonder, och där medel endast kan återbetalas till den som innehar kontot, skulle också kunna användas för penningtvätt. Genom en insättning av medel skulle dessa kunna hållas undan myndigheters vetskaper under en period. Transaktioner avseende värdepapper och fonder sker visserligen ofta genom betalkonton. En sådan transaktion skulle därför i och för sig därigenom tids nog kunna upptäckas genom kändedom om själva betalkontot även om själva kontot som innehar placeringarna är okänt.

Förutom redan nämnda konton finns det konton hos icke-finansiella företag, som skulle kunna användas för penningtvätt och finansiering av terrorism. Ett exempel är konton hos spelbolag där pengar från brottsvinster eller från en annan person än innehavaren kan sättas in för att senare överföras till innehavarens bankkonto. Har det på spelkontot insatta beloppet omsatts, vilket går att göra med relativt lite förlust beroende på spelupplägg, finns det risk för att spelbolaget inte reagerar. Banken dit pengarna sätts in skulle inte heller ha särskild anledning att reagera på att ett belopp utbetalas, särskilt som de vet att spelbolaget kräver att man verifierar att det är det egna kontot pengar betalas ut till. Liknande konton kan också enskilda företag, t.ex. telefoniföretag eller varuhus, tillhandahålla för att möjliggöra köp specifikt hos företaget. Möjligheten att genom de senare kontona tvätta pengar genom att använda kontona för att handla någon annanstans eller för att föra över pengar torde dock i regel vara begränsad.

Mekanismen enligt artikel 32a bygger på att det finns någon form av konto, som är knutet till en eller flera personer. Andra typer av instrument som används endast för att genomföra transaktioner passar därmed inte naturligt in i mekanismens struktur. Sådana transaktioner kan bl.a. ske genom andra separata system vid sidan av de generella betalningssystemen, t.ex. genom Western Union, MoneyGram, Ria och andra betaltjänstförmedlare, men också genom leverantörer som erbjuder växlingstjänster mellan virtuella valutor och fiatvalutor.²⁰ Verksamheten som dessa betaltjänstförmedlare bedriver innebär att förmedlaren utför penningöverföringar på uppdrag av ombud i ett land till ett ombud i ett annat land. Förmedlarna har uppgifter om mellan vilka personer transaktionerna sker även om sådan information saknas på det konto där medlen hålls. I den utsträckning dessa företag inte tillhandahåller konton

²⁰ Fiatvaluta brukar benämnas som den traditionella valutan som ofta regleras av en stat och har sitt värde eftersom den som utger valutan deklarerat att den har ett värde.

där medel hålls kommer transaktioner, som inte sker kontant, att kräva att ett betalkonto hos ett företag som får bedriva inlåningsverksamhet involveras i transaktionen. En sådan transaktion kommer därför att synas på det betalkonto som använts för att möjliggöra transaktionen.

Utan att det finns en person som är identifierad knuten till kontot kan mekanismen inte heller fylla sin funktion eftersom syftet med den är att få reda på vilka konton en specifik person har eller att fastställa identiteten på innehavaren av ett visst konto. Konton där innehavaren är okänd lämpar sig därför inte för mekanismen, vilket i stor utsträckning är fallet avseende plånböcker för virtuella valutor, som t.ex. bitcoin. Sådana plånböcker har stora likheter med ett bank- och betalkonto eftersom de kan användas för att under en tid hålla medel. Även om tillhandahållare av sådana plånböcker genom ändringsdirektivet ska omfattas av skyldigheterna i fråga om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism innebär det förhållandet att innehavaren är okänd och att valutan kan lagras i en plånbok som är lokalt installerad på den egna datorn eller på annat analogt sätt, svårigheter att överföra information om identifierade personers innehav av sådana konton till mekanismen. Det kan också noteras att EU-kommissionen enligt artikel 65.1, i fråga om virtuella valutor, ska återkomma under 2020 med förslag, där så är lämpligt, om att upprätta och underhålla en central databas för registrering av användarnas identitet och plånboksadresser som ska vara tillgänglig för finansunderrättelseenheter.

Uppgifter i mekanismen

Redan i beaktandesats 20 i ändringsdirektivet anges det att medlemsstaterna bör överväga att, utöver de uppgifter som framgår av direktivet, tillföra mekanismen även annan information som bedöms nödvändig och proportionerlig för att effektivare begränsa penningtvätt och finansiering av terrorism. Samtidigt anges det i beaktandesats 21 att, för att respektera integritet och skydda personuppgifter, ett register endast bör spara de minimiuppgifter som krävs för utredningar med koppling till penningtvätt och finansiering av terrorism. Det innebär att medlemsstaterna har möjlighet att införa mer långtgående krav på uppgifter som ska anges i mekanismen än vad som föreskrivs i direktivet, under förutsättning att de bedöms nödvändiga för bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism.

I fråga om kontona skulle exempelvis ytterligare uppgifter om kontoinnehavarens kort, Bank-ID och mobilnummer för Swish vara av betydelse för Finanspolisen och andra myndigheter som ges tillgång till mekanismen. Sådana uppgifter kan många gånger vara avgörande för att kunna spåra transaktioner och koppla samman personer med varandra. Det skulle också kunna tänkas att det direkt i mekanismen finns uppgifter om vad det rör sig om för typ av konto, balans på kontot och de transaktioner som har gjorts för att snabbt kunna föra en utredning vidare. Dessa uppgifter är samtidigt, när det väl finns kännedom om var en viss person har sina konton, relativt enkla att få reda på genom kontakt med det företag där kontot finns. En särskild förfrågan om dessa uppgifter hos det företag som har kontot innebär dock en viss fördröjning innan fullständig information kan ges.

Mekanismen skulle också kunna innehålla mer information om personen i fråga, t.ex. uppgifter om adress och familjeförhållanden. Genom uppgifter om en persons anhöriga redan i registret skulle, vid behov, även dennes konton på ett effektivt sätt kunna kontrolleras. Då sådana uppgifter är av känslig art och dessutom möjliga att få reda på genom andra system, bör det emellertid finnas ett särskilt behov av dem för att de ska vara en del av mekanismen.

Åtkomst

Behovet av att utvidga den krets av myndigheter som bör få tillgång till mekanismen är avhängigt ändamålet för mekanismen. Avgörande är ju först och främst om myndigheten i fråga över huvud taget kan eller har behov av att använda uppgifterna för det ändamål som de samlats in för. Om uppgifterna inte kan användas i myndighetens verksamhet för det insamlade ändamålet kan myndigheten inte heller ges tillgång till mekanismen även om den skulle ha behov av att använda uppgifterna för andra ändamål.

En mekanism utifrån direktivets ändamål, dvs. bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, skulle ytterligare myndigheter än Finanspolisen kunna ha behov av. Som finansunderrättelseenhet är det visserligen Finanspolisen som tar emot, bearbetar och analyserar information om misstänkt penningtvätt, brottsvinster, falska betalningsmedel och finansiering av terrorism. Vid misstanke om penningtvätt skapar Finanspolisen emellertid ett underlag till en brottsanmälan eller lämnar underrättelseinformation vidare till andra sektioner inom de brottsutredande myndigheterna för vidare utredning. Som redogjorts för ovan ges dock inte dessa brottsutredande myndigheter enligt direktivet tillgång till uppgifterna i mekanismen. Om Finanspolisen inte har haft anledning att inkludera uppgifterna om vilka konton som en person har i en brottsanmälan eller att över huvud taget ta in sådana uppgifter från mekanismen har de brottsutredande myndigheterna alltså inte tillgång till sådana uppgifter. Även om Finanspolisen lämnat över sådana uppgifter till de brottsutredande myndigheterna kan nya konton därefter ha öppnats som de brottsutredande myndigheterna behöver kännedom om i sitt utredningsarbete. Detta skapar en obalans mellan de uppgifter som Finanspolisen i sitt underrättelsearbete har möjlighet att få tillgång till och de uppgifter som de brottsutredande myndigheterna senare kan använda.

Som redogjorts för tidigare är den nuvarande ordningen för de brottsutredande myndigheterna att få uppgifter om vilka konton som en person innehar resurskrävande. För att på ett effektivt sätt kunna utreda en misstanke om ett till penningtvätts- eller finansiering av terrorism-relaterat brott för att binda en person till brottet kan därför även de brottsutredande myndigheterna ha behov av tillgång till mekanismen för det ändamål som avses i ändringsdirektivet. Säkerhetspolisen kan vidare, som framgår i avsnitt 4.3, i likhet med Finanspolisen genom sitt ansvar för att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet, bedriva ett underrättelsearbete i fråga om finansiering av terrorism. I sådan del föreslås Säkerhetspolisen i avsnitt 4 få motsvarande frågerätt som Finanspolisen har i 4 kap. 6 § PTL. De skäl som legat till grund för att

genom fjärde penningtvättsdirektivet ge Finanspolisen tillgång till mekanismen gäller således även i fråga om Säkerhetspolisens behov av tillgång till uppgifter genom mekanismen inom ramen för sin under rättelseverksamhet.

Det skulle också kunna hävdas att så snart Skatteverket och Tullverket utreder om det finns tillgångar som inte redovisats skulle det kunna röra sig om penningtvätt. Att under en sådan utredning ge en möjlighet att undersöka en persons bank- och betalkonton skulle därmed kunna vara av avgörande vikt för att upptäcka penningtvättsrelaterade transaktioner som kan rapporteras till Finanspolisen. Utan att undersöka konton är det möjligt att en penningtvättsrapport inte blir aktuell att göra eftersom några konkreta misstankar om penningtvätt ännu inte uppkommit.

5.1.5 Skyddet för den personliga integriteten

En sådan automatiserad mekanism som krävs enligt artikel 32a förutsätter att personuppgifter behandlas. Den EU-rättsliga definitionen av personuppgifter är vid. I artikel 4.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), den s.k. dataskyddsförordningen, anges. att personuppgifter avser varje upplysning som avser en identifierad eller identifierbar fysisk person, varvid en identifierbar fysisk person är en person som direkt eller indirekt kan identifieras särskilt med hänvisning till en identifierare som ett namn, ett identifikationsnummer, en lokaliseringssuppgift eller en onlineidentitet eller en eller flera faktorer som är specifika för den fysiska personens fysiska, fysiologiska, genetiska, psykiska, ekonomiska, kulturella eller sociala identitet.

Automatiserad behandling av personuppgifter kan vara nödvändig bl.a. för att offentliga organ ska kunna utföra sina uppdrag på ett effektivt och rättssäkert sätt. Sådan behandling är emellertid förenad också med risker. Om de personuppgifter som samlats in t.ex. utnyttjas för andra syften än de ursprungliga eller annars behandlas på ett otillbörligt sätt, eller om uppgifterna på grund av säkerhetsbrister hamnar i fel händer, kan det leda till allvarlig skada för enskildas personliga integritet. För att skydda enskildas integritet finns det därför bestämmelser som begränsar hur, när och varför personuppgifter får behandlas och som reglerar hur otillåten behandling ska förhindras och beivras.

Den generella rättsliga regleringen

Det rättsliga regelverket till skydd den personliga integriteten utgår i huvudsak från artikel 8 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna antagen av Europarådet 1950, den s.k. människorättskonventionen²¹, och artikel 7 och 8 i Europeiska Unionens Stadgar

²¹ Sedan den 1 januari 1995 är människorättskonventionen inkorporerad i svensk rätt och gäller som lag. Av 2 kap. 19 § RF framgår att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av konventionen.

om de grundläggande rättigheterna antagen 2000, den s.k. rättighetsstadgan. I dessa framgår bl.a. att var och en har rätt till respekt för sitt privatliv och familjeliv. Rätten till respekt för privatlivet kan, beroende på omständigheterna, bl.a. innefatta ett skydd mot registrering av personuppgifter.²² Av artikel 8 i rättighetsstadgan framgår vidare mer konkret att var och en har rätt till skydd av de personuppgifter som rör honom eller henne. Även inom andra organ, som Förenta Nationerna och OECD, finns antagna rättsakter till skydd för den personliga integriteten.²³

Ett grundläggande skydd för den personliga integriteten följer också direkt av svensk grundlag. Enligt målsättningsstadgandet i 1 kap. 2 § första stycket RF ska den offentliga makten utövas med respekt för den enskilda människans frihet. I fjärde stycket samma paragraf anges att det allmänna ska värna om den enskildes privat- och familjeliv. Enligt 2 kap. 6 § andra stycket RF är vidare var och en gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Skyddet får enligt 2 kap. 20 och 21 §§ begränsas genom lag, men endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar.

Dataskyddsförordningen och dess kompletterande regelverk

Den allmänna regleringen av behandling av personuppgifter inom EU har under en längre tid funnits i Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter, förkortat dataskyddsdirektiv.²⁴ Den 27 april 2016 antogs dock dataskyddsförordningen, som från och med den 25 maj 2018 ersatt dataskyddsdirektivet. Förordningen syftar till att säkerställa en enhetlig skyddsnivå inom hela unionen och att undvika avvikelser som hindrar den fria rörligheten av personuppgifter inom den inre marknaden.

Från förordningens tillämpningsområde undantas behandling av personuppgifter som utförs av behöriga myndigheter i syfte att förebygga, utreda, upptäcka eller lagföra brott eller verkställa straff, inkluderande skydd mot samt förebyggande av hot mot den allmänna säkerheten. Personuppgiftsbehandling för dessa syften ligger i stället inom tillämp-

²² Hans Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 5:e uppl., s. 386.

²³ Se t.ex. artikel 12 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna som antogs den 10 december 1948, artikel 17 i FN:s internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter som antogs den 16 december 1966 och FN:s riktlinjer om datoriserade register med personuppgifter som antogs den 14 december 1990 samt OECD:s riktlinjer i fråga om integritetsskyddet och personuppgiftsflödet över gränserna som antogs den 23 september 1980

²⁴ Bestämmelser om automatisk databehandling av personuppgifter finns också i Europarådets konvention om skydd för enskilda vid automatisk databehandling av personuppgifter, som antogs av Europarådets ministerkommitté 1981 och trädde i kraft den 1 oktober 1985.

ningsområdet för Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/680 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behöriga myndigheters behandling av personuppgifter för att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, och det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av rådets rambeslut 2008/977/RIF, det s.k. nya dataskyddsdirektivet. Viss behandling av personuppgifter undantas från både dataskyddsförordningens och nya dataskyddsdirektivs tillämpningsområden. Det gäller personuppgiftsbehandling i verksamhet som inte omfattas av unionsrätten, däribland området nationell säkerhet.

Dataskyddsförordningen är direkt tillämplig för enskilda, myndigheter och domstolar som om dess bestämmelser funnits i en svensk författning och behöver därför inte implementeras i svensk rätt för att gälla.²⁵ Dataskyddsförordningen innehåller emellertid artiklar som förutsätter eller medger nationella bestämmelser som kompletterar eller föreskriver undantag från förordningens regler. I Sverige har sådana bestämmelser samlats i en ny lag (2018:218) och en ny förordning (2018:219) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, förkortade DSL respektive DSF. Även dessa författningar trädde i kraft den 25 maj 2018.

Den generella regleringen i dataskyddsförordningen kompletteras med stöd av artikel 6 i förordningen av vissa sektorsspecifika författningar som bl.a. reglerar specifika myndigheters behandling av personuppgifter. Sådana författningar är avsedda att ge ett anpassat integritetsskydd vid de olika myndigheternas hantering av personuppgifter. Bestämmelserna i dessa har företräde framför den generella regleringen i dataskyddsförordningen, DSL och DSF. Principen om unionsrättens företräde innebär dock att en bestämmelse i en sektorsspecifik författning får tillämpas endast om den är förenlig med dataskyddsförordningen och avser en fråga som enligt förordningen får särregleras eller specificeras genom nationell rätt.

Även i andra författningar finns bestämmelser till skydd för den personliga integriteten, bl.a. OSL. Lagen innehåller, förutom specifika bestämmelser om sekretesskydd för uppgifter i olika offentliga verksamheter, enligt 21 kap. 7 § OSL bestämmelse om sekretess för personuppgift, om det kan antas att uppgiften efter ett utlämnande kommer att behandlas i strid med dataskyddsförordningen, i den ursprungliga lydelsen, eller DSL. Bestämmelsen tar inte sikte på uppgifterna som sådana utan på vad mottagaren tänker göra med dem och avser alltså att ge ett skydd mot otillåten behandling av personuppgifter.

Det nya dataskyddsdirektivet kommer i huvudsak att genomföras genom en ny ramlag, brottsdatalagen (2018:1177), förkortad BDL, som träder i kraft den 1 augusti 2018. Lagen kommer att vara subsidiär men generellt tillämplig inom det område som direktivet reglerar, dvs. behandling av personuppgifter som utförs av behöriga myndigheter i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda

²⁵ I samband med att förordningen började tillämpas upphävdes PUL och PUF, som genomförde dataskyddsdirektivet i svensk nationell rätt.

eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder samt i syfte att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. De myndigheter som bedriver verksamhet inom lagens tillämpningsområde har i allmänhet särskilda registerförfattningar som reglerar personuppgiftsbehandlingen, t.ex. polisdatalagen (2010:361), kustbevakningsdatalag (2012:145), åklagardatalagen (2015:433), tullbrottsdatalagen (2017:447) och skattebrottslagen (2017:452).²⁶ Det finns också författningar som reglerar ett visst register, t.ex. lagen (1998:620) om belastningsregister. I den mån det i dessa finns bestämmelser som avviker från BDL gäller de avvikande bestämmelserna.

Huvuddragen i dataskyddsförordningen

Dataskyddsförordningen gäller i princip för all automatiserad behandling av personuppgifter men också för manuell behandling av personuppgifter som ingår i eller kommer att ingå i ett register. Personuppgifter är varje upplysning som avser en identifierad eller identifierbar fysisk person. Förordningen gäller i princip personuppgiftsbehandling inom all slags verksamhet och oavsett vem som utför behandlingen. Den gäller dock inte vid vissa särskilt angivna situationer t.ex. vid behandling av personuppgifter som utgör ett led i en verksamhet som inte omfattas av unionsrätten eller på det område där det nya dataskyddsdirektivet är tillämpligt.

Den som behandlar personuppgifter är personuppgiftsansvarig eller personuppgiftsbiträde. Personuppgiftsansvarig är den som bestämmer för vilka ändamål uppgifterna ska behandlas och hur behandlingen ska gå till. Personuppgiftsbiträde är den som behandlar personuppgifter för den personuppgiftsansvariges räkning. De som behandlar personuppgifter ska se till att behandlingen sker i enlighet med dataskyddsförordningens bestämmelser.

Skyddet för privatlivet och den personliga integriteten begränsar möjligheten att behandla personuppgifter. Skyddet är dock inte absolut, utan kan bli föremål för inskränkningar. En individ som lever i ett samhälle och därmed ingår i en gemenskap med andra människor kan alltså inte göra gällande något absolut anspråk på att i alla situationer få leva i fred från andra individer eller ostörd av samhällets organ. I syfte att tillförsäkra medborgarna trygghet och säkerhet mot yttre och inre hot kan det ibland vara nödvändigt med vissa inskränkningar av integritetsskyddet. Staten kan till och med ha en skyldighet att införa sådana regler. En välfungerande samhällsorganisation förutsätts alltid medföra visst intrång i enskilda individers personliga integritet. I linje med detta kan den registrerades rättigheter enligt dataskyddsförordningen under vissa förutsättningar bli föremål för inskränkningar i nationell rätt. Rätten till sådana nationella inskränkningar gäller även i förhållande till de grundläggande principer för behandling av personuppgifter som slås fast i

²⁶ Ändringar genomförs i dessa lagar utifrån det nya dataskyddsregelverket från och med den 1 januari 2019. Lagarna byter då också namn till lag om polisens, Kustbevakningens, åklagarväsendets, Tullverkets respektive Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens området.

dataskyddsförordningen, i den mån de motsvarar dessa rättigheter (artikel 23).

Principen om rättslig grund

Personuppgifter ska enligt artikel 5.1 a i förordningen behandlas på lagligt sätt i förhållande till den registrerade. För detta krävs bl.a. att det alltid ska finnas ett stöd för behandlingen, en s.k. rättslig grund. Vad som kan vara en rättslig grund framgår i huvudsak av artikel 6, som i viss utsträckning kompletteras av bestämmelser i DSL.

En rättslig grund kan t.ex. vara om personuppgiftsbehandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse eller för att fullgöra en uppgift av allmänt intresse. Av 2 kap. 2 § DSL framgår att behandling får ske med hänvisning till rättslig förpliktelse om behandlingen är nödvändig för att den personuppgiftsansvarige ska kunna fullgöra en rättslig förpliktelse som följer av lag eller annan författning, av kollektivavtal eller av beslut som har meddelats med stöd av lag eller annan författning. Enligt 3 § samma kapitel preciseras att behandling med stöd av allmänt intresse får ske om behandlingen är nödvändig för att utföra uppgift som följer av lag eller annan författning, av kollektivavtal eller av beslut som har meddelats med stöd av lag eller annan författning.

Behandling av personuppgifter kan också få ske om den registrerade har lämnat sitt samtycke till att dennes personuppgifter behandlas för ett eller flera specifika ändamål. Grund för sådan behandling kan också vara att den är nödvändig för ändamål som rör den personuppgiftsansvariges eller en tredje parts berättigade intressen, om inte den registrerades intressen eller grundläggande rättigheter och friheter väger tyngre och kräver skydd av personuppgifter, särskilt när den registrerade är ett barn.

Principen om ändamålsbegränsning

Personuppgifter ska enligt artikel 5.1 b i förordningen bara samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål. Det innebär att den som ska behandla personuppgifter måste ha ändamålen klara för sig redan innan insamlingen av personuppgifter börjar. Personuppgifterna får inte heller efter att de samlats in behandlas på ett sätt som är oförenligt med dessa ändamål. En avvägning måste därför hela tiden göras mellan de fördelar som en personuppgiftsbehandling bidrar med till det angivna ändamålet och de integritetsrisker som behandlingen medför.

Hur många som påverkas av en viss behandling, möjligheterna att avstå från behandling samt antalet uppgifter som ska behandlas är faktorer som kan påverka bedömningen av integritetsriskerna. När det är fråga om hantering av personuppgifter av känslig karaktär kan redan ett fåtal uppgifter innebära ett betydande intrång i den personliga integriteten. Om det finns risk för att harmlösa uppgifter sammanställs och används på ett sätt som inte är avsett eller som inte kan förutsättas kan också integritetsriskerna vara betydande. För att undvika intrång ska det också övervägas om ändamålet kan uppfyllas genom mindre integritetskänsliga alternativ.

De ändamål för behandlingen som bestämts på förhand sätter ramarna för behandlingen. Ändamålet och på vilket sätt personuppgiftsbehand-

lingen bidrar till ändamålet ska kunna beskrivas och specificeras. Om de insamlade personuppgifterna senare ska behandlas för andra ändamål som är förenliga med de ursprungliga ändamålen måste de registrerade också informeras om detta.

Principen om uppgiftsminimering

Principen om uppgiftsminimering framgår av artikel 5.1 c i förordningen och innebär att personuppgifterna ska vara adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas. Det ska därmed för varje typ av personuppgift övervägas om uppgiften är nödvändig utifrån ändamålet. Överskottsuppgifter som i och för sig kan vara intressanta i sammanhanget eller som kan uppfylla obestämda framtida behov får således inte behandlas. Insamlade personuppgifter får inte heller behandlas om de till exempel är så gamla att de inte längre är relevanta för de ursprungliga ändamålen.

Principen om korrekthet

Personuppgifterna ska enligt artikel 5.1 d i förordningen vara korrekta och uppdaterade. Den som behandlar personuppgifter måste vidta alla rimliga åtgärder för att säkerställa att felaktiga personuppgifter raderas eller rättas utan dröjsmål. Den registrerade har enligt artikel 16 rätt att av den personuppgiftsansvarige få felaktiga personuppgifter som rör honom eller henne rättade utan onödigt dröjsmål. Med beaktande av ändamålet med behandlingen, har den registrerade också rätt att komplettera ofullständiga personuppgifter, bl.a. genom att tillhandahålla ett kompletterande utlåtande. Om det krävs för ändamålen ska personuppgifterna vara uppdaterade. I 7 kap. DSL finns bl.a. möjlighet att begära skadestånd från den personuppgiftsansvarige eller ett personuppgiftsbiträde vid överträdelse av regelverket om skada har uppstått på grund av överträdelse av förordningen.

Principen om lagringsminimering

Personuppgifter får enligt artikel 5.1 e i förordningen inte förvaras i en form som möjliggör identifiering av den registrerade eller sparas under en längre tid än vad som är nödvändigt för de ändamål för vilka personuppgifterna behandlas. När personuppgifterna inte längre behövs för de ändamålen ska de raderas eller avidentifieras. För att säkerställa att personuppgifter inte sparas längre än nödvändigt bör det finnas tidsfrister och rutiner för radering eller avidentifiering.

Insamlade personuppgifter får lagras under längre tid för arkivändamål av allmänt intresse, vetenskapliga eller historiska forskningsändamål eller statistiska ändamål om det finns lämpliga skyddsåtgärder för de registrerades rättigheter. När uppgifter sparas för sådana sekundära ändamål är det viktigt att klargöra att uppgifterna under bevarandetiden inte får användas för andra ändamål.

Principen om integritet och konfidentialitet

Personuppgifterna ska vidare enligt artikel 5.1 f i förordningen behandlas på ett sätt som säkerställer lämplig säkerhet för personuppgifterna,

inbegripet skydd mot obehörig eller otillåten behandling och mot förlust, förstörelse eller skada genom olyckshändelse. Den som behandlar personuppgifter ska därför vidta lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder för att skydda personuppgifterna.

Sådana åtgärder kan vara att begränsa kretsen personer som ges åtkomst till uppgifterna, att begränsa de sökbegrepp som får användas i ett register och möjligheterna att sammanställa uppgifter i ett större sammanhang samt att logga alla sökningar som görs. En annan åtgärd kan vara så kallad pseudonymisering som innebär att identifiering av de registrerade är möjlig endast med hjälp av annan information (nyckel) som hålls avskild. För att upprätthålla ett tillräckligt integritetsskydd kan det också finnas sekretessbestämmelser till skydd för uppgifter om enskilda hos den insamlade myndigheten.

Uppgifterna ska samtidigt enligt artikel 5.1 a behandlas på ett öppet sätt i förhållande till den registrerade.

Behandling av särskilda kategorier av personuppgifter

Personuppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening och behandling av genetiska uppgifter, biometriska uppgifter för att entydigt identifiera en fysisk person, uppgifter om hälsa eller uppgifter om en fysisk persons sexualliv eller sexuella läggning har ett starkare skydd än andra personuppgifter. Utgångspunkten enligt artikel 9 i förordningen är att det är förbjudet att behandla sådana känsliga personuppgifter.

Behandling får bara ske om det finns stöd i någon av förordningens undantagsbestämmelser. Vissa undantag från förbudet följer direkt av förordningen, medan andra förutsätter stöd även i nationell rätt.

Särskild försiktighet ska också iaktas vid behandling av person- och samordningsnummer. Med grund i artikel 87 har det införts en bestämmelse i 3 kap. 10 § DSL om att uppgifter om person- eller samordningsnummer endast får behandlas utan samtycke när det är klart motiverat med hänsyn till ändamålet med behandlingen, vikten av en säker identifiering eller något annat beaktansvärt skäl.

Sammanfattande analys och proportionalitetsbedömning

När personuppgiftsbehandling ska ske i t.ex. ett register behöver det, efter att de angivna principerna ovan har iakttagits, göras en noggrann kartläggning och analys av de integritetsrisker som behandlingen kan medföra. En samlad proportionalitetsbedömning behöver alltså göras av den personuppgiftsbehandling som blir resultatet när principerna iakttagits. En sådan bedömning innebär i korthet att integritetsriskerna med en viss personuppgiftsbehandling vägs mot de fördelar som behandlingen bidrar med till det ändamål som förslaget avser att uppfylla. För att behandlingen ska vara tillåten måste fördelarna stå i rimlig proportion till nackdelarna. I detta ingår att bedöma om behandlingen av personuppgifter är nödvändig utifrån det avsedda ändamålet med behandlingen och om det finns alternativ som är mindre integritetskänsliga. Vid en sådan bedömning bör det övervägas om ytterligare åtgärder behöver vidtagits för att minska integritetsriskerna.

Bestämmelser i brottsdatalagen

Lagens tillämpningsområde

BDL gäller vid behandling av personuppgifter som utförs av en behörig myndighet i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder. Den gäller också för behandling av personuppgifter som en behörig myndighet utför i syfte att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Med behörig myndighet avses en myndighet som har till uppgift att bedriva sådan verksamhet eller en annan aktör som utövar myndighet för något av dessa syften. Vilka myndigheter som är behöriga räknas inte upp, men lagen kommer framför allt att tillämpas av Polismyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, Skatteverket, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, domstolarna och Kriminalvården.

Då behörig myndighet dock bara ska tillämpa BDL vid behandling av personuppgifter för brottsbekämpning, lagföring, straffverkställighet eller upprätthållande av allmän ordning och säkerhet är lagen endast tillämplig vid behandling som sker av sådant syfte inom ramen för myndighetens verksamhet. Syftet med behandlingen av personuppgifter i det enskilda fallet får därmed också betydelse för när lagen ska tillämpas, inte enbart verksamheten som sådan. Även andra än myndigheter som har fått till uppgift att utöva ett uppdrag som faller inom lagens tillämpningsområde är behöriga myndigheter i lagens mening.

Lagen gäller enbart för sådan behandling av personuppgifter som är helt eller delvis automatiserad och för annan behandling som ingår i eller är avsedd att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgänglig för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier.

Lagen gäller inte vid Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter som rör nationell säkerhet eller om Polismyndigheten har övertagit en arbetsuppgift som rör nationell säkerhet från Säkerhetspolisen. BDL är vidare subsidiär till annan lagstiftning. Det innebär att det kan finnas avvikande bestämmelser i registerförfattningarna för de behöriga myndigheterna och som gäller före BDL.

Rättslig grund för behandlingen av personuppgifter

All behandling av personuppgifter ska ha en rättslig grund. I BDL finns det två bestämmelser om rättslig grund. Enligt 2 kap. 1 § får personuppgifter behandlas om det är nödvändigt för att en behörig myndighet ska kunna utföra en arbetsuppgift i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott, verkställa en straffrättslig påföljd eller upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Arbetsuppgiften ska framgå av en lag, en förordning eller ett särskilt beslut i vilket regeringen uppdragit åt den behöriga myndigheten att utföra en sådan uppgift. Enligt 2 kap. 2 § får personuppgifter även behandlas om det är nödvändigt för diarieföring eller om uppgifterna har lämnats till en behörig myndighet i en anmälan, ansökan eller liknande och behandlingen är nödvändig för myndighetens handläggning.

Ändamål för behandlingen av personuppgifter

Personuppgifter får enligt 2 kap. 3 § bara behandlas för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål. Om det inte framgår av sammanhanget eller på annat sätt för vilket ändamål personuppgifterna behandlas, ska det tydliggöras genom en särskild upplysning. Det som åsyftas är ändamålet i det enskilda fallet, t.ex. att personuppgifterna behandlas i en viss förundersökning eller för handläggningen av ett visst brottmål.

Innan personuppgifter får behandlas för ett nytt ändamål som ligger inom BDL:s tillämpningsområde ska det enligt 2 kap. 4 § säkerställas att det finns en rättslig grund för den nya behandlingen och att behandlingen är nödvändig och proportionerlig för det nya ändamålet.

Krav på behandlingen av personuppgifter

Personuppgifter ska enligt 2 kap. 6 § behandlas författningsenligt och på ett korrekt sätt och enligt 2 kap. 8 § vara adekvata och relevanta i förhållande till ändamålen med behandlingen. Fler personuppgifter får inte behandlas än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålen med behandlingen. Personuppgifterna ska dessutom enligt 2 kap. 7 § vara korrekta och, om det är nödvändigt, uppdaterade.

Vidare ska det så långt möjligt göras åtskillnad mellan olika typer av personuppgifter. Kategorier av registrerade ska enligt 2 kap. 9 § kunna skiljas från varandra, t.ex. misstänkta och brottsoffer. Om det inte framgår av sammanhanget eller på annat sätt, ska det tydliggöras genom en särskild upplysning.

Personuppgifter, som avslöjar ras, etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening eller som rör hälsa, sexualliv eller sexuell läggning, benämns känsliga personuppgifter och får enligt huvudregeln i 2 kap. 11 § inte behandlas. I de fall där uppgifter om en person redan behandlas får de dock kompletteras med känsliga personuppgifter när det är absolut nödvändigt för ändamålet med behandlingen. Det är enligt 2 kap. 14 § förbjudet att göra sökningar i syfte att få fram ett personurval grundat på känsliga personuppgifter.

Rättelse, komplettering och radering av personuppgifter

Alla rimliga åtgärder ska enligt 2 kap. 15 § vidtas för att personuppgifter som är felaktiga eller ofullständiga med hänsyn till ändamålet med behandlingen utan onödigt dröjsmål rättas för att hindra att sådana uppgifter lämnas ut eller görs tillgängliga. Personuppgifter som är inaktuella ska uppdateras om det är nödvändigt.

Alla rimliga åtgärder ska också enligt 2 kap. 16 § vidtas för att personuppgifter som behandlas i strid med grundläggande bestämmelser om behandling utan onödigt dröjsmål raderas för att förhindra att sådana uppgifter lämnas ut eller görs tillgängliga. Om personuppgifterna behöver finnas kvar som bevisning ska i stället behandlingen av uppgifterna utan onödigt dröjsmål begränsas. Personuppgifter får enligt huvudregeln i 2 kap. 17 § inte behandlas längre än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen.

Personuppgiftsansvarigas skyldigheter

I 3 kap. 1 § slås fast att den personuppgiftsansvarige är ansvarig för all behandling av personuppgifter som utförs under dennes ledning eller på dennes vägnar. Vem som är personuppgiftsansvarig framgår som regel av myndigheternas registerförfattningar. Vilka skyldigheter som en personuppgiftsansvarig har framgår av 3 kap.

En personuppgiftsansvarig är bl.a. enligt 3 kap. 8 § skyldig att vidta lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder för att skydda de personuppgifter som behandlas, särskilt mot obehörig eller otillåten behandling och mot förlust, förstöring eller annan oavsiktlig skada. Det rör sig både om inbyggt dataskydd, dataskydd som standard och krav på loggning i automatiserade behandlingssystem. Enligt 3 kap. 6 § ska den personuppgiftsansvarige se till att tillgången till personuppgifter begränsas till vad varje tjänsteman behöver för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter. I 3 kap. 7 § regleras den personuppgiftsansvariges skyldighet att både inför en ny typ av behandling och vid betydande förändringar av redan pågående behandling, som antas medföra särskild risk för intrång i registrerades personliga integritet, göra en s.k. konsekvensbedömning.

Enskildas rättigheter

Den personuppgiftsansvarige ska enligt 4 kap. 1 § göra viss allmän information tillgänglig för registrerade. I specifika fall ska den personuppgiftsansvarige enligt 4 kap. 2 § på eget initiativ lämna viss ytterligare information till den registrerade, om det behövs för att han eller hon ska kunna ta tillvara sina rättigheter. Den personuppgiftsansvarige ska vidare enligt 4 kap. 3 § till den som begär det utan onödigt dröjsmål lämna skriftligt besked om de personuppgifter som behandlas rörande honom eller henne. Den som har varit föremål för ett automatiserat beslut har enligt 4 kap. 4 § rätt att på begäran få närmare information om beslutet från den personuppgiftsansvarige.

Rätten till information får emellertid enligt 4 kap. 5 § i vissa fall begränsas i den utsträckning det är författningsreglerat eller framgår av beslut som har meddelats med stöd av författning att uppgifter inte får lämnas ut. Begränsning får dock bara göras av hänsyn till vissa i paragrafen uppräknade intressen, bl.a. intresset av att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott, verkställa straffrättsliga påföljder eller upprätthålla allmän ordning och säkerhet och intresset av att nationell säkerhet skyddas. Om det finns grund för att begränsa informationen är den personuppgiftsansvarige inte skyldig att lämna ut skälen för beslutet eller för beslut i fråga om rättelse, radering eller begränsning av behandlingen.

På begäran av den registrerade ska den personuppgiftsansvarige enligt 4 kap. 9 § utan onödigt dröjsmål rätta eller komplettera personuppgifter som är felaktiga eller ofullständiga med hänsyn till ändamålet med behandlingen. Om den personuppgiftsansvarige inte kan fastställa att personuppgifterna är korrekta ska behandlingen av dem i stället utan onödigt dröjsmål begränsas. På begäran av den registrerade ska den personuppgiftsansvarige enligt 4 kap. 10 § utan onödigt dröjsmål radera personuppgifter om de behandlas på otillåtet sätt. Detsamma gäller om radering krävs för att den personuppgiftsansvarige ska fullgöra en rättslig

förpliktelse. Om uppgifterna behöver sparas som bevisning ska behandlingen av dem i stället utan onödigt dröjsmål begränsas.

Sanktioner, skadestånd och rättsmedel

Den personuppgiftsansvarige ska enligt 6 kap. 1 § betala en sanktionsavgift om regelsystemet överträds. I vissa fall kan även personuppgiftsbiträden bli skyldiga att betala sanktionsavgift (se 2 §). Enligt 7 kap. 1 § ska den personuppgiftsansvarige också ersätta den registrerade för den skada och kränkning av den personliga integriteten som behandling av personuppgifter i strid med lagen har orsakat.

Beslut i fråga om bl.a. rättelse, komplettering, radering eller begränsning av behandlingen, som en myndighet har fattat i egenskap av personuppgiftsansvarig, får enligt 7 kap. 2 § överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Om den som har lämnat in ett klagomål till tillsynsmyndigheten inte inom tre månader har fått besked av myndigheten om klagomålet kommer att leda till tillsyn, får klaganden begära ett skriftligt besked i frågan och kan därefter, om myndigheten avslår begäran, enligt 7 kap. 3 § föra s.k. dröjsmålstalan i allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut som tillsynsmyndigheten har meddelat får enligt 7 kap. 4 § överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Överföring av personuppgifter till tredje land och internationella organisationer

I 8 kap. 1–5 §§ anges förutsättningarna för att personuppgifter ska få överföras till ett tredjeland eller en internationell organisation. Personuppgifter får endast överföras om överföringen görs av en behörig myndighet och är nödvändig för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott, verkställa straffrättsliga påföljder eller upprätthålla allmän ordning och säkerhet och överföringen riktas till en behörig myndighet i ett tredjeland eller till en internationell organisation som är en behörig myndighet. Dessutom ska det finnas en adekvat skyddsnivå för behandlingen av personuppgifter i det tredjelandet eller hos den internationella organisationen. I sista hand får personuppgifter överföras om överföringen är nödvändig i någon av de i lagen angivna undantagssituationerna.

5.1.6 Teknisk utformning

Då en mekanism enligt artikel 32a i fjärde penningtvättsdirektivet genom ändringsdirektivet kommer att innebära personuppgiftsbehandling och skyldigheter för de finansiella företag som tillhandahåller konton kommer viss reglering avseende behandlingen kopplad till mekanismen att behövas. För att kunna utforma en ändamålsenlig och anpassad reglering i sådant avseende är det av betydelse att fastställa om mekanismen bör utformas som ett centralt register eller ett centralt elektroniskt datasöksystem samt hur den tekniska utformningen, på ett övergripande plan, bör se ut.

Manuell rapportering eller rapportering med ett elektroniskt gränssnitt

De personuppgifter som mekanismen bör ges tillgång till finns hos de företag som tillhandahåller aktuella konton. Uppgifterna behöver därför samlas in från dem. Rapporteringen av uppgifterna kan ske både manuellt och automatiskt med ett elektroniskt gränssnitt.

För att registret ska vara uppdaterat med korrekta uppgifter kräver en manuell ordning att en person ser till att göra en uppdatering av informationen så snart en uppgift ändras eller tillkommer. Beroende på omfattningen av uppgifter som behöver rapporteras kan en sådan uppdatering kräva stora resurser. En sådan ordning innebär också en risk för fel vid rapporteringen, t.ex. att namn får en felaktig stavning, att siffror av misstag kastas om eller att en uppdatering av en uppgift glöms eller kommer bort. Då en uppdatering sannolikt inte sker omgående finns det också en risk för fördröjning från det att uppgifterna ändrats till det att de rapporterats till registret. En manuell ordning är alltså inte att föredra i normalfallet.

För att på ett effektivt sätt hålla informationen uppdaterad skulle den i stället automatiskt kunna överföras så snart den ändras genom ett elektroniskt gränssnitt, t.ex. ett s.k. Application Programming Interface, förkortat API. Ett API är ett sätt för olika system att kommunicera med varandra på ett ordnat och förutsägbart sätt. Genom ett API skulle t.ex. information hos ett företag kunna öppnas upp för andra att hämta, i den utsträckning och under de förutsättningar som bestämts i förväg genom programmering av gränssnittet. Med hjälp av ett API i ett datasystem där information kan hämtas, och under förutsättning att den som efterfrågar uppfyller de förutbestämda kraven, kan information lämnas vidare till t.ex. ett register. Systemet kan vara programmerat så att en uppdatering av uppgifter sker till ett register under ett visst tidsintervall, t.ex. varje dag eller var femte minut. På detta sätt behöver uppgifterna inte föras över manuellt till registret och risken för fel och fördröjningar minskar därmed. Samma uppgifter som finns hos den som lämnar uppgifter kommer nämligen automatiskt att också finnas hos mottagaren.

API:er kan också användas för att göra det möjligt att komma åt uppgifter direkt hos ett företag utan att dessa förs över till ett register. Gränssnittet fungerar i ett sådant system som ett titthål där vissa specifika uppgifter hos ett företag öppnas upp för annan att ta del av, t.ex. genom ett datasöksystem. För att göra uppgifter hos ett företag tillgängliga i ett datasöksystem behöver systemet programmeras så att det kan kommunicera genom gränssnittet på det önskade sättet. Ett API kan byggas upp specifikt för den egna verksamheten, men kan också köpas in av en extern leverantör, utifrån en kravspecifikation för datasöksystemet som bestämts.

Att hämta information med hjälp av ett API kan visserligen i sig innefatta en säkerhetsaspekt som behöver beaktas. Även en manuell rapportering av uppgifter innebär emellertid en risk för att uppgifter kan hamna i orätta händer, oavsett om rapporteringen görs på elektronisk väg via t.ex. ett anmälningsverktyg på en hemsida, fax eller e-post, eller med traditionell post. Genom säkra uppkopplingar och andra skyddsåtgärder kan riskerna med elektronisk hantering minimeras. Med hjälp av

särskilda inbyggda begränsningar i systemet och specifika loggar kan det också säkerställas och kontrolleras att det endast är den som är behörig att ta del av en uppgift genom ett API som får del av uppgiften. Inom bankväsendet används redan API:er, t.ex. för att möjliggöra Swish-betalningar.

Genom PSD2 ställs nu också krav på att en kontoförvaltande betaltjänstleverantör som tillhandahåller betalkonton online ska bereda en leverantör av kontoinformationstjänster eller en leverantör av betalningsiniteringstjänster tillgång till ett betalkonto hos den kontoförvaltande betaltjänstleverantören (se artikel 67 och 68). I Kommissionens delegerade förordning (EU) 2018/389 av den 27 november 2017 om komplettering av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 vad gäller tekniska tillsynsstandarder för sträng kundautentisering och gemensamma och säkra öppna kommunikationsstandarder, som ska tillämpas från den 14 september 2019, finns till direktivet kompletterande reglering avseende gemensamma och säkra öppna kommunikationsstandarder. Dessa innebär bl.a. att kontoförvaltande betaltjänstleverantörer måste erbjuda leverantörer av kontoinformationstjänster och leverantörer av betalningsiniteringstjänster minst ett gränssnitt för tillgång till betalkontoinformation för betalkonton som är tillgängliga online (se kapitel V). Dessa standarder innebär att de företag som tillhandahåller betalkonton online kommer att behöva etablera API:er i sina verksamheter inom en snar framtid. Detta torde innebära att sådana måste etableras för, om än inte samtliga, i vart fall större delen av de företag som tillhandahåller konton som kan komma att omfattas av nu aktuell mekanism. Redan genom kraven i PSD2 kommer alltså företagen att tvingas anpassa sina interna system och upprätta API:er med god säkerhet. Den tekniska lösning som används i mekanismen skulle därför kunna återanvända den redan utvecklade kompetens och teknik som tagits fram genom PSD2, vilket ger tekniska, kunskapsmässiga och kostnadseffektiva förutsättningar för ett införande även av mekanismen. För att få tillgång till uppgifter med hjälp av denna teknik krävs dock att uppgifterna finns nåbara elektroniskt.

För större företag där en mängd konton öppnas och avslutas varje dag och där det dessutom kan ske en mängd andra förändringar som kontinuerligt ska rapporteras in är en manuell rapportering mycket betungande, särskilt med beaktande av att flera av de finansiella instituten också har en omfattande rapporteringsbörda till andra myndigheter som bl.a. Finansinspektionen, Riksbanken, Statistiska centralbyrån och Skatteverket. Den kostnad det innebär att internt göra anpassningar för att utnyttja det API som ska etableras i verksamheten enligt PSD2 samt att underhålla gränssnittet torde för dem vara acceptabel och möjlig att återvinna genom de fördelar som sådan teknik medför. För vissa mindre företag som endast behöver rapportera in en begränsad mängd uppgifter är det dock möjligt att fördelarna med ett sådant gränssnitt är alltför små i förhållande till de nackdelar som det skulle innebära att föra över information till en mekanism genom gränssnittet, för att en sådan lösning ska vara acceptabel.

En automatisk rapportering förutsätter att de uppgifter som ska rapporteras till mekanismen finns elektroniskt hos de finansiella företag som ska rapportera in uppgifterna. I denna del har uppmärksammats att

uppgifter om avslutade konton som regel inte sparas elektroniskt i sökbar form hos banker under längre tid än 24 månader, vilket innebär att uppgifterna inte är möjliga att nå genom API:er eller på liknande sätt under hela den tid som krävs enligt artikel 40.1. Avseende befintliga konton som öppnats för länge sedan finns vidare inte alltid uppgift om dagen för kontots öppnande tillgänglig elektroniskt eller möjligt att nå utan att ett högst omfattande arbete vidtas. Det skiljer sig också mellan finansiella företag i vilken utsträckning som uppgifter om fullmakts-havare eller innehavare av och leasingtider för bankfack finns antecknade elektroniskt.

Register eller datasöksystem

I artikel 32a i fjärde penningtvättsdirektivet genom ändringsdirektivet anges att det ska finnas en centraliserad automatisk mekanism, som ett centralt register eller centrala elektroniska datasöksystem, som gör det möjligt att snabbt fastställa identiteten för fysiska eller juridiska personer som innehar bank- och betalkonton eller bankfack. Direktivet ger därmed möjlighet att både etablera ett register och/eller centrala elektroniska datasöksystem.

Det finns redan flera centrala automatiserade myndighetsregister i Sverige i vilka uppgifter av olika slag finns samlade, bl.a. folkbok-föringsregistret. Även andra, myndigheter och enskilda, än den myndig-het som administrerar ett register kan, beroende på registrets ändamål, få tillgång till uppgifter i ett sådant register. Ett myndighetsregister som innehåller personuppgifter kräver god registervård utifrån dataskydds-regelverkets krav, vilket bl.a. innebär att någon ska vara ansvarig för att uppgifterna i registret är korrekta. Den registrerade har vidare som utgångspunkt rätt att få information om behandlingen samt rätt att begära rättelse av felaktiga uppgifter och rätt att begära skadestånd vid felaktig behandling. Då personuppgifter inte ska sparas längre tid än vad som krävs för ändamålet med behandlingen kräver ett register också bl.a. att uppgifter i det gallras.

I stället för ett register skulle ett centralt automatiserat datasöksystem kunna utformas som en plattform, hos en administrerande myndighet, som gör det möjligt att med hjälp av API:er, eller ett annat elektroniskt gränssnitt, kommunicera med uppgifter hos finansiella företag om personers konton. Genom tillgång till plattformen, med möjlighet att göra elektroniska sökningar, skulle det vara möjligt för Finanspolisen, som finansunderrättelseenhet, att få tillgång till aktuella uppgifter om före-komst av konton direkt från de finansiella företagen på ett sådant omedelbart och ofiltrerat sätt som krävs enligt artikel 32a. Vid en sådan ordning samlas uppgifterna inte hos den myndighet som administrerar systemet utan tas endast in via plattformen när det finns ett konkret behov av dem. Behandlingen av personuppgifter kommer då att vara betydligt mer begränsad både sett till tid och omfattning. Även vid en sådan begränsad behandling är dock dataskyddsregelverkets bestämmelser tillämpliga.

Ett register där en mängd information samlas kan innebära större risker ur ett dataskyddsperspektiv i förhållande till ett system där informationen inte finns samlad på ett ställe utan endast tas in när en förfrågan omfattar

uppgiften och bara förvaras under den begränsade tid som det innebär att skicka informationen mellan den tillfrågade och den frågeställande aktören. Ett sådant system överensstämmer därmed bättre med principerna om uppgifts- och lagringsminimering, som bl.a. innebär att personuppgifter som behandlas ska vara relevanta och inte får vara för omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas samt att de inte får förvaras i en form som möjliggör identifiering under en längre tid än vad som är nödvändigt för de ändamål för vilka de behandlas. Då det är sannolikt att de flesta bank- och betalkonton aldrig kommer att vara aktuella för en myndighet att ta reda på genom mekanismen är större delen av de personuppgifter som måste behandlas genom ett traditionellt register inte nödvändiga att behandla för att uppnå ändamålet med behandlingen. Ett sådant register bör därför undvikas om det finns mindre ingripande alternativ för att i stället uppnå ändamålet.

Även om information förs över till ett traditionellt register med hjälp av ett gränssnitt är en kontinuerlig överföring av information, genom uppdateringar mellan systemen i takt med att informationen förändras, för betungande för att i praktiken vara möjlig. Uppgifterna i ett sådant register kommer därför att kunna vara några dagar gamla och kommer därför inte att med säkerhet kunna ge realtidsinformation. Uppgifterna kommer då inte att vara helt adekvata. Mot bakgrund av den snabbhet med vilken pengar kan förflyttas mellan konton kommer denna osäkerhet att kunna innebära att Finanspolisen, trots tillgången till mekanismen, måste göra kompletterande paraplyförfrågningar för att säkerställa att konton inte missas.

Säkra uppkopplingar gör att uppgifter i ett register visserligen är väl skyddade. Att tekniken är under ständig utveckling kan dock innebära risker och det finns inga garantier för att register inte kan utsättas för databasdummar eller liknande, där uppgifter från ett system t.ex. av en utomstående kan föras över till ett annat system. På så sätt skulle det finnas risk för att ett helt register kapas. Att samla sådan information i ett register kan därför anses vara onödigt riskabelt ur ett integritetsperspektiv när det finns annan lösning att tillgå. Genom ett datasöksystem skulle i stället endast den information som en myndighet är intresserad av hämtas in och förvaras under en kortare tid. Omfattningen av personuppgifter som utsätts för risker, liksom tiden under vilken uppgifterna behandlas, skulle därmed vara betydligt mindre.

Flera medlemsstater inom EU har redan en mekanism där det finns möjlighet att få information om en persons bank- och betalkonton. De flesta sådana mekanismer är klassiska register som en specifik myndighet administrerar och som andra, myndigheter och enskilda, i varierande utsträckning kan ges tillgång till. I Tyskland, Nederländerna och Finland finns, eller kommer det att etableras, system där information om bank- och betalkonton kan ges genom ett elektroniskt datasöksystem.

5.1.7 Överväganden och förslag

Det finns i gällande svensk nationell rätt inte någon form av mekanism av den typ som anges i artikel 32a i fjärde penningtvättsdirektivet genom ändringsdirektivet som kan ge uppgifter om bank- och betalkonton samt

bankfack. Den nuvarande ordningen, där uppgifter om var en person har konton hämtas in genom s.k. paraplyförfrågningar, ger inte en direkt och uttömmande tillgång till uppgifter om var en viss person har konton eller vilka konton personen har. Ordningen är vidare varken automatiserad eller centraliserad och möjliggör heller inte att uppgifter lämnas omedelbart och på ett filtrerat sätt. Nuvarande ordning för att få tillgång till aktuella uppgifter uppfyller därmed inte de krav som ställs genom artikel 32a. Bestämmelser som gör det möjligt att skapa en mekanism med ett sådant ändamål, omfattning, innehåll och åtkomst som anges i direktivet behöver därför införas (se avsnitt 5.1.3).

Mekanismen omfattning och användningsområde skulle även kunna utvidgas för att ge ett ännu bättre underlag för Finanspolisen i sitt arbete inom ramen för PTL, men också för att ge upphov till synergier och möjligheter som sträcker sig utöver bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism. Då mekanismen ska vara automatiserad kommer personuppgifter som ingår i mekanismen att utsättas för automatiserad behandling när mekanismen används för att få uppgifter om en persons konton samt bankfack. Behovet av skydd mot de särskilda integritetsrisker som uppkommer vid en sådan behandling är en del av den grundläggande fri- och rättigheten om skydd för den enskildes privatliv. För att kunna utvidga mekanismens omfattning och användningsområde krävs därför att kraven för behandling av personuppgifter enligt tillämpliga bestämmelser om dataskydd är uppfyllda.

Som redogjorts för i avsnitt 5.1.5 utgår regelverket i fråga om dataskydd antingen från dataskyddsförordningen eller det nya dataskyddsdirektivet. Vilket regelverk som ska tillämpas beror på om personuppgifterna behandlas inom ramen för en brottsbekämpande verksamhet eller inte. Oavsett om personuppgifter behandlas inom ramen för dataskyddsförordningens eller det nya dataskyddsdirektivets tillämpningsområde finns vissa gemensamma krav på behandlingen som ska vara uppfyllda. Personuppgifterna ska behandlas på ett lagligt och korrekt sätt samt samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål och får inte behandlas på ett sätt som står i strid med dessa ändamål. Personuppgifterna ska vidare vara adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till de syften för vilka de behandlas samt korrekta och, om nödvändigt, uppdaterade. Därutöver får personuppgifterna inte förvaras i en form som möjliggör identifiering av den registrerade under en längre tid än vad som är nödvändigt för de ändamål för vilka de behandlas. Personuppgifterna ska vidare behandlas på ett sätt som säkerställer lämplig säkerhet för personuppgifterna, inbegripet skydd mot obehörig eller otillåten behandling och mot förlust, förstöring eller skada genom olyckshändelse, med användning av lämpliga tekniska eller organisatoriska åtgärder. För att kunna bedöma om konsekvenserna för den personliga integriteten som behandlingen är proportionerliga i förhållande till det man avser att uppnå med behandlingen behöver bl.a. undersökas om det finns alternativ som är mindre integritetskänsliga.

Vid bedömningen av hur mekanismen bör utformas ska alla delar i fråga om ändamål, uppgifternas art och omfattning, åtkomst samt kompletterande åtgärder för att skydda uppgifterna vägas in. Detta innebär bl.a. att ju fler uppgifter som samlas in, ju större spridning uppgifterna kan få och ju mer integritetskänsliga uppgifterna är, desto

viktigare bör ändamålet och behovet av personuppgiftsbehandlingen vara. Möjligheterna att ge stor tillgång till uppgifterna är på motsvarande sätt större ju färre personuppgifter som behandlas och ju mindre integritetskänsliga uppgifterna är samt om ändamålet för behandlingen är betydande. Behovet av att kunna utforma mekanismen och använda personuppgifter i den på det sätt som anges i ändringsdirektivet har redan av EU bedömts proportionerligt utifrån ändamålet. Fråga är nu om det finns möjligheter att utvidga ändamålet med, omfattningen av, innehållet i och åtkomsten till mekanismen.

Uppgifter i mekanismen och omfattning

Allmänna utgångspunkter

En mekanism enligt ändringsdirektivet syftar i huvudsak till att ge Finanspolisen information om var, dvs. hos vilka företag, som en viss person har konton. Utan sådan information kan möjligheterna att få ytterligare uppgifter om kontona i sig, som kan vara av stor betydelse i underrättelsearbetet, avsevärt fördröjas. Det finns också risk för att konton förblir okända för Finanspolisen om en person har konton hos flera eller mindre företag. Av inte minst resursskäl är det nämligen inte möjligt för Finanspolisen att genom direkta förfrågningar kontakta samtliga företag som tillhandahåller konton. Finanspolisen begränsar därför vanligtvis sina förfrågningar till endast ett urval av de företag som den i det enskilda fallet bedömer mest sannolikt tillhandahåller konton. Finanspolisen riskerar därmed att inte få ett fullständigt underlag för att kunna följa upp tips och utredningar i fråga om penningtvätt och finansiering av terrorism, vilket kan vara av avgörande betydelse för möjligheterna att vidare genomföra underrättelsearbetet. När det väl finns information om var en person har sina konton kan Finanspolisen dock relativt enkelt få ytterligare information som rör kontona direkt från det företag som tillhandahåller kontona.

Endast begränsade uppgifter bör ingå i mekanismen

För att kunna knyta en viss person till ett konto behöver mekanismen innehålla tillräckligt med uppgifter för att identifiera alla personer som har tillgång till kontot. De uppgifter som krävs enligt ändringsdirektivet är fullständigt namn eller firma samt person-, samordnings- eller organisationsnummer för innehavaren av ett konto, den som förmodas agera i innehavarens namn och den verkliga huvudmannen för innehavaren alternativt, om ett unikt identifikationsnummer saknas, personens fullständiga namn kombinerat med födelsedatum. Då sådana uppgifter får anses tillräckliga för att identifiera samtliga personer som har tillgång till ett konto, och det inte heller finns andra beaktansvärda skäl för att behandla ytterligare uppgifter om personen i fråga, bör fler uppgifter om denne inte tillföras mekanismen.

Ytterligare uppgifter kopplade till konton, t.ex. uppgifter om konto-innehavarens kort, Bank-ID och mobilnummer för Swish, skulle visserligen kunna vara av betydelse för Finanspolisen i dess arbete för att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism. Mot bakgrund av möjligheterna att relativt smidigt få tillgång till sådana uppgifter när väl

känedom finns om var en person har sina konton kan sådana uppgifter dock inte anses nödvändiga att behandla inom ramen för mekanismen. Detta innebär att innehållet i mekanismen bör begränsas till de uppgifter som krävs enligt ändringsdirektivet. Beträffande konton bör därför endast finns uppgifter om kontonummer (Iban-nummer där så finns) och datum för kontots öppnande och avslutande. Uppgift om innehavet av bankfack bör inte heller omfatta fler uppgifter än varaktigheten av leasingperioden.

Viss utvidgning av konton som bör omfattas av mekanismen

Finanspolisen har i dag svårt att utan att investera tidskrävande resurser få ett fullständigt underlag om en persons tillgång till konton, vilket medför brister i de utredningar som genomförs. Genom mekanismen kommer Finanspolisen att få ett effektivt verktyg för att få tillgång till uppgifter om de bank- och betalkonton som kan identifieras med Iban samt bankfack som en person kan få åtkomst till. Som redogjorts för tidigare skulle emellertid även andra konton än de bank- och betalkonton som enligt direktivet ska omfattas av mekanismen kunna vara av stor betydelse för Finanspolisen för bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism. Det förhållandet att en mekanism enbart innehåller uppgifter om bank- och betalkonton med Iban skulle dessutom göra det möjligt för den, som önskar att försvåra för Finanspolisen att få uppgifter om transaktioner och innehav, att använda sig av andra konton och på så sätt enkelt kringgå mekanismen. Ett sådant kringgående skulle motverka ändamålet med mekanismen och själva behandlingen av personuppgifter.

För att förhindra ett sådant kringgående och uppfylla ändamålet med behandlingen fullt ut är det därför nödvändigt att mekanismen utvidgas till att även omfatta andra konton som kan användas för penningtvätt och finansiering av terrorism. Utöver andra betalkonton än sådana som har ett Iban bör även konton hos finansiella företag där medel kan placeras under en tid, dvs. olika typer av sparkonton samt konton för värdepapper och fonder, ingå i mekanismen. Om ett konto eller annan typ av funktion är avsett för att genomföra betalningar, överföringar eller placering av medel bör det således ingå i mekanismen oavsett vilken benämning kontot eller funktionen har.

Även om mekanismen i första hand lämpar sig att användas för att ge information om olika former av konton som tillhandahålls av finansiella företag skulle även icke-finansiella företag som omfattas av PTL, och därmed är rapporteringspliktiga enligt lagen, kunna tillhandahålla konton. Ett sådant exempel är företag som tillhandahåller spelkonton. Det kan emellertid finnas svårigheter att på ett rättssäkert sätt fånga in dessa konton och de företag som skulle vara skyldiga att tillhandahålla uppgifter om kontona. Det finns också skillnader mellan hur konton hos finansiella företag och spelkonton tekniskt är organiserade och avseende IT-infrastruktur som kan göra det komplicerat att skapa en mekanism som lämpar sig för båda typer av företag. Om mekanismen ska tillhandahållas fler myndigheter än Finanspolisen bör det också framhållas att det finns betydande skillnader beträffande myndigheternas rätt att fråga efter uppgifter hos finansiella företag respektive spelbolag. Finanspolisen har genom frågerätten i PTL rätt att få uppgifter om konton från både

spelbolag och finansiella företag, eftersom de är verksamhetsutövare enligt lagen. Andra myndigheter har emellertid inte motsvarande frågerätt avseende uppgifter hos spelbolag som finns i rörelselagarna vad gäller uppgifter hos finansiella företag. Utan frågerätt hos företagen är uppgiften om att det finns ett konto av begränsad betydelse då möjlighet att få uppgifter om kontona saknas. Spelkonton skiljer sig därmed från finansiella konton på ett sådant sätt att det inte är naturligt att hantera dessa inom ramen för mekanismen.

Mekanismen skulle vidare kunna innehålla uppgifter om förbetalda kort, som bl.a. kan vara knutna till enskilda företag, t.ex. i form av kontantkort hos en telefonoperatör eller ett varuhus. Sådana kort är emellertid i stor utsträckning anonyma. Eftersom mekanismen ska göra det möjligt att hitta konton som en specifik person innehar eller ge kännedom om vem som innehar ett visst konto fyller det inte någon funktion om uppgifter om konton som inte har någon identifierad person knuten till sig behandlas i mekanismen. Inte heller sådana konton lämpar sig därför för mekanismen.

I den utsträckning en kontoliknande funktion hos en leverantör av växlingstjänster mellan virtuella valutor och fiatvalutor eller tillhandahållare av plånböcker för virtuella valutor innebär inlåning som omfattas av lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet bör en sådan funktion omfattas av mekanismen. Andra tjänster som kan tillhandahållas av dessa verksamhetsutövare är, som tidigare konstaterats, lämpar sig dock inte att behandla med hjälp av mekanismen. EU-kommissionen har vidare genom ändringsdirektivet fått i uppdrag att, avseende virtuella valutor, lämna förslag om befogenhet att upprätta och underhålla en central databas för registrering av användarnas identitet och plånboksadresser. I den mån en sådan databas skulle kunna ge information om ytterligare tjänster som dessa verksamhetsutövare tillhandahåller skulle en sådan sannolikt vara bättre anpassad för att ge ett ändamålsenligt och effektivt verktyg i denna del än denna mekanism.

De företag som tillhandahåller konton som är av intresse för Finanspolisen samt har en funktion och struktur som är lämpad för att ingå i mekanismen är finansiella företag som bedriver inlåningsverksamhet och omfattas av lagen (1995:1571) om insättningsgaranti eller lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet. En lämplig avvägning är därför att mekanismen ska omfatta alla konton som tillhandahålls av ett sådant företag som gör det möjligt för enskilda att sätta in och ta ut medel.

Särskilda överväganden i fråga om den personliga integriteten

För att kunna använda mekanismen som ett verktyg på ett ändamålsenligt sätt i Finanspolisens arbete för att bekämpa penningtvätt och finansieringen av terrorism är det av yttersta vikt att omfattningen, dvs. de konton som Finanspolisen kan ges tillgång till uppgifter om, är så bred som möjligt. Mer eller mindre alla myndiga i Sverige, men även i stor utsträckning omyndiga, har ett eller flera konton hos finansiella företag. I en mekanism med tillgång till samtliga finansiella konton kommer därmed personuppgifter avseende större delen av den svenska befolkningen att behandlas trots att endast ett mindre antal av dessa personer någon gång är av intresse för bekämpningen av penningtvätt och

finansiering av terrorism. Risken för att ändamålet med mekanismen kringgås om endast konton hos banker omfattas av kraven, genom att personer som vill hålla sina tillgångar hemliga använder sig av konton utanför banksystemet, är dock överhängande. Det bedöms därför nödvändigt att utvidga de konton som ska omfattas av mekanismen.

Samtidigt kommer endast grundläggande personuppgifter om varje konto att behandlas. Dessa uppgifter kommer inte att vara sådana känsliga personuppgifter, dvs. uppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening samt genetiska uppgifter, biometrisk uppgifter för att entydigt identifiera en fysisk person, uppgifter om hälsa och uppgifter om en fysisk persons sexualliv eller sexuella läggning, för vilka behandling som huvudregel är förbjuden enligt artikel 9.1 i dataskyddsförordningen. Uppgifterna är inte heller annars av sådant slag att de kan avslöja förhållanden om den enskilde som är av personligt slag. De personuppgifter som krävs enligt artikel 32a fjärde penningtvättsdirektivet är begränsade till sådana som är nödvändiga för att kunna identifiera en person och ett konto och därmed för att kunna uppfylla ändamålet med mekanismen.

Det finns visserligen generellt sett anledning att vara särskilt restriktiv med behandling av person- och samordningsnummer. I 3 kap. 10 § DSL anges att personnummer och samordningsnummer får behandlas utan samtycke endast när det är klart motiverat med hänsyn till ändamålet med behandlingen, vikten av en säker identifiering eller något annat beaktansvärt skäl. För att säkert kunna identifiera en person i mekanismen är det emellertid av stor vikt att sådana unika identifikationsnummer behandlas i den. Det intrång i den personliga integriteten som mekanismen, genom behandling av dessa uppgifter, kan innebära för ett stort antal personer får därför anses proportionerligt i förhållande till de fördelar som mekanismen kan medföra i fråga om ökad säkerhet och bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism. Alternativet skulle kräva att ett stort antal uppgifter om en enskild skulle behandlas utan att samma säkerhet i identifieringen av en person skulle ges till Finanspolisen.

Ändamål och åtkomst

Allmänna utgångspunkter

Som redogjorts för ovan är det inte endast för ändamål kopplat till bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism som det finns behov av att använda mekanismen. Mekanismen skulle även kunna vara av intresse för andra myndigheter och för andra ändamål än de ändringsdirektivet medger åtkomst för. Att behandla personuppgifter som samlats in för ett ändamål för ett annat helt orelaterat ändamål strider emellertid mot uppgiftsskyddsprincipen om ändamålsbegränsning och äventyrar tillämpningen av proportionalitetsprincipen. Ett genomförande helt i enlighet med ändringsdirektivets minimireglering skulle därför som utgångspunkt hindra Finanspolisen från att använda sig av personuppgifterna i mekanismen för andra ändamål än bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Inte heller skulle någon annan brottsbekämpande myndighet kunna ges direkt åtkomst till uppgifterna i meka-

nismen för andra ändamål. För att möjliggöra en utvidgning av myndigheternas tillgång till och användning av uppgifterna i mekanismen krävs därför att en sådan utvidgning anges i lag.

Möjligheten att använda mekanismen för andra ändamål begränsas av vilka uppgifter som finns tillgängliga genom mekanismen. Som konstaterats ovan ska mekanismen endast kunna ge åtkomst till grundläggande uppgifter om vem som innehar ett visst konto eller bankfack och uppgifter som identifierar personen eller bankfacket. Mekanismen kan därmed framför allt användas för att ta reda på hos vilka finansiella företag en specifik person har konton eller bankfack, men också för att få information om vem eller vilka som innehar ett specifikt konto eller bankfack. Ytterligare information om personen, kontot eller bankfacket är därmed inte möjlig att få tillgång till genom mekanismen. Då även ytterligare information om konton och bankfack ska omfattas av de rapporteringar som finansiella företag har att göra till myndigheter och Skatteverket har att göra inom ramen för det automatiska internationella samarbetet är mekanismen därmed inte möjlig att utnyttja för att underlätta de finansiella företagens eller Skatteverkets rapporteringsbörd.

En annan begränsning avseende möjligheterna att utvidga mekanismens användningsområde är myndigheternas frågerätt hos de finansiella företagen (se avsnitt 5.1.1). En myndighets tillgång till uppgifter genom mekanismen bör nämligen rimligtvis korrespondera med myndighetens frågerätt. I de fall myndigheten inte har möjlighet att, genom en direkt framställan hos de företag som tillhandahåller kontona, få ytterligare uppgifter om de aktuella kontona fyller uppgiften om att det finns ett konto hos företaget inte sitt syfte. Då en utvidgning av frågerätten kan få effekter som sträcker sig utöver vad som omfattas av detta uppdrag bör samtidigt inte en översyn av frågerätten göras inom ramen för detta uppdrag.

Tillgång till uppgifter i mekanismen bör därför endast ges för myndigheter som i dag har en motsvarande frågerätt. Sådan finns för Finanspolisen inom ramen för utredning i fråga om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Samma frågerätt har även Säkerhetspolisen. Frågerätt finns även för brottsutredande myndigheter inom ramen för en förundersökning, rättslig hjälp i brottmål eller erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder, för Skatteverket inom ramen för dess beskattningsverksamhet och administrativt samarbete och för Kronofogdemyndigheten inom ramen för ett ärende om utmätning, betalningssäkring, kvarstad eller internationell hjälp. Som konstaterats i avsnitt 5.1.4 har emellertid myndigheter inom ramen för ARO-samarbetet inte rätt att enligt rörelselagarna fråga företagen om uppgifter. Tillgång till uppgifter i mekanismen bör därmed inte ges inom ramen för ARO-samarbetet utan att frågerätten samtidigt utvidgats. En sådan översyn bör inte göras i detta sammanhang. Möjligheten att utvidga tillgången till uppgifter genom mekanismen begränsas därför nu till sådana företag och för sådana ändamål där frågerätt redan finns enligt befintlig lagstiftning. Detta innebär att endast de myndigheter som redan genom befintlig reglering kan få del av aktuella uppgifter bör få tillgång till mekanismen. Mekanismen innebär därmed endast att myndigheterna

får ett verktyg för att på ett mer effektivt sätt ta del av uppgifter som den redan har rätt till.

Rättslig grund för utvidgning av personuppgiftsbehandlingen

Behandling av personuppgifter får endast ske om det finns en rättslig grund för behandlingen. En sådan förutsätter vad gäller brottslig verksamhet att behandlingen är nödvändig för att myndigheten ska kunna utföra en uppgift i syfte att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, inklusive att skydda mot samt förebygga och förhindra hot mot den allmänna säkerheten. I fråga om annan verksamhet är en behandling bl.a. tillåten om den är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse.

En förutsättning för att utvidga ändamålet med och tillgången till mekanismen är därmed att en sådan utvidgning kan anses nödvändig utifrån de avsedda ändamålen och att det inte finns alternativ som är mindre integritetskänsliga.

Arbetsbesparande effekter för myndigheter och i viss utsträckning finansiella företag

Som tidigare har konstaterats görs det i dag, även inom annan brottsbekämpande verksamhet än den som Finanspolisen bedriver i fråga om penningtvätt och finansiering av terrorism samt i fråga om Skatteverkets beskattningsverksamhet och Kronofogdemyndighetens verksamhet, omfattande förfrågningar hos de finansiella företagen för att få information om var personer har konton. Sådana förfrågningar görs till stor del manuellt med hjälp av fax och e-post, vilket sannolikt innebär en större säkerhetsrisk än användandet av en modern mekanism med särskilda inbyggda säkerhetsåtgärder.

Förslaget om att finansiella företag framöver ska vara skyldiga att besvara en sådan förfrågan från brottsbekämpande myndigheter utan dröjsmål och lämna sina uppgifter i elektronisk form kommer sannolikt att underlätta myndigheternas hantering i samband med förfrågningarna. Även med dessa justeringar kommer förfrågningar dock i stor utsträckning få hanteras manuellt, vilket är tidskrävande både för myndigheterna och de företag som tillhandahåller konton. Förslaget underlättar vidare inte myndigheters möjligheter att få ett fullständigt underlag avseende uppgiften om *var*, dvs. hos vilket företag, en person har konton. Inte heller Skatteverket eller Kronofogdemyndigheten har något effektivt sätt att få information om enskildas tillgång till finansiella konton. En utvidgad tillgång till mekanismen även för Säkerhetspolisen inom ramen för en utredning om finansiering av terrorism och för andra brottsbekämpande ändamål än Finanspolisens underrättelseverksamhet enligt PTL samt för beskattningsändamål och utskökningsändamål skulle därför kunna bidra till stora effektivitetsvinster för dessa myndigheters verksamhet. Sådana vinster skulle i sin tur frigöra resurser för andra delar i myndigheternas arbete.

Även för de finansiella företag som i dag har att besvara förfrågningar från myndigheterna skulle en mekanism innebära positiva effekter. En förfrågan tar vanligtvis mellan 10 till 20 minuter att besvara. Större förfrågningar kan kräva ännu längre tid. Enligt uppgift från Svenska

Bankföreningen uppskattar Nordea att de får ca 12 700 förfrågningar per år från brottsbekämpande myndigheter. Motsvarande uppgifter för SEB är ca 10 000 förfrågningar. Därtill kommer ett stort antal förfrågningar från Skatteverket och Kronofogdemyndigheten varje år. För de mindre bankerna varierar antalet förfrågningar kraftigt enligt Svenska Bankföreningen, från 100 till 3 000 förfrågningar per år. För de stora bankerna som varje år har att besvara ett stort antal förfrågningar från aktuella myndigheter är den nuvarande hanteringen alltså mycket tidskrävande. Genom att med hjälp av mekanismen få tillgång till uppgifter om var en person har sina konton kan myndigheternas paraplyförfrågningar undvikas och arbetskraftsresurser hos företagen frigöras. Även för de mindre företagen vars verksamheter är mer sårbara, skulle en mekanism innebära att man slipper besvara paraplyförfrågningar. För företagen, som genom det nuvarande systemet sällan får paraplyförfrågningar, skulle visserligen mekanismen kunna innebära ett mer tidskrävande arbete eftersom aktuella myndigheter genom mekanismen skulle få vetskap om konton, som de annars inte skulle få kännedom om, och kräva in uppgifter om dessa från företagen. För branschen i stort skulle dock mekanismen dock sannolikt innebära tidsbesparingar när det gäller själva hanteringen av förfrågningar.

Bättre underlag för utredningar

Genom tillgång till uppgifter via mekanismen kan myndigheterna få information om konton och bankfack hos samtliga finansiella företag. En myndighet kan därmed få vetskap om konton hos mindre företag som annars inte skulle få en förfrågan av myndigheten. En tillgång innebär därmed också mindre risk för att intressanta konton inte kommer till myndighetens kännedom. Större möjlighet att inom rimlig tid få fullständig och heltäckande tillgång till uppgifter om en persons konton innebär bättre förutsättningar att följa upp och utreda misstankar och tips som lämnats till myndigheterna, som annars skulle ha bortprioriterats på grund av svårigheterna.

Utökade möjligheter att följa upp och utreda misstankar om brott och skatteundandragande och få information om att det finns tillgångar som kan tas i anspråk för utskökningsändamål innebär sannolikt positiva effekter för de brottsbekämpande myndigheternas, Skatteverkets och Kronofogdemyndighetens verksamheter. Det förhållandet att brott förhindras, uppkläras och brottslingar lagförs samt att medel kan återföras och investeras i välfärden bidrar i sin tur till positiva effekter för samhället i stort.

Begränsad spridning av uppgifter

Paraplyförfrågningar till flera företag om huruvida en specifik person har konton hos dem innebär vidare i sig information till företagen om att personen i fråga är intressant för en viss myndighet. Ett företag som fått en förfrågan kan då med ledning av vilken myndighet som ställt förfrågan dra slutsatser om vad den gäller. Genom att paraplyförfrågningar görs sprids därmed sådan information inte bara till det företag där personen i fråga har konton utan även till flera andra företag vilket i sig innebär ett intrång i den personliga integriteten. Det kan visserligen

hävdas att sådan informations spridning är positiv eftersom det, t.ex. i fråga om Finanspolisens förfrågningar, ger företagen anledning att vidta särskilda åtgärder vid sin obligatoriska riskbedömning om personen senare vill bli kund hos företaget. Samtidigt kan en sådan förfrågan innebära stora negativa konsekvenser för den person som frågan gäller om den i det enskilda fallet visat sig vara helt ogrundad efter närmare utredning, något som endast undantagsvis kommuniceras till verksamhetsutövaren.

Lämplig utvidgning av ändamålet med och tillgången till mekanismen

Utan en möjlighet att använda mekanismen i annan brottsbekämpande verksamhet än den som Finanspolisen utövar inom ramen för PTL eller för skatteutredande eller utskökningsändamål kan uppgifter om *var* en person har konton endast ges genom paraplyförfrågningar till en myndighet som bedriver sådan verksamhet. Som redogjorts för ovan är sådana förfrågningar tidskrävande för myndigheterna och ger inte ett lika snabbt och bra underlag för myndigheternas utredningar som en tillgång till mekanismen ger.

De positiva konsekvenser, i form av effektivitetsvinster samt möjligheten att förhindra, utreda och klara upp brott, som tillgången till mekanismen skulle innebära för de brottsbekämpande myndigheterna kan inte åstadkommas på något mindre ingripande sätt. Behandlingen får därmed anses nödvändig för att dessa myndigheter i sin uppgift att utreda brott. Det kan visserligen tänkas att den förenklade möjligheten att få tillgång till personuppgifter genom mekanismen kommer att leda till att personuppgifter efterfrågas i högre utsträckning än för närvarande. Samtidigt är detta mekanismens syfte, dvs. att göra det lättare att vidta fler utredningar för att klara upp brott. En ökad behandling genom efterfrågning är därmed en naturlig följd av att uppfylla syftet med mekanismen. De positiva effekter som tillgången skulle kunna medföra för den brottsbekämpande verksamheten vid sidan av bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism och samhället i stort uppväger därför det ytterligare intrång i den personliga integriteten som tillgången till mekanismen kan innebära. Samtliga brottsbekämpande myndigheter bör därmed ges tillgång till uppgifter i mekanismen i samma utsträckning som de i dag kan begära uppgifter direkt från de finansiella företagen. Tillgång bör således ges när det i en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning begärs av undersökningsledaren eller när det i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål, på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol, eller i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder begärs av åklagaren. Då Säkerhetspolisen enligt förslag i avsnitt 4 också ges frågerätt enligt 4 kap. 6 § PTL bör myndigheten även ges tillgång när den behöver uppgiften för en utredning om penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Det är vidare sannolikt att tillgången till mekanismen skulle innebära positiva effekter för Skatteverkets möjligheter att kartlägga och säkerställa att verket är bättre rustade att fullfölja sina skyldigheter att fastställa ett riktigt underlag för beskattning och att bekämpa skatteundrandragande och skattebedrägeri mer effektivt. Detta skulle i sin tur öka möjligheterna för att i viss mån minska skattefelet men även för att

upptäcka ekonomisk brottslighet. På motsvarande sätt skulle mekanismen också kunna öka Kronofogdemyndighetens möjligheter att upptäcka konton från vilka medel kan drivas in. En ökad möjlighet för myndigheterna att uppföra sina uppdrag genom att möjligheterna till skatteundandragande och att gömma medel som kan användas för utsokningsändamål försvåras kan i förlängningen även medföra preventiva effekter. Behandlingen av personuppgifter får därmed anses nödvändig för att Skatteverket och Kronofogdemyndigheten i rimlig utsträckning ska kunna utföra sina uppgifter av allmänt intresse. För Skatteverkets del att säkerställa ett väl fungerande skattesystem och övervakning av alla aktörers korrekta fullgörande av sina skyldigheter samt för att kunna återvinna obeskattade medel och för Kronofogdemyndighetens del att bl.a. driva in skulder och därmed bidra till att säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn. Även Skatteverket och Kronofogdemyndigheten bör därför ges tillgång till uppgifterna genom mekanismen i samma utsträckning som myndigheterna i dag har rätt att få uppgifter om konton och bankfack från de finansiella företagen. Det innebär att tillgång för Skatteverkets del bör ges för att lämna uppgift om en rättshandling med en kund, dvs. när det är av betydelse för kontroll av att kunden fullgjort en uppgiftsskyldighet enligt SFL eller kan fullgöra sådan uppgiftsskyldighet eller när Skatteverket är skyldig att utföra utredningar enligt lagen (2012:843) om administrativt samarbete inom Europeiska unionen i fråga om beskattning eller ett avtal som medför skyldighet att utbyta upplysningar i skatteärenden. Kronofogdemyndigheten bör i stället ges tillgång till mekanismen för utredning om i vad mån egendom finns som kan tas i anspråk för utmätning, kvarstad eller betalningssäkring, för utredning enligt lagen (2014:836) om näringsförbud eller för att fullgöra förpliktelser enligt Rådets förordning (EU) nr 655/2014 om inrättande av ett europeiskt förfarande för kvarstad på bankmedel i mål och ärenden av privaträttslig natur samt Europaparlamentets och Rådets förordning (EG) 987/2009 av den 16 september 2009 om tillämpningsbestämmelser till förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

Som redogörs för i avsnitt 5.1.4 är möjligheterna att använda sig av mekanismen för det internationella automatiska utbytet av upplysningar i fråga om beskattning dock begränsade utan att informationen i mekanismen utvidgas. Förutom uppgift om *att* det rör sig om ett rapporteringspliktigt konto, skulle uppgifter om bl.a. saldon och värden samt inkomster och betalning behöva finnas tillgängliga. En så omfattande behandling av personuppgifter i syfte att minska den administrativa rapporteringen kan inte anses proportionerlig i förhållande till det intrång i den personliga integriteten som den ytterligare behandling skulle medföra. Användningen skulle också i praktiken innebära att Skatteverket skulle få till uppgift att identifiera ett rapporteringspliktigt konto, en uppgift som i dag åligger de finansiella företagen. Mekanismen bör därför inte utvidgas till att även användas för sådant ändamål.

Särskilda överväganden i fråga om den personliga integriteten

De personuppgifter som mekanismen innehåller är adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till utvidgade ändamål inom ramen

för brottsbekämpning, beskattning och utmätning. En sådan tillgång till uppgifter i mekanismen är visserligen en avsevärd utvidgning av ändamålet i förhållande till ändringsdirektivet. Å andra sidan ges tillgång endast till den begränsade uppgiften om att en person har tillgång till konton eller bankfack hos vissa specifika finansiella företag och inte till några ytterligare uppgifter av känslig karaktär. Myndigheterna har dessutom redan i dag rätt att få tillgång till denna uppgift. Mekanismen innebär därmed endast ett medel för att lättare och på ett mer effektivt sätt få tillgång till uppgiften. Dessa ändamål är vidare, inte minst i fråga om brottsbekämpande verksamhet, ur ett allmänperspektiv högst beaktansvärda. Uppgifterna bör därmed behandlas även för dessa ändamål. En utvidgning av möjligheten att behandla personuppgifter kan emellertid i sig innebära ytterligare risker för den personliga integriteten. En minimering av dessa risker kan ske genom kompletterande lagstiftningsmässiga, organisatoriska och tekniska säkerhetsåtgärder.

För att skydda personuppgifterna som ingår i mekanismen och begränsa riskerna för att de används på ett annat sätt än avsett bör det finnas särskild reglering i lag som tydligt anger villkoren för att behandla och få tillgång till uppgifterna. Regleringen i lag bör även ge information om vilka personuppgifter som får behandlas. Att genom mekanismen ge åtkomst till uppgifterna för vissa specifika syften möjliggör i och för sig att det finns utrymme för att den skulle kunna missbrukas för att hämta information även i andra fall och för andra syften än de som är avsedda. Det finns dock möjlighet att utforma mekanismen på ett sådant sätt att riskerna för felaktig användning minimeras och med möjlighet att spåra och kontrollera användningen.

Eftersom Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Säkerhetspolisen och Åklagarmyndigheten i huvudsak bedriver brottsbekämpande verksamhet är riskerna för att tillgången till mekanismen utnyttjas för andra än brottsbekämpande ändamål relativt små. Rätt till åtkomst ges emellertid inte vid all typ av brottsutredande verksamhet utan endast i sådana där en förundersökning pågår. Tullverkets och Kustbevakningens verksamheter är vidare inte lika renodlade, vilket innebär risk för att uppgifter ur mekanismen hämtas för andra delar av myndigheternas verksamheter än åtkomst har getts för. Skatteverket bedriver vidare både brottsutredning och skatteutredning, som har olika syften och regleras av olika regelverk. Detta innebär att möjligheten att vidta en åtgärd i skatteutredningen endast får vidtas i den mån den kan motiveras för att fullfölja syftet med den utredningen, dvs. att ta fram underlag för en korrekt beskattning. En åtgärd inom brottsutredningen får på motsvarande sätt vidtas endast i den mån den kan motiveras från brottsutredningssynpunkt. Även med beaktande av Skatteverkets förslag om att det ska vara möjligt att lämna uppgifter mellan dess olika verksamhetsgrenar²⁷ behöver förutsättningar för åtkomst vara uppfyllda enligt den reglering som behandlingen av personuppgifter avser. Det förhållandet att dessa verksamhetsgrenar hålls åtskilda inom Skatteverket innebär i sig ett visst skydd.

²⁷ Se Skatteverkets promemoria, *Några frågor om arbete mot skattebrott*, den 23 oktober 2017, dnr 202 418713-17/113

En uttrycklig reglering som, på motsvarande sätt som gäller avseende frågerätten enligt rörelselagarna, endast ger en förundersökningsledare eller en åklagare åtkomst till uppgifter i mekanismen skulle innebära en minskad risk för otillåten behandling hos en brottsbekämpande myndighet. Det finns inte någon motsvarande begränsning i lag i fråga om Skatteverkets möjligheter att inom ramen för en skatteutredning eller Kronofogdemyndighetens möjligheter att för utsökningsökningssändamål fråga efter uppgifter hos finansiella företag. Det är emellertid lämpligt att det inom samtliga myndigheter som ges tillgång till mekanismen skapas uttryckliga behörigheter på individnivå för att ge möjligheter att ta del av uppgifter ur mekanismen. För att skydda personuppgifterna bör sådana behörigheter inte lämnas i större utsträckning än nödvändigt. För att i efterhand kunna kontrollera om en behandling gjorts av en behörig person och i ett ärende som behandling är tillåten för bör en förutsättning för att få åtkomst vara att ett diarienummer och en behörighet på individnivå kan anges i samband med att en begäran om åtkomst görs. En sådan ska också i efterhand vara möjlig att kontrollera genom loggar. Genom sådana krav minskas risken för att enskilda medarbetare utnyttjar tillgången till uppgifter för andra, t.ex. privata, ändamål. En vidare översyn av hur kompletterande säkerhetsåtgärder i form av bl.a. behörigheter och diarienummer ska regleras bör emellertid ske inom ramen för det fortsatta förordningsarbetet.

Genom att begränsa de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att använda mekanismen till viss typ eller art av brottslighet, t.ex. allvarlig och organiserad brottslighet, skulle personuppgiftsbehandlingen kunna begränsas i ytterligare mån. En sådan begränsning skulle emellertid i sig kunna ge upphov till gränsdragningssvårigheter. Begränsningen skulle också kunna innebära försämrade möjligheter för myndigheterna att i ett tidigt skede få uppgifter som innebär att allvarlig brottslighet kan upptäckas. Arten på uppgifterna i mekanismen är heller inte av sådan känslig natur att skälen för att begränsa åtkomsten till uppgifterna överväger de fördelar som åtkomsten skulle ge för den brottsbekämpande verksamheten, som i sin tur kan leda till ett säkrare samhälle och mindre risk för att pengar försvinner i brottslig verksamhet. En motsvarande begränsning av de brottsbekämpande myndigheternas frågerätt i de finansiella rörelselagarna finns heller inte. Det bedöms därför inte lämpligt att begränsa tillgången endast till utredningar av viss typ eller art så länge en förundersökning har inletts.

Efter åtkomst genom mekanismen kommer personuppgifterna att omfattas av den sekretess som gäller inom myndigheten på motsvarande sätt som om uppgifterna tagits in genom en paraplyförfrågan. Det förhållandet att informationen hämtas genom mekanismen innebär därför inte i sig några särskilda risker för att spridas efter att den tagits in hos en myndighet.

Teknisk utformning

Ett datasöksystem som utgångspunkt

Som tidigare redogjorts för är den tekniska utformningen av mekanismen av betydelse för att skapa en ändamålsenlig och anpassad reglering i fråga om den personuppgiftsbehandling som blir aktuell genom meka-

nismen och skyldigheterna för de företag som ska tillhandahålla uppgifter om finansiella konton. Ställning behöver därför tas till om uppgifterna ska behandlas i ett traditionellt register eller genom ett datasöksystem.

I avsnitt 5.1.6 har redogjorts för de skillnader som ett traditionellt register respektive ett datasöksystem innebär för inblandade företag och de som innehar eller kontrollerar kontona. Viktiga utgångspunkter vid valet av teknisk utformning av mekanismen är dels att den ska vara praktiskt smidig och enkel att tillämpa för att inte skapa en onödig administrativ börda eller annat betydande merarbete i de finansiella företagets dagliga arbete, dels att den behandling av personuppgift som sker begränsas och skyddas i så stor utsträckning som möjligt.

Som framgått tidigare innebär ett datasöksystem flera fördelar i förhållande till ett traditionellt register. Först och främst innebär ett sådant system en betydligt mer begränsad behandling av personuppgifter än ett traditionellt register eftersom endast de uppgifter som är av intresse kommer att behandlas. Dessutom kommer den myndighet som administrerar mekanismen endast att under en kortare tid, från det att uppgiften tagits emot till dess att uppgiften skickas iväg till den som frågat efter uppgiften, att förvara uppgiften. I ett register hålls uppgiften i stället under hela den tid som en person innehar ett konto och därefter ytterligare fem år. Den ytterligare personuppgiftsbehandlingen som sker genom ett register medför i sig större risker ur ett integritetsperspektiv. Dataskyddsregelverkets principer om uppgifts- och lagringsminimering tillgodoses därmed bättre genom ett datasöksystem.

En annan viktig fördel med ett datasöksystem är att man genom ett sådant system kan få realtidsinformation om innehav och kontroll av konton. Motsvarande uppdaterad information skulle inte kunna ges genom ett traditionellt register, eftersom uppgifter där troligtvis skulle kunna vara några dagar gamla, även om uppgifterna kontinuerligt tankas över elektroniskt till registret. Med beaktande av det snabba flöde som medel kan förflyttas mellan konton skulle risken för att uppgifter i en mekanism i form av ett traditionellt register kan vara inaktuella i många fall innebära att Finanspolisen ändå kommer att behöva ställa paraplyförfrågningar för att säkerställa att inga nya konton öppnats. Mekanismens syfte skulle i så fall inte uppfyllas i full utsträckning.

Visserligen skulle programuppdateringar eller andra tekniska problem kunna göra att Finanspolisen tillfälligt inte kan få uppgifter genom datasöksystemet. Vanligtvis görs emellertid programuppdateringar under nätter och helger, dvs. inte vid tidpunkter när sökningar i huvudsak kommer att göras. Kraven på de tekniska lösningarna som ingår i ett datasöksystem skulle vidare kunna anpassas så att de har en sådan standard att tekniska problem är ytterst begränsade. Det ligger dock i sakens natur att ett datasöksystem, liksom en annan automatiserad lösning, emellanåt kommer att behöva systemunderhåll som emellanåt skulle kunna påverka möjligheterna att få tillgång till uppgifter genom systemet om inte särskilda resurser satsas för en drift som kan vara i bruk under sådana uppehåll. Även med beaktande av att eventuella tillfälliga tekniska problem kan medföra att uppgifter inte kan lämnas omgående innebär möjligheten att göra en ny sökning kort tid därefter sannolikt att myndigheter har bättre förutsättningar att snabbt få uppdaterad

information trots att problem inledningsvis uppstått. Som konstaterats ovan kommer nämligen ett traditionellt register alltid att innebära osäkerhet kring om uppgifterna fortfarande är aktuella när de lämnats.

Ett datasöksystem innebär vidare inte samma behov av registervård, vilket bl.a. inkluderar att gallra uppgifter när det inte längre finns förutsättningar för att behandla dem längre och kontrollera uppgifternas riktighet. Även för den aktör som administrerar mekanismen kommer därmed ett datasöksystem vara att föredra framför ett traditionellt register.

Sammantaget görs bedömningen att ett datasöksystem innebär ett betydligt mindre intrång i den personliga integriteten för enskilda samtidigt som systemet är resurssparande både för de myndigheter som har att utnyttja det och den myndighet som har att administrera det. Den omfattande personuppgiftsbehandling som ett traditionellt register kräver är därmed inte nödvändig för att uppnå ändamålet med behandlingen. Ett datasöksystem bör därför utformas för att uppfylla kraven på en mekanism enligt artikel 32a genom ändringsdirektivet. För att få information om en juridisk persons verkliga huvudmän bör ett sådant system hämta uppgifter från Bolagsverkets register enligt registerlagen. Dessa uppgifter behöver alltså inte finnas sökbara hos de finansiella företagen. Möjlighet finns för Bolagsverket att enligt 3 kap. 5 § registerförordningen bevilja Skatteverket direktåtkomst till registret. Närmare bestämmelser om den tekniska utformningen inklusive tekniska säkerhetsåtgärder bör dock beslutas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Ett traditionellt register i undantagsfall

Ett datasöksystem förutsätter att alla finansiella företag som tillhandahåller finansiella konton ansluter sig till systemet med hjälp av särskilda tekniska lösningar som utformats för mekanismen. Det kan emellertid tänkas att det finns företag som, t.ex. är små och endast erbjuder ett fåtal konton, inte har möjlighet att tillhandahålla de tekniska lösningar eller göra de anpassningar som krävs för att elektroniskt skicka information om innehav av konton till mekanismen. PSD2:s krav innebär dock att de finansiella företagen som nu berörs redan i stor utsträckning har de tekniska förutsättningar som krävs för att ansluta sig till mekanismen.

Om det i ett enskilt fall kan bedömas orimligt att kräva ett företag att göra de tekniska anpassningar som behövs för att ansluta sig till datasöksystemet bör det dock finnas en alternativ metod, i form av ett separat register. Till ett sådant register behöver informationen i stället levereras manuellt av det finansiella företaget. Som tidigare påpekats innebär emellertid ett register en utvidgad behandling av personuppgifter i förhållande till ett datasöksystem. Eftersom ett register inte är möjligt att innehålla helt uppdaterade uppgifter ger det vidare ett sämre underlag för de myndigheter som kan få åtkomst till uppgifterna. Ett system som i stor utsträckning brister i att ge uppdaterade uppgifter riskerar att medföra att myndigheterna som utnyttjar systemet tvingas att göra förfrågningar hos de finansiella företagen för att försäkra sig om att ha uppdaterade uppgifter. Ett sådant system riskerar att innebära att ändringsdirektivets syfte inte kan uppnås. Det är vidare betydligt svårare att kontrollera ett

finansiellt företags efterlevnad av skyldigheten att tillhandahålla uppdaterad information genom ett register i förhållande till ett datasök-system. Det bör därför endast i yttersta undantagsfall vara aktuellt att bevilja en möjlighet att lämna uppgifter manuellt till mekanismen. Undantag skulle t.ex. kunna göras under en övergångsfas när det finansiella företaget behöver ytterligare tid för att utifrån sin befintliga verksamhet genomföra de åtgärder som krävs för att kunna tillhandahålla uppgifterna direkt, omedelbart eller elektroniskt eller när företaget riskerar att inte kunna driva sin verksamhet vidare om kraven på teknisk anslutning upprätthålls. För ett nystartat företag som har goda möjligheter att starta sin verksamhet utifrån ett befintligt regelverk eller företag som genom PSD2 ska inrätta API:er i sin verksamhet torde det emellertid knappast vara aktuellt att meddela undantag. Det förhållandet att ett företag inte har den information som ska finnas tillgänglig lagrad på automatiserad väg kan inte heller i sig innebära skäl för att göra undantag från skyldigheten att ansluta sig till mekanismen. Det bör därför krävas särskilda skäl för att undantag ska beviljas. Information till ett separat register bör också skickas med relativt tät frekvens, med endast några dagars mellanrum, för att registret ska kunna hållas uppdaterat. Närmare reglering och överväganden i sådan del bör emellertid fortsatt ske på föreskriftsnivå.

Problem som kan vara svåra att lösa genom mekanismen

Det bör dock framhållas att mekanismen i sig inte kan läka brister som finns kopplade till de uppgifter som ska vara möjliga att nå genom det. Problem som hänför sig till att innehavaren har använt sig av en tillfällig eller felaktig identitet kommer att medföra svårigheter att hitta aktuell person genom mekanismen på samma sätt som genom direkta förfrågningar till de finansiella företagen.

Direktivet kräver visserligen att uppgifter om öppningsdatum ska finnas tillgängliga och sökbara genom mekanismen. Då avsikten med mekanismen i grunden är att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism torde uppgiften om öppningsdatum för äldre konto emellertid inte vara av någon större betydelse. För Finanspolisens arbete torde det nämligen inte vara avgörande om ett konto öppnats en viss dag under 1910 eller under 1970. Det har uppmärksammats att uppgifter om öppningsdatum inte alls finns eller kan vara svår att få fram, t.ex. på grund av att uppgifterna förvaras mer eller mindre ostrukturerat i ett dokument i ett bergrum. I sådana fall där det, på grund av att uppgiften om öppningsdatum är ytterst svårtillgänglig och avser ett äldre konto, inte är rimligt att kräva att uppgifterna hämtas in kan det accepteras att sådana uppgifter saknas. Med hänsyn till syftet med mekanismen torde ett sådant avsteg från direktivet vara acceptabelt.

Ansvar för administrationen av mekanismen

Mekanismen behöver, på samma sätt som ett traditionellt register, administreras av någon. Sådan administration innefattar dels den tekniska skötseln av mekanismen, dvs. att säkerställa så att mekanismen fungerar, dels ett ansvar för att de se till så att de företag som ska lämna uppgifter till mekanismen uppfyller sina skyldigheter.

Uppgifterna som kommer att behandlas genom mekanismen är direkt kopplade till enskildas ekonomiska förhållanden. Genom mekanismen ska det vidare vara möjligt att få tillgång till uppgifter hos ett stort antal finansiella företag. Med beaktande av antalet paraplyförfrågningar som görs av aktuella myndigheter i dag är det vidare sannolikt att stort antal sökningar kommer att göras genom mekanismen. Dessa omständigheter innebär att mekanismen behöver vara säker och omfattande. Verksamma åtgärder kan dessutom behöva vidtas. Det är därför lämpligt att mekanismen administreras av myndighet.

I uppdragsbeskrivningen anges Finansinspektionen, Polismyndigheten och Skatteverket som exempel på myndigheter som skulle kunna administrera mekanismen. Det är också dessa som, mot bakgrund av sin koppling till området för mekanismen, i första hand bedöms vara aktuella att administrera mekanismen. Valet av teknisk lösning och uppgifternas känslighet innebär att det kommer att krävas att den som ska ansvara för att bygga och administrera mekanismen har hög IT-kompetens och erfarenhet av liknande tekniska system.

Av de angivna myndigheterna är det Skatteverket som har störst erfarenhet av att bygga och administrera omfattande register och hantera stora mängder information. Även Polismyndigheten och Finansinspektionen har visserligen erfarenhet av att sköta register. Uppgifter om bank- och betalkonton har emellertid inte en naturlig koppling till Polismyndighetens verksamhet på samma sätt som de har till Skatteverkets och Finansinspektionens verksamheter. Även om finansiella företag rapporterar mycket information till Finansinspektionen sker det inte någon rapportering med uppgifter om enskildas innehav av finansiella konton samt bankfack till Finansinspektionen. Dessa uppgifter finns därför inte naturligt hos myndigheten på ett sådant sätt att det skulle finnas samordningsfördelar om Finansinspektionen ansvarade för skötseln av mekanismen. Eftersom Skatteverket kommer att få tillgång till uppgifter från mekanismen både inom sin fiskala verksamhet och, indirekt genom en förundersökningsledare, sin brottsutredande verksamhet, kommer Skatteverket sannolikt i stor utsträckning att dra nytta av mekanismen. Skatteverket bedöms därmed sammantaget bäst lämpad att ansvara för den tekniska uppbyggnaden och skötseln av mekanismen.

För att genom mekanismen kunna få tillgång till uppgifter om finansiella konton behöver de finansiella företag som tillhandahåller sådana konton ansluta sig till mekanismen. Detta kräver att företagen kan identifieras för att säkerställa att de uppfyller sina skyldigheter, vilket bl.a. omfattar att teckna avtal, att ordna teknisk lösning och att ansluta sig till datasöksystemet. Därtill behöver det kontinuerligt ske en uppföljning mot anslutna företag för att säkerställa övergripande kvalitet i tjänsten. Denna administration innefattar dels att myndigheten måste känna till företagen på marknaden, dels ha möjligheter att få dem att ansluta sig till mekanismen, vilket i sin tur kräver kunskap om den finansiella marknaden och möjligheter att vidta åtgärder mot de finansiella företag som omfattas av skyldigheterna i aktuellt avseende. Sådan kunskap och förutsättningar saknas i dag hos Skatteverket och Polismyndigheten.

Med uppgiften att övervaka finansmarknaden och utöva tillsyn över finansiella företag har i stället Finansinspektionen en gedigen kunskap om vilka företag som ska vara anslutna till mekanismen. I egenskap av

tillsynsmyndighet över finansiella företag har Finansinspektionen också möjlighet att ingripa mot dessa om de inte följer sina skyldigheter. I 15 kap. LBF och 25 kap. lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden finns det redan bestämmelser om ingripanden mot de företag som omfattas av lagen (1995:1571) om insättningsgaranti och genom 18 § lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet finns möjlighet att ingripa mot företag som omfattas av den lagen.

Det förhållandet att mekanismen är omfattande och komplext gör det också lämpligt att ha ett uppdelat administrativt ansvar för mekanismen. Den mest lämpliga lösningen bedöms därför sammantaget vara att Skatteverket svarar för den tekniska skötseln av mekanismen medan Finansinspektionen ansvarar för att se till så att de finansiella företagen uppfyller sina skyldigheter. Som konstaterats har Finansinspektionen redan genom befintligt regelverk möjlighet att ingripa mot ett finansiellt företag som inte uppfyller kraven på att tillhandahålla uppgifter till mekanismen, oavsett om det rör sig om bristande anslutning till mekanismen eller återkommande problem med att genom systemet ge åtkomst till uppgifter hos företaget. Det behövs därför inte några särskilda bestämmelser som gör det möjligt för Finansinspektionen att ingripa när det gäller överträdelser av denna reglering. Det är en förutsättning för att systemet ska fungera på det sätt som direktivet kräver att finansiella företag ger systemet tillgång till uppgifter hos företaget. I viss utsträckning är det rimligt att acceptera att ett finansiellt företag under en kort tid inte kunnat lämna uppgifter till systemet på grund av att det hos företaget skett en teknisk uppdatering eller liknande. Brister som innebär att systemet återkommande eller utan godtagbara skäl inte har kunnat få åtkomst till information hos företagen bör dock ses som allvarliga. Finansinspektionen bör därför alltid reagera på och utreda uppgifter om att ett finansiellt företag brutit i fullgörandet av sina skyldigheter i dessa avseenden. Då loggar tydligt kan visa när information inte kunnat hämtas från ett finansiellt företag finns det möjlighet att bekräfta om brister som påpekats i sådan del varit återkommande. För att det inte ska råda någon tveksamhet kring Finansinspektionens behörighet att vidta aktiva åtgärder när ett finansiellt företag som omfattas av lagen om inlåningsverksamhet inte tillhandahåller uppgifterna på ett sådant sätt att de enkelt kan nås genom datasöksystemet bör också ett förtydligande i sådan del göras i lagen.

Som systemägare för mekanismen bedöms Skatteverket vara bäst lämpad att effektivt bedöma om ett finansiellt företag har särskilda skäl för att kunna beviljas undantag från att tillhandahålla uppgifter till mekanismen på elektronisk väg. En sådan ansökan bör därför göras hos Skatteverket. Det bör vara möjligt för Skatteverket att ta ut en avgift för prövningen av en ansökan. Storleken för ansökan bör vara möjlig att fastställa av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

Personuppgiftsansvarig i fråga om behandling som sker genom mekanismen

Som ansvarig för den tekniska administrationen av mekanismen bör Skatteverket vara personuppgiftsansvarig vid den behandling av personuppgifter som sker genom mekanismen. Den behandling av personupp-

gifter som Skatteverket utför inom ramen för mekanismen i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder omfattas av BDL (se 1 kap. 2 § BDL). Samtidigt omfattas personuppgiftsbehandling som Skatteverket utför med annat syfte till följd av att mekanismen utnyttjas av den reglering som följer av dataskyddsförordningen. Båda regelverken kan alltså bli tillämpliga vid den behandling av personuppgifter som sker inom ramen för mekanismen. Vilket regelverk som blir tillämpligt beror på syftet med behandlingen, dvs. det syfte som myndigheten som utnyttjat mekanismen i det enskilda fallet haft för sin förfrågan. Behandling som sker genom det register som Skatteverket ska föra kan både omfattas av dataskyddsförordningens och BDL:s tillämpningsområde. Båda dessa regelverk är därmed tillämpliga parallellt i fråga om förändret av registret.

I både i dataskyddsförordningen i kombination med DSL och i BDL finns reglering om den personuppgiftsansvariges skyldigheter i fråga om dataskyddet. Av detta följer att Skatteverket ska vara skyldig att vidta tekniska och organisatoriska åtgärder för att kunna säkerställa och visa att behandling av personuppgifter är författningsenlig och att registrerades rättigheter skyddas. Som exempel ska Skatteverket se till att behörigheter för att få tillgång till mekanismen utfärdas för de myndigheter som har rätt att använda sig av mekanismen och att det finns ett tekniskt dataskydd som säkerställer att mekanismen inte utsätts för obehörigt eller otillåten behandling.

Det bör vidare direkt av lag framgå att Skatteverket, på motsvarande sätt som anges i 3 kap. 5 § BDL, alltid är skyldig att föra loggar för att i efterhand kunna kontrollera om uppgifter behandlats obehörigt eller annars varit otillåten. Krav på loggning vid behandling av personuppgifter kan visserligen anses följa indirekt av de generella kraven på lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder i artikel 5.1 f i dataskyddsförordningen. En bestämmelse i sådan del utgör därför endast ett mer förtydligt krav på loggning, den personuppgiftsansvariges skyldighet att säkerställa att mekanismen möjliggör loggning i den utsträckning som krävs, samt att informationen faktiskt loggas.

I både artikel 14 i dataskyddsförordningen och 4 kap. 2 och 3 §§ BDL framgår en skyldighet att lämna information om behandling av personuppgifter till den som behandlingen avser. Det är emellertid inte önskvärt att information lämnas till den vars personuppgifter behandlats när en begäran om personuppgifter görs genom mekanismen, särskilt inte när en sådan gjorts med anledning av en utredning inom ramen för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism eller annan brottsbekämpande verksamhet. En sådan information skulle kunna leda till att den vars personuppgifter behandlas vidtar åtgärder genom att flytta pengar eller i övrigt försvårar en utredning i fråga om bekämpning av penningtvätt eller finansiering av terrorism, annan brottslighet eller skatt. I 5 kap. 1 § DSL och 4 kap. 5 § BDL finns en möjlighet att inte lämna ut uppgifter i den utsträckning det är författningsreglerat eller framgår av beslut som har meddelats med stöd av författning. För att inte försvåra eller avslöja en utredning genom att avslöja myndigheternas tillgång till uppgifter om bank- och betalkonton samt bankfack bör det därmed i lag

framgå att Skatteverket inte får lämna ut uppgifter till den vars personuppgifter behandlats.

Den personuppgiftsbehandling som sker efter att uppgifter har begärts ur mekanismen är dock den myndighet som utför behandlingen ansvarig för. Detta innebär bl.a. att se till så att endast den tjänsteman som har rätt att få tillgång till personuppgifter kan söka i registret och att diarie-nummer utfärdas för att kunna lämnas i samband med en sökning. Att behandling av personuppgifter som sker efter en sökning genom mekanismen uppfyller de krav som ställs enligt dataskyddsregelverket ansvarar den som utför behandlingen för.

Behovet av särskilda sekretessbestämmelser avseende mekanismen

Mekanismen består av två delar, dels ett datasöksystem som hämtar uppgifter direkt från de finansiella företagen för att föra över uppgifterna till den myndighet som frågat efter uppgifterna, dels ett register där personuppgifter förs avseende innehav eller annan tillgång till konton och bankfack. Eftersom förvaringen av uppgifter enligt dessa system ser olika ut är också behovet av särskilda bestämmelser om sekretess olika.

Uppgifter i registret

Det register som kan föras vid sidan av datasöksystemet avser att innehålla uppgifter om enskilda personers innehav och annan tillgång till finansiella konton och bankfack. Uppgifterna kommer att finnas tillgängliga hos Skatteverket på ett sådant sätt att bestämmelserna om rätten att ta del av allmänna handlingar i 2 kap. tryckfrihetsförordningen blir tillämpliga. Det förhållandet att det i en registerförfattning slås fast att uppgifter endast får behandlas för vissa specifikt angivna ändamål innebär inte att uppgifterna inte kan lämnas ut med stöd av offentlighetsprincipen till andra. Tvärtom saknar bestämmelser om s.k. ändamålsbegränsningar i registerförfattningar relevans för bedömningen av vad som är en allmän handling (jfr prop. 2007/08:126 s. 120 f. och prop. 2007/08:160 s. 66 f.). Rätten att ta del av allmänna handlingar får enligt 2 kap. 2 § första stycket tryckfrihetsförordningen endast begränsas om det är påkallat med hänsyn till vissa i paragrafen angivna intressen, bl.a. skyddet av enskildas personliga och ekonomiska förhållanden. Varje begränsning i rätten att ta del av allmänna handlingar ska enligt 2 kap. 2 § andra stycket tryckfrihetsförordningen anges noga i en särskild lag, med vilken avses OSL.

I 21 kap. OSL finns det s.k. minimiskyddsbestämmelser till skydd för vissa uppgifter om enskilds personliga förhållanden oavsett i vilket sammanhang de förekommer. Bestämmelserna kompletteras av sekretessbestämmelser i 22–40 kap. OSL som kan ge uppgifter om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden ett starkare sekretesskydd. Dessa bestämmelser har i gengäld begränsad räckvidd och gäller bara i vissa typer av ärenden, hos vissa myndigheter etc. Sekretessbestämmelserna i 22–40 kap. OSL har utformats efter en avvägning mellan dels intresset av sekretess för uppgifter om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden, dels intresset av insyn i myndigheters olika verksamheter. Om en verksamhet innefattar myndighetsutövning brukar insynsintresset vara stort. Om det är fråga om uppgifter som har lämnats till en

myndighet i förtroende brukar sekretessbestämmelserna i stället utformas så att uppgifterna omfattas av sekretess, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

Särskilda bestämmelser om sekretess i Skatteverkets verksamhet finns bl.a. i 18, 22, 27 och 35 kap. Dessa bestämmelser omfattar dock inte sådan verksamhet som förändret av registret innebär. I OSL finns också reglering avseende uppgifter i särskilt upprättade register, bl.a. i 18 kap. 16 §, 31 kap. 6–11 §§, 32 kap. 7 § och 35 kap. 3–4 a §§. Inte heller någon av dessa bestämmelser är emellertid möjliga att tillämpa för att skydda uppgifter i aktuellt register. Det är därmed endast bestämmelsen i 21 kap. 1 § OSL som kan bli tillämplig i fråga om vissa av de uppgifter som samlas in i de avsedda registren. Som nämnts tidigare är sekretessbestämmelsen i 21 kap. 1 § försedd med en stark offentlighetspresumption. Det är endast de allra känsligaste uppgifterna om hälsa och sexualliv som omfattas av sekretess enligt den bestämmelsen, t.ex. uppgifter om könsbyten, transsexualitet, HIV och psykiska sjukdomar i vissa fall (prop. 2005/06:161 s. 9). Sådana uppgifter kommer emellertid inte att ingå i registret. Utan att en särskild sekretessbestämmelse införs är därmed uppgifterna i registret offentliga.

Vid bedömningen av om det bör införas en särskild bestämmelse om sekretess och i så fall vilken styrka och omfattning en sådan bör ha ska en sedvanlig avvägning mellan sekretessintresset och insynsintresset göras. Uppgifter som avses att behandlas enligt den föreslagna lagen är av personlig natur och avser individers förhållanden till privata aktörer, dvs. uppgifter som inte generellt förutsätts bli allmänna. Möjligheten för den enskilde att påverka behandlingen genom registret är ytterst begränsat. Skyddet för uppgifterna inom de finansiella företagens verksamheter är vidare starkt, med endast begränsade möjligheter att göra undantag. Sekretessintresset får därmed anses vara framträdande. Det torde vidare inte finnas något egentligt insynsintresse avseende det offentligas förande av uppgifter om enskildas innehav och annan tillgång till konton och bankfack, förutom att kontrollera om registret innehåller korrekta uppgifter. Allmänintresset av insyn i uppgifterna får därmed anses vara relativt svagt. Vid en avvägning mellan sekretessintresset och insynsintresset väger sekretessintresset tyngre. En starkare sekretessbestämmelse än den som redan finns bör därför införas.

När det gäller frågan med vilken styrka sekretessen bör gälla bör en översyn göras avseende den sekretess som gäller hos myndigheter som har tillgång till registret efter att uppgifterna begärts därifrån. Inom ramen för en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål gäller sekretess enligt 35 kap. 1 § OSL för uppgift om en enskilds personliga och ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider skada eller men om uppgiften röjs. Vad gäller uppgifter om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden gäller vidare enligt 27 kap. 1 § OSL som utgångspunkt sekretess i verksamhet som avser bestämmande av skatt eller fastställande av underlag för bestämmande av skatt. Sekretess gäller vidare i verksamhet som avser förande av eller uttag ur beskattningsdatabasen enligt lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet för

uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden som har tillförts databasen. I mål eller ärende om utsökning och indrivning samt i verksamhet enligt lagen (2014:836) om näringsförbud för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden gäller sekretess enligt 34 kap. 1 § OSL hos Kronofogdemyndigheten om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider skada eller men. Under motsvarande förutsättningar gäller sekretess hos Kronofogdemyndigheten för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden även i mål och ärenden om inhämtning av bankkontoinformation enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 655/2014 av den 15 maj 2014 om inrättande av ett europeiskt förfarande för kvarstad på bankmedel för att underlätta gränsöverskridande skuldindrivning i mål och ärenden av privaträttslig natur.

Sekretessen i Skatteverkets beskattningsverksamhet är således som regel absolut medan sekretessen i brottsbekämpande verksamhet omfattas av ett omvänt skaderekvisit. Vid konkurrens mellan flera tillämpliga sekretessbestämmelser är huvudprincipen att den eller de sekretessbestämmelser enligt vilka en uppgift vid en sekretessprövning är sekretessbelagd har företräde framför bestämmelser enligt vilka uppgiften ska lämnas ut (7 kap. 3 § OSL). Enligt en särskild konkurrensbestämmelse i 11 kap. 8 § OSL har dock en sekretessbestämmelse som är direkt tillämplig i en mottagande verksamhet som huvudregel företräde framför överförd sekretess. Detta innebär att om det införs en bestämmelse om sekretess med viss styrka i nu aktuellt register, t.ex. absolut sekretess eller sekretess med ett omvänt skaderekvisit, kommer den sekretessen att överföras till den mottagande verksamheten. Om en sekretessbestämmelse är direkt tillämplig i den mottagande verksamheten kommer dock den bestämmelsen att ha företräde framför den överförda sekretessen även om den direkt tillämpliga sekretessen är svagare än den överförda sekretessen. Ändamålet med behandlingen av personuppgifter enligt den föreslagna lagen ska vara att skapa underlag för och lämna ut uppgifter till Finanspolisen, förundersökningsledare i brottmål, åklagare för internationell informationslämning i vissa fall, Skatteverket och Kronofogdemyndigheten för vissa specifika ändamål. Ovan nämnda konkurrensbestämmelser i OSL medför att oavsett med vilken styrka sekretessen kommer att gälla för uppgifterna i registret kommer uppgifterna att omfattas av absolut sekretess i den verksamhet som omfattas av 27 kap. 1 § OSL.

Som konstaterats ovan omfattas aktuella uppgifter av stark sekretess inom de myndigheter som kan begära ut uppgifterna från registret. Det finns vidare inte något starkt insynsintresse avseende uppgifterna. Samtidigt är offentlighetsprincipen central i den svenska rättsordningen. Inskränkningar i denna bör därför inte göras i större utsträckning än det bedöms nödvändigt. Aktuellt register kommer endast att innehålla uppgifter om var en namngiven person med viss identitetsbeteckning har konton och bankfack. Registret kommer alltså inte att ge ytterligare information om kontona eller personerna i sig. Även om uppgiften om var en person kan ha konton är av privat natur är uppgiften i sig inte så integritetskänslig att den kan motivera en absolut sekretess. Ett omvänt skaderekvisit bör därför gälla för uppgifterna i registret.

För att de myndigheter som enligt den särskilda registerlagen har rätt att ta del av uppgifter i registret inte ska behöva förlita sig på att en sekretessprövning görs enligt 10 kap. 27 § OSL bör det även införas särskild bestämmelse om att sekretess inte hindrar att uppgifter lämnas ut enligt vad som föreskrivs i den föreslagna lagen. En sådan ordning förenklar också en automatiserad behandling. I de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet finns sedan ett sekretesskydd som åtminstone motsvarar den som gäller för Skatteverkets förande av registret. Det behövs därför inte införas en bestämmelse, som innebär att den nya sekretessbestämmelsen även blir tillämplig hos den mottagande myndigheten.

Sekretesstidernas längd varierar vanligtvis beroende på vilket skyddsintresse som har föranlett sekretessen. När det gäller skyddet för enskildas personliga förhållande är sekretesstiden i regel maximerad till femtio eller sjuttio år (prop. 1979/80:2 Del A s. 459 och 493). Den längre sekretesstiden har motiverats med att sekretess i regel bör gälla under den enskildes livstid. Den kortare sekretesstiden gäller normalt i sådana myndighetsverksamheter som har koppling till arbetsmarknaden eftersom den enskilde i sådan verksamhet förutsätts vara vuxen. Register som regleras av den föreslagna lagen kan innehålla uppgifter om såväl barn som vuxna. Sekretessen för uppgifter om enskildas personliga förhållanden bör därför gälla i högst sjuttio år.

Dataskyddsregelverket innebär att det bara är de personer hos Skatteverket som har att sköta den verksamhet som avser själva hanteringen av registret, dvs. har rätt att behandla personuppgifterna, som ska ha elektronisk åtkomst till personuppgifterna. Sådan åtkomst ska vara begränsad till vad var och en behöver för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter i fråga om registret. Genom att ny sekretessbestämmelse föreslås behöver det övervägas om den tystnadsplikt som följer av den föreslagna sekretessbestämmelsen bör ha företräde framför rätten att meddela och offentliggöra uppgifter. Utgångspunkten är att stor återhållsamhet alltid bör iakttas vid prövningen av om undantag från rätten att meddela och offentliggöra uppgifter bör göras i ett särskilt fall. Av betydelse är i detta sammanhang att uppgifterna inte omfattas av absolut sekretess utan att en sekretessbestämmelse med ett omvänt skaderekvisit gäller och att uppgiften hänför sig till myndighetsutövning. Dessa förhållanden, liksom uppgifternas art i sig, innebär att meddelarfriheten inte bör inskränkas.

Uppgifter i en logg

Datasöksystemet i sig förvarar inte några uppgifter utan förmedlar endast vidare uppgifter från datasöksystemet till den myndighet som har begärt att få uppgiften. Detta innebär att bestämmelserna om rätten att begära ut allmänna handlingar inte blir tillämpliga avseende uppgifter som kan förmedlas genom mekanismen. Som personuppgiftsansvarig för systemet kommer emellertid Skatteverket att vara skyldig att spara loggar över de förfrågningar som görs genom mekanismen, oavsett om svar levereras genom systemet genom datasöksystemet eller registret. En sådan förteckning över förfrågningar är en upptagning som kan läsas med tekniska hjälpmedel. Den kommer alltså att innehålla uppgift bl.a. om de

uppgifter som förfrågan omfattat, de svar som levererats, tidsaspekter och vilken myndighet som gjort förfrågan.

Eftersom upptagningen kommer att vara tillgänglig hos Skatteverket, med tekniska hjälpmedel som myndigheten själv utnyttjar, i sådan form att den kan läsas av myndigheten är förteckningen att betrakta som en hos myndigheten förvarad handling (2 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen). Förteckningen kommer att skapas automatiskt av systemet och är ett nödvändigt hjälpmedel för att uppfylla personuppgiftsansvaret. Den förs kontinuerligt och för obestämd tid. Den är därför att betrakta som ett sådant diarium, register eller annan förteckning som förs fortlöpande som avses i 2 kap. 7 § andra stycket 1 tryckfrihetsförordningen. Detta innebär att förteckningen är att anse som upprättad i och med att den tekniskt finns färdig för att läsas/utväxlas. Förteckningen är därmed en allmän handling och kan lämnas ut om den inte omfattas av sekretess.

Det finns inte någon särskild sekretessbestämmelse som tar sikte på dessa handlingar hos Skatteverket. Som redogörs för ovan är det därmed endast sekretessbestämmelsen i 21 kap. OSL som är tillämplig vilket ger ett mycket begränsat skydd för uppgifterna. Som redogjorts för ovan kommer de loggar som Skatteverket skapar innehålla uppgifter av privat natur avseende enskilda. Loggarna kommer dessutom omfatta information om vilka personer som specifika myndigheter har gjort förfrågningar om. Beroende på om förfrågan har gjorts av Finanspolisen, Säkerhetspolisen, en förundersökningsledare, en åklagare, Skatteverket eller Kronofogdemyndigheten kan loggen därmed innehålla ytterligare uppgifter om vilken typ av ärende som personen i fråga är av intresse i. Sådana uppgifter kan vara känsliga för den enskilde, men också för myndighetens verksamhet. Av 18 kap. 1–3 §§ OSL framgår att det gäller mycket stark sekretess till skydd för de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet. Det finns därmed ett starkt skyddsintresse. Samtidigt finns det ett viktigt insynsintresse för att kontrollera att myndigheterna endast gör relevanta förfrågningar som uppfyller de krav som ställs för att få uppgifter genom datasöksystemet. Som tillsynsmyndighet i fråga om dataskyddsregelverket har Dataskyddsinspektionen dock möjlighet att enligt 10 kap. 17 § OSL, trots sekretess för uppgifterna hos myndigheterna, kontrollera att inga obehöriga förfrågningar görs genom datasöksystemet.

En rimlig avvägning mellan sekretessintresset och insynsintresset innebär att, i likhet med vad som föreslås gälla avseende registret, ett omvänt skaderekvisit bör gälla för uppgifter om enskildas personliga förhållanden i loggar som sparas till följd av en förfrågan i systemet. Sekretessen bör också gälla till skydd för myndighetens utredning om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med en sökning motverkas eller den framtida verksamheten skadas om uppgiften röjs. Sekretessen bör gälla i högst sjuttio år, men bör inte inskränka meddelarfriheten. Den omständigheten att sekretessen endast omfattar uppgifter om enskildas personliga förhållanden innebär att själva uppgiften om att en sökning gjorts av en viss myndighet vid en viss tidpunkt inte skyddas av sekretess. Det finns därför inte några hinder mot att t.ex. få uppgift om hur många sökningar en viss myndighet gjort under en period. Det finns inte heller något som hindrar att Finans-

inspektionen i sin tillsyn får information om att ett specifikt finansiellt företag inte har gett åtkomst till uppgifter hos företaget vid en förfrågan.

5.2 Nya verksamhetsutövare

5.2.1 Inom för skatterådgivning angränsad verksamhet

Bedömning: Befintlig reglering i 1 kap. 2 § PTL uppfyller de tillkommande kraven i artikel 2.1.3 a i fjärde penningtvättsdirektivet genom ändringsdirektivet. Det bör därmed inte vidtas några särskilda genomförandeåtgärder.

Ändringsdirektivet

I artikel 2.1.3 a i fjärde penningtvättsdirektivet har det genom ändringsdirektivet gjorts ett tillägg om att direktivet, vid sidan av revisorer, externa revisorer och skatterådgivare, även omfattar varje annan person som åtar sig att tillhandahålla – antingen direkt eller genom någon som personen i fråga är kopplad till – materiellt bistånd, stöd eller rådgivning i skattefrågor som huvudsaklig affärs- eller yrkesverksamhet.

Gällande rätt

Enligt 1 kap. 2 § 18–20 PTL gäller lagen för fysiska och juridiska personer som driver verksamhet som auktoriserad eller godkänd revisor eller registrerat revisionsbolag, annan yrkesmässig verksamhet som avser bokföringstjänster eller revisionstjänster eller yrkesmässig rådgivning avseende skatter och avgifter (skatterådgivare).

Överväganden och förslag

Det tillägg som har gjorts i ändringsdirektivet anger att direktivet ska omfatta varje annan person som åtar sig att tillhandahålla – antingen direkt eller genom någon som personen i fråga är kopplad till – materiellt bistånd, stöd eller rådgivning i skattefrågor som huvudsaklig affärs- eller yrkesverksamhet. Det ges emellertid inte någon närmare beskrivning av vilka yrkeskategorier som utvidgningen avser. Frågan om vilka personer som i Sverige erbjuder skatterådgivning belystes redan i samband med genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/97/EG av den 4 december 2001 om ändring av rådets direktiv 91/308/EEG om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar, det s.k. andra penningtvättsdirektivet. Det konstaterades då att skatterådgivning inte förekommer som begrepp i den svenska lagstiftningen. Beträffande de områden där skatterådgivning förekommer uttalades i huvudsak följande (se prop. 2003/04:156 s. 46).

”Skatterådgivning sker i dag inom ett stort antal områden och utövas av olika yrkeskategorier. Skatterådgivning lämnas bl.a. i samband med större strukturaffärer som genomförs av företag såsom förvärv, fusioner och utköp av börsnoterade företag. Rådgivning som sker på detta område syftar till att strukturera en företagsaffär på mest förmånliga sätt från ett skatteperspektiv. Inom detta område har advokatbyråerna en stor del av marknaden i Sverige.

Vidare sker skatterådgivning löpande inom området för företagsbeskattning t.ex. vid upprättandet av deklarationer och rådgivning i samband härmed. På detta område dominerar de större revisionsbyråerna marknaden. Skatterådgivning förekommer även i samband med att arvs- och familjerättsliga frågor löses t.ex. vid generationsskiften inom olika näringsgrenar såsom jordbruket. Där är t.ex. LRF konsult en betydande aktör. När det gäller skatterådgivning till fysiska personer utgör bankerna viktiga aktörer.”

I det sammanhanget bedömdes det inte helt okomplicerat att överföra direktivets begrepp ”skatterådgivare” på svenska förhållanden. Det konstaterades samtidigt att det fanns ett behov av en precisering av begreppet. Det angavs därför i PTL att den skulle tillämpas på fysiska och juridiska personer som driver yrkesmässig verksamhet som består i att lämna råd i avsikt att påverka storleken på en skatt eller avgift (skatterådgivare). I samband med genomförandet av fjärde penningtvättsdirektivet justerades utformningen av denna punkt i enlighet med förslag från Lagrådet så att det i stället anges att lagen gäller för fysiska och juridiska personer som driver yrkesmässig rådgivning avseende skatter och avgifter (skatterådgivare). Justeringen innebar emellertid inte någon ändring i sak.

De skatterådgivare som omfattas i ovan nämnda bestämmelse är alltså inte en egen definierad yrkeskår i Sverige och kan finnas som anställda inom olika företag eller bedriva egen verksamhet. Den verksamhet som avses i lagen torde, vid sidan av renodlad rådgivning i skattefrågor, även omfatta angränsat materiellt bistånd och stöd i skattefrågor som ges inom ramen för en yrkesmässig verksamhet. Bestämmelsen är inte utformad så att den exkluderar verksamhetsutövare som tillhandahåller sådan verksamhet indirekt genom en annan person som är kopplad till verksamhetsutövaren. Även när verksamhetsutövaren inte själv direkt ger materiellt bistånd, stöd eller rådgivning omfattas verksamhetsutövaren därmed av bestämmelsen om denne har åtagit sig att tillhandahålla sådan verksamhet. I sådana fall får verksamhetsutövaren anses bedriva yrkesmässig rådgivning avseende skatter och avgifter. Det kan därmed konstateras att den svenska regleringen redan omfattar det utökade tillämpningsområde som anges i ändringsdirektivet, dvs. varje annan person som åtar sig att tillhandahålla – antingen direkt eller genom någon som personen i fråga är kopplad till – materiellt bistånd, stöd eller rådgivning i skattefrågor som huvudsaklig affärs- eller yrkesverksamhet. Det behövs således inte några genomförandeåtgärder för att uppfylla ändringsdirektivet i denna del.

5.2.2 Mellanhand vid uthyrning av fast egendom

Bedömning: 2017 års fastighetsmäklarutredning har i enlighet med direktiv lämnat förslag på genomförande av artikel 2.1.3 d. Det bör därför inte i detta sammanhang vidtas några särskilda genomförandeåtgärder för att uppfylla ändringsdirektivet i den delen.

Frågan om genomförande av artikel 2.1.3 d i fjärde penningtvättsdirektivet genom ändringsdirektivet är redan omhändertagen av 2017 års fastighetsmäklarutredning som har i uppdrag att lämna förslag om stärkt tillsyn över fastighetsmäklarbranschen. I utredningens betänkande SOU

2018:64 har en översyn gjorts i fråga om behovet av åtgärder för att genomföra aktuell artikel. Det finns inte något behov av ytterligare sådana överväganden i detta sammanhang.

5.2.3 Leverantörer av växlingstjänster mellan virtuella valutor och fiatvalutor och tillhandahållare av plånböcker för virtuella valutor

Förslag: Lagen (1996:1006) om valutaväxling och annan finansiell verksamhet ska utvidgas för att även omfatta tillhandahållare av plånböcker för virtuella valutor. En sådan utvidgning innebär dels att verksamhetsutövarna ställs under tillämpningsområdet för PTL, dels ett krav på att dessa registrerar sin verksamhet.

Bedömning: Att driva verksamhet som leverantör som erbjuder växlingstjänster mellan virtuella valutor och fiatvalutor är att betrakta som annan finansiell verksamhet enligt lagen om valutaväxling och annan finansiell verksamhet. Det krävs därmed en ansökan hos Finansinspektionen för att få driva sådan verksamhet. Dessa verksamhetsutövare omfattas därmed genom 1 kap. 2 § 4 PTL redan av kraven som gäller enligt PTL. Det bör således inte vidtas några särskilda genomförandeåtgärder i denna del.

Ändringsdirektivet

Genom nya punkter i artikel 2.1.3 g och h ska bestämmelserna i fjärde penningtvättsdirektivet även tillämpas på ansvariga enheter i form av leverantörer som erbjuder växlingstjänster mellan virtuella valutor och fiatvalutor och tillhandahållare av plånböcker för virtuella valutor.

I artikel 3.18 och 3.19 har det även tillkommit definitioner avseende begreppen "virtuella valutor" och "tillhandahållare av plånböcker för virtuella valutor". Med virtuella valutor avses en digital värderrepresentation som inte emitterats eller garanteras av en centralbank eller en offentlig myndighet, som inte nödvändigtvis är kopplad till en rättsligt etablerad valuta och som inte har rättslig status som valuta eller pengar, men som godtas av fysiska eller juridiska personer såsom betalningsmedel och som kan överföras, lagras och handlas elektroniskt. Med tillhandahållare av plånböcker för virtuella valutor avses en enhet som erbjuder tjänster för att säkra privata krypteringsnycklar för sina kunders räkning, i syfte att inneha, förvara och överföra virtuella valutor.

Det har vidare i artikel 47.1 gjorts ett tillägg om att medlemsstaterna, vid sidan av valutaväxlings- och checkinlösningskontor samt tjänsteleverantörer till trustar eller bolag, ska se till att leverantörer av växlingstjänster mellan virtuella valutor och fiatvalutor och tillhandahållare av plånböcker för virtuella valutor är registrerade.

Gällande rätt

Enligt 1 kap. 2 § 4 PTL gäller lagen bl.a. fysiska och juridiska personer som driver verksamhet som kräver ansökan hos Finansinspektionen enligt lagen om valutaväxling och annan finansiell verksamhet, här

benämnd anmälningslagen. I 2 § anmälningslagen anges att en fysisk eller juridisk person som avser att ägna sig åt valutaväxling i väsentlig omfattning eller annan finansiell verksamhet ska ansöka om registrering hos Finansinspektionen.

Valutaväxling definieras i 1 § anmälningslagen som yrkesmässig handel med utländska sedlar och mynt samt resecheckar utställda i utländsk valuta. Annan finansiell verksamhet definieras som yrkesmässig verksamhet som huvudsakligen består i att utföra en eller flera av de verksamheter som anges i 7 kap. 1 § andra stycket 2, 3 och 5–12 LBF. Hänvisningen till 7 kap. 1 § andra stycket 5 LBF innebär att verksamhet som består i att tillhandahålla betalningsmedel är en sådan annan finansiell verksamhet som avses i anmälningslagen.

I 2 § anmälningslagen anges att fysiska och juridiska personer som avser att ägna sig åt valutaväxling i väsentlig omfattning eller annan finansiell verksamhet ska ansöka om registrering hos Finansinspektionen. Om en sådan person ägnar sig åt verksamhet som kräver registrering utan att vara registrerad, ska Finansinspektionen enligt 8 § förelägga personen att komma in med ansökan. Om personen inte rättar sig efter föreläggandet, eller om registrering vägras, ska inspektionen förelägga den att upphöra med den registreringspliktiga verksamheten.

Överväganden och förslag

Genom tillägg i ändringsdirektivet krävs att leverantörer som erbjuder växlingstjänster mellan virtuella valutor och fiatvalutor samt tillhandahållare av plånböcker för virtuella valutor omfattas av bestämmelserna som gäller för verksamhetsutövare enligt fjärde penningtvättsdirektivet. Detta innebär bl.a. att dessa ska vidta kundkännedomåtgärder och rapportera misstänkta transaktioner till Finanspolisen. Det ställs också krav på att verksamhetsutövarna ska registrera sin verksamhet. Det har vidare i direktivet tillkommit definitioner avseende ”virtuella valutor” och ”tillhandahållare av plånböcker för virtuella valutor”, vilket tydliggör ramen för vilka verksamhetsutövare som ska omfattas.

Redan i samband med genomförandet av fjärde penningtvättsdirektivet framkom behov av att eventuellt ytterligare reglera de som erbjuder växlingstjänster för de s.k. virtuella valutorna, som ibland också kallas för kryptovalutor eller digitala valutor. Det bedömdes dock att en sådan reglering kräver långt mer ingående analyser än vad som omfattades av uppdraget (se SOU 2016:8 s. 170 f.). Det konstaterades senare i propositionen att frågan var föremål för förhandlingar inom EU och att den således kunde komma att behandlas inom ramen för ett kommande lagstiftningsärende (se prop. 2016/17:173 s. 204). I samband med EU-kommissionens förslag till ändringsdirektivet gjordes närmare analyser både på unionsnivå och på internationell nivå för att ge en inblick i hur de virtuella valutorna fungerar och konsekvenserna av att reglera vissa aktörer kopplade till dessa i fråga om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism.²⁸ Det konstaterades att det fanns ett antal

²⁸ EU-kommissionens förslag till *Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv (EU) 2015/849 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används*

risker, särskilt när det gäller leverantörer av valutatjänster mellan virtuella valutor och fiatvalutor. Transaktioner med virtuella valutor angavs gynnas av en högre grad av anonymitet än traditionella finansiella överföringar av medel och medför därför en risk att de kan användas av terroristorganisationer för att dölja ekonomiska transaktioner. Eventuella ytterligare risker som lyftes fram var transaktionernas oåterkallelighet, metoderna för att hantera bedrägerier, branschens otydliga och tekniskt komplexa karaktär samt bristen på rättsliga garantier. Det framhölls i samband med EU-kommissionens förslag att det var viktigt att tillhandahålla en rättslig ram både för hur växling ska gå till och hur förvaringstjänster för virtuella plånböcker som fungerar som mellanhandsstrukturer ger allmänheten tillgång till de olika systemen för virtuella valutor. Som ansvariga enheter enligt fjärde penningtvätsdirektivet bedömdes de, på samma sätt som finansinstitut, komma att omfattas av skyldigheten att genomföra förebyggande åtgärder och rapportera misstänkta transaktioner. En sådan åtgärd ansågs ta vederbörlig hänsyn till dessa fördelar och till att virtuella valutor har lyft fram innovativa sätt för staten att minska bedrägerier, korruption, misstag och papperslösa förfaranden samt till att den virtuella valutamarknaden kan skapa nya, moderna sätt för förvaltningen och medborgarna att interagera, både för utbyte av information, öppenhet och förtroende. Efter dessa analyser har leverantörer som erbjuder växlingstjänster mellan virtuella valutor och fiatvalutor samt tillhandahållare av plånböcker för virtuella valutor bedömts böra omfattas av regleringen avseende bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Eftersom ändringsdirektivet dessutom, genom definitioner, närmare avgränsar vilka dessa verksamhetsutövare är, behöver några ytterligare överväganden i sådan del inte göras i detta sammanhang.

De finansiella verksamhetsutövare som omfattas av PTL ställs enligt 1 kap. 2 § under lagens tillämpning genom hänvisning till de rörelselagar som reglerar verksamhetsutövarens verksamhet, bl.a. anmälninglagen. I fråga om leverantörer som erbjuder växlingstjänster mellan virtuella valutor och fiatvalutor omfattas sådan verksamhet redan av anmälninglagen, eftersom den består av att tillhandahålla betalningsmedel enligt 7 kap. 1 § andra stycket 5 LBF och därmed sådan verksamhet som är att betrakta som annan finansiell verksamhet enligt anmälninglagen (jfr. dock SOU 2016:8 s. 170 f.). Detta innebär att sådan verksamhet redan omfattas av PTL:s tillämpningsområde, vilket betyder att verksamhetsutövarna är skyldiga att följa regelverket i PTL, att de ska anmäla sin verksamhet till Finansinspektionen och att Finansinspektionen ska utöva tillsyn över verksamhetsutövarnas efterlevnad av regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Det behövs därför inte några särskilda genomförandeåtgärder för att uppfylla

för penningtvätt eller finansiering av terrorism och om ändring av direktiv 2009/101/EG, den 5 juli 2016 (KOM(2016) 450, s.13). Se även EU-kommissionens närmare analyser i Commission staff working document, Impact assessment, Accompanying the document, Proposal for a Directive of the European Parliament and the Council amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing and amending Directive 2009/101/EC, den 5 juli 2016 (KOM(2016) 223).

ändringsdirektivets tillkommande krav i fråga om leverantörer som erbjuder växlingstjänster mellan virtuella valutor och fiatvalutor.

Vad gäller de verksamheter som tillhandahållare av plånböcker för virtuella valutor utövar finns det emellertid för närvarande inte någon reglering. Enligt definitionen i ändringsdirektivet handlar det om en enhet som erbjuder tjänster för att säkra privata krypteringsnycklar för sina kunders räkning, i syfte att inneha, förvara och överföra virtuella valutor. Det rör sig alltså om aktörer som erbjuder sig att förvara en persons virtuella valuta, i stället för att personen i fråga själv förvarar sin valuta lokalt genom installerad mjukvara på den egna datorn eller på annat analogt sätt. En sådan extern plånbok hos en aktör har stora likheter med bankkonto där medel också kan hållas för att senare t.ex. plockas ut eller genomföra betalningar. Mot bakgrund av ändringsdirektivets tillkommande krav på tillhandahållare av plånböcker för virtuella valutor behöver viss reglering införas avseende sådana verksamheter. Eftersom den reglering som redan finns i anmänningslagen omfattar de krav som nu ställs genom ändringsdirektivet, dvs. krav på registrering av verksamheten samt de krav på tillsyn, kontroll av personer i ledningen av ett sådant bolag och sanktioner, är det lämpligt att genomföra ändringsdirektivets krav i fråga om tillhandahållare av plånböcker för virtuella valutor genom att låta anmänningslagens tillämpningsområde omfatta även sådana verksamhetsutövare.

5.2.4 Aktörer som handlar med konstverk

Förslag: Tillägg ska göras i 1 kap. 2 § PTL som innebär att kraven i lagen ska omfatta den som driver yrkesmässig handel med konstverk, om det kan antas att det i verksamheten eller en del av verksamheten genomförs eller kommer att genomföras transaktioner, enstaka eller sådana som kan antas ha samband, som innebär att utbetalt eller mottaget belopp uppgår till motsvarande 10 000 euro eller mer. Även den som driver yrkesmässig verksamhet som avser förvaring av konstverk i en frihamn, dock inte vid transaktioner, om det kan antas att det i verksamheten eller en del av verksamheten genomförs eller kommer att genomföras transaktioner, enstaka eller sådana som kan antas ha samband, som innebär att utbetalt eller mottaget belopp uppgår till motsvarande 10 000 euro eller mer ska omfattas av lagen.

Ändringsdirektivet

Genom ändringsdirektivet införs ytterligare punkter i artikel 2.1.3 i fjärde penningtvättsdirektivet i form av punkterna i och j. Av dessa framgår att bestämmelserna i fjärde penningtvättsdirektivet ska tillämpas på ansvariga enheter när de utövar yrkesmässig verksamhet i form av fysiska eller juridiska personer som handlar med eller agerar som mellanhänder vid handel med konstverk, även när detta utförs av konstgallerier och auktionshus, där värdet av en transaktion eller en serie av förbundna transaktioner uppgår till 10 000 euro eller mer eller personer som förvarar, handlar med eller agerar som mellanhänder vid handel med konstverk när detta utförs av frihamnar, där värdet av en

transaktion eller en serie av förbundna transaktioner uppgår till 10 000 euro eller mer.

Gällande rätt

Enligt 1 kap. 2 § 16 PTL gäller lagen för fysiska och juridiska personer som driver yrkesmässig handel med varor, om det kan antas att det i verksamheten eller en del av verksamheten genomförs eller kommer att genomföras transaktioner, enstaka eller sådana som kan antas ha samband, som innebär att utbetalt eller mottaget belopp i kontanter uppgår till motsvarande 5 000 euro eller mer.

Överväganden och förslag

Redan i 2 b § i en tidigare lag (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism fanns en bestämmelse som särskilt angav att lagen skulle gälla för personer som bedrev yrkesmässig handel med eller auktionsförsäljning av bl.a. konst, men endast då betalning gjordes kontant med ett belopp motsvarande 15 000 euro eller mer. I samband med genomförandet av tredje penningtvättsdirektivet togs begränsningen avseende vissa angivna slag av varor bort. Bestämmelsen, som nu finns i 1 kap. 2 § 16 PTL och motsvaras av artikel 2.1.3 e, omfattar i stället all yrkesmässig handel med varor, om det kan antas att det i verksamheten genomförs eller kommer att genomföras transaktioner, enskilda eller sådana som kan antas ha samband, som innebär att utbetalt eller mottaget belopp i kontanter uppgår till motsvarande 5 000 euro eller mer. Nuvarande bestämmelse om kontantvaruhandlare i PTL innebär alltså att personer som handlar med konstverk i vissa avseenden redan omfattas av regelverket i fråga om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism när det i verksamheten kan antas ske handel med kontant betalning till höga belopp. Då 1 kap. 2 § 16 PTL emellertid endast rör transaktioner mot kontant betalning täcker den inte hela tillämpningsområdet för artiklarna 2.1.3 i och j. För att genomföra artiklarna behöver det därför göras ett tillägg i fråga om tillämpningsområdet för PTL.

De fysiska och juridiska personer som ska omfattas av kraven i ändringsdirektivet är först och främst personer som handlar med eller agerar som mellanhänder vid handel med konstverk. En mellanhand är en tredje part som erbjuder tjänster mellan två parter som vill handla med varandra, dvs. utgör en kanal mellan en leverantör och en konsument. I punkten i anges särskilt att konstgallerier och auktionshus är exempel på aktörer som kan omfattas av direktivet. Handel kan också ske på annat sätt, t.ex. direkt av en konstnär eller genom enskilda återförsäljare. Även sådan handel omfattas av ändringsdirektivet. För att inte riskera att begränsa tillämpningsområdet bör det inte i lagtexten ges någon närmare uppräkningslista av vilka aktörer som kan bli aktuella. Eftersom direktivets krav i fråga om bl.a. kundkännedom och riskbedömning inte är avsedda att användas i samband med transaktioner av konst som sker privat, dvs. som inte sker yrkesmässigt, bör det dock framgå att lagen endast ska tillämpas på sådan verksamhet som bedrivs yrkesmässigt.

Flera av de krav som ställs enligt fjärde penningtvättsdirektivet innebär att det ska finnas rutiner och riktlinjer på plats för att kunna hantera en

transaktion som bedömts innebära en ökad risk för penningtvätt och finansiering av terrorism när en sådan transaktion väl blir aktuell. I likhet med bestämmelsen om kontantvaruhandlare bör därför den nu aktuella regleringen innehålla en framåtsyftande komponent som innebär att en verksamhetsutövare är skyldig att vidta de åtgärder som krävs enligt direktivet redan när det kan antas att det i verksamheten eller en del av verksamheten kommer att genomföras transaktioner, enstaka eller sådana som kan antas ha samband, som innebär att utbetalt eller mottaget belopp i kontanter uppgår till motsvarande 10 000 euro eller mer.

I fråga om regleringen avseende frihamnar i artikel 2.1.3 j omfattas även personer som förvarar konstverken. En frihamn, eller freeport som anges i den engelska språkversionen av ändringsdirektivet, är traditionellt ett område där importerade varor kan lastas, lagras och sändas vidare utan tull. I FATF:s rapport *Money Laundering vulnerabilities of Free Trade Zones* (March 2010) förklaras att det finns flera olika s.k. free trade zones där frihamnar skiljer sig från traditionella sådana eftersom de inte ses som exportföretag utan områden som främjar den övergripande ekonomiska tillväxten som kopplar zonerna till den totala ekonomin i landet.

Till följd av Sveriges medlemskap i EU upphörde det tidigare frihamnsinstitutet som funnits (prop. 1994/95:34 s.102). Det finns emellertid internationellt även andra liknande frihandelszoner där särskild reglering och skattebehandling tillämpas, t.ex. free zones (frizoner),²⁹ port free trade zones och duty free trade zones (se s. 4 i FATF:s rapport). Eftersom det finns en viss brist på samstämmighet avseende definitionen av dessa typer av zoner när de används i litteratur är det inte självklart vilken typ som avses i ändringsdirektivet. Ett gemensamt namn för sådana zoner är dock free trade zones (FTZ), ett generellt begrepp som också används av FATF i rapporten ovan där det redogörs för riskerna för att dessa typer av områden används för penningtvätt. Fjärde penningtvättsdirektivet bygger som nämnts till stora delar på FATF:s rekommendationer. Vid arbetet inom EU i fråga om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism hämtas ofta vägledning ur FATF:s rapporter och andra liknande dokument. Det förhållandet att det i ändringsdirektivet inte hänvisas till free trade zones eller någon av de specifika zonerna som anges i FATF:s rapport, utan till ”freeports”, ger därför stöd för att avsikten varit att direktivet endast skulle omfatta det begränsade område som avses i definitionen av ”freeports” som anges ovan.

Även om det i Sverige inte finns några sådana frihamnar som beskrivs i FATF:s rapport skulle en svensk aktör som omfattas av regelverket i PTL kunna driva en verksamhet i en utländsk frihamn. Om verksamheten består av direkt handel eller genom att agera som mellanhand vid handel med konstverk omfattas verksamheten redan av tillämpningsområdet i PTL genom den föreslagna bestämmelsen avseende konsthandlare.

²⁹ I Sverige finns det möjlighet att med stöd av artikel 243 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen och 3 kap. 12 § tullagen (2016:253) besluta att en viss del av ett tullområde ska utgöra en frizon. Någon sådan zon finns dock för närvarande inte i Sverige.

Denna bestämmelse omfattar dock inte verksamhet som består av förvaring av konstverk. För att genomföra ändringsdirektivets krav på att bestämmelserna om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism ska bli tillämpliga även avseende personer som förvarar konstverk i en frihamn bör en särskild reglering i 1 kap. 2 § PTL omfatta sådan verksamhet.

Det finns varken i ändringsdirektivet eller fjärde penningtvättsdirektivet i övrigt någon definition av begreppet konstverk. Vägledning kan i stället hämtas av definitionen 9 a kap. 5 § mervärdesskattelagen (1994:200), som hänvisar till de varukoder, KN-nummer, som finns i rådets förordning (EEG) nr 2658/87 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om Gemensamma tulltaxan.

5.3 Åtgärder för kundkännedom

5.3.1 Anonyma bankfack

Förslag: Ett förbud ska införas i PTL som innebär att verksamhetsutövare inte får tillhandahålla anonyma bankfack.

Ändringsdirektivet

Av artikel 10.1 i fjärde penningtvättsdirektivet genom dess utformning enligt ändringsdirektivet framgår att medlemsstaterna ska förbjuda sina kreditinstitut och finansiella institut att föra anonyma konton, utfärda anonyma motböcker eller tillhandahålla anonyma bankfack. Medlemsstaterna ska i alla händelser kräva att ägarna och förmånstagarna till befintliga anonyma konton, anonyma motböcker eller anonyma bankfack omfattas av åtgärder för kundkännedom senast den 10 januari 2019, och under alla förhållanden innan sådana konton, motböcker eller bankfack nyttjas. De tillägg som har gjorts i artikeln genom ändringsdirektivet är att nu även anonyma bankfack omfattas av förbudet och att åtgärder för kundkännedom för befintliga anonyma konton, anonyma motböcker och anonyma bankfack ska vara gjorda senast den 10 januari 2019.

Gällande rätt

Av 2 kap. 6 § PTL framgår att en verksamhetsutövare som avses i 1 kap. 2 § första stycket 1–12 inte får föra anonyma konton eller utfärda anonyma motböcker.

Överväganden och förslag

För att förbudet i 2 kap. 6 § PTL även ska gälla för anonyma bankfack behöver ett tillägg göras i bestämmelsen. Det framgår inte av bestämmelsen när åtgärder för kundkännedom senast ska vidtas avseende redan befintliga konton eller motböcker. Enligt förarbetena tycks utgångspunkten vid genomförandet av den ursprungliga bestämmelsen ha varit att det inte finns några befintliga anonyma konton eller anonyma motböcker i Sverige (se prop. 2008/09:70 s. 83). Kraven i fjärde penning-

tvättsdirektivet innebär i sig att verksamhetsutövare ska vidta omfattande åtgärder för att uppnå kundkännedom. Kundens och den verkliga huvudmannens identitet ska bl.a. kontrolleras och information rörande affärsförbindelsens syfte och art ska inhämtas. Om kundkännedom inte uppnås får en affärsförbindelse inte etableras och i vissa fall krävs att etablerade affärsförbindelser måste avslutas.

Redan av kraven i penningtvättsdirektivet följer därmed att verksamhetsutövare, åtminstone sedan reglerna genomfördes i svensk nationell rätt, inte kan utfärda anonyma bankfack eller vidta åtgärder i befintliga sådana utan att vidta åtgärder för kundkännedom. Förbudet enligt ändringsdirektivet omfattar vidare redan uppgiften att tillhandahålla anonyma bankfack. För det fall det finns något äldre bankfack där det tidigare inte funnits anledning att genomföra kundkännedsåtgärder innebär förbudet att över huvud taget *tillhandahålla* anonyma sådana att verksamhetsutövare är skyldiga att redan i och med förbudets införande vidta åtgärder för kundkännedom. Inte heller befintliga bankfack kan därmed hållas anonyma genom en sådan reglering. Det behövs därmed inte några ytterligare genomförandeåtgärder, för att uppfylla tillkommande krav i artikel 10.1 genom ändringsdirektivet, utöver ett tillägg om att förbudet enligt 2 kap. 6 § PTL omfattar anonyma bankfack.

5.3.2 Elektroniska pengar

Förslag: När det gäller möjligheten att i fråga om elektroniska pengar i vissa fall inte vidta åtgärder för kundkännedom ska beloppen i 3 kap. 31 § PTL justeras så att de överensstämmer med beloppen enligt ändringsdirektivet. Ett tillägg ska också göras som innebär att förklarade åtgärder för kundkännedom, när det gäller betalningstransaktioner som initieras vid Internet eller annat medel för distanskommunikation, inte heller behöver vidtas om transaktionen inte överstiger ett belopp motsvarande 50 euro.

Det ska vidare införas ett förbud för kreditinstitut och finansiella institut att godta betalning med anonyma förbetalda kort som utfärdats av ett land utanför EES om kortet inte uppfyller de krav som ställs för sådana kort nationellt.

Ändringsdirektivet

Under vissa förutsättningar får verksamhetsutövare ge ut förbetalda kort utan att utföra kundkännedsåtgärder gentemot användarna. Enligt artikel 12 i fjärde penningtvättsdirektivet får medlemsstaterna, när vissa riskreducerande villkor är uppfyllda, tillåta ansvariga enheter att inte tillämpa vissa åtgärder för kundkännedom på elektroniska pengar. I syfte att skärpa kraven på identifiering även för mindre summor och att utvidga kraven på kundkännedom på sådana instrument har dessa riskreducerande villkor justerats på så sätt att tröskelvärdena för icke återuppladdningsbara, förbetalda betalningsinstrument för vilka sådana åtgärder för kundkännedom tillämpas sänkts från 250 till 150 euro. Beloppsgränsen för när åtgärder för kundkännedom ska vidtas vid

kontantinlösen eller kontantuttag från förbetalda kort har vidare sänks från 100 till 50 euro.

Däröver har tillägg gjorts om att medlemsstaterna ska se till att undantaget avseende skyldigheten att utföra kundkännedsåtgärder inte är tillämpligt i fråga om betalningstransaktioner på distans enligt definitionen i artikel 4.6 i PSD2 om betalningsbeloppet överstiger 50 euro per transaktion (artikel 12.2). Medlemsstaterna ska vidare enligt nya bestämmelser i artikel 12 se till att kreditinstitut och finansiella institut i egenskap av förvärvare endast godtar betalningar med anonyma förbetalda kort som utfärdats i ett tredjeland om dessa kort uppfyller krav motsvarande dem som anges i punkterna 1 och 2 (artikel 12.3). Medlemsstater tillåts vidare att besluta att inte acceptera betalningar som utförs av anonyma förbetalda kort på deras territorium (artikel 12.3a). Ett tillägg har också gjorts i artikel 3.16 beträffande definitionen av begreppet elektroniska pengar som innebär att penningvärde uttryckligen inte ska omfattas av begreppet.

Gällande rätt

I dag finns bestämmelser som gör det möjligt att avstå ifrån att vidta åtgärder för kundkännedom i aktuella fall i 3 kap. 31 § PTL. Av bestämmelsen framgår bl.a. att en verksamhetsutövare får besluta att inte vidta de åtgärder för kundkännedom som avses i 7, 8 och 10–13 §§ i fråga om elektroniska pengar enligt lagen (2011:755) om elektroniska pengar, om betalningsinstrumentet inte kan återuppladdas eller har en månatlig gräns för penningtransaktioner på ett belopp motsvarande högst 250 euro och endast kan användas för betalning i Sverige, det högsta belopp som lagras elektroniskt inte överstiger ett belopp motsvarande 250 euro och kontantinlösen eller kontantuttag av de elektroniska pengarnas penningvärde inte får ske med belopp som överstiger motsvarande 100 euro.

Överväganden och förslag

Artikel 12 innebär en *möjlighet* för medlemsstater att föreskriva att åtgärder för kundkännedom inte behöver vidtas avseende instrument för elektroniska pengar under vissa förutsättningar. I de fall möjligheten till förenklade kundkännedsåtgärder utnyttjas innebär ändringsdirektivet att sådana åtgärder i de angivna situationerna endast kan göras vid lägre belopp än vad som tidigare tillåts. Genom ändringsdirektivet erbjuds medlemsstaterna dessutom ytterligare möjligheter att begränsa användningen av anonyma förbetalda kort genom att besluta att inte alls acceptera betalningar som utförs med sådana kort. Dessa förändringar har bl.a. sin bakgrund i riskerna för att anonyma instrument för elektroniska pengar används i samband med terrorbrott.

Som påpekas i förarbetena i samband med genomförande av fjärde penningtvättsdirektivet har det framkommit att instrument för elektroniska pengar har använts i samband med terroristattacker, bl.a. attacken i Paris i november 2015 (prop. 2016/17:173 s. 286). Eftersom betydande belopp inte behöver vara involverade för att genomföra ett terroristbrott finns det därför anledning att begränsa användningen av anonyma instrument för elektroniska pengar. Samtidigt har, som EU-

kommissionen påpekar i samband med att kommissionen presenterade förslaget till justeringar av regleringen,³⁰ förbetalda kort ett socialt mervärde, främjar ekonomisk delaktighet och kan vara ett användbart instrument för att köpa varor och tjänster online, och som ett alternativ till bankkonton. I ett arbetsdokument från EU-kommissionens avdelningar avseende förslaget uttalas bl.a. följande:

”At the same time, CDD implies compliance costs and administrative burden for prepaid card issuers. Compliance costs could – if excessive – finally lead to the disappearance of products which (i) constitute an efficient alternative to cash, allowing their users to buy goods or services in non-face to face environments, in particular online, (ii) from an AML/CFT viewpoint, remain far more traceable than cash for ex-post investigations, even where exempted, and (iii) present a clear social interest (financial inclusion, protection against fraud, payment of social benefits). Restrictions could also lead to distribution through bank networks only, which might be an issue for the unbanked.”³¹

I samband med genomförandet av fjärde penningtvättsdirektivet gjordes bedömningen att de riskreducerande villkor som då föreskrevs i artikel 12 i direktivet medför att den risk för penningtvätt och finansiering av terrorism som kan förknippas med instrument för elektroniska pengar som uppfyller villkoren framstår som låg och att möjligheten till förenklade åtgärder för kundkännedom avseende instrument som uppfyller de riskreducerande kraven därmed borde genomföras. Det hänvisades därefter till att det finns anledning att anta att utgivare som tillämpar undantaget kan behöva övervaka kundens transaktioner och aktiviteter i högre omfattning och med större noggrannhet än om åtgärder för kundkännedom vidtas i normal utsträckning eftersom de saknar fullständigt underlag för att kunna bedöma kundens aktiviteter och transaktioner. Om avvikande eller misstänkta aktiviteter eller transaktioner upptäcks krävs att verksamhetsutövare vidtar skärpta åtgärder för kundkännedom. Det innebär att de förenklade åtgärderna inte kan tillämpas om kundens aktiviteter och transaktioner i det enskilda fallet medför att det inte längre kan anses att låg risk föreligger (prop. 2016/17:173 s. 285 f.).

Med de justeringar som ändringsdirektivet nu föreskriver begränsas ytterligare de risker som kan förknippas med att använda instrument för elektroniska pengar. EU-kommissionen har bedömt att dessa begränsningar av anonymiteten för förbetalda instrument kommer att ge incitament till att endast använda sådana instrument för legitima syften och göra dem mindre lockande för terrorister och brottslingar. De ytterligare begränsningar som ändringsdirektivet föreskriver får anses tillräckliga för att minska riskerna för att sådana instrument används för illegala syften samtidigt som instrumenten fortfarande finns tillgängliga

³⁰ EU-kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv (EU) 2015/849 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism och om ändring av direktiv 2009/101/EG den 5 juli 2016 (KOM(2016) 450, s.14.

³¹ Commission staff working document, Impact assessment, Accompanying the document, Proposal for a Directive of the European Parliament and the Council amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing and amending Directive 2009/101/EC, den 5 juli 2016 (KOM(2016) 223, s. 19

för användning i viss utsträckning. En möjlighet att i vissa fall, när de riskreducerande villkoren som ändringsdirektivet föreskriver avseende instrument för elektroniska pengar uppfylls, vidta förenklade åtgärder för kundkännedom bör därför fortfarande finnas. Det bör även finnas en möjlighet att fortsatt använda förbetalda anonyma kort så länge de uppfyller de begränsningar som i övrigt gäller för elektroniska instrument. Aktuell reglering måste dock anpassas utifrån de justerade begränsningar som ändringsdirektivet medför.

I den utsträckning som ändringsdirektivet endast innebär en beloppsjustering ska motsvarande justeringar avseende beloppen göras. En möjlighet att i enlighet med ändringsdirektivet vidta förenklade åtgärder i samband med betalningstransaktion på distans bör också införas. En betalningstransaktion på distans är enligt definitionen i artikel 4.6 i det angivna direktivet en betalningstransaktion som initieras via internet eller genom en anordning som kan användas för distanskommunikation. Med hänsyn till tillägget i ändringsdirektivet om att förenklade åtgärder inte ska kunna tillämpas vid sådana betalningstransaktioner där det betalade beloppet överskrider 50 euro per transaktion behöver 3 kap. 31 § PTL kompletteras med ett sådant tillägg.

Även om användningen av anonyma förbetalda kort som utfärdas inom EES i huvudsak är begränsad till samarbetsområdets territorium är så inte alltid fallet med liknande kort som utfärdats i tredjeländer. Det anges i artikel 12.3 att medlemsstater ska se till att kreditinstitut och finansiella institut i egenskap av förvärvare endast godtar betalningar med anonyma förbetalda kort som utfärdats i ett tredjeland om dessa kort uppfyller krav motsvarande dem som gäller för förbetalda kort som utfärdats inom EES. Tillägget har gjorts för att säkerställa att anonyma förbetalda kort som utfärdats utanför EES endast får användas inom EES om de kan anses uppfylla krav som är likvärdiga med dem som fastställs i unionslagstiftningen. I gällande svensk nationell rätt finns det inte någon motsvarande bestämmelse. För att genomföra direktivet i den delen bör det därför i PTL anges att kreditinstitut och finansiella institut inte får godta betalningar med anonyma förbetalda kort som utfärdats i ett tredjeland om dessa kort inte uppfyller de krav som ställs för anonyma förbetalda kort inom EES. Detta innebär i praktiken att de företag som utfärdar sådana kort utanför EES behöver kunna redogöra för instituten att det kort som använts för betalning uppfyller de krav som ställs i fråga om anonyma förbetalda kort inom EES för att en betalning ska kunna genomföras.

5.3.3 Elektronisk identifiering och användning av betrodda tjänster m.m.

Förslag: Möjligheten att använda sig av elektronisk identifiering och betrodda tjänster när åtgärder för kundkännedom vidtas ska förtydligas i lagtext.

Ändringsdirektivet

En grundläggande beståndsdel i kundkännedomsprocessen är identifieringen av kunden samt kontrollen av kundens identitet. Den snabba IT-utvecklingen på området har lett till att man i ändringsdirektivet tydliggjort, genom tillägg i artikel 13.1 a i fjärde penningtvättsdirektivet, att identifiering av kunden och kontroll av dennes identitet utifrån handlingar, uppgifter eller information som erhållits från en tillförlitlig och oberoende källa ska inkludera medel för elektronisk identifiering, betrodda tjänster enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 eller andra säkra identifieringsprocesser på distans eller på elektronisk väg, som reglerats, erkänts, godkänts eller godtagits av relevanta nationella myndigheter. Motsvarande tillägg har även gjorts i artikel 27.2 och 40.1 a i fråga om när en verksamhetsutövare kan förlita sig på åtgärder för kundkännedom som har utförts av en utomstående samt de handlingar och uppgifter som verksamhetsutövarna, när det gäller åtgärder för kundkännedom, ska lagra.

Gällande rätt

I 3 kap. 7 § PTL regleras identifiering och kontroll av kundens identitet. Av första stycket framgår att en verksamhetsutövare ska identifiera kunden och kontrollera kundens identitet genom identitetshandlingar eller registerutdrag eller genom andra uppgifter och handlingar från en oberoende och tillförlitlig källa. I 3 kap. 21 § PTL finns bestämmelser om åtgärder för kundkännedom som har utförts av utomstående. Här anges bl.a. att en verksamhetsutövare vid tillämpning av 3 kap. 7 § får förlita sig på åtgärder som en utomstående har utfört om verksamhetsutövaren utan dröjsmål får del av de uppgifter som den utomstående har inhämtat och på begäran kan få del av den dokumentation som ligger till grund för uppgifterna. Av 5 kap. 3 § PTL framgår vidare att en verksamhetsutövare ska bevara handlingar och uppgifter i fem år om handlingarna eller uppgifterna avser åtgärder som har vidtagits för kundkännedom enligt 3 kap.

Överväganden och förslag

I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG fastställs de villkor på vilka medlemsstaterna erkänner medel för elektronisk identifiering av fysiska och juridiska personer som omfattas av ett anmält system för elektronisk identifiering hos en annan medlemsstat. Regelverket syftar till att säkerställa en väl fungerande inre marknad och uppnå en lämplig säkerhetsnivå för medel för elektronisk identifiering och betrodda tjänster.

I aktuell förordning finns också regler för betrodda tjänster, i synnerhet för elektroniska transaktioner, och en rättslig ram för elektroniska underskrifter, elektroniska stämplatser, elektronisk tidsstämpling, elektroniska dokument, elektroniska tjänster för rekommenderade leveranser och certifikattjänster för autentisering av webbplatser. Förordningen innebär bl.a. att det från och med den 29 september 2018 kommer att vara

obligatoriskt för offentliga myndigheter att tillåta inloggning även med utländska e-legitimationer. I Sverige ansvarar E-legitimationsnämnden för Sveriges åtaganden inom e-legitimering medan Post- och telestyrelsen är tillsynsmyndighet i fråga om betrodda tjänster. Genom tillägget i artikel 13.1 genom ändringsdirektivet tydliggörs det att identifiering av kunden och kontroll av dennes identitet kan göras utifrån alternativa elektroniska källor som uppfyller vissa specifikt angivna krav.

Vad som anges i 3 kap. 7 § PTL utesluter visserligen inte möjlighet att vid identifiering och kontroll av identitet enligt bestämmelsen använda sig av elektronisk identifiering eller betrodda tjänster för elektroniska transaktioner. För att, i likhet med direktivet, förtydliga möjligheten att använda sig av sådana tjänster och vilka krav som tjänsterna ska uppfylla bör emellertid ett tillägg i bestämmelsen göras. I syfte att överensstämma med direktivets ordalydelse och för en flexibilitet i fråga om de specifika tjänster som kan falla in under tillämpningsområdet bör tillägget, på samma sätt som görs i ändringsdirektivet, ges en beskrivande utformning kopplat till de krav som ställs på tjänsterna.

Redan genom att det i 3 kap. 7 § PTL, som både 3 kap. 21 § och 5 kap. 3 § PTL hänvisar till, anges att identifiering av kunden och kontroll av dennes identitet kan göras utifrån alternativa elektroniska källor omfattas sådana handlingar och uppgifter som använts vid kundkännedom också av kraven på handlingar och uppgifter som ska inhämtas när en utomstående har genomfört åtgärderna och på de handlingar och uppgifter som ska lagras. I båda bestämmelserna innebär nämligen hänvisningarna till bestämmelsen i 3 kap. 7 § PTL att förutsättningarna i artikel 27.2 och 40.1 a i dess utformning genom ändringsdirektivet automatiskt uppfylls till följd av tillägget i 3 kap. 7 § PTL. Det finns därför inte något behov av ytterligare ändringar i 3 kap. 21 § eller 5 kap. 3 § PTL.

5.3.4 Uppföljning av affärsförbindelsen

Förslag: Det ska införas en uttrycklig skyldighet för verksamhetsutövare att vidta åtgärder för kundkännedom när den ansvariga enheten har en rättslig skyldighet att under det berörda kalenderåret kontakta kunden för att granska alla relevanta uppgifter om den verkliga huvudmannen eller de verkliga huvudmännen, eller om den ansvariga enheten har haft denna skyldighet enligt rådets direktiv 2011/16/EU av den 15 februari 2011 om administrativt samarbete i fråga om beskattning och om upphävande av direktiv 77/799/EEG.

Ändringsdirektivet

Genom ett tillägg genom ändringsdirektivet i artikel 14.5 i fjärde penningtvättsdirektivet ska medlemsstaterna kräva att ansvariga enheter vidtar åtgärder för kundkännedom när den ansvariga enheten har en rättslig skyldighet att under det berörda kalenderåret kontakta kunden för att granska alla relevanta uppgifter om den verkliga huvudmannen eller de verkliga huvudmännen, eller om den ansvariga enheten har haft denna skyldighet enligt rådets direktiv 2011/16/EU.

Gällande rätt

Av 3 kap. 13 § PTL framgår att en verksamhetsutövare löpande och vid behov ska följa upp pågående affärsförbindelser i syfte att säkerställa att kundkänedom om kunden enligt 7, 8 och 10–12 §§ är aktuell och tillräcklig för att hantera den bedömda risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Överväganden och förslag

Tillägget i artikel 14.5 innebär bl.a. att en central koppling mellan fjärde penningtvättsdirektivet och DAC införs. Även inom ramen för DAC ska nämligen rapporteringspliktiga finansiella institut vidta vissa åtgärder för kundkänedom avseende kontoinnehavare och deras verkliga huvudmän för att uppfylla kraven ifråga om det administrativa samarbete som följer av det direktivet. Dessa åtgärder avser framför allt att utreda den skatterättsliga hemvisten för en kontoinnehavare. Om omständigheterna för ett konto förändras på ett sådant sätt att ett rapporteringspliktigt finansiellt institut enligt DAC måste kontakta kunden för att inhämta ny dokumentation har det ansetts rimligt att enheten samtidigt också vidtar åtgärder för kundkänedom inom ramen för fjärde penningtvättsdirektivet. Det är mot den bakgrunden som tillägget i artikel 14.5 tillkommit.

Det förhållandet att det redan i den nuvarande utformningen av 3 kap. 13 § PTL anges att verksamhetsutövare vid behov ska följa upp pågående affärsförbindelser skulle visserligen kunna täcka tillägget i artikel 14.5 (se prop. 2016/17:173 s. 250) men säkerställer inte att det i alla sådana fall finns en *skyldighet* för verksamhetsutövare att vidta åtgärder för kundkänedom i de fall som anges i tillägget. En komplettering av 3 kap. 13 § PTL bör därför göras för att uttryckligen motsvara den skyldighet som ansvariga enheter har enligt tillägget i artikel 14.5 genom ändringsdirektivet.

5.4 Högriskredjeländer

Förslag: Det ska införas bestämmelse som uttryckligen anger vilka skärpta åtgärder som ska vidtas vid affärsförbindelser eller enstaka transaktioner när kunden är etablerad i ett land utanför EES som av Europeiska kommissionen har identifierats som ett högriskredjeland.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska vidare ges möjlighet att, i de fall där det är särskilt påkallat, ställa krav på att ytterligare riskreducerande åtgärder som ska vidtas i förhållande till verksamhetsutövare som utför transaktioner som omfattar högriskredjeländer som identifierats av kommissionen.

Bedömning: Möjligheten att kräva att verksamhetsutövare säkerställer att den första betalningen genomförs genom ett konto i kundens namn hos ett kreditinstitut som omfattas av standarder för kundkänedom som inte är mindre tillförlitliga än de som fastställts i ändringsdirektivet bör inte utnyttjas.

5.4.1 Ändringsdirektivet

För att harmonisera de åtgärder för kundkännedom som finns i medlemsstaterna när det gäller högriskredjeländer har det införts en ny bestämmelse genom ändringsdirektivet, artikel 18a. Av bestämmelsen framgår att medlemsstaterna ska kräva att de ansvariga enheterna vid affärsförbindelser och transaktioner med högriskredjeländer, som identifierats enligt artikel 9.2, tillämpar vissa skärpta åtgärder för kundkännedom. Dessa åtgärder är att inhämta ytterligare information om kunden och den verkliga huvudmannen eller de verkliga huvudmännen, inhämta ytterligare information om affärsförbindelsens avsedda natur, inhämta information om varifrån kundens och den verkliga huvudmannen eller de verkliga huvudmännens medel eller förmögenhet kommer, inhämta information om skälen till planerade eller genomförda transaktioner, inhämta godkännande från företagsledningen att inleda eller fortsätta en affärsförbindelse och förstärka övervakningen av affärsförbindelserna genom att öka antalet kontroller och förbättra tidpunkterna för deras genomförande samt välja ut de transaktionsmönster som bör analyseras ytterligare. Medlemsstaterna får vidare kräva att ansvariga enheter i tillämpliga fall säkerställer att den första betalningen genomförs genom ett konto i kundens namn hos ett kreditinstitut som omfattas av standarder för åtgärder för kundkännedom som inte är mindre robusta än de som fastställs i detta direktiv.

I enlighet med unionens internationella åtaganden ska medlemsstaterna dessutom kräva att ansvariga enheter, i tillämpliga fall, tillämpar en eller flera ytterligare riskreducerande åtgärder på personer och juridiska enheter som utför transaktioner som involverar högriskredjeländer som identifierats enligt artikel 9.2. Dessa åtgärder ska bestå av en eller flera av följande: a) Tillämpning av ytterligare skärpta åtgärder för kundkännedom. b) Införande av relevanta förbättrade mekanismer för rapportering, eller systematisk rapportering, av finansiella transaktioner. c) Begränsning av affärsförbindelser eller transaktioner med fysiska personer eller juridiska enheter från de tredjeländer som identifierats som högriskländer enligt artikel 9.2. I fråga om koncerner, företag med filialer eller representationskontor eller korrespondentförbindelser finns det möjlighet att, i tillämpliga fall, besluta att vissa ytterligare i artikeln specifikt angivna åtgärder ska vidtas. När medlemsstaterna antar eller tillämpar de ytterligare åtgärderna ska de på lämpligt sätt beakta relevanta utvärderingar, bedömningar eller rapporter från internationella organisationer och normgivare med befogenheter på området förhindrande av penningtvätt och bekämpning av finansiering av terrorism när det gäller de risker som enskilda tredjeländer utgör. Medlemsstaterna ska också underrätta kommissionen innan åtgärderna antas eller tillämpas.

5.4.2 Gällande rätt

För närvarande finns bestämmelser om skärpta åtgärder för kundkännedom i fråga om högriskredjeländer i 3 kap. 16 och 17 §§ PTL. Dessa bestämmelser grundar sig på den allmänna regleringen av skärpta

åtgärder i artikel 18 i fjärde penningtvättsdirektivet. I 16 § anges att om risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism som kan förknippas med en kundrelation bedöms som hög ska särskilt omfattande kontroller, bedömningar och utredningar göras. Åtgärderna ska i sådant fall kompletteras med de ytterligare åtgärder som krävs för att motverka den höga risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Sådana åtgärder kan avse inhämtande av ytterligare information om kundens affärsverksamhet eller ekonomiska situation och uppgifter om varifrån kundens ekonomiska medel kommer. Av 17 § framgår att skärpta åtgärder ska vidtas vid affärsförbindelser eller enstaka transaktioner när kunden är etablerad i ett land utanför EES som av EU-kommissionen har identifierats som ett högriskredjeländ. De skärpta åtgärderna behöver dock inte vidtas i förhållande till filialer eller dotterföretag till juridiska personer som är etablerade inom EES, om den juridiska personen omfattas av denna lag eller motsvarande krav enligt utländsk rätt, risken för penningtvätt och finansiering av terrorism som kan förknippas med kunden inte bedöms som hög vid riskbedömning enligt 2 kap. 3 §, och kunden tillämpar rutiner som fastställts enligt 2 kap. 8 eller 9 § eller motsvarande krav enligt lagstiftningen i det land där kunden finns eller har hemvist. Med kund avses i detta sammanhang filialen eller dotterbolaget till den juridiska personen.

I 8 kap. 1 § 11 PTL anges att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad som avses med skärpta åtgärder för kundkännedom och i vilka situationer som skärpta åtgärder ska vidtas enligt 3 kap. 16 och 17 §§. Av 18 § 10 PTF framgår att Finansinspektionen, Lotteriinspektionen, Fastighetsmäklarinspektionen samt länsstyrelserna i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län har bemyndigats att, för de verksamhetsutövare som står under respektive myndighets tillsyn, meddela föreskrifter om vad som avses med skärpta åtgärder för kundkännedom och i vilka situationer skärpta åtgärder ska vidtas enligt 3 kap. 16 och 17 §§.

5.4.3 Överväganden och förslag

Problemet med de-risking

Hur verksamhetsutövarna ska förhålla sig till högriskredjeländer är en fråga vars lösning får stora effekter. Bakgrunden till den gällande regleringen är att länderna i fråga har bristfälliga system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, vilket gör att de verksamhetsutövare som utför transaktioner med dessa länder utsätts för en förhöjd risk. Den förhöjda risken bygger i grunden på antagandet att ländernas bristfälliga system i högre grad riskerar släppa igenom transaktioner som kan utgöra led i penningtvätt eller finansiering av terrorism. Därför kräver den befintliga regleringen att verksamhetsutövarna tillämpar skärpta kundkännedomsåtgärder i relation till affärsförbindelser eller transaktioner av denna typ, precis på samma sätt som regleringen i övrigt ställer krav på verksamhetsutövarna att tillämpa skärpta kundkännedomsåtgärder i relation till affärsförbindelser eller transaktioner där man bedömer att risken är förhöjd.

Alla verksamhetsutövare kan ha affärsförbindelser med högriskredjeländer, men de verksamhetsutövare som i huvudsak har möjlighet att utföra transaktioner med högriskredjeländer – inom ramen för sina egna eller andras affärsförbindelser – är banker, antingen via korrespondentbankförbindelser eller via egna dotterbolag eller filialer. All bankverksamhet bygger på riskhantering, vilket är ett område där bankerna har stor expertis. Riskhanteringen genomsyrar i princip bankens alla verksamhetsgrenar, från utlåning till räntesättning, balansräkningshantering samt bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. En sofistikerad riskhanteringsprocess i hela organisationen, vilket är en förutsättning för att man ska kunna bedriva en effektiv bankverksamhet, är förenlig med det riskbaserade förhållningssätt till högriskredjeländer som följer av den gällande regleringen.

På det internationella planet har det under de senaste åren konstaterats att det finns banker som inte tillämpar dessa bestämmelser såsom föreskrivs. I stället för att tillämpa skärpta kundkännedomåtgärder i relation till affärsförbindelser eller transaktioner med koppling till högriskredjeländer, inklusive upprätthållandet av korrespondentbankförbindelser, väljer många regelmässigt att säga upp befintliga affärsförbindelser och vägra upprätta nya med hänvisning till att riskerna inte går att hantera. Detta beteende, som benämns *de-risking*, är inte syftet med regleringen, och kan inte sägas vara förenligt med en sofistikerad riskhanteringsprocess där riskerna ska bedömas och hanteras kund för kund, inte land för land. Problemet har uppmärksammats framför allt av FATF, som dels vid flera tillfällen har förklarat att *de-risking* inte är i linje med FATF:s rekommendationer,³² dels har publicerat vägledningar för korrespondentbankrelationer, penningöverförare och för s.k. *financial inclusion* i syfte att förbättra situationen.³³ FATF upprepade för G20 i mars 2018 att *de-risking* utgör en utmaning för en effektiv bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, och föreslog att länderna förtydligar hur man förväntar sig att verksamhetsutövarna ska tolka regleringen.³⁴

De-risking är inte förenligt med vare sig det riskbaserade synsätt som regleringen kräver eller med en effektiv bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Det senare är vid en första anblick kanske inte uppenbart, men är lätt att förstå utifrån utgångspunkten att ett effektivt system på detta område bygger på att transaktioner, eller försök till transaktioner, går genom det reglerade systemet så att de kan övervakas

³² Se FATF:s publicering, *FATF clarifies risk-based approach: case-by-case, not wholesale de-risking*, den 23 oktober 2014, <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfgeneral/documents/rba-and-de-risking.html>. FATF:s inbjudan till dialog den 26-27 mars 2015, med den privata sektorn, <http://www.fatf-gafi.org/documents/news/private-sector-forum-march-2015.html> och FATF:s redogörelse för FATF:s plenarysammanträde i Paris den 19-21 oktober 2016, <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfgeneral/documents/outcomes-plenary-october-2016.html>.

³³ Se FATF:s vägledning, *Money or value transfer service*, februari 2016, s. 138, FATF:s vägledning, *Correspondent banking services*, oktober 2016, s. 4 ff. och FATF:s vägledning, *Anti-Money Laundering and terrorist Financing Measures and Financial Inclusion*, November 2017, s. 2.

³⁴ Se FATF:s rapport, *FATF Report to the G20 Finance Ministers and Central Bank Governors*, den 16 mars 2018, s. 25–27, <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfgeneral/documents/report-g20-fm-cbg-2018.html>.

och vid behov förhindras. I en situation som präglas av de-risking kan en av effekterna bli att riskerna ökar och transparensen minskar eftersom transaktionerna då inte har något annat alternativ än det informella, oreglerade finansiella systemet. En effektiv bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism bygger på att transaktionerna går genom det formella, reglerade internationella finansiella systemet.

Likaså får de-risking stora sociala effekter. De mest sårbara länderna, som är i behov av korrespondentbankrelationer, remitteringar och exportmöjligheter, får minskad tillgång till finansiella tjänster, vilket dels leder till direkta ekonomiska och finansiella svårigheter, dels i linje med ovan att det informella finansiella systemets roll ökar, vilket är negativt för ländernas utveckling.

Justering av regleringen

Det är av resonemanget ovan tydligt att den befintliga situationen inte är tillfredsställande och att regleringen inte fått avsedd effekt på detta område. Tilläggen i fjärde penningtvättsdirektivet genom artikel 18a.1 ska betraktas som ett minimum som ska tillämpas av alla medlemsstaterna. De skärpta åtgärderna ska omfatta kontroller av kunden, syftet med affärsförbindelsen och dess art, samt av medlens härkomst och övervakning av transaktionerna.³⁵ Den justerade regleringen i artikel 18a innebär att det inte är möjligt att ha en sådan flexibel riskbaserad metod i förhållande till högriskredjeländer som nu framgår av PTL. Den nuvarande regleringen behöver därför justeras för att genomföra direktivet i detta avseende.

Kraven i artikel 18a.1 genom ändringsdirektivet innebär att vissa åtgärder för kundkännedom alltid ska vidtas vid affärsförbindelser eller enstaka transaktioner när kunden är etablerad i ett land utanför EES som har identifierats som ett högriskredjeländ, utan att det görs en särskild riskbedömning av den specifika kundrelationen. Kraven som ställs är emellertid relativt generellt utformade. Det anges t.ex. endast att verksamhetsutövaren ska se till att få ytterligare information om kunden och den verkliga huvudmannen samt om affärsförbindelsens avsedda form utan att närmare redogöra för vilken information som ska krävas.

Åtgärderna för kundkännedom riktar sig till flera olika typer av verksamhetsutövare. De kunder och affärsförbindelser eller transaktioner som åtgärderna avser att utreda kan vara av mycket varierande karaktär. Därutöver kan riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism vara olika beroende på vilket högriskredjeländ som kunden är etablerad i. Det är därför inte heller i den nationella lagstiftningen lämpligt att närmare specificera dessa krav ytterligare. Detta innebär att verksamhetsutövaren i praktiken i viss utsträckning, utifrån kunden och relationens karaktär, får avgöra hur kraven ska uppfyllas, t.ex. genom att ange vilken ytterligare information som i den specifika situationen

³⁵ EU-kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv (EU) 2015/849 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism och om ändring av direktiv 2009/101/EG, den 5 juli 2016, (KOM(2016) 450), s.16.

behövs på grund av att kunden är etablerad i ett högriskredjeländ för att få tillräcklig kännedom om kunden och relationen för att bedöma risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism och övervaka och bedöma kundens aktiviteter och transaktioner. En motsvarande uppräkningslikhet den i artikel 18a.1 bör därför införas i 3 kap. 17 § första stycket PTL. På detta sätt förtydligas dels verksamhetsutövarnas ansvar att genomföra alla dessa åtgärder, dels ansvaret att inte regelmässigt säga upp befintliga affärsförbindelser och vägra upprätta nya med hänvisning till att riskerna inte går att hantera.

Som anges i ändringsdirektivets beaktandesats 12 bör medlemsstater, i enlighet med internationella skyldigheter,³⁶ kunna kräva att ansvariga enheter tillämpar ytterligare riskreducerande åtgärder som komplement till de skärpta åtgärderna för kundkännedom, i enlighet med en riskbaserad metod och med beaktande av de särskilda omständigheterna för affärsförbindelser eller transaktioner. Detta bör tolkas som att medlemsstaterna genom sin lagstiftning på detta område ska kunna svara på uppmaningar från de internationella organisationer och standardiseringsorgan som har befogenheter på området bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism att tillämpa lämpliga motåtgärder för att skydda det internationella finansiella systemet mot de pågående och väsentliga riskerna med avseende på penningtvätt och finansiering av terrorism från vissa länder.

I dagsläget kan detta redan genomföras på EU-nivå genom rådsbeslut och -förelaganden. Av beaktandesatsen följer att det ska vara möjligt för medlemsstaterna att kräva att ansvariga enheter antar och tillämpar ytterligare riskreducerande åtgärder i fråga om högriskredjeländer som särskilt identifierats av kommissionen. Sådan identifiering sker emellertid först om FATF begärt att motåtgärder ska vidtas eller det krävs för att uppfylla de åtaganden som följer av internationella avtal. De åtgärder som kan vidtas enligt punkterna 2 och 3 i artikel 18a innebär alltså att medlemsstaterna, i de fall där detta är påkallat, kan ställa krav på att ytterligare riskreducerande åtgärder ska vidtas för verksamhetsutövare som utför transaktioner som omfattar högriskredjeländer som identifierats av kommissionen.

Behovet av ytterligare åtgärder kan uppstå och förändras relativt fort. Det är därför lämpligt att sådan reglering kan införas, justeras och tas bort genom föreskrifter av regeringen eller på myndighetsnivå. Regeringen, Finansinspektionen, Lotteriinspektionen, Fastighetsmäklarinspektionen samt länsstyrelserna i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län ges redan enligt aktuell reglering möjlighet att meddela föreskrifter om vad som avses med skärpta åtgärder för kundkännedom och i vilka situationer skärpta åtgärder ska vidtas. Det är emellertid lämpligt att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ges ett uttryckligt bemyndigande att i särskilda fall meddela föreskrifter om ytterligare skärpta åtgärder för kundkännedom än de som redan anges av 3 kap. 17 § PTL. Genom ett sådant bemyndigande kan föreskrifter om skärpta åtgärder meddelas och justeras när t.ex. FATF begär att

³⁶ Som exempel kan nämnas de sanktioner som FN:s säkerhetsråd beslutat att införa mot bl.a. Nordkorea.

ytterligare riskreducerande åtgärder ska vidtas i förhållande till kunder från högriskredjeländer eller det annars finns särskilda behov av sådana åtgärder. I samband med att sådana föreskrifter antas ska kommissionen underrättas. Relevanta utvärderingar, bedömningar eller rapporter om de risker som enskilda tredjeländer utgör från internationella organisationer och standardiseringsorgan med befogenheter på området, framför allt FATF, ska vidare beaktas.

Medlemsstaterna ges genom andra stycket i punkten 1 i artikel 18a en möjlighet att kräva att ansvariga enheter säkerställer att den första betalningen ska genomföras genom ett konto i kundens namn hos ett kreditinstitut som omfattas av standarder för kundkännedom som inte är mindre tillförlitliga än de som fastställts i ändringsdirektivet. Redan genom de åtgärder för kundkännedom som i övrigt följer av artikel 18a ska emellertid en tillräcklig utredning genomföras av en kund som är etablerad i ett högriskredjeländ och affärsförbindelsen eller transaktionen. I det fall det vid en sådan utredning finns tveksamheter får inte affärsförbindelsen etableras eller transaktionen utföras. En verksamhetsutövare kan inte överlåta till ett kreditinstitut att, för verksamhetsutövarens räkning, vidta dessa åtgärder för kundkännedom. Ett krav på att den första betalningen ska genomföras genom ett konto i kundens namn hos ett kreditinstitut som omfattas av standarder för kundkännedom som inte är mindre tillförlitliga än de som fastställts i ändringsdirektivet innebär därmed att dubbla åtgärder för kundkännedom ska göras. De skärpta åtgärder för kundkännedom som enligt artikel 18a ska vidtas ska säkerställa en betryggande kundkännedom utifrån den högre risk som relationen med kunden innebär utifrån det tredjeländ där denne är etablerad. Mot bakgrund av de krav på kännedom om kunden och relationen som därigenom krävs bedöms det inte angeläget att därutöver även kräva att den första betalningen ska genomföras på det angivna sättet. Bestämmelser som gör sådan reglering möjlig behöver därför inte införas. Detta hindrar emellertid inte att kreditinstitut från att själva kräva att en transaktion genomförs på ett visst sätt.

5.5 Förteckning över viktiga offentliga funktioner

Förslag: Det ska införas ett krav som innebär att internationella organisationer som är ackrediterade i Sverige ska utfärda och uppdatera en förteckning över viktiga funktioner vid organisationen samt en skyldighet att sända en sådan förteckning till kommissionen.

Bedömning: Kravet på en förteckning av de funktioner som inom en medlemsstat ska utfärda och uppdatera uppfylls redan genom den uttömmande uppräkningsen i 1 kap. 9 § PTL. Det bör därmed inte vidtas några särskilda genomförandeåtgärder för att uppfylla ändringsdirektivets krav i sådan del.

5.5.1 Ändringsdirektivet

Av artikel 20a i fjärde penningtvättsdirektivet genom ändringsdirektivet framgår att varje medlemsstat ska utfärda och uppdatera en förteckning

som anger exakt vilka funktioner som enligt nationella lagar och andra författningar betecknas som viktiga offentliga funktioner för tillämpning av artikel 3.9. Medlemsstaterna ska vidare kräva att varje internationell organisation som är ackrediterad inom deras territorium utfärdar och uppdaterar en förteckning över viktiga offentliga funktioner vid den internationella organisationen för tillämpning av artikel 3.9. Dessa förteckningar ska sändas till kommissionen och får offentliggöras.

5.5.2 Gällande rätt

Enligt 1 kap. 8 § 5 PTL avses med person i politiskt utsatt ställning fysisk person som har eller har haft en viktig offentlig funktion i en stat och fysisk person som har eller har haft en funktion i ledningen i en internationell organisation. I 1 kap. 9 § PTL anges det att med viktig offentlig funktion avses funktioner som stats- eller regeringschefer, ministrar samt vice och biträdande ministrar, parlamentsledamöter, ledamöter i styrelsen för politiska partier, domare i högsta domstol, konstitutionell domstol eller andra rättsliga organ på hög nivå vilkas beslut endast undantagsvis kan överklagas, högre tjänstemän vid revisionsmyndigheter och ledamöter i centralbankens styrande organ, ambassadörer, beskickningschefer samt höga officerare i försvarsmakten, och personer som ingår i statsägda företags förvaltnings-, lednings- eller kontrollorgan.

5.5.3 Överväganden och förslag

Det framgår redan av nuvarande lagstiftning vilka funktioner som kan betraktas som viktiga offentliga funktioner i en stat. Motsvarande uppräkningslista som anges i 1 kap. 9 § PTL finns även i artikel 3.9 i fjärde penningtvättsdirektivet. Även om bestämmelsen i ändringsdirektivet ger utrymme för medlemsstaterna att låta definitionen även omfatta ytterligare funktioner har några ytterligare sådana funktioner inte lagts till vid genomförandet av fjärde penningtvättsdirektivet. I samband med genomförandet har också uttalats att uppräkningslistan av funktioner ska ses som uttömmande (se prop. 2016/17:173 s. 191). Då dessa funktioner finns angivna direkt i lagtext finns det inte något behov av att utfärda en särskild förteckning över dessa.

Det finns emellertid inte någon närmare redogörelse i lagtexten för vilka funktioner som innebär att en person i en internationell organisation som är ackrediterad i Sverige ska anses ha en politiskt utsatt ställning mer än att funktionen ska vara ledande. I tidigare lagstiftningsarbete har det, med hänvisning till de standarder som tagits fram inom FATF, påpekats att det med internationell organisation avses organisationer som har upprättats genom formella politiska överenskommelser mellan stater som har status som internationella fördrag. Som exempel nämns bl.a. FN och FN-anslutna organisationer samt Europarådet, NATO och WTO (se prop. 2014/15:80 s. 23). En annan sådan organisation är Nordiska rådet. Bestämmelsen tar alltså sikte på olika mellanstatliga organisationer. Även om dessa i mycket begränsad utsträckning i dag är ackrediterade i

Sverige behöver det finnas ett regelverk kring dessa som uppfyller kraven i artikel 20a.

Beroende på organisationens uppbyggnad är det sannolikt att dessa funktioner i viss utsträckning kan variera. Organisationerna är därför bäst lämpade att avgöra vilka funktioner inom den egna organisationen som är att betrakta som sådana funktioner som avses i artikel 3.9. Nuvarande reglering innehåller emellertid inte någon skyldigheter för dessa organisationer att närmare peka ut vilka dessa funktioner är, än mindre att utfärda och uppdatera en förteckning över sådana funktioner vid organisationen som skickas till kommissionen. För att genomföra de tillkommande kraven behöver därför motsvarande krav införas i lag.

5.6 Uppgifter om verkligt huvudmannaskap

Genom fjärde penningtvättsdirektivet infördes krav (genom artiklarna 30 och 31) på juridiska personer, trustar och andra trustliknande juridiska personer att inhämta och förfoga över uppgifter om sitt verkliga huvudmannaskap samt en skyldighet för medlemsstaterna att hålla sådana uppgifter tillgängliga i viss utsträckning i ett centralt register. Den förbättrade tillgången till uppgifter om verkliga huvudmän syftade bl.a. till att underlätta verksamhetsutövarnas åtgärder för kundkännedom och till att göra det svårare att använda juridiska personer i brottsliga upplägg. För att genomföra dessa bestämmelser trädde den 1 augusti 2017, i samband med den nya PTL, även registerlagen och registerförordningen i kraft. Genom justeringar i artiklarna 30 och 31 i fjärde penningtvättsdirektivet genom ändringsdirektivet avses tillgången till uppgifter om verklig huvudman förbättras ytterligare.

5.6.1 Identifiering och kontroll av verklig huvudman i vissa fall

Förslag: Ett tillägg ska göras om att en utredning om verklig huvudman ska omfatta registerkontroll, vilket innebär att uppgifter ska hämtas från ett register som omfattas av registerlagen.

Bedömning: Redan genom befintlig lagstiftning ska en alternativ verklig huvudman identifieras och kontrolleras. Det bör därmed inte vidtas några särskilda åtgärder för att genomföra ändringsdirektivet i sådan del.

Ändringsdirektivet

Av artikel 13.1 b framgår vilka åtgärder som krävs för kundkännedom avseende verkliga huvudmän. När en alternativ verklig huvudman har utsetts enligt artikel 3.6 a ii kompletteras bestämmelsen genom ändringsdirektivet med att ansvariga enheter ska vidta de rimliga åtgärder som krävs för att kontrollera identiteten på den fysiska person som innehar ställningen som ledande befattningshavare och ska dokumentera de åtgärder som vidtagits samt eventuella svårigheter som uppstått under. En sådan alternativ verklig huvudman ska enligt artikel 3.6 a ii utses när

en verklig huvudman inte har identifierats eller om det finns tvivel på att den person som har identifierats är den verkliga huvudmannen. Som alternativ huvudman ska i sådana fall vara den eller de fysiska personer som innehar ledande befattningar.

Enligt ett tillägg till artikel 14.1 ska ansvariga enheter, när en ny affärsförbindelse ingås med ett företag eller annan juridisk enhet, eller en trust eller en juridisk konstruktion med trustliknande struktur eller funktioner som är föremål för registrering av uppgifter om verkligt huvudmannaskap enligt artikel 30 eller 31, samla in bevis på registrering eller ett utdrag från registret.

Gällande rätt

I 3 kap. 8 § PTL regleras de åtgärder som ska vidtas om kunden har en verklig huvudman. Av första stycket framgår att verksamhetsutövaren ska utreda om kunden har en verklig huvudman och vidta åtgärder för att kontrollera den verkliga huvudmannens identitet. I tredje stycket anges att om kunden är en juridisk person och det efter åtgärder enligt första stycket står klart att den juridiska personen inte har en verklig huvudman, ska den person som är styrelseordförande, verkställande direktör eller motsvarande befattningshavare anses vara verklig huvudman. Detsamma gäller om verksamhetsutövaren har anledning att anta att den person som identifierats enligt första stycket inte är den verkliga huvudmannen. Av 3 kap. 9 § framgår vidare att kontroll av den verkliga huvudmannens identitet ska göras.

Enligt 5 kap. 3 § första stycket 1 PTL är verksamhetsutövare vidare skyldiga att bevara handlingar och uppgifter som avser åtgärder som vidtagits för kundkännedom enligt 3 kap.

Överväganden och förslag

Redan genom befintliga bestämmelser i PTL krävs det att även en alternativ verklig huvudman ska identifieras och kontrolleras på motsvarande sätt som annars gäller för kunden och dess verkliga huvudmän. Verksamhetsutövare är också i sådana fall skyldiga att bevara handlingar och uppgifter som vidtagits för kundkännedom. Detta omfattar även uppgifter om de åtgärder som verksamhetsutövaren vidtagit vid identifieringen av en alternativ verklig huvudman samt eventuella svårigheter som påträffats i samband med sådan identifiering.

Det finns emellertid inte något uttryckligt krav i gällande svensk nationell rätt om att bevis på registrering eller utdrag ur Bolagsverkets register över verklig huvudman ska hämtas in, som en del i den kontroll som ska göras när ny affärsförbindelse ingås med ett företag eller annan juridisk enhet, eller en trust eller en juridisk konstruktion med trustliknande struktur eller funktioner är föremål för registrering av uppgifter om verkligt huvudmannaskap. Ett sådant eller motsvarande tillägg bör därför göras i 3 kap. 8 § första stycket PTL. Eftersom en verksamhetsutövare enkelt på egen hand kan göra en kontroll direkt i Bolagsverkets register över verkliga huvudmän bör det inte krävas att ett särskilt bevis eller utdrag ska hämtas in från Bolagsverket. En egen kontroll i registret bör i stället vara tillräcklig för att uppfylla kravet.

5.6.2 Kännedom och dokumentation om den verkliga huvudmannen

Förslag: Det ska införas en bestämmelse som innebär en skyldighet för den som kan antas vara verklig huvudman för en juridisk person att på begäran av den juridiska personen tillhandahålla de uppgifter som den juridiska personen behöver för att ha tillförlitliga uppgifter om vem som är den juridiska personens verkliga huvudman och om arten och omfattningen av hans eller hennes intresse i den juridiska personen. Bolagsverket ska vidare ha möjlighet att, på begäran av den juridiska personen, förelägga den som kan antas vara verklig huvudman att vid vite tillhandahålla sådana uppgifter om den fysiska personen inte tillhandahåller dessa.

Bedömning: Den nuvarande regleringen avseende verkliga huvudmän omfattar redan fysiska personer som har hemvist i Sverige och som förvaltar trustar eller trustliknande konstruktioner. Förändringarna i fjärde penningtvättsdirektivet genom ändringsdirektivet i sådan del kräver därför inte några vidare åtgärder. Uppräkningen av exempel på trustar och trustliknande konstruktioner kräver inte heller några särskilda genomförandeåtgärder. Det bör mot den bakgrunden inte vidtas några särskilda åtgärder för att genomföra ändringsdirektivet i sådan del.

Ändringsdirektivet

Enligt artiklarna 30.1 och 31.1 är de bolag och andra juridiska enheter som är registrerade på en medlemsstats territorium samt förvaltare av trustar skyldiga att inhämta och förfoga över adekvata, korrekta och aktuella uppgifter om verkligt huvudmannaskap. I fråga om trustar³⁷ har ett nytt stycke i artikel 31.1 tillkommit som anger att medlemsstaterna ska se till så att denna artikel gäller för trustar och andra typer av juridiska konstruktioner, såsom bland annat fiducie, vissa typer av Treuhand eller fideicomiso, när sådana konstruktioner har trustliknande struktur eller funktioner. Medlemsstaterna ska identifiera särdragen för att avgöra om juridiska konstruktioner har trustliknande struktur eller funktioner avseende sådana juridiska konstruktioner som regleras av deras rätt.

Kravet på att inhämta och förfoga över uppgifter om verkligt huvudmannaskap har vidare ändrats från att omfatta de trustar som regleras av en medlemsstats rätt till trustar som förvaltas i den berörda medlemsstaten. I fråga om skyldigheten att lämna uppgifter om sin status och tillhandahålla uppgifter till verksamhetsutövare ska denna genom ett tillägg i artikel 31.2 inte enbart gälla för förvaltare utan även för en person som

³⁷ Begreppet trust är definierat i artikel 2 i Haagkonventionen av den 1 juli 1985 om tillämplig lag för och erkännande av trustar, som ordlistan i FATF:s rekommendationer också hänvisar till. Enkelt uttryckt är en trust i grunden ett kontrakt mellan minst tre parter. Trusten inrättas av en instiftare som avtalar med en person, fysisk eller juridisk, att enligt förbestämda villkor förvalta viss egendom till förmån för en eller flera förmånstagare. En trust är ingen juridisk person och har inte någon egen rättsbehandlingsförmåga. Det är i stället den som förvaltar trusten som får agera för trustens räkning.

innehar likvärdiga ställningar i liknande juridiska konstruktioner). I artikel 30.1 har vidare tillkommit en bestämmelse som anger att medlemsstaterna ska kräva att huvudmännen för företag eller andra juridiska enheter, som har kontroll genom aktier, rösträtter, ägarintressen, innehavarkarter eller på andra sätt, tillhandahåller dessa enheter alla de uppgifter som krävs för att företaget eller den andra juridiska enheten ska uppfylla kraven.

Gällande rätt

Registerlagen är enligt 1 kap. 2 § tillämplig på svenska juridiska personer, utländska juridiska personer som driver verksamhet i Sverige och fysiska personer som har hemvist i Sverige och som förvaltar trustar eller liknande juridiska konstruktioner. Enligt 2 kap. 1 § ska en juridisk person ha tillförlitliga uppgifter om vem som är dess verkliga huvudman och om arten och omfattningen av hans eller hennes intresse i den juridiska personen. Om en verklig huvudman saknas eller om det inte finns tillförlitliga uppgifter om vem som är verklig huvudman, ska den juridiska personen i stället ha uppgift om detta. Denna information ska hållas aktuell och kontrolleras i den utsträckning som omständigheterna kräver. Uppgifterna ska vidare dokumenteras. Av 2 kap. 2 § andra stycket framgår vidare att en juridisk person på begäran av en verksamhetsutövare ska tillhandahålla den information som avses i 1 §, om verksamhetsutövaren genomför åtgärder för kundkännedom med anledning av en transaktion eller en affärsförbindelse med den juridiska personen. Enligt 2 kap. 7 § ska det som sägs om en juridisk person i dessa delar även gälla för en fysisk person som är förvaltare av en trust eller liknande juridisk konstruktion.

Överväganden och förslag

Justeringen i artikel 31.1, som innebär att en medlemsstats skyldigheter omfattar de trustar och trustliknande konstruktioner som förvaltas i medlemsstaten, i stället för som tidigare angetts de som regleras inom medlemsstatens rätt, syftar till att klargöra att det är den medlemsstat där trusten förvaltas som berörs av skyldigheterna i bestämmelsen.³⁸ Som konstateras i samband med genomförandet av fjärde penningtvättsdirektivet kan trustar inte bildas enligt svensk rätt (prop. 2016/17:173 s. 459). Sådana trustar och trustliknande konstruktioner som avses i artikel 31 regleras inte heller i övrigt i svensk rätt. Det är emellertid möjligt för svenska juridiska och fysiska personer att förvalta sådana konstruktioner som bildats enligt utländsk rätt. Genom den nuvarande regleringen i 1 kap. 2 § i registerlagen omfattas redan alla svenska juridiska personer och utländska juridiska personer som driver verksamhet i Sverige av skyldigheterna enligt lagen, men också fysiska personer som har hemvist i Sverige och som förvaltar trustar eller

³⁸ EU-kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv (EU) 2015/849 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism och om ändring av direktiv 2009/101/EG, den 5 juli 2016, (KOM(2016) 450), s.16.

trustliknande konstruktioner. Justeringen i artikel 31.1 genom ändringsdirektivet om att skyldigheterna omfattar de truster och liknande konstruktioner som förvaltas i medlemsstaten kräver därför inte några vidare åtgärder.

Redan tidigare framgick det av artikel 31.8 i fjärde penningtvättsdirektivet att medlemsstaterna ska se till att de åtgärder som föreskrivs ska tillämpas på andra typer av juridiska konstruktioner med trustliknande struktur eller funktioner. Registerlagen är också utformad så att den omfattar både truster och liknande juridiska konstruktioner. Dessa uttryck täcker samtliga de konstruktioner som anges som exempel i ändringsdirektivet, dvs. fiducie, vissa typer av Treuhand eller fideicomiso, vilka är hämtade från ordlistan i FATF:s rekommendationer avseende legal arrangements.³⁹ Tillägget i den delen i ändringsdirektivet kräver därför inte någon särskild reglering. Däremot är det inte uteslutet att sådana juridiska konstruktioner inte har en förvaltare utan att den person som innehar en likvärdig ställning i en sådan konstruktion har en annan typ av funktion. Även en sådan person med likvärdig ställning bör omfattas av skyldigheterna att dokumentera och tillhandahålla uppgifter samt anmäla dessa för registrering. Funktionen *förvaltare* bör därför undvikas i lagtexten där, liksom till största del är fallet i dag, aktiviteten *förvaltar* i stället bör användas. Detta innebär en viss språklig justering av 2 kap. 7 § PTL.

Det finns i registerlagen inte någon bestämmelse om skyldighet för verkliga huvudmän till juridiska personer att tillhandahålla den juridiska personen de uppgifter som behövs för att den juridiska personen ska uppfylla sin skyldighet att inhämta och förfoga över adekvata, korrekta och aktuella uppgifter om sitt verkliga huvudmannaskap, inbegripet uppgifter om sina förmånsintressen. I samband med genomförandet av fjärde penningtvättsdirektivet lyftes denna fråga fram. Samtidigt påpekades det att den nya PTL:s krav på verksamhetsutövarnas kundkännedomsgärder är ett effektivt påtryckningsmedel för att ägare och medlemmar med ett intresse för den juridiska personens verksamhet ska medverka till den juridiska personens utredning. Skälet till det är att en juridisk person som inte håller uppgifter om sitt verkliga huvudmannaskap, och således inte på begäran kan visa upp detta för en verksamhetsutövare, riskerar att framstå som misstänkt eller särskilt riskfylld ur verksamhetsutövarens perspektiv. Som påpekas i förarbetena kan det inte uteslutas att en verksamhetsutövare kommer att avstå från att ingå affärsförbindelser med juridiska personer som inte kan presentera uppgifter om sitt verkliga huvudmannaskap. Detta kan i sin tur innebära betydande svårigheter för den juridiska personens verksamhet (prop. 2016/17:173 s. 461). Dessa uttalanden är fortfarande aktuella. Mot bakgrund av det krav som ändringsdirektivet nu ställer i denna del bör det dock föras in en bestämmelse i lagen om en skyldighet för verkliga huvudmän avseende juridiska personer att, oavsett om huvudmannaskapet grundar sig i aktier, rösträtter, ägarintressen, innehavaraktier eller kontroll på andra sätt, tillhandahålla den juridiska personen de uppgifter

³⁹ The FATF Recommendations, International standards on combating money laundering and the financing of terrorism & proliferation, februari 2018, s. 120.

som denne behöver för att uppfylla sin skyldighet att inhämta och förfoga över adekvata, korrekta och aktuella uppgifter om sitt verkliga huvudmannaskap.

Eftersom uppgifterna kan utgöra en viktig del i den juridiska personens utredning om verkligt huvudmannaskap bör skyldigheten omfatta även den som kan antas vara verklig huvudman. För att en sådan skyldighet ska vara effektiv och med hänsyn till ändringsdirektivets krav i artiklarna 30.1 och 31.1 på att överträdelser ska omfattas av effektiva, proportionella och avskräckande åtgärder eller sanktioner bör skyldigheten kompletteras med en möjlighet för den juridiska personen att vända sig till Bolagsverket för att begära att en sådan person ska kunna föreläggas att tillhandahålla den juridiska personen uppgifter om sitt intresse i den juridiska personen. Ett sådant föreläggande bör också kunna kombineras med vite. Vid sådana vitesförelägganden är, förutom redan befintlig reglering avseende utdömmande av vite och överklagande i registerlagen, bestämmelserna i lagen (1985:206) om viten tillämpliga. Det innebär bl.a. att det enligt 2 § i den lagen inte kan bli aktuellt att utfärda ett vite om den som föreläggandet riktas mot saknar faktisk eller rättslig möjlighet att följa föreläggandet. Frågor om utdömmande av vite bör, på samma sätt som annars gäller enligt lagen, prövas av Bolagsverket.

5.6.3 Grundläggande krav i fråga om ett centralt register för trustliknande konstruktioner

Förslag: Registerlagens tillämpningsområde ska utvidgas till att även omfatta juridiska och fysiska personer med hemvist utanför EES som förvaltar trust eller liknande juridiska konstruktioner när den som förvaltar trusten ingår en affärsförbindelse eller förvärvar fastigheter i trustens eller den liknande juridiska konstruktionens namn i Sverige. En anmälning av uppgifter om verkligt huvudmannaskap ska i sådana fall göras inom fyra veckor från det att en verksamhetsutövare behöver uppgifterna med anledning av att förvaltaren av att en affärsförbindelse ingås eller förvärf av fastighet görs i Sverige.

Ett tillägg ska också göras i registerlagen som innebär att inte heller utländska fysiska eller juridiska personer som förvaltar trust är skyldiga att anmäla uppgifter över sina verkliga huvudmän om sådana uppgifter är anmälda i ett centralt register i en annan stat inom EES.

Bedömning: Den nuvarande regleringen i registerlagen uppfyller redan ändringsdirektivets krav i fråga om när skyldigheten att anmäla uppgifterna till registret inträder. Det bör därför inte vidtas några särskilda åtgärder för att genomföra direktivet i sådan del.

Ändringsdirektivet

Genom att en ny bestämmelse genom ändringsdirektivet har införts i artikel 31.3a i fjärde penningtvättsdirektivet har bestämmelserna som tidigare fanns i artikel 31.4 i fjärde penningtvättsdirektivet, om när uppgifter om trust och trustliknande konstruktioner ska finnas i registret,

ändrats. I artikel 31.4 angavs nämligen tidigare att medlemsstaterna skulle kräva att uppgifterna om verkligt huvudmannaskap skulle återfinnas i ett centralt register när trusten får skattemässiga konsekvenser. Nu anges i stället i artikel 31.3a att medlemsstaterna ska kräva att uppgifterna om verkligt huvudmannaskap för klassiska trustar och liknande juridiska konstruktioner finns i ett centralt register för verkligt huvudmannaskap som upprättats av den medlemsstat där förvaltaren av trusten eller den person som innehar en likvärdig ställning i en liknande juridisk konstruktion har sitt säte eller är bosatt.

Det anges vidare att om sätet eller bosättningsorten för förvaltaren av trusten eller den person som innehar en likvärdig ställning i en liknande juridisk konstruktion har är utanför unionen, ska uppgifterna finnas i ett centralt register som inrättats av den medlemsstat där förvaltaren av trusten eller den person som innehar en likvärdig ställning i en liknande juridisk konstruktion ingår en affärsförbindelse eller förvärvar fastigheter i trustens eller den liknande juridiska konstruktionens namn. Om förvaltarna av en trust eller de personer som innehar en likvärdig ställning i en liknande juridisk konstruktion har sitt säte eller bosättningsort i olika medlemsstater, eller om förvaltaren av trusten eller den person som innehar en likvärdig ställning i en liknande juridisk konstruktion ingår flera affärsförbindelser i trustens eller den liknande juridiska konstruktionens namn i olika medlemsstater, får ett intyg om registrering eller ett utdrag med de uppgifter om verkligt huvudmannaskap som en medlemsstat har i ett register betraktas som tillräckligt för att registreringsskyldigheten ska vara uppfylld.

Gällande rätt

Enligt 2 kap. 3 § registerlagen ska en juridisk person anmäla uppgifterna om vem som är dess verkliga huvudman och arten och omfattningen av hans eller hennes intresse i den juridiska personen till Bolagsverket för registrering i registret över verkliga huvudmän. En sådan anmälan ska göras senast fyra veckor från det att den juridiska personen har registrerats av en behörig registreringsmyndighet. När ett förhållande som anmälts eller ska anmälas ändras, ska den juridiska personen, utan dröjsmål efter det att den juridiska personen fått kännedom om det ändrade förhållandet, anmäla förändringen för registrering. Av 2 kap. 7 § framgår att samma skyldighet gäller för en fysisk person som är förvaltare av en trust eller liknande juridisk konstruktion. En anmälan ska då göras senast fyra veckor från det att förvaltarens uppdrag inleds.

Bestämmelserna är enligt 1 kap. 2 § första stycket tillämpliga på svenska juridiska personer, utländska juridiska personer som driver verksamhet i Sverige, och fysiska personer som har hemvist i Sverige och som förvaltar trustar eller liknande juridiska konstruktioner. För en utländsk juridisk person med hemvist inom EES som driver verksamhet i Sverige gäller dock enligt 2 kap. 8 § inte skyldigheten att anmäla uppgifter för registrering, om den juridiska personen anmält uppgifter om sin verkliga huvudman i ett centralt register över verkliga huvudmän i en annan stat inom EES.

Överväganden och förslag

Ändringen i direktivet i fråga om när skyldigheten att anmäla uppgifterna till registret inträder har sin grund i att begränsningen av registreringskravet till trustar som får skattemässiga konsekvenser inte är fullt förenlig med den mer omfattande skyldigheten enligt direktivet att identifiera samtliga typer av trustar innan en affärsförbindelse ingås och att den undantar trustar från registreringskravet om de till följd av avsaknad av harmonisering av skattesystemen faller utanför tillämpningsområdet för medlemsstaternas beskattningsregler (t.ex. om de inte har någon skatterättslig hemvist).⁴⁰ Just svårigheten att avgöra, särskilt på förhand, när en trust får skattemässiga konsekvenser har i samband med att fjärde penningtvättsdirektivet genomfördes i svensk nationell rätt lyfts fram som skäl för att i svensk nationell rätt i stället knyta anmälningsskyldigheten till den tidpunkt när förvaltarens uppdrag inleds. Kraven på att dokumentera, tillhandahålla och registrera uppgifter om verkligt huvudmannaskap gäller för trustar och liknande juridiska konstruktioner oberoende av om trusten medför skattekonsekvenser i Sverige eller inte. Den nuvarande regleringen i registerlagen uppfyller därmed redan kraven i ändringsdirektivet i sådan del.

Svenska juridiska personer och utländska juridiska personer som driver verksamhet i Sverige är enligt 2 kap. 1–3 §§ registerlagen skyldiga att ha tillförlitliga uppgifter om vem som är dess verkliga huvudman och om arten och omfattningen av hans eller hennes intresse i den juridiska personen samt att dokumentera, tillhandahålla och registrera sådana uppgifter i registret över verkliga huvudmän. En trust har dock inte någon egen rättskapacitet. Skyldigheter enligt direktivet riktar sig i stället mot förvaltaren av trusten. Eftersom de verkliga huvudmännen i trusten därmed indirekt vid tillämpning av dessa bestämmelser är att betrakta som förvaltarens verkliga huvudmän framgår det redan av 2 kap. 1–3 §§ registerlagen att en juridisk person som är förvaltare av en trust ska anmäla trustens verkliga huvudmän. Av 2 kap. 7 § framgår att det samma gäller för en fysisk person som är förvaltare av en trust eller liknande juridisk konstruktion.

Det finns dock enligt den nuvarande regleringen i registerlagen inte någon skyldighet för förvaltare av en trust eller person som innehar ställning som är likvärdig i en liknande juridisk konstruktion och som har sin hemvist utanför EES att anmäla uppgifter om verkligt huvudmannaskap till det centrala registret när förvaltaren av trusten eller person som innehar ställning som är likvärdig i en liknande juridisk konstruktion ingår en affärsförbindelse eller förvärvar fastigheter i trustens eller den liknande juridiska konstruktionens namn i Sverige. För att uppfylla ändringsdirektivets krav i den delen bör det därför föras in bestämmelser för att utvidga lagens tillämpningsområde även till utländska juridiska och fysiska personer med hemvist utanför EES och som förvaltar trustar eller liknande juridiska konstruktioner när förvaltaren av trusten eller

⁴⁰ EU-kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv (EU) 2015/849 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism och om ändring av direktiv 2009/101/EG, den 5 juli 2016, (KOM(2016) 450), s.19.

person som innehar ställning som är likvärdig i en liknande juridisk konstruktion ingår en affärsförbindelse eller förvärvar fastigheter i trustens eller den liknande juridiska konstruktionens namn i Sverige. Begreppet affärsförbindelse bör i detta sammanhang ha samma definition som i 1 kap. 8 § PTL, dvs. innebära en affärsmässig förbindelse som, när den etableras, förväntas ha en viss varaktighet.

Genom en sådan skrivning blir 2 kap. 1–3 §§ automatiskt tillämpliga för de utländska juridiska personerna som förvaltar en trust alternativt innehar en likvärdig ställning i en liknande juridisk konstruktion. Vad som anges i 2 kap. 7 § registerlagen innebär också att skyldigheterna blir tillämpliga för fysiska personer redan genom en sådan utvidgning av tillämpningsområdet. Utan någon ytterligare reglering för aktuella aktörer skulle skyldigheterna dock gälla redan utan att förvaltaren, annan som har en likvärdig ställning, trusten eller den liknande juridiska konstruktionen har sin hemvist i Sverige eller någon annan anknytning till landet, vilket inte är lämpligt. Tidpunkten för när skyldigheterna enligt lagen ska gälla bör i stället knyta an till när kopplingen till Sverige inleds. Det bör därför införas en särskild bestämmelse om när skyldigheterna att tillhandahålla uppgifter om verkliga huvudmän ska gälla för personer som förvaltar trustar eller innehar likvärdig ställning i liknande juridiska konstruktioner.

I fråga om denna tidpunkt bör särskilda överväganden göras. Utgångspunkten i registerlagen är att en anmälan ska göras senast fyra veckor från det att den juridiska personen har registrerats av en behörig registreringsmyndighet, se 3 kap. 3 §. I fråga om föreningar och stiftelser som inte omfattas av krav på registrering har det i förarbetena uttalats att en särskild ordning måste gälla. Möjligheten att enligt fjärde penningtvättsdirektivet låta verksamhetsutövare samla in uppgifter till registret har i förarbetena bedömts innebära att det finns utrymme för att knyta registreringstidpunkten till när den juridiska personen första gången kommer i kontakt med en verksamhetsutövare som omfattas av PTL. I samband med genomförandet av fjärde penningtvättsdirektivet gjordes bedömningen att det är förenligt med direktivet att låta skyldigheterna avseende föreningar och stiftelser att i dessa fall dokumentera och på begäran tillhandahålla uppgift om det verkliga huvudmannskapet inträda först vid den tidpunkt när ett krav på registrering aktualiseras. En sådan tolkning medför att ideella föreningar som inte har några ekonomiska relationer till någon utanför sammanslutningen inte omfattas av kraven som gäller för övriga juridiska personer. För en juridisk person som inte enligt någon annan författning omfattas av ett krav på registrering av grundläggande uppgifter om den juridiska personen har därmed kraven på att dokumentera och på begäran tillhandahålla uppgifter om det verkliga huvudmannskapet bedömts böra gälla först när en uppgift gällande den juridiska personens verkliga huvudman lämnats till en verksamhetsutövare med anledning av åtgärder för kundkännedom (se prop. 2016/17:173 s. 469).

Motsvarande resonemang kan även föras om när en utländsk juridisk person med säte/hemvist utanför EES förvaltar trustar eller har en likvärdig ställning i liknande juridiska konstruktioner ska vara skyldig att anmäla sitt huvudmannskap till registret, dvs. att det är först i samband med en affärsförbindelse eller förvärv av fastighet som behovet av

uppgifterna om verkligt huvudmannaskap uppstår. Kraven på att anmäla uppgifter om verkligt huvudmannaskap för registrering till registret över verkliga huvudmän ska med ett sådant resonemang göras inom fyra veckor från det att en verksamhetsutövare behöver uppgifterna med anledning av att förvaltaren av trusten eller den person som innehar ställning som är likvärd i en liknande juridisk konstruktion ingår en affärsförbindelse eller förvärv av fastighet i Sverige.

Som framgår ovan finns det i 2 kap. 8 § registerlagen redan ett undantag från registreringskyldigheten för utländska juridiska personer med hemvist inom EES. I samband med att fjärde penningtvättsdirektivet genomfördes i svensk nationell rätt angavs det att en sammankoppling av nationella register kan väntas ske inom en relativt snar framtid och att verksamhetsutövare även utan en sådan sammankoppling kan väntas få tillgång till uppgifter ur centrala register över verkliga huvudmän som hålls i andra medlemsstater. Det bedömdes därför saknas praktiska skäl för att låta anmälningsskyldigheten omfatta juridiska personer med hemvist inom EES som förekommer i en annan medlemsstat (prop. 2016/17:173 s. 466).

Enligt artikel 31.3a genom ändringsdirektivet är vidare registreringskyldigheten uppfylld för fysiska eller juridiska personer som förvaltar en trust om denne har ett intyg om registrering eller ett utdrag med de uppgifter om verkligt huvudmannaskap som en medlemsstat har i ett register kan visas. Eftersom den nuvarande regleringen i 2 kap. 8 § registerlagen endast omfattar juridiska personer med hemvist inom EES behöver tillägg göras som innebär att även fysiska och juridiska personer som förvaltar trustar, oavsett om de har hemvist inom eller utanför EES, ska undantas från registreringskyldigheten om dennes verkliga huvudmän är registrerade i en annan medlemsstat. Det ligger i sakens natur att Bolagsverket har rätt att, vid behov, kräva att den som hävdar att denne är registrerad i en annan medlemsstat visar upp dokumentation till stöd för sin uppgift och att ett intyg om registrering eller utdrag med de uppgifter om verkligt huvudmannaskap som en medlemsstat har i ett register bör vara tillräckligt för att visa att registreringskyldigheten är uppfylld. Det finns därför inte behov av att i lagtexten närmare reglera dessa förhållanden.

5.6.4 Uppgifterna i registret

Förslag: Det ska införas en uttrycklig skyldighet för Bolagsverket att utreda uppgifterna i registret eller i en anmälan när det får kännedom om att uppgifterna kan vara felaktiga och en möjlighet att ta bort en uppgift ur registret eller att inte acceptera en uppgift i en anmälan som uppenbart är felaktig. En sådan skyldighet ska dock inte innebära ett krav på att utreda eller fastställa vilken annan person som kan anses vara verklig huvudman i den juridiska personen. Ett beslut om att ta bort eller att inte acceptera en uppgift ska vara möjlig att överklaga.

Bedömning: Kravet i ändringsdirektivet om att ett särskilt omnämnande ska tas med i det centrala registret under den tid som det verkliga huvudmannaskapet utreds är redan uppfyllt genom den

nuvarande regleringen. Det bör därför inte vidtas några särskilda åtgärder för att genomföra direktivet i sådan del.

Ändringsdirektivet

I artiklarna 30.4 och 31.5 i fjärde penningtvättsdirektivet har tillägg gjorts till att medlemsstaterna ska kräva att de uppgifter som återfinns i det centrala registret är adekvata, korrekta och aktuella som innebär att medlemsstaterna dessutom ska införa mekanismer för detta. Sådana mekanismer ska innehålla krav på att ansvariga enheter och, om så är lämpligt och i den mån som detta krav inte i onödan inkräktar på de behöriga myndigheternas funktioner, behöriga myndigheter, ska rapportera eventuella avvikelser som de hittar mellan de uppgifter om verkligt huvudmannaskap som finns tillgängliga i de centrala registren och de uppgifter om verkligt huvudmannaskap som är tillgängliga för dem. I fall av rapporterade avvikelser ska medlemsstaterna se till att lämpliga åtgärder vidtas för att avhjälpa dessa avvikelser med nödvändig skyndsamhet och, om så är lämpligt, att ett särskilt omnämnande tas med det i centrala registret under tiden.

Gällande rätt

Av 2 kap. 3 § registerlagen i kombination med 1 § samma kapitel framgår att de uppgifter om verklig huvudman som ska anmälas till det centrala registret ska hållas aktuella och kontrolleras i den utsträckning det behövs. När ett förhållande ändras ska förändringen enligt 3 § tredje stycket utan dröjsmål anmälas för registrering.

Enligt 3 kap. 2 § får Bolagsverket, om den som har gjort en anmälan om registrering inte följer de krav som gäller för en anmälan, förelägga den juridiska personen att yttra sig i frågan eller rätta till bristen inom en viss tid. Om den som har gjort anmälan inte följer ett sådant föreläggande får registrering vägras. Bolagsverket får vidare enligt 3 kap. 3 § förelägga en juridisk person, som inte i tid har anmält uppgifter för registrering i registret över verkliga huvudmän eller om registrering vägrats, att lämna in en anmälan inom viss tid. Om det kan antas att uppgifter i registret över verkliga huvudmän är felaktiga får Bolagsverket enligt 4 § förelägga den juridiska personen att rätta uppgifterna eller visa att de är korrekta. Det samma gäller om uppgifterna i en anmälan om registrering kan antas vara felaktiga. Om en juridisk person inte följer något av dessa förelägganden får Bolagsverket vid vite förelägga den juridiska personen eller den verkställande direktören, en styrelseledamot eller en annan motsvarande befattningshavare att inom en viss tid göra en anmälan eller ge in uppgifter som den juridiska personen är skyldig att lämna enligt lagen. Enligt 5 § ska vidare de verksamhetsutövare och myndigheter som använder registret anmäla till Bolagsverket om det finns anledning att misstänka att uppgifterna i registret är felaktiga. Brottsbekämpande myndigheter som använder registret ska också göra en sådan anmälan när det kan ske med hänsyn till utredning av brott. En anmälan ska också göras om en registreringsskyldig juridisk person inte har gjort en anmälan i tid.

I 5 kap. registerförordningen finns vidare kompletterande bestämmelser om bl.a. de underrättelser som ska göras i samband med en registrering. Av 1 § i detta kapitel framgår att Bolagsverket ska underrätta den juridiska personen eller den fysiska person som är förvaltare av trusten eller den liknande juridiska konstruktionen om att en registrering har skett i registret. Bolagsverket ska vidare enligt 2 § underrätta den som registreras som verklig huvudman, styrelseledamot eller motsvarande befattningshavare eller firmatecknare om åtgärden. Även när Bolagsverket tar bort en sådan registrering från registret, ska den som berörs av åtgärden underrättas. Enligt 3 § ska en underrättelse enligt 2 § omedelbart efter registreringen eller borttagandet av registreringen skickas till den som berörs av åtgärden på folkbokföringsadressen eller, om en sådan adressuppgift saknas, till den adressuppgift som har uppgetts i ärendet. En sådan underrättelse behöver emellertid inte skickas om det är uppenbart att en sådan inte fyller något syfte. Om det kan antas att en uppgift i registret är felaktig, ska det enligt 3 kap. 10 § registerförordningen framgå av registret.

Enligt 3 kap. 8 § registerförordningen ska en personuppgift i registret rättas om den innehåller någon uppenbar oriktighet till följd av att den som vidtagit registreringsåtgärden eller någon annan har gjort sig skyldig till skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende eller till följd av något tekniskt fel. Den vars rätt berörs ska ges möjlighet att yttra sig, om inte rättelsen är till förmån för denne eller yttrande annars är uppenbart obehövligt. I 37 § förvaltningslagen (2018:900), förkortad FL, anges vidare att en myndighet får ändra ett beslut som den har meddelat som första instans om den anser att beslutet är felaktigt på grund av att det har tillkommit nya omständigheter eller av någon annan anledning. Ett beslut som till sin karaktär är gynnande för någon enskild part får dock ändras till den enskildes nackdel bara om det framgår av beslutet eller de föreskrifter som det har grundats på att beslutet under vissa förutsättningar får återkallas, tvingande säkerhetsskäl kräver att beslutet ändras omedelbart, eller felaktigheten beror på att parten har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter. En myndighet ska vidare ändra ett beslut som den har meddelat som första instans om den anser att beslutet är uppenbart felaktigt i något väsentligt hänseende på grund av att det har tillkommit nya omständigheter eller av någon annan anledning, och beslutet kan ändras snabbt och enkelt och utan att det blir till nackdel för någon enskild part.

Överväganden och förslag

I 2 kap. 3 § och 3 kap. 2–6 §§ registerlagen tillsammans med regleringen i registerförordningen finns bestämmelser för att säkerställa att uppgifterna i det centrala registret är adekvata, korrekta och aktuella. Det krav på att det ska finnas en skyldighet för verksamhetsutövare och behöriga myndigheter att rapportera eventuella avvikelser mellan den information om verkligt huvudmannaskap som finns i de centrala registren och den information om verkligt huvudmannaskap som de har tillgång till, som tillkommer genom ändringsdirektivet, är redan uppfyllt genom 3 kap. 5 § registerlagen. Mot bakgrund av att ändringsdirektivet anger att skyldigheten för behöriga myndigheter endast gäller om så är lämpligt och i den

mån som detta krav inte i onödan inkräktar på de behöriga myndigheternas funktioner är det förhållandet att skyldigheten för brottsbekämpande myndigheter som använder registret att göra anmälan inträder först när det kan ske med hänsyn till utredningen av brott förenligt med kraven i direktivet.

Enligt ändringsdirektivet ska medlemsstaterna vidare se till att lämpliga åtgärder vidtas för att avhjälpa avvikelser med nödvändig skyndsamhet. Detta torde innebära att Bolagsverket ska ha vissa möjligheter att rätta uppgifter som bedöms vara felaktiga. Genom 3 kap. 4 § registerlagen ges Bolagsverket visserligen redan möjlighet att förelägga den juridiska personen att rätta uppgifter eller visa att de är korrekta om det kan antas att uppgifter i registret eller i en anmälan är felaktiga. Om ett sådant föreläggande inte följs får Bolagsverket vidare enligt 6 § vid vite förelägga den juridiska personen eller den verkställande direktören, en styrelseledamot eller en annan motsvarande befattningshavare att inom en viss tid göra en anmälan eller ge in uppgifter som den juridiska personen är skyldig att lämna. Det kan emellertid inte uteslutas att det kan komma att uppstå situationer när Bolagsverket är övertygat om att uppgifterna i registret är felaktiga, samtidigt som den juridiska personen gör gällande att de är korrekta. I betänkandet av 2015 års penningtvätsutredning övervägdes det om Bolagsverket i ett sådant fall ska ha möjlighet att i registret föra in de uppgifter som verket anser är riktiga. Det konstaterades dock att sådana sakprövningar av innehållet i en anmälan inte åligger Bolagsverket enligt några bestämmelser i de andra lagar som reglerar verkets registerföring och att Bolagsverket därmed inte har några organisatoriska funktioner som i dagsläget fullgör sådana uppgifter. Därtill poängterade utredningen att anmälan ska lämnas på heder och samvete, vilket betyder att den som i anmälan uppsåtligen anger oriktiga uppgifter gör sig skyldig till brottet osann försäkran enligt 15 kap. 10 § brottsbalken (SOU 2016:8 s. 584). I propositionen uttalades därefter följande (prop. 2016/17:173 s. 478).

”Enligt regeringens bedömning bör uppenbart oriktiga anmälningar i första hand polisanmälas av Bolagsverket. Det framstår som mest ändamålsenligt att det är Polismyndigheten, och inte Bolagsverket, som ska utreda och klarlägga om en uppsåtligt felaktig anmälan gjorts, eftersom det kan röra sig om ett brott som faller under allmänt åtal. I den mån en polisutredning visar att uppgifterna är felaktiga kan Bolagsverket rätta uppgiften med stöd av allmänna förvaltningsrättsliga principer. Rättelse bör även kunna ske med stöd av personuppgiftslagen om den registrerade uppgiften felaktigt pekar ut en viss fysisk person som verklig huvudman. En sådan rättelse bör, som Skatteverket efterfrågar, kunna ske även om en polisanmälan inte har gjorts.”

Polismyndighetens möjlighet att utreda det faktiska huvudmannaskapet torde emellertid vara begränsad till den del en brottslig handling kan ha begåtts. Den omständigheten att Polismyndigheten inte finner att det finns tillräckligt stöd för att ett brott har begåtts i samband med en anmälan om uppgifter till registret över verkliga huvudmän innebär inte i sig att Bolagsverket med fog kan vara övertygat om att personen som anges i registret inte är verklig huvudman i den aktuella juridiska

personen. Det förhållandet att det i 3 kap. 8 § registerförordningen regleras när en personuppgift i registret ska rättas innebär vidare att bestämmelsen om rättelse i dataskyddsförordningen inte är tillämplig. Möjligheterna att rätta en uppgift med stöd av registerförordningen torde dock vara begränsad om den angetts i anmälan och den juridiska personen som anmält uppgiften står fast vid den.

I 37 och 38 §§ FL regleras under vilka förutsättningar som en myndighet har befogenhet respektive skyldighet att ändra ett beslut som myndigheten själv har fattat. Dessa bestämmelser torde visserligen innebära vissa möjligheter för Bolagsverket att ändra en uppgift om verklig huvudman i registret som Bolagsverket bedömer är felaktig. Utgångspunkten bör dock, i likhet med vad som uttrycks i samband med genomförandet av fjärde penningtvättsdirektivet, vara att Bolagsverket inte ska sakpröva innehållet i en anmälan utan att den juridiska personen i första hand ska förklara eventuella oklarheter ifråga om verklig huvudman och själv rätta en felaktig uppgift. Först om den juridiska personen inte presenterar någon sådan förklaring eller den förklaring som presenteras inte ger tillräckligt stöd för att den person som anmäls är verklig huvudman bör Bolagsverket ha möjlighet att ta bort den registrerade personen som verklig huvudman i registret om detta inte självant gjorts av den juridiska personen. För att uppfylla ändringsdirektivets krav på att medlemsstaterna ska se till att lämpliga åtgärder vidtas för att avhjälpa dessa avvikelser med nödvändig skyndsamhet bör Bolagsverket ges en tydlig skyldighet enligt registerlagen att utreda och vidta åtgärder när det, trots att den juridiska personen förelagts att visa att uppgifterna är korrekta eller självant rätta dem, är uppenbart att registrerad uppgift är felaktig. Det bör även vara tydligt vilka möjligheter det finns att överklaga en eventuell rättelse av Bolagsverket.

Det bör därför i 3 kap. föras in en bestämmelse som dels ger Bolagsverket en uttrycklig skyldighet att utreda uppgifterna i registret eller i en anmälan när det får kännedom om att uppgifterna kan vara felaktiga, dels en möjlighet att rätta en uppgift om verklig huvudman som efter utredning uppenbart är felaktig eller besluta att sådan uppgift inte ska antecknas i registret om uppgiften finns i en anmälan om verklig huvudman men ännu inte hunnit registreras i registret. Bolagsverkets utredningsskyldighet i detta avseende bör i huvudsak ta sikte på uppgiften om den person som anmäls som verklig huvudman är riktig eller inte. Denna utredningsskyldighet bör framgå av lagen där det också bör klargöras att Bolagsverkets utredning av huvudmannskapet ska hanteras skyndsamt. Det finns inom ramen för denna skyldighet inte något krav på att utreda eller fastställa vilken annan person som kan anses vara verklig huvudman i den juridiska personen. Mot bakgrund av Bolagsverkets begränsade möjligheter att utreda sådana förhållanden är det inte lämpligt att utredningsskyldigheten ska omfatta även omständigheter som faller utanför att kontrollera att den registrerade uppgiften är korrekt. Det förhållandet att en annan person kan pekats ut som verklig huvudman kan dock i sig tala för att den registrerade uppgiften är felaktig.

Möjligheten för Bolagsverket att ta bort en person som verklig huvudman i registret bör inte medföra en möjlighet för Bolagsverket att också registrera någon annan person som verklig huvudman även om Bolags-

verkets utredning klart pekar ut en annan person som verklig huvudman. Skyldigheten att ersätta den borttagna uppgiften i registret med en ny uppgift om verklig huvudman bör, i likhet med vad som gäller i dag, falla på den juridiska personen. Om Bolagsverket tagit bort en person som verklig huvudman har verket därmed att förelägga den juridiska personen att lämna in en ny anmälan om verklig huvudman. Eftersom uppgifterna i registret över verkliga huvudmän kan användas av en verksamhetsutövare som vill kontrollera uppgifter om verkligt huvudmannaskap i samband med att en affärsförbindelse ingås ligger det i den juridiska personens intresse att göra en ny anmälan om huvudmannaskapet. Om den juridiska personen står fast vid att den anmälda personen är verklig huvudman bör det emellertid finnas en möjlighet att överpröva Bolagsverkets beslut. En uttrycklig bestämmelse om överklagande bör därför också införas i registerlagen.

I fråga om vem som får överklaga gäller 42 § FL där det anges att ett beslut får överklagas av den som beslutet angår, om det har gått honom eller henne emot. Eftersom det är den juridiska personen som har att anmäla uppgifter om verkligt huvudmannaskap och vars uppgifter Bolagsverket kan välja att bortse från torde den juridiska personen som regel ha möjlighet att överklaga aktuella beslut. Som utgångspunkt omfattas emellertid inte den som anmälts som verklig huvudman av beslutet på ett sådant sätt att rätt till att överklaga enligt bestämmelsen ges. Det kan emellertid inte uteslutas att ett beslut skulle kunna angå en sådan person eller annan på ett sätt som medför att denne har rätt att överklaga beslutet enligt 42 § FL. En prövning av talerätten får därmed överlämnas till rättstillämpningen att göra från fall till fall. Genom kompletterande bestämmelser om en uttrycklig skyldighet för Bolagsverket att, på förekommen anledning utreda uppgifterna i registret eller i en anmälan, en möjlighet att rätta en uppgift om verklig huvudman som uppenbart är felaktig och en möjlighet att överklaga en rättelse ges Bolagsverket tillräckliga befogenheter för att uppfylla ändringsdirektivets krav om att lämpliga åtgärder ska vidtas med för att avhjälpa dessa avvikelser.

Som framgår ovan anges det redan i 3 kap. 10 § registerförordningen att det av registret ska framgå om det kan antas att en uppgift i registret är felaktig. Kravet i ändringsdirektivet om att ett särskilt omnämnande ska tas med i det centrala registret under den tid som det verkliga huvudmannaskapet utreds är därmed uppfyllt genom den nuvarande regleringen.

5.6.5 Tillgången till uppgifterna i registret

Förslag: Det ska införas en bestämmelse i OSL som innebär att uppgifter i registret över verkliga huvudmän om namn eller personnummer eller motsvarande identitetsbeteckning omfattas av sekretess om det av särskild anledning kan antas att den enskilde kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men om uppgiften röjs. Sekretessen ska dock inte hindra att uppgift om en enskild lämnas till Polismyndigheten, förundersökningsledaren i brottmål eller myndighet som utövar tillsyn till följd av lagen (2017:630) om åtgär-

der mot penningtvätt och finansiering av terrorism, om den mottagande myndigheten behöver uppgiften i sin brottsbekämpande verksamhet eller tillsynsverksamhet i fråga om penningtvätt och finansiering av terrorism.

Bedömning: De grundläggande kraven i fråga om vilka uppgifter som ska ingå i och vilka som ska ges tillgång till registret samt möjligheten för registreringsmyndigheten att ta ut en avgift för att lämna ut uppgifter ur registret bedöms redan vara uppfyllda genom aktuell reglering. Det bör därför inte vidtas några särskilda åtgärder för att genomföra direktivet i sådan del.

Ändringsdirektivet

I fråga om tillgången till uppgifterna i registret har vissa tidigare bestämmelser i fjärde penningtvättsdirektivet ändrats eller flyttats i viss utsträckning samtidigt som flera nya bestämmelser har tillkommit. I fråga om juridiska personer anges i artikel 30.5 att medlemsstaterna ska se till att uppgifterna om verkligt huvudmannaskap är tillgängliga för allmänheten i stället för, som tidigare angetts, varje person eller organisation som kan styrka ett berättigat intresse. En sådan person ska åtminstone få tillgång till den verkliga huvudmannens namn, födelsemånad och födelseår, bosättningsland och medborgarskap, samt arten och omfattning av det förmånsintresse som innehas av den verkliga huvudmannen, vilket motsvarar den information som tidigare medgetts enligt fjärde penningtvättsdirektivet för personer och organisationer som kunnat styrka ett berättigat intresse. Medlemsstaterna får vidare, enligt villkor som ska fastställas i nationell rätt, ge tillgång till ytterligare information som gör det möjligt att identifiera den verkliga huvudmannen. Denna ytterligare information ska inkludera åtminstone födelsedatum eller kontaktuppgifter, i enlighet med regler för skydd av personuppgifter. Ett tillägg i artikel 30.6 har vidare gjorts om att även finansunderrättelseenheter uttryckligen ska ges snabb och obegränsad åtkomst till uppgifterna i registret och att åtkomst för dessa och behöriga myndigheter ska ges till alla uppgifter som finns i det centrala registret.

Vilka som ska ges tillgång till uppgifter om verkliga huvudmän avseende trustar och liknande juridiska konstruktioner anges i artikel 31.4. Utöver behöriga myndigheter, finansunderrättelseenheter och verksamhetsutövare som redan tidigare gavs tillgång till uppgifterna ska även varje fysisk eller juridisk person som kan styrka ett berättigat intresse ges sådan tillgång. Tillägg har även gjorts om att tillgång ska ges till varje fysisk eller juridisk person som har ingivit en skriftlig begäran avseende en trust eller en liknande juridisk konstruktion som innehar eller äger en kontrollpost i något annat företag eller någon annan juridisk enhet än de som avses i artikel 30.1, genom direkt eller indirekt ägande, inbegripet genom innehavarkarter eller genom kontroll på annat sätt. Dessa ska ges tillgång till den verkliga huvudmannens namn, födelsemånad och födelseår, bosättningsland och medborgarskap, samt arten och omfattningen av det förmånsintresse som innehas. Medlemsstaterna får vidare, enligt villkor som ska fastställas i nationell rätt, föreskriva tillgång till ytterligare uppgifter som gör det möjligt att identifiera den verkliga huvudmannen. Sådana ytterligare uppgifter ska inkludera

åtminstone födelsedatum eller kontaktuppgifter, i enlighet med regler för skydd av personuppgifter. Medlemsstaterna får också medge bredare tillgång till de uppgifter som finns i registret i enlighet med sin nationella rätt.

Genom tillägg i artiklarna 30.6 och 31.4 förtydligas vilka myndigheter som är sådana behöriga myndigheter som ska ges tillgång till det centrala registret. I artiklarna 30.5a och 31.4a anges att medlemsstaterna får välja att informationen i registret görs tillgänglig på villkor att det görs en registrering online och erläggs en avgift som inte får överstiga de administrativa kostnaderna för att göra uppgifterna tillgängliga, inklusive kostnader för underhåll och utveckling av registret. Ett tillägg har även gjorts i artiklarna 30.7 och 31.7 om att behöriga myndigheter och finansunderrättelseenheter *utan kostnad* ska tillhandahålla uppgifterna i registret till motsvarande myndigheter i andra medlemsstater.

En nyhet genom ändringsdirektivet är att medlemsstaterna även i fråga om trustar och liknande juridiska konstruktioner genom artikel 31.7a i vissa fall, under exceptionella omständigheter som ska fastställas i nationell rätt, ges möjlighet att föreskriva undantag från tillgången till uppgifter om verkligt huvudmannskap med hänsyn till att den verkliga huvudmannen skulle utsättas för vissa risker eller den verkliga huvudmannen är minderårig eller på annat sätt saknar rättshandlingsförmåga. Ett sådant undantag får dock inte begränsa de behöriga myndigheternas eller finansunderrättelseenheternas tillgång till uppgifterna.

Gällande rätt

Tillgången till det centrala registret över verkliga huvudmän för olika intressenter regleras genom föreskrifter i 3 kap. registerförordningen. I 3 § i detta kapitel föreskrivs att registret ska ge offentlighet åt den information som ingår i registret. I fråga om personuppgifter ska registret ha till ändamål att tillhandahålla uppgifter för verksamhet som myndigheter bedriver, åtgärder för kundkännedom enligt PTL, enskild verksamhet när informationen utgör underlag för prövningar och beslut, och information till allmänheten om verkliga huvudmän som har införts i registret. Bolagsverket får för dessa ändamål enligt 5 § medge direktåtkomst till registret. Myndigheter som medges direktåtkomst till registret ska utan dröjsmål på begäran tillhandahålla behöriga myndigheter och finansunderrättelseenheter inom EES uppgifter ur registret. Enligt 4 kap. 3 § registerförordningen fastställer Bolagsverket avgift för prövning av begäran om utlämnande av uppgifter i registret och om verksamhetsutövares direktåtkomst till registret. Avgiften får inte överstiga Bolagsverkets kostnader för åtgärden.

Överväganden och förslag

Vilka uppgifter som ska ingå i registret och vilka som ska ges tillgång

Gällande svensk nationell rätt ger samtliga myndigheter och allmänheten tillgång till uppgifter i registret över verkliga huvudmän oavsett om uppgifterna rör juridiska personer, trustar eller trustliknande juridiska konstruktioner. Det finns inte några bestämmelser som begränsar vilka uppgifter som tillgång ges till. I praktiken ges för närvarande både

allmänhet och myndigheter tillgång till uppgifterna genom en onlinefunktion på Bolagsverkets webbplats. Genom tillgången är det möjligt att söka uppgifter genom att ange organisationsnummer, personnummer eller namnet på den för vilken man vill ha uppgifter om. Uppgifterna lämnas efter sökning ut tämligen omgående. Detta innebär att finansunderrättelseenheterna redan ges en snabb tillgång till uppgifterna. De grundläggande kraven i artiklarna 30.5, 30.6 och 31.4 om vilka uppgifter som ska vara tillgängliga i registret och vilka som ska ges tillgång till dem är därmed redan uppfyllda.

Möjligheten att ta ut en avgift för tillgången till uppgifterna i registret

Även om uppgifter för närvarande lämnas ut kostnadsfritt har Bolagsverket enligt 4 kap. 3 § registerförordningen möjlighet att fastställa en avgift för att lämna ut uppgifter ur registret. En sådan avgift får inte överstiga Bolagsverkets kostnader för åtgärden, vilket är förenligt med kraven i ändringsdirektivet. Genom ändringsdirektivet tydliggörs emellertid att avgiften får inkludera kostnader för underhåll och utveckling av registret. Det är inte självklart om avsikten varit att sådana kostnader ska inkluderas i den avgift som följer av 4 kap. 3 § eller om det finns behov av en sådan tillämpning. Närmare överväganden om det finns behov av justering i denna del bör göras inom ramen för förordningsarbetet. Möjligheten att ta ut en avgift gäller vid prövning av begäran om utlämnande av uppgifter i registret, dvs. när uppgifterna begärs från Bolagsverket, och medger inte möjlighet för en behörig myndighet eller finansunderrättelseenheten att ta ut en avgift från en utländsk behörig myndighet eller finansunderrättelseenhet i samband med att uppgifter överlämnas. Det krävs därför inte några ytterligare genomförandeåtgärder på grund av ändringsdirektivets krav på att informationen ska lämnas utan kostnad till behöriga myndigheter och finansunderrättelseenheter i andra medlemsstater

Möjligheten att göra undantag från tillgången till uppgifterna i registret

Medlemsstaterna gavs redan genom den tidigare lydelsen av artikel 30.9 möjlighet att i fråga om uppgifter om juridiska personer föreskriva undantag från tillgången till uppgifter om verkligt huvudmannaskap om den verkliga huvudmannen är minderårig eller på annat sätt saknar rättslig handlingsförmåga eller en sådan tillgång skulle innebära att den verkliga huvudmannen skulle utsättas för risker i form av bedrägeri, kidnappning, utpressning, våld eller hotelser. Denna bestämmelse har genom ändringsdirektivet i viss mån modifierats och även införts i artikel 31.7a för trustar och liknande juridiska konstruktioner.

I samband med att fjärde penningtvättsdirektivet genomfördes i svensk nationell rätt infördes inte några möjligheter att i de angivna fallen göra undantag från kravet på att verklig huvudman ska registreras. Det har dock kommit signaler om att det finns rädsla för att anmäla verkligt huvudmannaskap för personer som har skyddade personuppgifter, eftersom uppgifter om den juridiska personen skulle kunna användas för att kontakta och i värsta fall lokalisera den som har skyddade personuppgifter. Även om uppgifter som typiskt sett anses vara kontaktuppgifter inte ska anmälas till registret skulle själva uppgiften om att den

fysiska personen med skyddade personuppgifter har koppling till en viss juridisk person kunna vara tillräcklig för att avslöja uppgifter som de skyddade personuppgifterna avser att skydda.

Sekreteressen i 21 kap. 3 § OSL till skydd för uppgift om en enskilds bostadsadress eller annan jämförbar uppgift som kan lämna upplysning om var den enskilde bor stadigvarande eller tillfälligt, den enskildes telefonnummer, e-postadress eller annan jämförbar uppgift som kan användas för att komma i kontakt med denne gäller uttryckligen inte för uppgift i aktiebolagsregistret eller handelsregistret eller, i den utsträckning regeringen meddelar föreskrifter om det, i annat liknande register trots att det kan antas att den enskilde kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men om uppgiften röjs. Detta innebär att uppgifter i bolagsregister om den som har en sådan funktion i ett bolag som ska registreras i något av bolagsregistren inte kan skyddas av sekretess. Det kan hävdas att det redan därav är rimligt att inte heller personer som har registrerats som verkliga huvudmän i registret över verkliga huvudmän ska kunna skyddas av sekretess. Det är dock möjligt att undvika att registreras i offentliga bolagsregister, genom att inte ha de funktioner i bolaget som ska anges där, och ändå ha ett engagemang i bolaget som verklig huvudman.

Även om registret över verkliga huvudmän har ett allmänt angeläget skyddsvärt intresse kan det ifrågasättas om det är rimligt att en person med skyddade personuppgifter inte, utan risk för att omständigheter som de skyddade personuppgifterna avser att värna om avslöjas, ska kunna driva eller äga en verksamhet på ett sådant sätt att denne är att betrakta som verklig huvudman enligt registerlagen. En sådan situation riskerar att stå i strid med näringsfriheten och äganderätten enligt RF. Det bör därför, i enlighet med möjligheten i artiklarna 30.9 och 31.7a, föras in bestämmelse i OSL som motsvarar det skydd som ges enligt 21 kap. 3 § OSL, dvs. innebär att uppgifter i registret över verkliga huvudmän om namn eller personnummer eller motsvarande identitetsbeteckning omfattas av sekretess om det av särskild anledning kan antas att den enskilde kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Skäl för att sekretessbelägga uppgifter med stöd av bestämmelsen bör i regel endast finnas när den verkliga huvudmannen har skyddade personuppgifter. Det kan dock inte uteslutas att Bolagsverket kan bedöma att förutsättningarna för att sekretessbelägga uppgifterna är uppfyllda även i andra fall. En sådan ingående prövning görs av Bolagsverket med beaktande av den konkreta risk som finns i den aktuella situationen. Som framgår av ändringsdirektivet ska undantag endast beviljas när det finns omständigheterna är av exceptionell karaktär. Det förhållandet att den verkliga huvudmannen har skyddade personuppgifter innebär därmed endast en indikation på att det *kan* finnas skäl för sekretess av uppgifter i registret och kan inte i sig utgöra grund för sekretess. Enligt ändringsdirektivet ska Bolagsverket årligen publicera statistik över antalet beviljade undantag och angivna skäl och rapportera in uppgifterna till EU-kommissionen. Närmare reglering av detta i lag behövs inte.

Till skillnad från bestämmelsen i 21 kap. 3 § OSL kommer den aktuella sekretessen att skydda uppgifter kopplade till den verkliga huvudmannen och inte uppgifter om den juridiska personen, trusten eller

trustliknande juridiska konstruktionen som den enskilde är verklig huvudman i. Samtidigt innebär regleringen att det fortfarande finns möjlighet att få uppgift en persons födelsedatum. Detta innebär att den som vill kontrollera uppgifter som en verksamhetsutövare lämnat om dess verkliga huvudmän ändå kan göra så på ett tillförlitligt sätt. Sekretessen bör inte gälla i förhållande till myndigheter som behöver uppgifterna i sitt arbete för att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism. En kompletterande sekretessbrytande bestämmelse med detta syfte bör därför också införas.

Även om en uppgift om namn och personnummer kan sekretessbeläggas kommer uppgifterna vara en del av registret. Bolagsverket är också skyldigt att spara dessa (se 2 kap. 5 § och 5 kap. 4 § registerförordningen). Uppgifterna kan alltså begäras ut av den som önskar ta del av uppgifterna. En vägran att lämna ut en sådan handling får överklagas enligt 6 kap. 7 § OSL. Kraven i artiklarna 30.9 och 31.7a i fjärde penningtvättsdirektivet genom ändringsdirektivet, om rätten till en administrativ omprövning av ett beslut om att göra undantag från skyldigheten att ge tillgång till de uppgifter som ska finnas i registret, kan därmed uppfyllas genom befintliga överklagademöjligheter.

5.6.6 Åtgärder och sanktioner vid överträdelser

Bedömning: Ändringsdirektivets krav på att överträdelser av regelverket för verkliga huvudmän ska omfattas av effektiva, proportionella och avskräckande åtgärder eller sanktioner bedöms redan vara uppfylla genom nuvarande reglering i registerlagen. Det bör därför inte vidtas några särskilda åtgärder för att genomföra direktivet i sådan del.

Ändringsdirektivet

Genom ett tillägg som gjorts genom ändringsdirektivet i artiklarna 30.1 och 31.1 i fjärde penningtvättsdirektivet ska medlemsstaterna se till att överträdelser av denna artikel omfattas av effektiva, proportionella och avskräckande åtgärder eller sanktioner.

Gällande rätt

I fråga om åtgärder vid överträdelser av bestämmelserna i fråga om verkliga huvudmän finns det i 3 kap. 2–4 §§ registerlagen bestämmelser om att vissa personer kan föreläggas att uppfylla vissa krav i fråga om registret över verkliga huvudmän. Även beträffande en juridisk person som inte lämnar ut dokumentation till en myndighet enligt kraven i 2 kap. 2 § kan ett föreläggande utfärdas. Sådana förelägganden kan enligt 3 kap. 6 och 7 §§ även kombineras med vite. Vad som sägs om en juridisk person i 3 kap. 2–4 och 6 och 7 §§ gäller också enligt 9 § för en fysisk person som är förvaltare av en trust eller liknande juridisk konstruktion. Enligt 8 § samma kapitel prövas sådana frågor om utdömmande av vite av Bolagsverket. Bolagsverkets beslut om vitesföreläggande och om utdömmande av vite får enligt 10 § överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Överväganden och förslag

Det finns redan en möjlighet för Bolagsverket att enligt registerlagen vid vite förelägga en juridisk person, en fysisk person som är förvaltare av en trust eller liknande juridisk konstruktion, en verkställande direktör, en styrelseledamot eller en annan motsvarande befattningshavare att göra en anmälan enligt lagen, att till Bolagsverket ge in de uppgifter som den juridiska personen är skyldig att lämna enligt lagen och att lämna ut sådan dokumentation som den juridiska personen är skyldig att lämna ut enligt lagen. I samband med genomförandet av fjärde penningtvättsdirektivet har det uttalats att Bolagsverket bör ha möjlighet att besluta om viten för att kunna förena förelägganden med kännbara och proportionerliga påföljder. Det bedömdes då inte finnas något behov av att Bolagsverket vid sidan av vitesförelägganden ska ha möjlighet att besluta om sanktionsavgifter (prop. 2016/17:173 s. 479).

Syftet med det tillkommande kravet på att överträdelser av denna artikel omfattas av effektiva, proportionella och avskräckande åtgärder eller sanktioner torde i huvudsak vara att säkerställa möjligheterna att vidta åtgärder för att förmå de som omfattas av kraven ifråga om verkliga huvudmän att efterleva de krav som ställs. Som framgår av 3 § viteslagen ska det belopp som ska fastställas vara sådant att det, med hänsyn till vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och till omständigheterna i övrigt kan antas förmå honom att följa det föreläggande som är förenat med viten. En ordning där föreläggande vid vite kan riktas mot den som inte uppfyller sina skyldigheter enligt registerlagen bedöms därför tillräcklig för att uppfylla ändringsdirektivets tillkommande krav i denna del.

5.7 Finansunderrättelseenheten får bättre verktyg

Bedömning: Det finns redan nationell reglering som motsvarar de tillkommande kraven genom ändringsdirektivet i fråga om Finanspolisens frågerätt och möjligheter att använda uppgifter som därefter ges samt tillgång till information som gör det möjligt att med nödvändig skyndsamhet identifiera alla fysiska eller juridiska personer som äger fast egendom. Det bör därför inte vidtas några särskilda åtgärder för att genomföra direktivet i sådan del.

5.7.1 Ändringsdirektivet

Vid sidan av kravet på att inrätta en mekanism med uppgifter om bank- och betalkonton införs genom ändringsdirektivet vissa förbättringar för finansunderrättelseenheterna när det gäller att utföra utredningar i fråga om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Genom ett tillägg i artikel 32.9 ska t.ex. varje finansunderrättelseenhet utan att det påverkar artikel 34.2, inom ramen för sina uppgifter, från varje ansvarig enhet kunna begära, inhämta och använda information för det ändamål som särskilt anges även om ingen rapport först lämnats in enligt artikel 33.1 a eller 34.1. Kopplat till detta har det i fråga om verksamhetsut-

övarnas skyldighet att samarbeta i artikel 33 gjorts några mindre justeringar som innebär att nödvändig information inte längre ska kunna ges indirekt och att kravet på att informationen ska ges i enlighet med de förfaranden som inrättats genom tillämplig rätt tagits bort.

Genom en ny artikel, artikel 32b, ska medlemsstaterna vidare ge finansunderrättelseenheter och behöriga myndigheter tillgång till information som gör det möjligt att med nödvändig skyndsamhet identifiera alla fysiska eller juridiska personer som äger fast egendom, bl.a. genom register eller elektroniska datasöksystem, om sådana register eller system finns tillgängliga.

5.7.2 Gällande rätt

Av 4 kap. 6 § första stycket PTL framgår att en verksamhetsutövare och den som bedriver eller under de senaste fem åren har bedrivit penninginsamling för humanitärt, välgörande, kulturellt eller annat allmännyttigt ändamål på begäran av Polismyndigheten utan dröjsmål ska lämna alla uppgifter som behövs för en utredning om penningtvätt eller finansiering av terrorism. Genom andra stycket klargörs att frågerätten och uppgiftsskyldigheten enligt första stycket även föreligger för andra än den verksamhetsutövare som lämnat en rapport om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism. Enligt 8 § är dock advokater, biträdande jurister på advokatbyrå och andra oberoende jurister, auktoriserade och godkända revisorer samt skatterådgivare inte skyldiga att lämna uppgifter enligt 6 § om vad som anförtrots dem när de försvarar eller företräder en klient i fråga om ett rättsligt förfarande, inklusive rådgivning för att inleda eller undvika ett rättsligt förfarande. Detsamma gäller information som avser en klient och som de har fått del av i samband med att de bedömer klientens rättsliga situation.

I lagen (2000:224) och förordningen (2000:308) om fastighetsregister finns bestämmelser om automatiserad behandling av ett register benämnt fastighetsregistret. Registret ska enligt lagens 2 § ge offentlighet åt den information som ingår i registret (fastighetsanknuten information). Av 2 § förordningen framgår att Lantmäteriet ansvarar för drift och förvaltning av fastighetsregistret. Enligt 3 § i lagen samt 3, 42 och 44 §§ i förordningen ska registret bl.a. innehålla en allmän del med information om fastigheten och en inskrivningsdel där bl.a. uppgifter om förvärvarens person- eller organisationsnummer, om så finns, och namn ska framgå.

5.7.3 Överväganden och förslag

Som framgår ovan har Finanspolisen redan möjlighet att utnyttja sin frågerätt enligt 4 kap. 6 § PTL även om verksamhetsutövaren inte har lämnat in en rapport om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism. Mot bakgrund av att artikel 32.9 genom sin hänvisning till artikel 34.2 tillåter att undantag i frågerätten görs för vissa yrkeskategorier avseende information som lämnats av en klient i vissa specifikt angivna situationer är även undantaget i 8 § förenligt med ändringsdirektivets bestämmelse i denna del. Det finns vidare inte något som begränsar Finanspolisens möjligheter att använda de uppgifter som

Finanspolisen får genom sin frågerätt på så sätt att det kräver särskilt genomförande av artikel 32.9. Justeringarna av 33.1 är inte heller sådana att de medför behov av förändringar i aktuell lagstiftning.

Vad gäller tillgång till uppgifter om fastigheter kan konstateras att det i Sverige finns ett offentligt register med uppgifter om fastigheter. Genom detta kan Finanspolisen redan få snabb tillgång till uppgifter om fastighetsinnehav genom att söka på fastighets- eller personuppgifter. I registret ingår visserligen inte enskilda bostadsrätter eftersom de inte är att betrakta som fastigheter utan endast representerar en andel i en fastighet. I fastighetsregistret finns därför i stället uppgifter om bostadsrättsföreningen som äger fastigheten. Detta innebär att Finanspolisen inte genom registret kan få information om i vilken utsträckning en person som är av intresse äger bostadsrätter, även om sådan information skulle kunna vara av stor vikt för Finanspolisen.

Ändringsdirektivet ställer dock inte uttryckligen något krav på att uppgifter ska finnas om bostadsrättsinnehavare utan anger endast att registret ska kunna identifiera en fysisk eller juridisk person som äger en fastighet. Samtidigt är definitionen av begreppet fastighet inte enhetlig inom EU, vilket innebär att för innehav av en bostadsrätt i vissa länder innebär artikel 32b att landets FIU ska ha uppgifter även om sådant innehav. Det förhållandet att det inte finns något separat register över innehavare av bostadsrätter eller annat sätt för Finanspolisen att på ett enkelt sätt söka uppgifter om innehav i bostadsrätt innebär att det inte heller finns något annat sätt för Finanspolisen att på egen hand enkelt hitta pengar som t.ex. gömms genom investering i en bostadsrätt. Samtidigt är fastighetsmäklare och finansiella institut, som verksamhetsutövare, skyldiga att rapportera om misstankar om penningtvätt. En kund som i samband med ett köp av en fastighet kan göra en större betalning av bostadsrätten utan bostadslån eller som senare gör en större amortering av ett sådant lån utan att på ett trovärdigt sätt kunna redogöra för pengarnas ursprung ska rapporteras till Finanspolisen. Misstankar om penningtvätten ska därför på sådant sätt ändå nå Finanspolisen. Mot denna bakgrund och med beaktande av ändringsdirektivets utformning behövs det därför inte vidtas några särskilda åtgärder för att genomföra ändringsdirektivets krav i artikel 32b.

5.8 Skydd för anställda m.fl.

Förslag: Ett förtydligande ska göras i 2 kap. 15 § PTL om att det skydd som anställda, uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i verksamheten ska ges omfattar åtgärder som kan betraktas som hämnd. Det ska även införas bestämmelser i 6 kap. PTL som innebär att verksamhetsutövare ska vara skyldiga att ha rutiner och vidta de åtgärder i övrigt som behövs för att skydda anställda, uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i verksamheten från hot, hämnd eller fientliga åtgärder till följd av att de gjort en anmälan om misstänkta överträdelser av bestämmelserna i lagen eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen. Ett förbud för verksamhetsutövare att utsätta en anställd, uppdragstagare eller annan som på liknande

grund deltar i verksamheten för repressalier på grund av en sådan anmälan ska också införas.

Det aktuella skyddet ska kompletteras med en möjlighet för anställda, uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i verksamheten hos en verksamhetsutövare att begära skadestånd om denne utsatts för repressalier på grund av att denne har informerat om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism, internt eller till Polismyndigheten eller har gjort en anmälan om misstänkta överträdelser av bestämmelserna i PTL eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen. Ett sådant skadestånd ska kunna omfatta dels ersättning för den förlust som uppkommit, del ersättning för den kränkning som lagbrottet innebär. Om det är skäligt ska dock skadeståndet kunna sättas ned eller helt falla bort. En särskild bevislätnadsregel ska också införas som innebär att om den som anser sig ha blivit utsatt för repressalier visar omständigheter som ger anledning att anta att så är fallet, är det verksamhetsutövaren som ska visa att sådana repressalier inte har vidtagits.

Mål som rör anställd eller den som hos verksamhetsutövaren fullgör praktik eller utför arbete som inhyrd eller inlånad arbetskraft ska handläggas enligt lagen om rättegången i arbetstvister. I sådana mål ska bestämmelserna i lagen om medbestämmande i arbetslivet tillämpas när det gäller den tid inom vilken förhandling ska begäras eller talan väckas. Mål som rör andra personer ska prövas av allmän domstol enligt bestämmelserna i rättegångsbalken om rättegången i tvistemål när förlikning om saken är tillåten. Bestämmelser om sekretess hos domstol i dessa mål ska också införas.

Bedömning: Överväganden i fråga om behovet av att införa reglering avseende rutiner för Sveriges advokatsamfund att uppmuntra rapportering av överträdelse och att ta emot sådana rapporter bör göras inom ramen för förordningsarbetet. Förutsättningar för att hemlighålla anmälares identitet som en del i ett tillsynsärende finns både inom behöriga myndigheter och Sveriges advokatsamfund. Det bör därför inte vidtas några särskilda åtgärder för att genomföra direktivet i sådan del.

5.8.1 Ändringsdirektivet

I artikel 38 finns bestämmelser om skydd för anställda och andra företrädare för ansvariga enheter som rapporterar om *misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism*. Bestämmelser som möjliggör för anställda och personer i jämförbar ställning att rapportera om *potentiella eller faktiska överträdelser av de nationella bestämmelser som direktivet införlivar* finns däremot i artikel 61.

Genom ändringsdirektivet genomförs vissa förändringar i artiklarna. I artikel 38 har ett tillägg gjorts om att skyddet för personer som rapporterat om misstänkt penningtvätt ska vara *juridiskt* och att det även ska omfatta *hämndåtgärder*. Därutöver anges det att medlemsstaterna ska se till att enskilda personer som utsätts för hot, hämnd eller fientliga handlingar eller ogynnsamma eller diskriminerande anställningsåtgärder efter att ha rapporterat misstänkt penningtvätt eller finansiering av

terrorism internt eller till finansunderrättelseenhet har rätt att på ett säkert sätt inkomma med klagomål till respektive behörig myndighet. Utan att det påverkar konfidentialiteten för de uppgifter som finansunderrättelseenheten samlat in, ska medlemsstaterna även se till att sådana enskilda personer har rätt till ett effektivt rättsmedel för att tillvarata sina rättigheter. Motsvarande krav, liksom de som redan gäller enligt artikel 38 i fråga om skyddet för personer som rapporterar om misstänkt penningtvätt, har även förts in i artikel 61.3. Det har dock kommit fram att det finns ett skrivfel i artikeln, som förekommer i både den svenska och övriga språkversioner av direktivet, då avsikten varit att det skyddet enligt artikel 61.3 ska omfatta personer som rapporterat om *potentiella eller faktiska överträdelse av regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism*.

I artikel 61.1, som reglerar de behöriga myndigheternas skyldigheter att etablera effektiva och tillförlitliga mekanismer för att uppmuntra rapportering till de behöriga myndigheterna om potentiella eller faktiska överträdelse av regelverket för penningtvätt och finansiering av terrorism som begås inom den ansvariga enheten, har vidare ett tillägg gjorts om att skyldigheten även avser självreglerande organ. Det anges också att för det ändamålet ska en eller flera säkra kommunikationskanaler för rapporteringen tillhandahållas. Sådana kanaler ska säkerställa att identiteten på de personer som tillhandahåller information endast är känd för de behöriga myndigheterna, och i tillämpliga fall de självreglerande organen.

5.8.2 Gällande rätt

Av 2 kap. 15 § PTL framgår det att en verksamhetsutövare ska ha rutiner och vidta de åtgärder i övrigt som behövs för att skydda anställda, uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i verksamheten från hot eller fientliga handlingar till följd av att de fullgör verksamhetsutövarens skyldigheter enligt lagen samt att en verksamhetsutövare inte får utsätta en anställd, uppdragstagare eller annan som på liknande grund deltar i verksamheten för repressalier på grund av att denne har informerat om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism, internt eller till Polismyndigheten. En verksamhetsutövare ska vidare enligt 6 kap. 4 § PTL tillhandahålla ändamålsenliga rapporteringssystem för anställda och uppdragstagare som vill göra anmälningar om misstänkta överträdelse av bestämmelserna lagen eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

Av 7 § första stycket lagen (1982:80) om anställningsskydd, förkortad LAS, följer att en arbetsgivare inte får säga upp en arbetstagare utan att det finns saklig grund. En arbetstagare får vidare enligt 18 § samma lag endast avskedas om arbetstagaren grovt har åsidosatt sina åligganden mot arbetsgivaren. I 34–37 §§ LAS finns bestämmelser om en arbetstagares möjligheter att få en uppsägning eller avskedande från arbetsgivarens sida ogiltigförklarad och i 38 och 39 §§ finns bestämmelser om skadestånd. Ett visst skydd finns vidare för arbetstagare genom bestämmelser i LAS som begränsar möjligheten att ingå tidsbegränsade anställningar samt regler om turordning vid uppsägning på grund av arbetsbrist och

företrädesrätt till återanställning. Genom Arbetsdomstolens praxis har vidare utvecklats ett utvidgat skydd mot att arbetsgivare vidtar vissa andra ingripande åtgärder mot en arbetstagare utan att det finns godtagbara skäl.

I lagen (2016:749) om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden, här benämnd visseblåsarlagen, finns därutöver ett utökat skydd för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden i arbetsgivarens verksamhet. Med arbetstagare enligt lagen jämföras enligt 2 § den som utför arbete som inhyrd, dvs. den som omfattas av lagen (2012:854) om uthyrning av arbetstagare, om larmet avser förhållanden i inhyrarens verksamhet. Lagen är tillämplig på situationer där arbetstagare larmat om allvarliga missförhållanden. Med allvarliga missförhållanden avses brott med fängelse i straffskalan eller därmed jämförbara missförhållanden. Skyddet är enligt 5 och 6 §§ aktuellt när larmet gjorts internt eller till den egna arbetstagarorganisationen. För att skyddet ska inträda är det tillräckligt att det finns konkreta misstankar om aktuella missförhållanden. Skyddet kan också enligt 7 § inträda när larmet gjorts externt, dvs. när arbetstagaren offentliggör uppgifter eller lämnar uppgifter för offentliggörande eller slår larm genom att vända sig till en myndighet, förutsatt att arbetstagaren har haft för påståendet om allvarliga missförhållanden. Som utgångspunkt ska arbetstagaren dock först ha larmat internt utan att arbetsgivaren vidtagit skäligen åtgärder. En arbetsgivare som utsatt en arbetstagare för repressalier på grund av att arbetstagaren slagit larm om allvarliga missförhållanden i arbetsgivarens verksamhet är enligt 9 § skyldig att betala skadestånd för den förlust som uppkommer och för den kränkning som repressalien innebär.

Andra som utför arbete i en verksamhet utan att vara att betrakta som arbetstagare omfattas som regel inte av den arbetsrättsliga lagstiftningen. För sådana personer finns dock ofta någon form av avtal som reglerar förhållandet till den som arbetet utförs. Ett sådant avtal kan både vara skriftligt och muntligt. Om en verksamhetsutövare förändrar förhållanden som får anses omfattas av avtalet för någon som deltar i verksamheten som uppdragstagare eller på liknande grund kan det finnas möjlighet att utifrån avtalsrättslig grund begära skadestånd. Redan i avtalet kan det också finnas reglering om skadestånd vid avtalsbrott. Ett visst skydd för en person som utan att vara anställd utfört arbete för en verksamhetsutövare kan därmed ges genom avtalet och det avtalsrättsliga regelverket.

Enligt 17 a § PTF ska Fastighetsmäklarinspektionen, Lotteriinspektionen samt länsstyrelserna i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län ska ha effektiva och tillförlitliga rutiner för att uppmuntra rapportering av överträdelse av PTL samt för att ta emot rapporter om sådana överträdelse. Sekretess gäller enligt 30 kap. 23 a § OSL bl.a. i en statlig myndighets verksamhet som består i tillsyn över efterlevnaden av PTL och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen för uppgift i en anmälan eller utsaga om överträdelse av bestämmelse som gäller för den som myndighetens verksamhet avser, om uppgiften kan avslöja anmälarens identitet. Avseende handläggningen av ett tillsynsärende hos Sveriges advokatsamfund får den som har deltagit enligt 8 kap. 6 § tredje

stycket RB inte obehörigen röja vad han eller hon då har fått veta om någons personliga eller ekonomiska förhållanden.

5.8.3 Överväganden och förslag

Skyddets omfattning

De reviderade artiklarna 38 och 61.3 tar sikte på två olika fall där skydd kan ges till enskilda som arbetar hos en verksamhetsutövare. Skyddet i artikel 38 omfattar åtgärder mot enskild till följd av att denne, genom att fullgöra verksamhetsutövarens skyldigheter i fråga om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, har rapporterat om *misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism*. En sådan rapport kan alltså avse misstanke om att en av verksamhetsutövarens kunder tvättar pengar eller finansierar terrorism. En sådan misstanke, som t.ex. kan ha väckts i samband med att den enskilde utfört en riskbedömning av kunden eller genomfört sedvanliga åtgärder för kundkännedom, är verksamhetsutövaren skyldig att rapportera till Polismyndigheten. Artikel 61.3 omfattar i stället skydd för enskild som rapporterat om potentiella eller faktiska *överträdelse av regelverket* för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, dvs. när den enskilde gjort en anmälan om att verksamhetsutövaren kan ha brutit i de skyldigheter som följer av fjärde penningtvättsdirektivet. En sådan anmälan skulle kunna handla om att verksamhetsutövaren agerat i strid med regelverket genom att t.ex. underlåta att genomföra åtgärder för kundkännedom (se prop. 2016/17:173 s. 224). Tidigare lydelse av skyddet enligt artikel 38 regleras i 2 kap. 15 § PTL, medan skyldigheten att ha rapporteringssystem för att göra anmälningar som omfattar verksamhetsutövaren enligt artikel 61.3, regleras i 6 kap. 4 § PTL.

Mot bakgrund av tillägget i artikel 38, om att skyddet ska omfatta hämndåtgärder, bör det även i 2 kap. 15 § PTL uttryckligen anges att skyddet omfattar sådana handlingar. Tillägget torde emellertid inte innebära någon större utvidgning av skyddet i praktiken, utan endast ett förtydligande av omfattningen av det, eftersom redan uttrycket *fientliga handling* torde omfatta även hämndåtgärder.

I fråga om tillägget att skyddet som ges ska vara *juridiskt* kan konstateras att 2 kap. 15 § PTL kräver att verksamhetsutövare ska ha rutiner och vidta åtgärder för att skydda personer som deltar i verksamheten samt förbjuder verksamhetsutövare från att utsätta en anställd, uppdragstagare eller annan som på liknande grund deltar i verksamheten för repressalier på grund av att denne har informerat om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism. Vad gäller de rutiner som en verksamhetsutövare ska ha och de åtgärder som denne ska vidta för att skydda personer som deltar i verksamheten hänvisas det i samband med genomförandet av fjärde penningtvättsdirektivet till regelverket i bl.a. AML som kan ses som en allmän princip för hur långt arbetsgivarens skyldigheter sträcker sig (prop. 2016/17:173 s. 223).

Hot, hämnd och fientliga handlingar kan vidare utgöra brottsliga handlingar enligt brottsbalken, i första hand 4 kap., vilket i sig innebär att lagstiftningen erbjuder ytterligare ett skydd för en person mot sådana handlingar. Det skydd, för den som informerat om misstänkt penningtvätt

och finansiering av terrorism, som redan finns i befintlig lagstiftning får anses innebära ett sådant juridiskt skydd som avses i artikel 38 i ändringsdirektivet. Tillägget om att skyddet ska vara juridiskt kräver därmed inte några särskilda genomförandeåtgärder.

Motsvarande skydd som anges i artikel 38 avseende anställda, uppdragstagare och annan som på liknande grund deltar i verksamheten har också tillkommit i artikel 61.3. Som konstaterats ovan har det kommit fram att det finns ett skrivfel i artikeln, då avsikten varit att det aktuella skyddet ska omfatta personer som rapporterat om *potentiella eller faktiska överträdelse av regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism*. En sådan skrivning överensstämmer bättre med innehållet i artikel 61 i övrigt och i förhållande till artikel 38. Bestämmelsen bör därför införlivas med detta innehåll.

Innehållet i artikel 61.3 överensstämmer i övrigt med artikel 38. En bestämmelse motsvarande den som anges i 2 kap. 15 § PTL bör därför införas också när samma personer anmäler misstankar om att verksamhetsutövaren överträtt regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. En sådan bestämmelse bör införlivas i anslutning till skyldigheten för verksamhetsutövaren att tillhandahålla rapporteringssystem för sådana anmälningar i 6 kap. 4 § PTL. Vad som i samband med genomförandet av fjärde penningtvättsdirektivet uttalats om omfattningen av skyddet, bl.a. den personkrets som ska omfattas av skyddet och vilka åtgärder som skyddet ska omfatta, bör vara aktuellt även i fråga om skyddet när anmälan avser misstankar om att verksamhetsutövaren överträtt regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Samtliga de personer som därmed bör skyddas från aktuella handlingar till följd av att de har informerat om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism bör också kunna använda sig av det rapporteringssystem som finns i första stycket. Ett tillägg om att även "annan som på liknande grund deltar i verksamheten" ska kunna använda rapporteringssystemet bör därför göras vid sidan av anställda och uppdragstagare enligt 6 kap. 4 § första stycket PTL. Möjligheten för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att enligt 8 kap. 1 § 8 PTL meddela föreskrifter om nödvändiga åtgärder och rutiner för att skydda anställda eller andra företrädare enligt 2 kap. 15 § bör även gälla i fråga om 6 kap. 4 a §.

Effektiva rättsliga möjligheter att tillvarata sina rättigheter

Behov av att utöka det nuvarande skyddet

Genom tillägg i både artikel 38 och 61 i fjärde penningtvättsdirektivet krävs det att medlemsstaterna ska se till att enskilda personer som utsätts för hot, hämnd eller fientliga handlingar eller ogynnsamma eller diskriminerande anställningsåtgärder efter att ha rapporterat om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism internt eller till finansunderrättelseenhet har rätt att på ett säkert sätt inkomma med klagomål till respektive behörig myndighet. Utan att det påverkar konfidentialiteten för de uppgifter som finansunderrättelseenheten samlat in, ska medlemsstaterna även se till att sådana enskilda personer har rätt till ett effektivt rättsmedel för att tillvarata sina rättigheter. Även i denna

del har det beträffande artikel 61 uppmärksammats att avsikten inte varit den som kommit till uttryck utan att ge personer som utsatts för aktuella åtgärder efter att ha rapporterat om *potentiella eller faktiska överträdelser av regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism* rättsliga möjligheter att effektivt tillvarata sina. Då en sådan skrivning också bättre överensstämmer med artikel 61 i övrigt bör den införlivas med detta innehåll.

Redan det förhållandet att en verksamhetsutövare brister avseende de skyldigheter som anges i 2 kap. 15 § och 6 kap. 4 § PTL innebär visserligen en möjlighet för tillsynsmyndigheten att ingripa mot verksamhetsutövaren enligt bestämmelserna i 7 kap. PTL och rörelselagarna. Sådana ingripanden kan dock inte anses uppfylla kraven i artiklarna 38 och 61 eftersom det där anges att aktuella personer ska ha rätt till ett effektivt rättsmedel för att tillvarata sina rättigheter. Det måste därför övervägas i vilken utsträckning ytterligare lagstiftningsåtgärder behöver vidtas för att svensk nationell rätt ska uppfylla kraven i aktuella bestämmelser.

Det finns i viss annan EU-lagstiftning på finansmarknadsområdet⁴¹ krav på mekanismer för att skydda personer som har rapporterat om överträdelser som skett på arbetsplatsen. Kraven i dessa rättsakter motsvarar i princip varandra där det i huvudsak anges att anställda ska ges ett lämpligt skydd mot åtminstone repressalier, diskriminering och andra former av orättvis alternativt missgynnande behandling. I samband med genomförande av dessa har det konstaterats att svensk rätt redan innehåller bestämmelser som syftar till att skydda arbetstagare mot repressalier till följd av en anmälan om missförhållanden (prop. 2013/14:228 s. 243 ff., prop. 2015/16:10 s. 216 ff., prop. 2015/16:170 s. 70ff. och prop. 2016/17:22 s. 309). Regleringen i dessa rättsakter skiljer sig emellertid från den som tillkommit genom ändringsdirektivet. Skyddet i ändringsdirektivet omfattar nämligen en större krets personer än enbart de anställda som omfattas av ovan nämnd reglering. Aktuella rättsakter innehåller inte heller uttryckliga krav på civilrättsliga regler som ger möjlighet för den som utsatts för repressalier att tillvarata sina rättigheter på det sätt som krävs till följd av ändringsdirektivet.

Det finns redan i befintlig arbetsrättslig lagstiftning vissa möjligheter att utnyttja för arbetstagare att tillvarata sina rättigheter, om de utsatts för repressalier på en arbetsplats, på grund av rapportering om misstankar om penningtvätt eller finansiering av terrorism eller anmälan om överträdelser av regelverket. LAS omfattar endast vissa arbetstagare,

⁴¹ Se artikel 32.2 b i förordning (EU) nr 236/2012 och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 596/2014 av den 16 april 2014 om marknadsmissbruk och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/6/EG och kommissionens direktiv 2003/124/EG, 2003/125/EG och 2004/72/EG, artikel 71.2 b, i kapitaltäckningsdirektivet, artikel 65.2 b i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 909/2014 av den 23 juli 2014 om förbättrad värdepappersavveckling i Europeiska unionen och om värdepapperscentraler samt ändring av direktiv 98/26/EG och 2014/65/EU och artikel 99d.2 b i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/91/EU av den 23 juli 2014 om ändring av direktiv 2009/65/EG om samordning av lagar och andra författningar som avser företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag) när det gäller förvaringsinstitutfunktioner, ersättningspolicy och sanktioner.

vilket är betydligt begränsat i förhållande till den personkrets som omfattas av skyddet enligt artiklarna 38 och 61. I samband med genomförandet av fjärde penningtvättsdirektivet har nämligen skyddet enligt artikel 38, utöver anställda, ansetts omfatta bl.a. uppdragstagare, personer som är inhyrda från ett bemanningsföretag för att arbeta hos verksamhetsutövaren, praktikanter som deltar i arbetet som en del av sin utbildning och deltagare i s.k. arbetsmarknadspolitiska program som deltar i arbetet på liknande grund som den som är anställd (prop. 2016/17:173 s. 223). LAS erbjuder vidare i huvudsak skydd från åtgärder i form av uppsägning och avskedande. Vid mindre ingripande åtgärder från arbetsgivarens sida än osakligt skiljande från anställningen kan den praxis som utvecklats av Arbetsdomstolen också aktualiseras. Ett sådant skydd är betydligt mer begränsat än det skydd för repressalier som ändringsdirektivet tar sikte på, som även omfattar alla former av repressalier i form av frångående av arbetsuppgifter, orimligt hög arbetsbelastning, försämrade förmåner, trakasserier, oberättigat dåliga vitsord, tillrättavisande utskällningar och utfrysning på arbetsplatsen (se prop. 2016/17:173 s. 519).

Genom visselblåsarlagen ges dock skydd även mot de typer av repressalier som direktivet kräver för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden i arbetsgivarens verksamhet. Att en verksamhetsutövare inte följer sina skyldigheter enligt regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism torde vara sådana allvarliga missförhållanden, som avses i visselblåsarlagen. Den personkrets som visselblåsarlagen skyddar är emellertid snävare än personkretsen som skyddas genom ändringsdirektivet. Visselblåsarlagen ger vidare endast skydd för arbetstagare som slår larm om missförhållanden i arbetsgivarens verksamhet och därmed inte i fall som avses i artikel 38, dvs. när rapporteringen avser misstankar om penningtvätt och finansiering av terrorism avseende någon av verksamhetsutövarens kunder.

I 2 kap. 18 § diskrimineringslagen (2008:567) finns ett förbud mot repressalier. Eftersom lagen endast tar sikte på diskriminering som sker på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder erbjuder inte heller den lagen några effektiva rättsliga möjligheter att tillvarata sina rättigheter för den som på grund av en rapportering som rör penningtvätt eller finansiering av terrorism eller en anmälan om misstänkta överträdelser av regelverket utsatts för repressalier på sin arbetsplats.

Arbetsmiljölagstiftningens bestämmelser skulle visserligen kunna innebära ett visst skydd för den som rapporterar om överträdelser då en god arbetsmiljö förutsätter att en arbetstagare, utan risk för att drabbas av trakasserier, kränkande särbehandling eller annan ogynnsam behandling av arbetsgivaren, kollegor eller liknande, ska kunna informera om brister som upptäcks i arbetet. Det finns dock inte möjlighet för enskilda att själva söka rättslig kompensation enligt arbetsmiljölagstiftningen.

För en uppdragstagare eller annan som deltar i arbetet genom avtal med verksamhetsutövaren finns ett visst civilrättsligt skydd genom avtalsrättsliga möjligheter att söka kompensation om verksamhetsutövarens agerande inneburit ett avtalsbrott. För en uppdragstagare som

inte får ett förnyat uppdrag på grund av att denne internt har rapporterat om misstankar om att t.ex. en av verksamhetsutövarens kunder tvättat pengar innebär emellertid inte civilrätten några möjligheter för uppdragstagaren att tillvarata sina rättigheter om inte ett eventuellt fortsatt uppdrag varit reglerat genom avtal. Inte heller en person i ett s.k. arbetsmarknadspolitiskt program som deltar i arbetet hos en verksamhetsutövare på liknande grund som den som är anställd som utsätts för trakasserier av verksamhetsutövaren efter att ha rapporterat till Finanspolisen om brister i verksamhetsutövarens efterlevnad av regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism har några rättsliga möjligheter att genom civilrätten söka kompensation före eventuell skada som denne lidit. Även för personer som inte skyddas av en anställning kan risken för att drabbas av en ekonomisk förlust genom att inte få ett förlängt uppdrag eller att utsättas för trakasserier på arbetsplatsen innebära att denne avskräcks från att slå larm. Detta kan i sin tur leda till att en anmälan om brister inte görs, vilket ändringsdirektivet syftar till att undvika. Det finns därför även för dessa personer ett behov av rättsliga möjligheter att tillvarata sina rättigheter om de av en verksamhetsutövare utsätts för repressalier. Sådana rättsliga möjligheter kan även förväntas ha en preventiv funktion och därmed innebära att verksamhetsutövare avhåller sig från sådana åtgärder.

Sammanfattningsvis kan konstateras att de rättsliga möjligheter som ges enligt de nuvarande reglerna inom arbetsrätten, arbetsmiljölagstiftningen och civilrätten inte omfattar alla de förhållanden som anges i artiklarna 38.2 och 61.3. Skyddet i regelverken är i stället beroende av vilken roll den enskilde har hos verksamhetsutövaren, vad rapporteringen gäller och vilken typ av repressalier som denne drabbats av. Regleringen i gällande rätt kan därför inte anses uppfylla kraven i ändringsdirektivet. Det finns därför behov av att komplettera lagstiftningen i denna del.

Omfattningen och utformningen av skyddet

Redan genom den befintliga regleringen i 2 kap. 15 § och det föreslagna tillägget till 6 kap. 4 § PTL följer att en verksamhetsutövare inte får utsätta en anställd, uppdragstagare eller annan som på liknande grund deltar i verksamheten för repressalier på grund av att denne har rapporterat om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism internt eller till Polismyndigheten eller gjort en anmälan om misstänkta överträdelse av bestämmelserna i PTL eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen. Regleringen ger emellertid inte några effektiva rättsliga möjligheter för den som trots förbudet utsätts för repressalier i en verksamhetsutövares verksamhet.

För att ett särskilt skydd mot repressalier för den som deltar i arbetet hos en verksamhetsutövare ska vara effektivt bör det finnas en möjlighet till sanktion mot verksamhetsutövaren. Skadestånd är den normala påföljden vid överträdelse inom arbetsrätten, men också diskrimineringslagen innehåller regler om skadestånd. En rätt till skadestånd innebär en kompensation för den skada repressalien orsakat. Skadeståndet har således en reparativ funktion. En skadeståndssanktion kan också antas ha en preventiv funktion eftersom en risk för att bli skadeståndsskyldig kan förväntas ha en avhållande effekt på den som

överväger att vidta repressalier mot en person inom verksamheten. Skadestånd framstår mot den bakgrunden som en lämplig sanktion vid överträdelse av repressalieförbudet. En skadeståndssanktion överensstämmer dels med direktivets krav på att den enskilde ska ha möjlighet att vidta rättsliga åtgärder för att kunna tillvarata sin rätt, dels med direktivets syfte att främja förutsättningarna för att enskilda ska rapportera om omständigheter som kan vara värdefulla i bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism.

Det mest påtagliga behovet av skydd i nu aktuella fall måste som regel vara ett skydd mot att drabbas av ekonomisk förlust. För att den som drabbas av en repressalie verkligen ska bli kompenserad, och för att skadeståndet ska få en verkligt avhållande effekt, bör dock skadestånd kunna lämnas både för den förlust (ekonomiskt skadestånd) och för den kränkning som repressalien innebär (allmänt skadestånd). Det allmänna skadeståndet bör beräknas efter de allmänna principer som domstolarna tillämpar vid beräkning av skadestånd för den kränkning som ett lagbrott innebär. Arbetsdomstolens praxis vid tillämpningen av till exempel 38 § andra stycket LAS bör kunna utgöra vägledning vid beräkningen vid arbetsrättsliga tvister. Storleken på det allmänna skadeståndet bör vara beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. I fråga om det allmänna skadeståndet bör också den enskildes agerande kunna beaktas. Det ekonomiska skadeståndet bör vidare, som huvudregel, motsvara den enskildes verkliga förlust. Den enskilde bör alltså försättas i samma situation som om verksamhetsutövaren inte vidtagit repressalien.

Det kan visserligen finnas svårigheter att utreda det ekonomiska skadeståndets storlek vid exempelvis påståenden om utebliven befordran eller låga löneökningar. Med hänvisning till direktivets krav finns det emellertid inte utrymme för att inskränka rätten till ekonomiskt skadestånd, och därmed det rättsliga skyddet, för sådana typer av repressalier. Motsvarande svårigheter finns för övrigt även vid beslut om skadestånd enligt föräldradedighetslagen (1995:584), t.ex. när en arbetsgivare missgynnat en arbetssökande eller arbetstagare vid beslut om befordran eller när arbetsgivaren tillämpar lönevillkor. I dessa fall har det lämnats över till rättstillämpningen att bedöma förlustens storlek. En sådan ordning är även lämplig i aktuella fall. Skadeståndsansvaret bör vidare vila på verksamhetsutövaren, som ytterst ansvarig för den enskildes arbetsförhållanden hos verksamhetsutövaren, oavsett vem som har vidtagit repressalien.

En annan fråga är om det bör finnas någon begränsning, motsvarande den som finns i 38 § andra stycket LAS. I den bestämmelsen anges att ersättning för förlust som avser tid efter anställningens upphörande får bestämmas till högst det belopp som anges i 39 § samma lag, dvs. till högst ett belopp som motsvarar ett visst antal månadslöner beroende på arbetstagarens anställningstid hos arbetsgivaren. Det skulle kunna vara lämpligt att tillämpa bestämmelsen när en repressalie sker genom uppsägning, avskedande eller genom ett annat förfarande som omfattas av LAS. Det saknas anledning att döma ut ett högre ekonomiskt skadestånd i tvister som rör den föreslagna lagen än i tvister som rör motsvarande brott mot LAS (jfr. prop. 2015/16:128 s. 76).

En begränsning av det ekonomiska skadeståndets storlek som uppställs i 38 § andra stycket andra meningen LAS bör därmed gälla även för

skadestånd i nu aktuella fall, om talan förs med anledning av ett förfarande som omfattas av den lagen. Detta bör gälla oavsett om den lagen är direkt tillämplig i det aktuella fallet, dvs. även om det rör sig om någon som inte omfattas av den lagens tillämpningsområde, exempelvis arbetstagare i företagsledande ställning.

När det gäller skadestånd på grund av annat agerande än som omfattas av LAS bör, i de fall det skulle framstå som oskäligt att döma ut fullt skadestånd, möjligheten till jämkning kunna användas. Skadeståndet bör nämligen kunna sättas ned eller bortfalla helt om det är skäligt. En nedsättning av skadeståndet, helt eller delvis, bör t.ex. kunna aktualiseras om verksamhetsutövaren återtar eller rättar den förbjudna åtgärden. De allmänna principer som Arbetsdomstolen tillämpar vid jämkning av skadestånd bör i denna del vara styrande.

Processen

Det behöver finnas en rättslig ram för den som anser sig ha rätt till skadestånd på grund av att en verksamhetsutövare inte uppfyllt sina skyldigheter att få en rättslig prövning av frågan. De huvudsakliga alternativen för handläggning av sådana tvister är RB och lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister.

Lagen om rättegången i arbetstvister tillämpas främst i tvister rörande förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Genom den nu föreslagna regleringen kommer arbetstagare att ges ett visst utökad skydd, genom en möjlighet till skadestånd när arbetstagaren har utsatts för repressalier på sin arbetsplats efter att ha gjort en anmälan om misstankar om penningtvätt och finansiering av terrorism i någon annans verksamhet. Den typen av frågor handläggs normalt som arbetstvister och bör hanteras inom ramen för lagen om rättegången i arbetstvister. Genom en sådan rättegångsordning kan en prövning ske i Arbetsdomstolen, som är specialdomstol för arbetstvister och slut- och prejudikatinstans på området. Utöver att en sådan process främjar en snabb och säker rättstillämpning innebär en sådan process inte risk för dubbla prövningar när en talan grundar sig dels på att en uppsägning saknar saklig grund enligt 7 § LAS, dels på att en åtgärd utgör en repressalie till följd av att arbetstagaren slagit larm om att en av verksamhetsutövarens kunder kan misstänkas för penningtvätt och finansiering av terrorism.

Fråga är om även tvister mellan andra än arbetstagare och en verksamhetsutövare bör handläggas enligt lagen om rättegången i arbetstvister. I viss utsträckning hanterar Arbetsdomstolen redan sådana tvister (se t.ex. 6 kap. 1 § första stycket diskrimineringslagen och 11 § i visselblåsarlagen). Vid tvister enligt diskrimineringslagen omfattas förutom arbetstagare även den som fullgör praktik eller utför arbete som inhyrd eller inlånad arbetskraft av ordningen i lagen om rättegången i arbetstvister. På samma sätt omfattas inhyrda av lagen enligt visselblåsarlagen. Det är därför rimligt att processer avseende den som fullgör praktik eller utför arbete som inhyrd eller inlånad arbetskraft handläggs enligt lagen om rättegången i arbetstvister även i nu aktuellt avseende. När det gäller tvister som rör de övriga personkategorierna som omfattas av repressalieskyddet, t.ex. uppdragstagare, är det dock systemfräm-

mande att pröva dessa tvister enligt lagen om rättegången i arbetstvister. Dessa tvister bör i stället handläggas enligt RB:s regler.

Bevislättnad

Det kan vara svårt för en enskild som drabbats av en repressalie att bevisa att verksamhetsutövarens agerande har ett sådant samband med en anmälan om verksamhetsutövarens bristande efterlevnad i fråga om regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism eller rapportering av misstankar om att verksamhetsutövarens kunder tvättat pengar. För att det aktuella skyddet ska bli effektivt är det av stor vikt att den som anser sig ha blivit utsatt för repressalier också har möjlighet att göra sin rätt gällande. Det finns därför starka skäl för att denne bör ges en bevislättnad. En bevislättnad för den som deltar i arbetet hos en verksamhetsutövare kan i själva verket anses vara en förutsättning för att aktuellt skydd ska bli effektivt.

I samband med visselblåsarlagens tillkomst (se prop. 2015/16:128 s. 82) har det av remissinstanser lyfts fram att en bevislättnadsregel kan befaras ha en tvistedrivande effekt. I detta sammanhang, som har stora likheter med nu aktuellt regelverk, gjordes emellertid bedömningen att det inte fanns skäl att befara att en bevislättnadsregel skulle vara tvistedrivande i en omotiverat stor utsträckning. En sådan regel är inte heller främmande inom svensk rätt utan finns redan, förutom i visselblåsarlagen, i föräldraledighetslagen och diskrimineringslagen. Dessa är utformade så att när den enskilde har visat omständigheter som ger anledning att anta att ett visst förhållande föreligger är det den som kan antas ha brustit i sina åligganden som ska visa att de påstådda förhållandena inte har förekommit. Det framstår därför som naturligt att även i nu aktuellt avseende införa en bevislättnadsregel som motsvarar den som finns i aktuella lagar.

Det har emellertid lyfts fram kritik mot utformningen av den bevislättnadsregel som finns i dessa lagar. Kritiken grundar sig i huvudsak i att regeln är otydlig, vilket bl.a. lett till skillnader vid tillämpningen av den mellan diskrimineringsmål som förts i Arbetsdomstolen respektive de allmänna domstolarna. I betänkandet Bättre skydd mot diskriminering (SOU 2016:87) föreslås därför att det av lagtexten tydligare ska framgå att bevisbörderegeln i diskrimineringslagen är en presumtionsregel och att motsvarande regler i bl.a. föräldraledighetslagen och visselblåsarlagen ska ändras på samma sätt. Förslaget har remitterats men ännu inte lett till några lagändringar. Då det är lättare att tillämpa regler som är likartade, och det finns risk för att en ny utformning av en bestämmelse med samma innebörd som den som redan finns i flera lagar snarare riskerar att leda till otydligheter för rättstillämpningen, bör nu aktuell bevislättnadsregel utformas med diskrimineringslagen i beaktande. Skulle dock översynen av diskrimineringslagens bestämmelser leda till ändringar i regeln får det övervägas om motsvarande ändringar bör göras även avseende nu aktuell regel. Aktuell bevislättnadsregel bör alltså utformas så att om den enskilde kan visa omständigheter som ger anledning att anta ett visst förhållande skett föreligger en presumtion för påståendets riktighet. För att undgå skade-

ståndsskyldighet måste verksamhetsutövaren då motbevisa presumtionen.

Preskription

De arbetsrättsliga preskriptionsreglerna skiljer sig från de allmänna preskriptionsreglerna i flera avseenden. Det gäller till exempel preskriptionstidens längd och sättet att avbryta preskription på. Tidsfristerna är inom arbetsrätten kortare än vad som gäller inom andra rättsområden, och det krävs kvalificerade åtgärder för att undvika preskription. Det är vanligt att arbetsrättsliga lagar hänvisar till de preskriptionsregler som gäller enligt MBL.

Det finns en fördel i att preskriptionsreglerna inom olika delar som tangerar det arbetsrättsliga området inte skiljer sig från varandra alltför mycket, inte minst när en talan mot ett förfarande kan föras enligt flera lagstiftningar samtidigt. Att för en talan som ska prövas enligt lagen om rättegången i arbetstvister införa särskilda regler i nu aktuellt avseende i förhållande till dem som annars tillämpas inom arbetsrätten skulle därför snarast riskera att göra situationen mer komplex och svåröverskådlig. Även i nu aktuellt avseende bör därför i fråga om mål som ska prövas enligt lagen om rättegången i arbetstvister hänvisningar göras till preskriptionsreglerna som gäller enligt MBL.

Sekretess

Sekretess gäller vid domstol till skydd för enskilds personliga och ekonomiska förhållanden i vissa mål med anknytning till arbetslivet (se 36 kap. 4 § OSL). Sekretessen gäller om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider avsevärd skada eller betydande men om uppgiften röjs. Intresset av sekretess kan vara starkt i mål om tillämpning av den föreslagna bestämmelsen. Så kan vara fallet till exempel när det i målet finns allvarliga anklagelser mot enskilda personer eller avslöjanden av känsliga uppgifter om enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. Det bör därför gälla motsvarande sekretess hos domstol i mål enligt den föreslagna bestämmelsen som annars beträffande arbetsrättsliga mål.

Vad som anges i artikel 38 och 61 i fjärde penningtvätsdirektivet genom ändringsdirektivet om att enskildas rätt att tillvarata sin rätt inte ska påverka konfidentialiteten för de uppgifter som Finanspolisen samlat in ger även uttryck för ett utökat behov av sekretess. Uppgifterna hos domstol i ett mål om tillämpning av föreslagna bestämmelser kommer visserligen inte att lämnas in av Finanspolisen utan av den enskilde. Uppgifterna kan dock ändå vara av sådant slag att de behöver skyddas för att inte Finanspolisens arbete ska skadas. För att kunna redogöra för verksamhetsutövarens brister kan den enskilde nämligen vara tvungen att lämna uppgifter till domstolen om förhållanden som är under pågående utredning hos Finanspolisen och vars röjande skulle kunna innebära risker för Finanspolisens arbete. Det behövs därför införas en kompletterande sekretessbestämmelse som motsvarar den sekretess som annars gäller för Finanspolisens arbete enligt 18 kap. 2 § OSL.

Rutiner för rapportering av överträdelser m.m.

Avseende tillägget om att även självreglerande organ ska ha effektiva och tillförlitliga rutiner för att uppmuntra rapportering av överträdelse och för att ta emot sådana rapporter kan konstateras att motsvarande krav för Fastighetsmäklarinspektionen, Lotteriinspektionen samt länsstyrelserna i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län genomförts på förordningsnivå med hänvisning till att motsvarande krav i kapitaltäckningsdirektivet bedömts lämpliga att genomföra genom föreskrifter i förordning (prop. 2016/17:173 s. 324). Överväganden avseende motsvarande reglering för Advokatsamfundet och tillägget i ändringsdirektivet avseende en säker rapporteringskanal bör också göras inom ramen för förordningsarbetet.

Som framgår ovan gäller sekretess för uppgift som kan avslöja en anmälares identitet i en statlig myndighets verksamhet som består i tillsyn över efterlevnaden av PTL samt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen. Tystnadsplikten som följer av bestämmelsen ges också företräde framför meddelarfriheten. Inte heller inom Sveriges advokatsamfunds tillsynsverksamhet får en sådan uppgift röjas. Förutsättningar för att hemlighålla anmälares identitet som en del i ett tillsynsärende finns därmed både inom behöriga myndigheter och Sveriges advokatsamfund. Det finns därför inte något behov av några genomförandeåtgärder i sådan del.

5.9 Tillsynen

Bedömning: Ändringsdirektivets krav på tillsynsbefogenheter samt lämpliga och proportionella administrativa åtgärder för att avhjälpa situationen vid överträdelser uppfylls redan genom befintlig lagstiftning. Nationella tillsynsmyndigheter medges även möjlighet att samarbeta med myndigheter i andra medlemsstater. Kraven som enligt nationell lagstiftning ställs på tillsynsmyndighetens personal uppfyller också de ändringsdirektivets krav. En tillsynsmyndighet som vid inspektion eller på annat sätt har upptäckt en omständighet som kan antas ha samband med eller utgöra penningtvätt eller finansiering av terrorism är dessutom redan skyldig att utan dröjsmål underrätta Polismyndigheten om detta. Det bör därför inte vidtas några särskilda åtgärder för att genomföra ändringsdirektivets krav i dessa delar.

5.9.1 Ändringsdirektivet

I fråga om den tillsyn som följer av regelverket för penningtvätt och finansiering av terrorism har vissa tillägg och förtydliganden gjorts genom ändringsdirektivet. Det anges bl.a. uttryckligen att verksamhetsutövarna ska vara föremål för lämplig tillsyn, vilket inkluderar befogenheter att genomföra tillsyn på plats och på distans, samt vidta lämpliga och proportionella administrativa åtgärder för att avhjälpa situationen vid överträdelser (artikel 48.1 a). Ett tillägg har vidare gjorts som innebär att medlemsstaternas skyldighet att säkerställa att myndig-

heternas personal har stor integritet och rätt kompetens och håller hög yrkesmässig standard även ska inkludera standarder för att hantera intressekonflikter (artikel 48.2). Vad gäller tillsynen av kreditinstitut och finansiella institut som tillhör en koncern görs därutöver ett par ytterligare tillägg som innebär att medlemsstaterna dels ska se till att de behöriga myndigheterna i den medlemsstat där ett moderföretag är etablerat samarbetar med de behöriga myndigheterna i de medlemsstater där de företag som ingår i koncernen är etablerade. Avseende koncerner ska medlemsstaterna också se till att de behöriga myndigheterna i den medlemsstat där ett moderföretag är etablerat utövar tillsyn över det effektiva genomförandet av koncernens riktlinjer och rutiner enligt artikel 45.1. För detta ändamål ska medlemsstaterna se till att de behöriga myndigheterna i den medlemsstat där kreditinstitut och finansiella institut som ingår i koncernen är etablerade samarbetar med de behöriga myndigheterna i den medlemsstat där moderföretaget är etablerat.

I artikel 58.2 görs vidare ett tillägg om att medlemsstaterna ska se till att deras behöriga myndigheter, när de identifierar överträdelser som omfattas av straffrättsliga påföljder, informerar de brottsbekämpande myndigheterna med nödvändig skyndsamhet.

5.9.2 Gällande rätt

Av 1 kap. 9 § RF framgår att domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter i sin verksamhet ska beakta allas likhet inför lagen samt iakttäcka saklighet och opartiskhet. Motsvarande bestämmelse finns även i 5 § FL. I 17 §§ FL anges vidare att den som är jävig som regel inte får ta del i handläggningen av ärendet och inte heller närvara när ärendet avgörs. Genom 16 § FL framgår vilka som är att betrakta som jäviga.

Regler om tillsyn på området för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism finns i en rad olika författningar, s.k. rörelselagar, som reglerar de specifika verksamheter som omfattas av regelverket, bl.a. LBF, LBT, revisorslagen och kasinolagen. Genom bemyndiganden i PTL, PTF samt rörelselagarna och till dessa anslutande förordningar ges vissa myndigheter behörighet att utfärda föreskrifter och utöva tillsyn gällande tillämpningen av regelverket rörande penningtvätt och finansiering av terrorism. De myndigheter som utövar den tillsyn som följer av regelverket för penningtvätt är Fastighetsmäklarinspektionen, Finansinspektionen, Lotteriinspektionen, Revisorsinspektionen samt länsstyrelserna över Stockholms, Västra Götalands och Skånes län. Över advokatverksamheten utövar Sveriges advokatsamfund tillsyn i fråga om regelverket.

PTL:s avsnitt om tillsyn i 7 kap. omfattar de icke-finansiella verksamhetsutövare vars verksamhet, i de delar som omfattas av penningtvättsregelverket, inte regleras i någon särskild rörelselag. I fråga om övriga verksamhetsutövare utövas tillsynen i enlighet med rörelselagar där frågorna om penningtvätt och finansiering av terrorism utgör en integrerad del. För att uppfylla fjärde penningtvättsdirektivets krav på tillsyn har en tillsynsregim utformats i PTL som sedan tjänat som utgångspunkt vid införande av motsvarande regim i rörelselagarna.

Av 4 kap. 4 § PTL framgår att en tillsynsmyndighet, om den vid inspektion eller på annat sätt har upptäckt en omständighet som kan antas ha samband med eller utgöra penningtvätt eller finansiering av terrorism, utan dröjsmål ska underrätta Polismyndigheten om detta.

5.9.3 Överväganden och förslag

Redan av den svenska grundlagen framgår att domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter i sin verksamhet ska beakta opartiskhet. Denna skyldighet specificeras ytterligare i FL där det anges att den som är jävigt inte får delta i handläggningen av ett ärende. Eftersom de svenska tillsynsmyndigheterna är skyldiga att iakta dessa krav behöver inte några särskilda åtgärder vidtas för att genomföra tillägget i artikel 48.2.

I PTL och samtliga kompletterande rörelselagar finns bestämmelser som gör det möjligt att genomföra en effektiv tillsynskontroll, t.ex. genom en möjlighet att begära att verksamhetsutövaren lämnar upplysningar och ger tillgång till handlingar som behövs för tillsynen samt vidta åtgärder och ingripa mot en verksamhetsutövare som inte följer en sådan begäran (se t.ex. 7 kap. 5, 8 och 24 §§ PTL). Redan i samband med genomförandet av fjärde penningtvättsdirektivet konstaterades det också att en viktig komponent för en effektiv tillsyn av regelverket för penningtvätt och finansiering av terrorism är möjligheten för tillsynsmyndigheten att utföra platsundersökning. Alla tillsynsmyndigheter som inte redan hade en befogenhet att genomföra platsbesök hos verksamhetsutövare gavs en sådan befogenhet (prop. 2016/17:173 s. 342 ff. och 433).⁴²

Det finns därutöver i PTL och kompletterande rörelselagar bestämmelser om ingripanden som kan göras mot en verksamhetsutövare som överträtt regelverket för penningtvätt och finansiering av terrorism för att kunna åtgärda bristerna. Sådana ingripanden omfattar bl.a. möjlighet att förelägga en verksamhetsutövare att vid vite vidta rättelse eller upphöra med verksamheten alternativt att utfärda en varning, som kan kombineras med en sanktionsavgift, mot verksamhetsutövaren.⁴³ Dessa möjligheter

⁴² Se 50–52 §§ lotterilagen (1994:1000), 7, 7 a och 18 §§ anmälningsslagen, 24 a och 32 §§ pantbankslag (1995:1000), 14 a, 14 b och 14 f §§ kasinolagen (1999:355), 28, 28 c och 32 §§ revisorslagen (2001:883), 10 kap. 3 och 4, §§ och 12 kap. 20 § lagen (2004:46) om värdepappersfonder, 13 kap. 3 och 4 §§ samt 15 kap. 1 och 20 §§ LBF, 10, 18 och 19 §§ lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet, 7 kap. 4 § samt 8 kap. 1 och 20 §§ lagen (2005:405) om försäkringsförmedling, 23 kap. 2 och 4 §§ samt 25 kap. 1 och 29 §§ lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden, 8 kap. 2, 3, 8 och 25 §§ LBT, 17 kap. 5 och 7 §§ samt 18 kap. 1, 2 och 27 §§ försäkringsrörelselagen (2010:2043), 28 och 29 §§ fastighetsmäklarlagen (2011:666), 5 kap. 2, 3, 8 och 25 §§ lagen (2011:755) om elektroniska pengar, 13 kap. 6 och 9 §§ och 14 kap. 1 och 24 §§ lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder och 17, 20 och 32 § lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter. Avseende tillsynsbefogenheter i fråga om advokatverksamhet görs pågår en översyn av regelverket inom Finansdepartementet, se prop. 2016/17:173 s. 352.

⁴³ Se 7 kap. 10 och 11 §§ PTL, 52 a § lotterilagen, 11 och 18 §§ anmälningsslagen, 27 a § andra stycket pantbankslag, 14 e § kasinolagen, 32 § revisorslagen, 12 kap. 1 och 20 §§ lagen om värdepappersfonder, 15 kap. 1 och 20 §§ LBF, 18 och 19 §§ lagen om

att ingripa uppfyller ändringsdirektivets krav på lämpliga och proportionella administrativa åtgärder för att avhjälpa situationen vid överträdelser. Den övervakning som följer av PTL och kompletterande rörelselagar omfattar även tillsyn över att ett moderbolag som är etablerad i landet uppfyller sin skyldighet att enligt 2 kap. 9–12 §§ PTL se till att gemensamma rutiner och riktlinjer tillämpas inom andra bolag i koncernen inom och utanför EES. Det tillkommande kravet i ändringsdirektivet i sådan del är därmed redan uppfyllt.

I fråga om samarbete mellan behöriga myndigheter har det i samband med genomförandet av fjärde penningtvättsdirektivet uttalats att internationellt samarbete med utländska motparter är ett naturligt inslag i myndigheternas verksamheter. När det gäller verksamhet där gränsöverskridande verksamhet är särskilt vanligt förekommande uttalas det vidare att det har införts bestämmelser om internationellt informationsutbyte i de relevanta rörelselagarna och hänvisas till att bestämmelser med sådan innebörd finns bl.a. i 13 kap. 6 § LBF och 8 kap. 4 § LBT. Även utan särskilda bestämmelser med motsvarande innehåll får det dock enligt dessa uttalanden förutsättas att svenska tillsynsmyndigheter vid behov bistår och i övrigt samarbetar med sina utländska motparter. Det bedömdes mot denna bakgrund inte finnas behov av ytterligare lagstiftningsåtgärder för att kraven på samarbete mellan de behöriga myndigheterna i den då aktuella artikeln, 48.5, skulle anses genomförd (prop. 2016/17:173 s. 435). De uttalanden som gjordes är även aktuella i fråga om de tillägg som gjorts beträffande samarbetet i artikel 48.4 och 48.5 genom ändringsdirektivet. Det finns därför inte behov av särskilda genomförandeåtgärder i sådan del. Utbyte av information inom ramen för sådant samarbete behandlas dock i avsnitt 5.11 och 5.12.

Det anges redan i 4 kap. 4 § PTL att om en tillsynsmyndighet vid inspektion eller på annat sätt har upptäckt en omständighet som kan antas ha samband med eller utgöra penningtvätt eller finansiering av terrorism, ska myndigheten utan dröjsmål underrätta Polismyndigheten om detta. Det behövs därför inte några ytterligare åtgärder för att genomföra tillägget i artikel 58.2 genom ändringsdirektivet där det anges att medlemsstaterna ska se till att deras behöriga myndigheter, när de identifierar överträdelser som omfattas av straffrättsliga påföljder, informerar de brottsbekämpande myndigheterna med nödvändig skyndsamhet (jfr. prop. 2008/09:70 s. 115 f.).

inlåningsverksamhet, 8 kap. 1 och 20 §§ lagen om försäkringsförmedling, 25 kap. 1 och 29 §§ lagen om värdepappersmarknaden, 8 kap. 8 a och 25 § LBT, 18 kap. 1, 2 och 27 §§ försäkringsrörelselagen, 29 och 29 a §§ fastighetsmäklarlagen, 5 kap. 8 och 25 §§ lagen om elektroniska pengar, 14 kap. 1 och 24 §§ lagen om förvaltare av alternativa investeringsfonder och 20 och 32 §§ lagen om viss verksamhet med konsumentkrediter. Avseende tillsynsbefogenheter i fråga om advokatverksamhet görs pågå en översyn av regelverket inom Finansdepartementet, se prop. 2016/17:173 s. 352 och 429.

5.10 Samarbeten mellan behöriga myndigheter

Bedömning: Behöriga myndigheter medges redan möjlighet att samarbeta med andra myndigheter under sådana förutsättningar som krävs enligt artikel 50a. Det bör därmed inte vidtas några särskilda åtgärder för att genomföra ändringsdirektivets krav på sådant samarbete.

5.10.1 Ändringsdirektivet

Genom ändringsdirektivet införs nya bestämmelser som rör samarbete mellan myndigheter, bl.a. i artikel 50a, där det anges att medlemsstaterna inte får förbjuda, eller föreskriva orimliga eller onödigt restriktiva villkor för, informationsutbyte eller bistånd mellan behöriga myndigheter vid tillämpningen av detta direktiv. Det anges vidare att medlemsstaterna särskilt ska se till att behöriga myndigheter inte avslår en begäran om bistånd på grund av att begäran även bedöms omfatta skattefrågor, nationell rätt kräver att ansvariga enheter ska bevara sekretessen eller konfidentialiteten, en utredning, undersökning eller ett förfarande pågår i den anmodade medlemsstaten eller den motsvarande anmodande behöriga myndigheten skiljer sig till sin karaktär eller ställning från den anmodade behöriga myndigheten.

5.10.2 Gällande rätt

I fråga om Finanspolisens underrättelseverksamhet gäller sekretess enligt 18 kap. 2 § OSL för uppgift som hänför sig till att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas. Sekretess gäller också enligt 17 a § samma kapitel hos brottsbekämpande myndigheter för uppgift som lämnats av ett utländskt organ inom ramen för internationellt polisiärt samarbete i syfte att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott, om det kan antas att en förutsättning för att uppgiften lämnades var att den inte skulle röjas.

I OSL finns också bestämmelser som särskilt reglerar den sekretess som gäller inom de myndigheter som har att utöva tillsyn till följd av regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Sådana bestämmelser finns i 30 kap. 4 och 23 §§. Enligt 30 kap. 4 § gäller sekretess hos Finansinspektionen för uppgift om affärs- eller driftförhållanden hos den som myndighetens verksamhet avser, om det kan antas att denne lider skada om uppgiften röjs, och för uppgift om ekonomiska eller personliga förhållanden för annan som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som myndighetens verksamhet avser. Av 30 kap. 23 § OSL framgår att sekretess gäller, i den utsträckning regeringen meddelar föreskrifter om det, i en statlig myndighets verksamhet som består i bl.a. tillsyn för uppgift om en enskilds affärs- eller driftförhållanden, uppfinningar eller forskningsresultat, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs, och för uppgift om andra ekonomiska eller personliga förhållanden för

den som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som är föremål för myndighetens verksamhet. I 9 § offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641) och bilagan till förordningen framgår att sådan sekretess gäller för uppgifter hos Fastighetsmäklarinspektionen, Lotteriinspektionen, Länsstyrelsen och Revisorsinspektionen.

I 30 kap. 23 a § finns vidare reglering som specifikt tar sikte på sekretess som gäller i en statlig myndighets verksamhet som består i tillsyn över efterlevnaden av fjärde penningtvättsdirektivet och PTL samt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen för uppgift i en anmälan eller utsaga om överträdelse av regelverket för penningtvätt och finansiering av terrorism om uppgiften kan avslöja anmälarens identitet. Därutöver finns det i OSL mer allmänna bestämmelser om sekretess som gäller oavsett i vilket sammanhang en uppgift förekommer, t.ex. i 21 kap. där skyddet gäller för uppgift om enskilda personliga förhållanden.

I fråga om samarbete med myndigheter i andra medlemsstater anges det i 8 kap. 3 § OSL att en uppgift för vilken sekretess gäller inte får röjas för en utländsk myndighet eller en mellanfolklig organisation, om inte utlämnande sker i enlighet med särskild föreskrift i lag eller förordning, eller uppgiften i motsvarande fall skulle få lämnas ut till en svensk myndighet och det enligt den utlämnande myndighetens prövning står klart att det är förenligt med svenska intressen att uppgiften lämnas till den utländska myndigheten eller den mellanfolkliga organisationen.

I vissa rörelselagar som avser den finansiella sektorn finns bestämmelser som gör det möjligt för Finansinspektionen att samarbeta med behöriga myndigheter inom EU. Sådana bestämmelser finns bl.a. i 10 kap. 5 § lagen (2004:46) om värdepappersfonder, 13 kap. 6 a § LBF, 8 kap. 4 § LBT, 17 kap. 3 § försäkringsrörelselagen (2010:2043), 5 kap. 4 § lagen (2011:755) om elektroniska pengar och 13 kap. 10 § lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder. Omfattningen av samarbetet enligt bestämmelserna varierar i viss utsträckning.

I fråga om tystnadsplikten avseende Sveriges advokatsamfunds tillsynsverksamhet anges det i 8 kap. 6 § tredje stycket att den som har deltagit i handläggningen av ett tillsynsärende hos advokatsamfundet inte obehörigen får röja vad han eller hon då har fått veta om någons personliga eller ekonomiska förhållanden.

5.10.3 Överväganden och förslag

Som anges i avsnitt 5.9.3 förutsätts svenska myndigheter vid behov bistå och i övrigt samarbeta med sina utländska motparter. Det kan också konstateras att utgångspunkten är att uppgifter som finns hos myndigheter i Sverige som huvudregel är offentliga. Även om utländska myndigheter inte har någon på offentlighetsprincipen grundad rätt att få uppgifter från svenska myndigheter innebär det förhållandet att uppgifter hos svenska myndigheter som utgångspunkt är offentliga att det finns stora möjligheter för svenska myndigheter att dela information och samarbeta med utländska myndigheter. Det finns vid sidan av regelverket i fråga om sekretess inte några särskilda bestämmelser som förbjuder, eller föreskriver orimliga eller onödigt restriktiva villkor för, informationsutbyte eller bistånd mellan behöriga myndigheter.

Vissa uppgifter, särskilt sådana som finns hos Finanspolisen, kan dock med hänsyn till sin karaktär skyddas av sekretess. Sådana uppgifter får inte lämnas till en utländsk myndighet om inte utlämnande sker i enlighet med särskild föreskrift i lag eller förordning, eller uppgiften i motsvarande fall skulle få lämnas ut till en svensk myndighet och det enligt den utlämnande myndighetens prövning står klart att det är förenligt med svenska intressen att uppgiften lämnas till den utländska myndigheten eller den mellanfolkliga organisationen. Genom särskild reglering i polisdatalagen (2010:361), som från och med den 1 januari 2019 kommer att ersättas av lagen om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, och polisdataförordningen (2010:1155) finns det möjlighet för Finanspolisen att trots sekretessen utbyta information med motparter i andra länder (närmare redogörelse kring detta regelverk finns i avsnitt 5.11).

Uppgifter hos tillsynsmyndigheterna är i högre utsträckning än hos Finanspolisen offentliga. Möjligheterna för svenska myndigheter att utbyta information med andra behöriga myndigheter inom EU är därmed stora. I de fall uppgifterna omfattas av sekretess avser den att skydda uppgifter av särskilt känslig karaktär. En prövning av om uppgifter omfattas av sekretess ska alltid göras i det enskilda fallet, vilket innebär att en vägran att lämna uppgifter inte kan ske slentrianmässigt. Därtill finns det i flera rörelselagar som avser den finansiella sektorn och revisorslagen bestämmelser som gör det möjligt för tillsynsmyndigheterna att samarbeta och dela uppgifter med utländska myndigheter även beträffande uppgifter som omfattas av sekretess.

Sveriges advokatsamfund, som utövar tillsyn över advokater i fråga om regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, är visserligen inte en myndighet, utan ett privaträttsligt organ som getts vissa myndighetsutövande uppgifter. Uppgifter där omfattas därmed inte av offentlighetsprincipen. Att tillsynen inte utövas av en myndighet grundar sig i intresset av att tillvarata advokaternas oberoende ställning. I 8 kap. 6 § tredje stycket RB finns också bestämmelser som avser att skydda uppgifter som omfattas av advokatsekretessen, dvs. sådana uppgifter som en advokat anförtrotts av en klient i sin yrkesutövning eller som advokaten i samband därmed har erfårit. Det förhållandet att tystnadsplikten endast tar sikte på ett obehörigt röjande innebär att bestämmelsen inte inskränker Sveriges advokatsamfund från alla möjligheter att samarbeta eller dela information med myndigheter eller andra organ som har att utöva tillsyn enligt fjärde penningtvättsdirektivet. Det kan också konstateras att intresset av att värna advokatsekretessen också kommer till uttryck i fjärde penningtvättsdirektivet bl.a. i nu aktuell bestämmelse där det finns möjlighet att inskränka skyldigheten att samarbeta och dela information genom att medge att nationell lagstiftning får skydda advokaternas tystnadsplikt i förhållande till sina klienter. Vid sidan av tystnadsplikten i tillsynsärenden i fråga om uppgifter som advokaten fått om en klients personliga eller ekonomiska förhållanden finns det inte några bestämmelser som utgör hinder för Sveriges advokatsamfund att samarbeta med organ som är att betrakta som behöriga myndigheter enligt fjärde penningtvättsdirektivets mening.

Det kan också konstateras att den nya bestämmelsen i artikel 50a i fjärde penningtvättsdirektivet genom ändringsdirektivet motsvaras, men undantag för några språkliga skillnader, av punkt 2 i tolkningsnoten till FATF:s rekommendation 40, som även återkommer som kriterium 40.5 i FATF:s metodologi. I FATF:s utvärderingsrapport som publicerades i april 2017, beträffande Sveriges uppfyllande av rekommendationerna, anges det att Sveriges regelverk i fråga om internationellt samarbete är helt i enlighet med rekommendation 40 (s. 203 f.). I fråga om kriteriet 40.5 i metodologin anges särskilt följande.

“There are generally no unreasonable or unduly restrictive conditions on the provision of exchange of information and assistance. Information related to crime-fighting can normally be shared with all authorities that can (or that should) take action on the basis of the information. Fipo shares information with counterparts regardless of the status or nature of the counterpart FIU. Sharing information with authorities with duties other than fighting crime for other purposes could be more difficult unless the exchange is regulated by law.”

Det bedöms därmed sammantaget inte finnas något behov av åtgärder för att genomföra artikel 50a.

5.11 Samarbete mellan finansunderrättelseenheter

Bedömning: Ändringsdirektivets krav i fråga om samarbete mellan finansunderrättelseenheter uppfylls redan genom befintlig lagstiftning. Det bör därför inte vidtas några särskilda åtgärder för att genomföra direktivet i sådan del.

5.11.1 Ändringsdirektivet

Bestämmelserna om samarbete mellan finansunderrättelseenheterna har i viss utsträckning justerats genom ändringsdirektivet. I fråga om när ett utbyte av uppgifter ska ske anges det nu uttryckligen i artikel 53 att utbytet ska ske oberoende av typen av associerade förbrott och att finansunderrättelseenheten ska erhålla information i enlighet med artikel 33.1. Medlemsstaterna ska vidare enligt ett tillägg i artikel 54 se till att finansunderrättelseenheterna utser åtminstone en kontaktperson eller kontaktpunkt som ansvarar för att ta emot begäranden om information från FIU i andra medlemsstater. Även i fråga om bestämmelserna om förhandsgodkännande till spridning av upplysningar till behöriga myndigheter i artikel 55.2 har mindre justeringar gjorts genom ändringsdirektivet. Ett tillägg har bl.a. gjorts om att godkännande ska lämnas oberoende av typen av associerade förbrott.

En justering har vidare gjorts som innebär att undantag från godkännande kan göras även när det skulle försvåra för annan typ av utredning än en brottsutredning. Undantag från godkännande ska dessutom enligt ett tillägg i ändringsdirektivet specificeras på ett sådant sätt att det förhindrar missbruk och otillbörliga begränsningar av spridningen. Den uttryckliga möjligheten att vägra att lämna förhandsavgörande om det uppenbart skulle vara oproportionerligt i förhållande till en fysisk eller juridisk persons eller den anmodade finansunder-

rättelseenhetens medlemsstats legitima intressen har dock tagits bort. Vad som tidigare angetts i artikel 57 om att skillnader i definitioner av skattebrott i nationell rätt inte får begränsa finansunderrättelseenheternas förmåga att i största möjliga utsträckning enligt nationell rätt utbyta information eller ge stöd åt en annan sådan enhet har genom ändringsdirektivet ändrats till att skillnader i definitioner av förbrott enligt artikel 3.4 får inte begränsa FIU:s förmåga att bistå en annan FIU och får inte begränsa utbyte, spridning och användning av information enligt artiklarna 53, 54 och 55.

5.11.2 Gällande rätt

Uppgifter som omfattas av sekretess enligt OSL får som utgångspunkt inte röjas för en myndighet i en annan medlemsstat. Av 8 kap. 3 § framgår dock att en sådan uppgift får röjas för en utländsk myndighet eller en mellanfolklig organisation, om utlämnande sker i enlighet med särskild föreskrift i lag eller förordning, eller uppgiften i motsvarande fall skulle få lämnas ut till en svensk myndighet och det enligt den utlämnande myndighetens prövning står klart att det är förenligt med svenska intressen att uppgiften lämnas till den utländska myndigheten eller den mellanfolkliga organisationen.

Sådant utbyte av uppgifter som avses i fjärde penningtvättsdirektivet torde som regel innehålla personuppgifter. Specifik reglering om behandling av personuppgifter finns i polisdatalagen (2010:361), som gäller utöver bestämmelserna i BDL. Polisdatalagen kommer den 1 januari 2019 att ersättas av lagen om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Eftersom denna reglering kommer att vara tillämplig när ändringsdirektivet genomförs i svensk nationell rätt bör det i det fortsatta utgågs ifrån den lagtext som gäller från och med den 1 januari 2019.

Av 2 kap. 1 § lagen om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område framgår att personuppgifter får behandlas om det är nödvändigt för att utföra en uppgift i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott, upprätthålla allmän ordning och säkerhet, eller fullgöra förpliktelser som följer av internationella åtaganden. Enligt 7 § samma kapitel får personuppgifter, om det är förenligt med svenska intressen, lämnas ut till Interpol, Europol, eller en polismyndighet eller åklagarmyndighet i en stat som är ansluten till Interpol. Personuppgifter får i dessa fall lämnas ut om mottagaren behöver uppgifterna för något av de syften som anges i tillämpningsområdet för lagen. Personuppgifter får vidare lämnas ut till en utländsk myndighet eller mellanfolklig organisation, om utlämnandet följer av en internationell överenskommelse som Sverige har tillträtt efter riksdagens godkännande.

Enligt 6 § polisdataförordningen (2010:1155) får personuppgifter som behandlas enligt 2 kap. 1 § i lagen, om det är förenligt med svenska intressen, lämnas ut till en utländsk myndighet som ansvarar för bekämpning av penningtvätt eller finansiering av särskilt allvarlig brottslighet, om det behövs för att den utländska myndigheten ska kunna förebygga, förhindra, upptäcka, utreda eller lagföra brott. I 6 kap. 4 §

lagen (2017:496) om polisiärt internationellt samarbete anges att det endast i enskilda fall får ställas upp villkor som begränsar möjligheten att använda uppgifter eller bevisning som lämnas till en annan stat eller en mellanfolklig organisation, om det krävs med hänsyn till enskildas rätt eller från allmän synpunkt. Sådana villkor får enligt bestämmelsen inte strida mot en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige. Det görs vidare en hänvisning till att det i BDL finns bestämmelser om att villkor om hur personuppgifter får behandlas inte får ställas upp i vissa fall. I 2 kap. 20 § BDL anges det att om det inte är särskilt föreskrivet får villkor för behandling av personuppgifter inte ställas upp i förhållande till en mottagare i en annan medlemsstat eller EU-organ, om det inte i motsvarande fall får ställas upp samma typ av villkor i förhållande till en svensk mottagare.

Med stöd av 4 kap. 6 § PTL är en verksamhetsutövare och den som bedriver eller under de senaste fem åren har bedrivit penninginsamling för humanitärt, välgörande, kulturellt eller annat allmännyttigt ändamål skyldig att på begäran av Polismyndigheten utan dröjsmål lämna alla uppgifter som behövs för en utredning om penningtvätt eller finansiering av terrorism.

5.11.3 Överväganden och förslag

Som framgår ovan finns det i gällande svensk nationell rätt reglering som tillåter att även sekretessbelagda uppgifter lämnas till en finansunderrättelseenhet i en annan medlemsstat. I de fall en utländsk finansunderrättelseenhet behöver uppgifter för att kunna förebygga, förhindra, upptäcka, utreda eller lagföra brott och det är förenligt med svenska intressen medger den aktuella regleringen ett sådant utbyte oavsett vilken typ av associerade förbrott det rör sig om.

Det finns vidare inte någon begränsning i verksamhetsutövarnas uppgiftsskyldighet till Polismyndigheten enligt 4 kap. 6 § PTL som innebär att Polismyndigheten ska behöva uppgifterna i en egen utredning. Polismyndigheten kan alltså utnyttja sin frågerätt i förhållande till verksamhetsutövarna för att hämta in uppgifter som en annan medlemsstats finansunderrättelseenhet behöver i en utredning om penningtvätt och finansiering av terrorism. Aktuell reglering uppfyller alltså redan de tillkommande kraven i artikel 53. Vad som anges i artikel 54.1a om att medlemsstaterna ska se till att finansunderrättelseenheterna utser åtminstone en kontaktperson eller kontaktpunkt som ansvarar för att ta emot begäranden om information från en sådan enhet i andra medlemsstater behöver dock inte några särskilda åtgärder på lagstiftningsnivå utan bör lämpligen hanteras i annan form. Ändringsdirektivets krav i sådan del behöver därför inte några särskilda genomförandeåtgärder i detta sammanhang.

Den svenska nationella regleringen innehåller inte några bestämmelser som innebär att möjligheterna för en finansunderrättelseenhet i en annan medlemsstat att sprida uppgifter som lämnas av Polismyndigheten är begränsad till viss typ av brottslighet utan anger endast i generella ordalag när det får ställas upp villkor som begränsar möjligheten att använda uppgifter eller bevisning som lämnats genom att vägra att lämna

godkännande till spridning. Så kan ske om det krävs med hänsyn till enskilds rätt eller från allmän synpunkt. Tanken är att denna möjlighet ska tillämpas restriktivt. Ett exempel på när villkor kan krävas är enligt förarbetena om det samtidigt pågår en brottsutredning eller bedrivs underrättelseverksamhet som riskerar att skadas om informationen används före en viss tidpunkt. Andra exempel är att uppgifterna får användas i en förundersökning eller som bevis i en rättegång endast beträffande viss brottslighet eller att sekretess motsvarande den som gäller i Sverige för uppgifterna ska gälla även i den mottagande staten (prop. 2009/10:177 s. 18 f.). Sådana möjligheter att ställa upp villkor som begränsar möjligheten att använda uppgifterna får anses förenliga med möjligheterna att enligt ändringsdirektivet vägra att lämna godkännande till spridning även med beaktande av att det inte längre i direktivet uttryckligen anges att en begäran får vägras om det skulle uppenbart vara oproportionerligt i förhållande till en fysisk eller juridisk persons eller den anmodade finansunderrättelseenhetens medlemsstats legitima intressen. Kravet i direktivet på att varje vägran att lämna godkännande vederbörligen ska förklaras har inte reglerats särskilt i lag. Det finns inte skäl för att genom lag reglera det i ändringsdirektivet tillkommande kravet på hur sådana förklaringar ska specificeras. Justeringarna i artikel 57 kräver inte heller några särskilda lagstiftningsåtgärder.

5.12 Särskilt om samarbete som involverar myndigheter som har att utföra tillsyn över kreditinstituten och de finansiella instituten

Förslag: Det ska införas bestämmelser i de rörelselagar där det inte redan finns som möjliggör för Finansinspektionen att samarbeta och utbyta information med behöriga myndigheter och Europeiska centralbanken.

Bedömning: Anställda vid Finansinspektionen omfattas redan genom befintlig lagstiftning av tystnadsplikt. Genom den sekretess som gäller hos Finansinspektionen för uppgifter som mottagits från behöriga myndigheter i andra medlemsstater kan uppgifterna inte användas i strid med vad som anges i ändringsdirektivet. Finansinspektionen kan inte heller lämna ut uppgifterna utan uttryckligt medgivande från den behöriga myndighet som har delat med sig av den eller för andra ändamål för vilka den myndigheten har medgett att den lämnas ut. Det bör därför inte vidtas några särskilda åtgärder för att genomföra ändringsdirektivets krav i dessa delar.

Det finns för närvarande inte skäl att utnyttja ändringsdirektivets möjlighet att i vissa särskilt angivna fall tillåta informationsutbyten.

De förändringar som genom ändringsdirektivet gjorts i Solvens II-direktivet och kapitaltäckningsdirektivet uppfylls redan genom befintlig lagstiftning.

5.12.1 Ändringsdirektivet

Två nya artiklar, som avser att möjliggöra samarbete mellan behöriga myndigheter som utför tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut och andra myndigheter som omfattas av tystnadsplikt, har tillkommit genom ändringsdirektivet. Dessa är artiklarna 57a och 57b.

I artikel 57a anges det inledningsvis att medlemsstaterna ska kräva att alla personer som arbetar eller har arbetat vid behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella instituts efterlevnad av detta direktiv, liksom revisorer eller experter som agerar på sådana behöriga myndigheters vägnar, omfattas av tystnadsplikt. Konfidentiell information som dessa personer erhåller i tjänsten får, utan att det påverkar fall som omfattas av straffrättslig lagstiftning, röjas endast i sammandrag eller i sammanställning på ett sätt som gör att det är omöjligt att identifiera enskilda kreditinstitut och finansiella institut. Tystnadsplikten får enligt andra punkten i artikel 57a dock inte utgöra hinder för utbyte av information mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut inom en medlemsstat i enlighet med direktivet eller andra lagstiftningsakter som avser tillsyn av kreditinstitut och finansiella institut. Tystnadsplikten får heller inte utgöra hinder för utbyte av information mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut i olika medlemsstater i enlighet med direktivet eller andra lagstiftningsakter som avser tillsyn av kreditinstitut och finansiella institut, inbegripet Europeiska centralbanken (ECB) när den agerar i enlighet med rådets förordning (EU) nr 1024/2013.

Enligt tredje punkten ska behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut och som mottar konfidentiell information ska endast använda denna information för att fullgöra sina skyldigheter enligt direktivet eller enligt andra lagstiftningsakter inom ramen för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, tillsynsreglering och tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut, inbegripet påförande av sanktioner. Myndigheterna tillåts även använda informationen vid överklagande av ett beslut som fattats av den behöriga myndighet som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut, inbegripet domstolsförfaranden och vid domstolsförfaranden som har inletts enligt särskilda bestämmelser i unionsrätt antagen på området för detta direktiv eller på området för tillsynsreglering och tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut.

Av artikel 57a.4 ska medlemsstaterna vidare se till så att behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut vid tillämpningen av detta direktiv i största möjliga utsträckning samarbetar med varandra, oavsett deras respektive karaktär eller ställning. Sådant samarbete innefattar också förmågan att inom ramen för den anmodade behöriga myndighetens befogenheter utföra utredningar på en anmodande behörig myndighets vägnar, och det påföljande utbytet av information som erhållits genom sådana utredningar.

Medlemsstaterna får, med vissa villkor som anges i artikel 57a.5, tillåta sina nationella behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut att ingå samarbetsavtal för samarbete och

utbyte av konfidentiell information med motsvarande behöriga myndigheter i tredjeländer.

I artikel 57b anges att medlemsstaterna i vissa fall, utan hinder av vad som anges i artikel 57a om tystnadsplikt, får tillåta informationsutbyten. Det finns i bestämmelsen även vissa krav som i sådana fall gäller för informationsutbytet.

Genom artikel 2 och 3 i ändringsdirektivet görs även tillägg i Solvens II-direktivet och kapitaltäckningsdirektivet som innebär att tystnadsplikten och de begränsningar som föreskrivs ifråga om användning av förtrolig information enligt direktiven inte ska utgöra hinder för utbyte av information som sker inom ramen för tillsynsuppdraget med myndigheter som ansvarar för tillsyn över att de ansvariga enheter som nämns i artiklarna 2.1.1 och 2.1.2 i fjärde penningtvättsdirektivet.

5.12.2 Gällande rätt

Av 1 kap. 1 § andra stycket OSL framgår att lagen innehåller bestämmelser om tystnadsplikt i det allmännas verksamhet och om förbud att lämna ut allmänna handlingar. Bestämmelserna i lagen innebär begränsningar i yttrandefriheten enligt RF, begränsningar i den rätt att ta del av allmänna handlingar som följer av tryckfrihetsförordningen samt, i vissa särskilt angivna fall, även begränsningar i den rätt att meddela och offentliggöra uppgifter som följer av tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Enligt 3 kap. 1 § betyder sekretess ett förbud att röja en uppgift, vare sig det sker muntligen, genom utlämnande av en allmän handling eller på något annat sätt.

Enligt 30 kap. 4 § OSL gäller sekretess hos Finansinspektionen för uppgift om affärs- eller driftförhållanden hos den som myndighetens verksamhet avser, om det kan antas att denne lider skada om uppgiften röjs, och för uppgift om ekonomiska eller personliga förhållanden för annan som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som myndighetens verksamhet avser. Sekretess gäller också enligt 23 a § samma kapitel bl.a. i en statlig myndighets verksamhet som består i tillsyn över efterlevnaden av PTL och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen för uppgift i en anmälan eller utsaga om överträdelse av bestämmelse som gäller för den som myndighetens verksamhet avser, om uppgiften kan avslöja anmälarens identitet.

Enligt 15 kap. 1 a § OSL gäller sekretess för uppgift som en myndighet har fått från ett utländskt organ på grund av en bindande EU-rättsakt eller ett av EU ingånget eller av riksdagen godkänt avtal med en annan stat eller med en mellanfolklig organisation om det kan antas att Sveriges möjlighet att delta i det internationella samarbete som avses i rättsakten eller avtalet försämras om uppgiften röjs. Motsvarande sekretess gäller för uppgift som en myndighet har inhämtat i syfte att överlämna den till ett utländskt organ i enlighet med en sådan rättsakt eller ett sådant avtal. Om aktuell sekretess gäller, får de sekretessbrytande bestämmelserna i 10 kap. 15–27 §§ och 28 § första stycket inte tillämpas.

Av 30 kap. 7 § framgår att sekretess också gäller i Finansinspektionens tillsynsverksamhet, i den utsträckning riksdagen har godkänt avtal om

detta med en annan stat eller med en mellanfolklig organisation, för sådan uppgift om affärs- eller driftförhållanden och ekonomiska eller personliga förhållanden som myndigheten har fått enligt avtalet. Samma sekretess gäller hos Finansinspektionen för uppgifter som inspektionen har fått från en utländsk myndighet eller ett utländskt organ enligt något annat avtal, om regeringen meddelar föreskrifter om detta. Vid sådan sekretess får de sekretessbrytande bestämmelserna i 10 kap. 15–27 §§ och 28 § första stycket inte tillämpas i strid med det aktuella avtalet.

I fråga om samarbete med myndigheter i andra medlemsstater anges det i 8 kap. 3 § OSL att en uppgift för vilken sekretess gäller inte får röjas för en utländsk myndighet eller en mellanfolklig organisation, om inte utlämnande sker i enlighet med särskild föreskrift i lag eller förordning, eller uppgiften i motsvarande fall skulle få lämnas ut till en svensk myndighet och det enligt den utlämnande myndighetens prövning står klart att det är förenligt med svenska intressen att uppgiften lämnas till den utländska myndigheten eller den mellanfolkliga organisationen. I vissa rörelselagar som avser den finansiella sektorn finns bestämmelser som gör det möjligt för Finansinspektionen att samarbeta med behöriga myndigheter inom EU. Sådana bestämmelser finns bl.a. i 10 kap. 5 § lagen (2004:46) om värdepappersfonder, 13 kap. 6 a § LBF, 8 kap. 4 § LBT, 17 kap. 3 § försäkringsrörelselagen (2010:2043), 5 kap. 4 § lagen (2011:755) om elektroniska pengar och 13 kap. 10 § lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder. Omfattningen av samarbetet enligt bestämmelserna varierar i viss utsträckning.

5.12.3 Överväganden och förslag

Allmänna utgångspunkter

Bestämmelserna om samarbete i artiklarna 57a och 57b i fjärde penningtvättsdirektivet avser i första hand att möjliggöra informationsutbyte mellan en myndighet som i fråga om regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism är behörig att övervaka kreditinstitut och finansiella institut och en myndighet som annars utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut. I artikel 57a regleras också inledningsvis den tystnadsplikt som ska gälla för alla personer som arbetar eller har arbetat vid behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstituts och finansiella instituts efterlevnad av direktivet.

Som anges i beaktandesats 19 i ändringsdirektivet är information av tillsynskaraktär med anknytning till kreditinstitut och finansiella institut, exempelvis information avseende lämpligheten hos direktörerna och aktieägarna, de interna kontrollmekanismerna, styrelseformerna eller regelefterlevnadskontrollen och riskhanteringen, ofta oundgänglig för en adekvat tillsyn av bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism vid sådana institut. På samma sätt är information om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism viktig för tillsynen över dessa institut. Det finns därför beaktansvärda skäl för att information ska kunna utbytas mellan myndigheterna.

I Sverige är Finansinspektionen tillsynsmyndighet avseende den finansiella sektorn samtidigt som myndigheten har att tillse att kreditinstitut och finansiella institut följer regelverket för penningtvätt

och finansiering av terrorism. Finansinspektionen har därmed en heltäckande tillsyn över kreditinstitutens och de finansiella institutens verksamhet och kan få en allsidig information om sådana institut. I vissa andra medlemsstater, inte minst de som genom att vara anslutna till EU:s bankunion har en gemensam tillsynsmekanism med övriga medlemsstater där tillsynsmyndigheten är Europeiska centralbanken, förkortad ECB, utövas emellertid tillsynen av kreditinstitut och finansiella institut inte av samma myndigheter som avseende dessa institut på nationell nivå är behörig myndighet i fråga om penningtvätt och finansiering av terrorism enligt fjärde penningtvättsdirektivet. Detta gäller även t.ex. de banker i Sverige som är filialer till banker med hemvist i bankunionen och har ECB som tillsynsmyndighet.

Det har inte tidigare funnits några uttryckliga bestämmelser i fjärde penningtvättsdirektivet som gjort det möjligt för de nationella behöriga myndigheterna, som övervakar kreditinstituten och de finansiella instituten för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, och de myndigheter som utövar övrig tillsyn av instituten, att samarbeta med varandra och utbyta konfidentiell information utan risk för att sådan information kan lämnas vidare. Aktuella artiklar avser alltså att förtydliga den rättsliga ramen för att inte oavsiktligt hindra informationsutbyte och samarbete mellan sådana myndigheter.

Bestämmelserna får i första hand betydelse för samarbetet mellan myndigheter i de länder där det finns en uppdelning av tillsynen, vilket inte är fallet i Sverige. Den rättsliga ramen kan emellertid ändå bli aktuell för svensk räkning. ECB, eller en enskild medlemsstats tillsynsmyndighet avseende kreditinstitut och finansiella institut, kan t.ex. genom sin tillsyn få information om misstankar kring penningtvätt eller finansiering av terrorism som rör ett institut som står under Finansinspektionens tillsyn. Sådan information måste vara möjlig att dela med Finansinspektionen utan risk för tystnadsplikten. På motsvarande sätt bör Finansinspektionen kunna dela information som kan vara av intresse för en myndighet, som utan att ha att övervaka regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, har att utöva tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut. Ett genomförande av artikel 57a är därför nödvändigt även för svensk del.

Den svenska offentlighetsprincipen

Offentlighetsprincipen är central i den svenska rättsordningen och reglerad i tryckfrihetsförordningen, som är en grundlag. Den innebär att allmänheten har rätt till insyn i och tillgång till information om statens och kommunernas verksamhet. Offentlighetsprincipen kommer till uttryck på olika sätt i Sveriges grundlagar, exempelvis genom rätten till yttrandefrihet, meddelarfriheten för tjänstemän och genom allmänna handlingars offentlighet. Yttrandefriheten får enligt RF begränsas av riksdagen genom lag. En typ av begränsning i yttrandefriheten är regler om tystnadsplikt. Bestämmelserna om tystnadsplikt för offentliganställda, bl.a. anställda vid Finansinspektionen, har samlats i OSL. I varierande utsträckning, där det i det specifika fallet finns en tillämplig sekretessbrytande bestämmelse, är emellertid tystnadsplikten möjlig att åsidosätta.

Den svenska offentlighetsprincipen är relativt unik. Till skillnad från Sverige har de allra flesta av EU:s medlemsstater en helt annan tradition när det gäller handlingsoffentlighet. Där gäller i stället en omvänd reglering, dvs. uppgifter hos myndigheter omfattas av sekretess om inte annat är särskilt reglerat. Det är med denna utgångspunkt som utformningen av artiklarna 57a och 57b ska läsas.

Sveriges EU-medlemskap, och behovet av att även utanför ramen för detta samarbete få del av information från den övriga världen, har lett till att Sverige ibland behövt acceptera bestämmelser om t.ex. vetorätt för ursprungsinnehavaren eller ömsesidigt erkännande av sekretess till skydd för utländska allmänna intressen, trots att motsvarande uppgifter, om de hade avsett rent svenska förhållanden, skulle ha bedömts ha ett litet eller inget sekretessintresse. För att kunna delta i det internationella samarbetet har det därför i OSL införts bestämmelser som innebär att vissa uppgifter som finns hos svenska myndigheter som en följd av EU-lagstiftning och vissa internationella avtal omfattas av sekretess. För att kunna uppfylla syftet med sekretessen fullt ut får vidare i regel inte de sekretessbrytande bestämmelserna i 10 kap. 15–27 §§ och 28 § första stycket OSL tillämpas vid sekretess som gäller till följd av internationella förpliktelser. Det har emellertid hittills, trots intresset av att bevara sekretessen avseende uppgifter som svenska myndigheter får till följd av EU-lagstiftning eller andra internationella avtal, inte tidigare funnits behov av att inskränka möjligheterna att använda sig av de sekretessbrytande bestämmelserna i 10 kap. 1–14 §§ OSL i samband med sådant informationsutbyte.

Som utgångspunkt innebär offentlighetsprincipen också att stor återhållsamhet alltid bör iakttas vid prövningen av om undantag från rätten att meddela och offentliggöra uppgifter bör göras i ett särskilt fall. Undantagen från meddelarfriheten är, men hänsyn till allmänna intressen, ovanliga och innehåller i vissa fall uttryckliga begränsningar. De undantag som finns rör i huvudsak särskilt viktiga skyddsintressen. Om Sverige i andra fall skulle komma att ingå ett internationellt avtal eller bli bundet av en EU-rättsakt som kräver en inskränkning av meddelarfriheten, och en sådan inskränkning inte följer av någon annan tillämplig bestämmelse i OSL, får detta regleras särskilt (prop. 2012/13:192 s. 38).

Artiklarna 57a och 57b har som ovan angetts en helt annan utgångspunkt än den svenska regleringen. Det är därför svårt att översätta dessa bestämmelser direkt till svensk rätt. I den fortsatta översynen av bestämmelsernas överensstämmelse med svensk nationell rätt och vid ett eventuellt behov av att utforma en reglering för uppfylla kraven bör den svenska offentlighetsprincipen vara utgångspunkten.

Tystnadsplikt för personer som arbetar vid behöriga myndigheter

Artikel 57a tar inledningsvis sikte på att säkerställa att de personer som arbetar eller har arbetat inom behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut omfattas av tystnadsplikt. Inom Finansinspektionens tillsynsverksamhet gäller sekretess enligt 30 kap. 4 § OSL för uppgift om affärs- eller driftförhållanden hos den som myndighetens verksamhet avser, om det kan antas att denne lider skada om uppgiften röjs, och för uppgift om ekonomiska eller personliga

förhållanden för annan som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som myndighetens verksamhet avser. Sekretess gäller enligt 30 kap. 23 a § OSL också i Finansinspektionens tillsynsverksamhet i fråga om regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism för uppgift i en anmälan eller utsaga om uppgiften kan avslöja anmälarens identitet. Detta innebär att personer som arbetar, eller har arbetat, på Finansinspektionen inte får röja en sådan uppgift, vare sig detta sker muntligen, genom utlämnande av allmän handling eller på något annat sätt. I fråga om uppgift om ekonomiska eller personliga förhållanden för annan som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som myndighetens verksamhet avser och uppgifter som kan avslöja identiteten för den som anmält en överträdelse enligt regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism inskränks vidare rätten att meddela och offentliggöra uppgifter (se 30 kap. 30 § OSL). Den nuvarande svenska regleringen innebär därmed att alla personer som arbetar vid eller har arbetat vid behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut efterlevnad av fjärde penningtvättsdirektivet omfattas av tystnadsplikt. Det behövs därför inte några särskilda åtgärder för att genomföra direktivet i sådan del.

Möjlighet att samarbeta och utbyta information med behöriga myndigheter inom EU

Tystnadsplikten får emellertid inte enligt punkten 2 i artikel 57a innebära hinder för att utbyta information mellan en myndighet som, i fråga om regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, är behörig att övervaka kreditinstitut och finansiella institut och en myndighet, som annars utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut. Motsvarande bestämmelser, om möjlighet att lämna uppgifter som omfattas av tystnadsplikten till vissa myndigheter, finns i artikel 53.2 och 53.3 i kapitaltäckningsdirektivet. I samband med genomförandet av dessa gjordes ett tillägg om att Finansinspektionens samarbete och informationsutbyte enligt 13 kap. 6 a § LBF även skulle omfatta Europeiska systemrisknämnden och Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten. I övrigt bedömdes det inte finnas behov av lagstiftningsåtgärder för att genomföra bestämmelsen (se prop. 2013/14:228 s. 211 f.).

Eftersom uppgifter som omfattas av sekretess får röjas enligt 8 kap. 3 § OSL till en utländsk myndighet om utlämnande sker i enlighet med särskild föreskrift i lag eller förordning innebär sekretessen inte hinder för ett informationsutbyte (se vidare avsnitt 5.11). Aktuell bestämmelse i LBF omfattar emellertid inte ett samarbete och informationsutbyte med ECB. En komplettering av bestämmelsen behöver därför göras. Bestämmelsen omfattar verksamhet som banker och kreditmarknadsföretag bedriver och därmed inte all finansiell verksamhet som Finansinspektionen enligt artikel 57a är skyldig att utbyta information kring.

Även i vissa av de andra rörelselagar som reglerar tillsynen över de övriga finansiella verksamhetsutövarna finns redan bestämmelser om samarbete och utbyte av information med behöriga myndigheter i andra medlemsstater. Dessa bestämmelser är emellertid inte enhetligt

utformade. Det varierar t.ex. om det, vid sidan av uttrycket behöriga myndigheter, även anges att ECB ska omfattas av samarbetet enligt bestämmelsen. Vissa av bestämmelserna är vidare generellt utformade genom att ange att samarbetet och utbytet ska ske i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i EU medan det i andra rörelselagar specifikt anges att detta ska ske i den utsträckning som följer av en viss reglering inom unionsrätten.

I 5 kap. 4 § lagen (2011:755) om elektroniska pengar är regleringen för samarbetet och utbytet av information generellt utformat och inkluderar även uttryckligen ECB. Det samarbete och utbyte av information som avses i ändringsdirektivet täcks därmed redan av dessa bestämmelser. I de rörelselagar där samarbetet är begränsat till viss reglering inom unionsrätten behöver emellertid regelverket kompletteras med en hänvisning till att samarbetet även ska avse i den utsträckning som det följer av fjärde penningtvättsdirektivet. Institutioner inom EU som omfattas av samarbetet anges också genomgående specifikt i bestämmelserna. För att samarbetet även ska omfatta ECB bör därför institutionen anges uttryckligen i bestämmelserna.

Även om samarbetet i huvudsak kommer att omfatta Finansinspektionens tillsyn i fråga om banker kan Finansinspektionen även i sin tillsyn över andra verksamhetsutövare än bankerna få information som kan vara av vikt för ECB. Det kan också hända att ECB i sin tillsyn får information som berör andra verksamhetsutövare än banker. För att klargöra och inte riskera att hindra ett samarbete med ECB bör skyldigheten att samarbeta och utbyta information även införas i de rörelselagar som avser finansiella verksamheter som inte har en direkt koppling till ECB.

I anmälningslagen, lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet och lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter, som också rör finansiella instituts verksamhet, finns inte några bestämmelser som möjliggör ett samarbete eller utbyte av information med behöriga myndigheter i andra medlemsstater. För att genomföra kravet i artikel 57a på utbyte av information bör sådana bestämmelser införas. Bestämmelserna bör ges den dynamiska utformning som finns i 5 kap. 4 § lagen (2011:755) om elektroniska pengar.

Aktuella bestämmelser ställer även krav i fråga om *samarbete* mellan Finansinspektionen och behöriga myndigheter och ECB. I tidigare förarbeten har det uttalats att ett sådant samarbete som framgår av bestämmelserna i de aktuella rörelselagarna innefattar bl.a. en möjlighet att för den anmodade myndighetens vägnar utföra utredningar hos en aktör i Sverige. Ändringsdirektivets krav i punkten 4 i artikel 57a kräver därför inte något särskilt genomförande. När sådana utredningar genomförs genom kontroller av information på plats i en verksamhet har den utländska myndighetens roll i tidigare förarbeten bedömts likna en observatörs och att det inte finns någon rätt för inspektionen att tillåta att den utländska myndigheten själv utför kontrollen (se prop. 2006/07:115 s. 515 ff., prop. 2005/06:45 s. 157 f. och 2006/07:5 s. 353 ff.).

Även de tillägg som gjorts genom ändringsdirektivet i Solvens II-direktivet och kapitaltäckningsdirektivet omfattar bestämmelser om informationsutbyte med andra myndigheter. Den berörda bestämmelsen i Solvens II-direktivet tar endast sikte på ett nationellt informationsutbyte

mellan tillsynsmyndigheter enligt direktivet och myndighet som i fråga om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism ansvarar för tillsynen över kreditinstitut och finansiella institut. Motsvarande bestämmelse i kapitaltäckningsdirektivet tar sikte på både ett internationellt och ett nationellt informationsutbyte mellan aktuella myndigheter. Finansinspektionen utövar den nationella tillsyn som följer enligt både Solvens II-direktivet och kapitaltäckningsdirektivet men också i fråga om kreditinstitut och finansiella institut till följd av regelverket om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Då tillsynen sker inom samma verksamhetsgren finns det inget som hindrar ett informationsutbyte inom myndighetens tillsynsorganisation. Som redogjorts för ovan finns det vidare, i de specifika rörelselagar som reglerar verksamheterna, bestämmelser som gör det möjligt att internationellt utbyta information mellan myndigheter. Det behövs inte några ytterligare åtgärder för att genomföra ändringsdirektivet i denna del.

Sekretess i fråga om uppgifter som Finansinspektionen mottar från behöriga myndigheter i andra medlemsstater

Till följd av regleringen i artikel 57a.3 genom ändringsdirektivet får Finansinspektionen inte använda den information som lämnas till myndigheten från en myndighet i en annan medlemsstat eller från ECB till följd av det samarbete som följer av fjärde penningtvättsdirektivet annat än för vissa specifikt angivna ändamål. För sådana uppgifter gäller sekretess enligt 15 kap. 1 a § OSL. Med uttrycket ”bindande EU-rättsakt” i bestämmelsen avses nämligen enligt förarbetena bl.a. förordningar, direktiv och beslut (prop. 2012/13:192 s. 31).

För uppgifter som Finansinspektionen har fått till följd av artikel 57a gäller därmed tystnadsplikt om det kan antas att Sveriges möjlighet att delta i det internationella samarbete som avses i rättsakten eller avtalet försämrats om uppgiften röjs. Detta innebär att Finansinspektionen har att göra en självständig bedömning av vilka konsekvenser ett röjande kan antas få för det fortsatta samarbetet varvid bl.a. den sekretess som anges i avtalet kan beaktas (prop. 2002/03:192 s. 44). Det förhållandet att det uttryckligen anges i ändringsdirektivet att uppgifter inte ska vara möjliga att sprida annat än vid vissa specifikt angivna situationer torde i praktiken innebära att det kan antas att det internationella samarbetet skulle försämrats om Finansinspektionen använde uppgifterna i strid med direktivet. Mot bakgrund av de krav som ställs på tystnadsplikt enligt artikel 57a torde uppgifter som lämnas till Finansinspektionen från en nationell tillsynsmyndighet i en annan medlemsstat eller ECB med stöd av 15 kap. 1 a § OSL omfattas av sekretess. Vid sådan sekretess får vidare inte de sekretessbrytande bestämmelserna i 10 kap. 15–27 §§ och 28 § första stycket tillämpas. Detta innebär att möjligheterna att använda uppgifter som omfattas av sekretessen på annat sätt än för att fullgöra sina skyldigheter i fråga om bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism, tillsynsreglering och tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut därmed är starkt begränsade.

Samarbetsavtal om informationsutbyte

Med stöd av artikel 57a.5 genom ändringsdirektivet får Sverige tillåta Finansinspektionen att ingå samarbetsavtal som inkluderar utbyte av konfidentiell information med motsvarande myndigheter i tredje länder. Reglering som möjliggör sådana avtal finns i 10 kap. 2 § RF där det anges att regeringen får ge Finansinspektionen i uppdrag att ingå en internationell överenskommelse i en fråga där överenskommelsen inte kräver riksdagens eller Utrikesnämndens medverkan. I förordningen (2009:93) med instruktion för Finansinspektionen bemyndigas Finansinspektionen vidare att ingå vissa internationella överenskommelser. Några krav motsvarande de som framgår av artikel 57a.5, dvs. att överenskommelserna ska ingås på ömsesidig grund och enbart om utlämnad information omfattas av visst krav på tystnadsplikt, framgår dock inte av förordningen. Eftersom ett bemyndigande att ingå samarbetsavtal ges av regeringen bör överväganden om behovet av komplettering av sådana eventuella begränsningar ske inom ramen för det fortsatta förordningsarbetet. För uppgifter som Finansinspektionen fått till följd av samarbetsavtal som Finansinspektionen har ingått med centralbanker och banktillsynsmyndigheter inom EU gäller enligt 30 kap. 7 § OSL och 8 § offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641) sekretess hos Finansinspektionen för uppgifter om affärs- eller driftförhållanden och ekonomiska eller personliga förhållanden. I fråga om den aktuella sekretessen får de sekretessbrytande bestämmelserna i 10 kap. 15–27 §§ och 28 § första stycket inte tillämpas i strid med det aktuella avtalet.

Den aktuella regleringen säkerställer att konfidentiell information som utbyts enligt samarbetsavtalet inte användas för annat ändamål än att utföra dessa myndigheters tillsynsuppdrag. Mot bakgrund av att information som Finansinspektionen har fått från en myndighet i en annan medlemsstat enligt bestämmelserna om informationsutbyte i fjärde penningtvättsdirektivet omfattas av sekretess säkerställs vidare att uppgifterna inte lämnas ut utan uttryckligt medgivande från den behöriga myndighet som har delat med sig av den eller för andra ändamål för vilka den myndigheten har medgett att den lämnas ut. Det behövs därför inte vidtas några särskilda åtgärder för att genomföra artikel 57a.5.

Ytterligare informationsutbyte

Genom artikel 57b, vars genomförande är frivilligt, ges medlemsstaterna möjlighet att i viss utsträckning ytterligare tillåta informationsutbyte som berör kreditinstituten och de finansiella institutens verksamhet. Aktuella bestämmelser avser i huvudsak att skapa förutsättningar för behöriga myndigheter att samarbeta, vilket bl.a. inkluderar att säkerställa att uppgifter som lämnas över från en medlemsstat till en annan skyddas från att spridas på ett oönskat sätt. Bestämmelserna avser därmed inte att, vid sidan av tystnadsplikten i artikel 57a, närmare reglera den nationella sekretessen för uppgifter som inte omfattas av informationsutbytet. Det informationsutbyte som avses i artikel 57b torde därmed ta sikte på uppgifter som utbyts inom ramen för det samarbetet mellan myndigheter enligt artikel 57a.

Som konstateras ovan har Finansinspektionen, till följd av att de sekretessbrytande bestämmelserna i OSL, mycket begränsade möjligheter att lämna vidare information som Finansinspektionen har fått från en myndighet i en annan medlemsstat eller ECB med stöd av regleringen om samarbete enligt fjärde penningtvättsdirektivet till en annan myndighet i Sverige. Det finns inte nu skäl för att utvidga dessa möjligheter i de fall som avses i artikel 57a. Behov av ytterligare reglering för att genomföra artikel 57b finns därför inte.

5.13 Ytterligare krav enligt ändringsdirektivet

5.13.1 Nationella riskbedömningar samt nationell samverkan och samordning

Bedömning: Ändringsdirektivets krav i fråga om nationella riskbedömningar samt nationell samverkan och samordning bör genomföras på förordningsnivå.

Ändringsdirektivet

I artiklarna 7 och 49 i fjärde penningtvättsdirektivet finns krav på nationella riskbedömningar samt nationell samverkan och samordning. Dessa krav kompletteras i viss mån genom ändringsdirektivet. Vad gäller de riskbedömningar som varje medlemsstat ska göra tillkommer krav på att medlemsstaten ska redovisa den institutionella strukturen och de allmänna förfarandena i sina system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, vilket bland annat omfattar finansunderrättelseenheter, skattemyndigheter och åklagare, samt de tilldelade personella och finansiella resurserna i den mån denna information finns tillgänglig (artikel 7.4 f) och redovisa nationella insatser och resurser (arbetskraft och budget) som anslås för att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism (artikel 7.4 g). Därutöver tydliggörs att även uppdateringar av resultaten av medlemsstaternas riskbedömningar ska göras tillgängliga för kommissionen, de europeiska tillsynsmyndigheterna och att andra medlemsstater får tillhandahålla relevant ytterligare information, när så är lämpligt, till den medlemsstat som utför riskbedömningen. En sammanfattning av bedömningen ska göras allmänt tillgänglig. (artikel 7.5).

Kravet på att det ska finnas effektiva samarbets- och samordningsmekanismer för att på nationell nivå utveckla och genomföra politik och åtgärder för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism ska vidare enligt ändringsdirektivet även gälla för skattemyndigheter och brottsbekämpande myndigheter när myndigheterna agerar inom ramen för fjärde penningtvättsdirektivet (artikel 49).

Gällande rätt

Av 13 § PTF framgår att det inom Polismyndigheten ska finnas en samordningsfunktion för åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Samordningsfunktionen ska bestå av representanter för

Bolagsverket, Brottsförebyggande rådet, Ekobrottsmyndigheten, Fastighetsmäklarinspektionen, Finansinspektionen, Kronofogdemyndigheten, Lotteriinspektionen, Polismyndigheten, Revisorsinspektionen, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket, Åklagarmyndigheten samt länsstyrelserna i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län. Sveriges advokatsamfund ska ges möjlighet att delta. Samordningsfunktionens funktion och närmare utformning regleras i 14 och 15 §§ PTF.

Överväganden och förslag

Aktuella artiklar har genomförts genom föreskrifter på förordningsnivå. Författningsnivån har motiverats med att den möjliggör viss flexibilitet vad gäller justering av uppdrag eller sammansättning då det är lämpligt att kunna justera aspekter som mandat, organisation och dimensionering i takt med att verksamheten och förutsättningarna utvecklas (se prop. 2016/17:173 s. 445). Även ifråga om tillkommande krav genom ändringsdirektivet bör närmare överväganden göras inom ramen för förordningsarbetet då dessa inte är sådana att de behöver genomföras i lag. Aktuella artiklar kräver därför inte några ytterligare överväganden i detta sammanhang.

5.13.2 Kundkännedsåtgärder vid korrespondentförbindelser

Förslag: Förtydliganden ska göras som innebär att skärpta åtgärder för kundkännedom vid korrespondentförbindelser ska vidtas där betalning genomförs och att sådana åtgärder ska vidtas när en affärsförbindelse inleds.

Ändringsdirektivet

Genom tillägg genom ändringsdirektivet i artikel 19 i fjärde penningtvättsdirektivet förtydligas att en gränsöverskridande korrespondentförbindelse, för att omfattas av skärpta åtgärder för kundkännedom enligt artikeln, ska innefatta genomförande av betalning. Det klargörs också att åtgärderna enligt bestämmelsen ska vidtas i samband med att en affärsförbindelse inleds.

Gällande rätt

Av 3 kap. 18 § PTL framgår att verksamhetsutövare vid korrespondentförbindelser mellan en verksamhetsutövare som avses i 1 kap. 2 § första stycket 1–12 och ett kreditinstitut eller finansiellt institut med hemvist utanför EES alltid ska vidta vissa ytterligare kundkännedsåtgärder utöver de åtgärder som följer av 7, 8 och 10–13 §§.

Överväganden och förslag

För att förtydliga när skärpta åtgärder för kundkännedom ska vidtas vid korrespondentförbindelser bör motsvarande klargöranden som anges i

artikel 19 göras i 3 kap. 18 § PTL. En sådan justering innebär emellertid inte någon egentlig ändring i sak.

5.14 Hänvisningar till EU-rättsakter

Förslag: Hänvisningarna till EU-förordningar i de bestämmelser som föreslås ska vara dynamiska, dvs. avse förordningarna i den vid varje tidpunkt gällande lydelsen. Hänvisningar till EU-direktiv ska vara statiska, dvs. avse direktivet i den vid en viss tidpunkt gällande lydelsen.

Flera av förslagen i denna promemoria innebär att det i lag införs hänvisningar till regler i EU-rättsakter. Hänvisningar till EU-rättsakter kan göras antingen statiska eller dynamiska. En statisk hänvisning innebär att hänvisningen avser EU-rättsakten i en viss angiven lydelse. En dynamisk hänvisning innebär att hänvisningen avser EU-rättsakten i den vid varje tidpunkt gällande lydelsen.

I lagförslagen i denna promemoria är hänvisningarna till EU-förordningar dynamiska medan hänvisningarna till EU-direktiv är statiska, vilket överensstämmer med den hänvisningsteknik som har använts i senare propositioner (jfr t.ex. prop. 2016/17:22 s. 96 f., prop. 2016/17:162 s. 244 f. och prop. 2017/18:77 s. 104 f.).

Eftersom ändringar i EU-direktiv bör föranleda överväganden av lagstiftaren om huruvida lagen behöver ändras görs hänvisningar till sådana EU-rättsakter statiska.

För att säkerställa att ändringar i EU-förordningar får omedelbart genomslag är det ändamålsenligt att hänvisningar dit görs dynamiska.

I författningskommentarerna till de bestämmelser där det görs hänvisningar till EU-rättsakter anges det uttryckligen om den aktuella hänvisningen är statisk eller dynamisk (se avsnitt 8).

6 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Förslag: Den nya lagen om ett nationellt system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas konton och bankfack hos vissa finansiella företag ska träda i kraft den 10 september 2020. Den nya bestämmelsen i 3 kap. 32 § PTL om att kreditinstitut och finansiella institut inte får godta betalning med anonyma förbetalda kort som utfärdats av ett land utanför EES om kortet inte uppfyller de krav som ställs enligt nationell rätt ska dock träda i kraft den 1 juli 2020. Övriga författningsändringar ska träda i kraft den 1 januari 2020.

Medlemsstaterna ska enligt ändringsdirektivet senast den 10 januari 2020 sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet. Enligt artikel 67.1 i fjärde penningtvättsdirektivet genom ändringsdirektivet ska dock medlemsstaterna tillämpa artikel 12.3 från och med den 10 juli 2020 och inrätta de

centraliserade automatiserade mekanismer som avses i artikel 32a senast den 10 september 2020.

Det kan inledningsvis konstateras att den tid som krävs för remissbehandling och fortsatt beredning av den föreslagna lagstiftningen sannolikt innebär att ett riksdagsbeslut kring föreslagna ändringar inte torde kunna komma till stånd förrän under våren/sommaren 2019. Detta bör därför vara utgångspunkten vid bedömningen av tider för ikraftträdande.

Det finns i dag inte någon central mekanism med uppgifter om enskilda personers tillgång till konton hos finansiella företag samt bankfack. Det typ av mekanism som föreslås är tekniskt komplicerad och kräver omfattande administration för att samtliga finansiella företag ska kunna ansluta sig till mekanismen. Skatteverket har uppskattat att verket behöver 36 månader för att ta fram en mekanism och att ansluta samtliga parter till mekanismen från det att besked lämnas om att Skatteverket får i uppdrag att upprätta mekanismen. Den uppskattade tidsåtgången innefattar fyra månader för att genomföra en förstudie, åtta månader för systemutveckling och 24 månader för anslutning av samtliga parter. En sådan tidsåtgång bedöms visserligen inte helt orimlig samtidigt som särskilda resurser sannolikt skulle kunna påskynda processen något. I detta skede i lagstiftningsprocessen bör inte inriktningen vara annan än att ändringsdirektivets genomförandetider kan hållas. Ett sådant genomförande bedöms inte heller utesluten. Hela den i ändringsdirektivet tillåtna genomförandetiden bör dock utnyttjas. Den nya lagen om ett nationellt system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas konton och bankfack hos vissa finansiella företag bör därmed träda i kraft den 10 september 2020.

I viss utsträckning innebär även övriga föreslagna ändringar anpassningar för branschen och myndigheter, inte minst i fråga om regelverket för förbetalda kort som utfärdats av ett land utanför EES. Även om det inte finns något som hindrar att kortare ikraftträdandetider bestäms bör därför de tillåtna ikraftträdandetiderna i övrigt också utnyttjas. Författningsändringen som innebär att kreditinstitut och finansiella institut inte får godta betalning med anonyma förbetalda kort som utfärdats av ett land utanför EES om kortet inte uppfyller de krav som ställs enligt nationell rätt bör därmed bestämmas till den 1 juli 2020. Övriga författningsändringar med anledning av ändringsdirektivet bör dock träda i kraft den 1 januari 2020. Denna tidpunkt är även lämplig i fråga om författningsändringen avseende Säkerhetspolisens frågerätt i 4 kap. 6 § PTL.

7 Förslagets konsekvenser

7.1 Problembeskrivning

Detta förslag är i grunden ett genomförande av ett EU-direktiv, vilket innebär att EU-kommissionen har gjort en beskrivning⁴⁴ av vilka problem man identifierat och vad man vill uppnå med förslaget. Denna beskrivning återges inte här i detalj.

Sammanfattningsvis identifierar kommissionen följande problem:

- oklara och inte samordnade bestämmelser om kundkänedom i förhållande till högriskredjeländer, vilket leder till mindre effektiv transaktionsövervakning,
- otillräcklig kontroll av misstänkta transaktioner med virtuella valutor, vilket leder till en sårbarhet som kan utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism,
- otillräckliga åtgärder för att minska riskerna i samband med anonyma förbetalda kort, vilket leder till en liknande sårbarhet,
- begränsade möjligheter till informationsinhämtning och -utbyte för finansunderrättelseenheter, vilket leder till effektivitetsförluster i bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism samt
- saknad eller fördröjd tillgång för finansunderrättelseenheter till uppgifter om innehavare av bank- och betalkonton, vilket leder till samma sorts effektivitetsförlust.

Även bristande tillgång till uppdaterad information om verkligt huvudmannaskap för företag och juridiska konstruktioner tas upp som ett problem, där man anger att bristande insyn skapar problem både för verksamhetsutövare som ska uppfylla sina kundkännedomsåtaganden enligt regleringen samt brottsutredande myndigheter.

Kommissionen anger på ett övergripande plan att man med förslaget vill uppnå ökad insyn samt hjälp till de behöriga myndigheterna att effektivt spåra brottsliga och terrorismrelaterade finansiella flöden. Specifikt vill man med förslaget uppnå ökad rättslig säkerhet för verksamhetsutövarna i relation till kundkänedom gentemot högriskredjeländer, förbättrade möjligheter till spårning av misstänkta transaktioner i virtuella valutor, minskat missbruk av förbetalda instrument; förbättrad tillgång till information för finansunderrättelseenheter, snabb åtkomst till relevanta uppgifter om bank- och betalkontoinnehavares identitet samt ökad insyn och öppenhet i fråga om verkligt huvudmannaskap för företag och juridiska konstruktioner.

Det är därmed de problem som kommissionen identifierat som har utgjort grund till flera av de ändringar och tillägg som gjorts i fjärde penningtvättsdirektivet med mål att uppnå bättre möjligheter att

⁴⁴ EU-kommissionens arbetsdokument *Sammanfattning av konsekvensbedömningen*, – *Följedokument till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv (EU) 2015/849 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism och om ändring av direktiv 2009/101/EG*, den 5 juli 2016, (SWD(2016) 224 final)

bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism och som också varit vägledande i detta arbete. Under förhandlingarna av direktivet har sedan vissa problemställningar med tillhörande lösningar tillkommit. Dessa finns alltså inte med i kommissionens inledande beskrivning och beskrivs därför i det följande.

Vissa nya typer av verksamhetsutövare, som beskrivs i avsnitt 5.2, föreslås omfattas av regelverket. Det gäller tillhandahållare av plånböcker för virtuell valuta, verksamhet som angränsar till skatterådgivning, mellanhänder vid uthyrning av fast egendom och olika aktörer vid handel med konstverk. Problemet som har konstaterats i relation till dessa verksamhetsutövare är att de tidigare inte omfattats av regelverket på EU-nivå och därför potentiellt utgjort en sårbarhet för bekämpningen av penningtvätt eller finansiering av terrorism. Det man vill uppnå med regleringen är att se till att dessa aktörer, på samma villkor som alla andra som omfattas av regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, utför de grundläggande kontroller som föreskrivs och därmed i mindre grad kommer att utgöra en sårbarhet i sammanhanget.

När det kommer till högrisk tredjeländerna, som beskrivs i avsnitt 5.4, kan det konstateras att den nuvarande regleringen, utöver kommissionens problembeskrivning, oavsiktligt och i vissa situationer fått till följd att vissa verksamhetsutövare regelmässigt avsäger sig transaktioner med dessa länder, s.k. *de-risking*, vilket inte är i linje med det riskbaserade förhållningssätt som utgör grunden i denna reglering. Detta är ett problem både eftersom det inte är förenligt med vare sig det riskbaserade synsätt som regleringen kräver eller med en effektiv bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, och eftersom det får stora negativa sociala effekter i länderna i fråga. Med den föreslagna regleringen förtydligas vad som krävs av verksamhetsutövarna i dessa situationer och därmed avser man råda bot på *de-risking*.

När det gäller skydd för anställda m.fl. som rapporterar om misstankar kopplade till penningtvätt och finansiering av terrorism samt potentiella eller faktiska överträdelse av regelverket, som beskrivs i avsnitt 5.8, har problemet varit att det tidigare skyddet i fjärde penningtvättsdirektivet inte omfattat fall där enskild gjort en anmälan om överträdelse av regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Av direktivet har det inte heller följt ett krav på att det ska finnas rättsliga möjligheter för enskilda att tillvarata sina rättigheter om de utsatts för repressalier av en verksamhetsutövare efter att ha rapporterat om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism alternativt gjort en anmälan om potentiella eller faktiska överträdelse av det aktuella regelverket. Med regleringen vill man förstärka skyddet för enskilda för att i sin tur uppnå bättre förutsättningar för dessa att rapportera om aktuella missförhållanden och därmed större möjligheter att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism.

Slutligen har det under förhandlingarna även tillkommit ett antal bestämmelser som reglerar de behöriga myndigheternas samarbete, främst när det kommer till tillsynsmyndigheterna. Dessa bestämmelser beskrivs i avsnitten 5.10–5.12. Problemen som identifierats är bl.a. att det i viss utsträckning saknas tydliga kontaktvägar till nationella finansunderrättelseenheter och att det förekommer att nationell reglering

innebär svårigheter för myndigheter att samarbeta och utbyta information med varandra, t.ex. beroende av att de berörda myndigheternas karaktär skiljer sig åt, att det för samarbete ställs krav på att det ska röra utredning om viss typ av brottslighet och brister i regleringen av tystnadsplikten. Därutöver har det uppmärksammats att det i fjärde penningtvättsdirektivet inte funnits bestämmelser som möjliggjort samarbete mellan de nationella behöriga myndigheterna som övervakar kreditinstituten och de finansiella instituten för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, och de myndigheter som utövar övrig tillsyn av instituten, att samarbeta med varandra och utbyta konfidentiell information utan risk för att sådan information kan lämnas vidare. Med justeringarna i direktivet vill man skapa bättre förutsättningar för myndigheter att, i fråga om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, samarbeta och utbyta information för att dessa på så sätt ska få större möjligheter att få kännedom om uppgifter som kan vara värdefulla i dess arbete.

7.2 Tänkbara alternativa lösningar och effekter av att regleringen inte skulle komma till stånd

Kommissionen anger i sin konsekvensbedömning att man övervägt andra alternativ men inte funnit dem tillfredsställande. Denna bedömning återges inte här i detalj, men sammanfattningsvis anser man att de alternativ som valts ger en balans mellan att uppnå målen och eventuella negativa konsekvenser för marknadsaktörer, t.ex. kostnader för efterlevnad. Att fjärde penningtvättsdirektivet återöppnades för omförhandling i juli 2016, drygt ett år innan det skulle vara genomfört i medlemsstaterna, berodde framför allt på de dramatiska händelserna under 2015–2016, såsom terroristattackerna i Paris och Bryssel samt Panama-skandalen, som visade att det fanns ytterligare brister i det befintliga regelverket. Bedömningen gjordes att om ytterligare reglering inte kom till stånd skulle det kunna skapa osäkerhet hos allmänheten. Penningtvätt och finansiering av terrorism är företeelser som utgör ett hot mot det demokratiska samhället och ett hållbart finansiellt system, och det skulle därför skapa trovärdighetsproblem om man hittade problem som man sedan valde att inte åtgärda. Medlemsstaterna hade alltså att genomföra fjärde penningtvättsdirektivet samtidigt som de skulle omförhandla det.

Eftersom direktivet utgör en reglering som Sverige nu måste genomföra finns inga alternativa lösningar inom ramen för denna utredning.

7.3 Aktörer som berörs av regleringen samt effekterna för dessa

7.3.1 Aktörer som omfattas av den befintliga regleringen

De allra flesta aktörer som berörs av den föreslagna regleringen står redan under den befintliga regleringen på området och kommer inte att

uppleva några grundläggande förändringar. Dessa aktörer är de som anges i 1 kap. 2–5 §§ PTL. När det kommer till information om verkligt huvudmannaskap omfattas även alla som anges i 1 kap. 2 § registerlagen. En grundlig kvantitativ genomgång av storleken på dessa sektorer, samt det befintliga regelverkets påverkan i termer av kostnader och konkurrensförhållanden, går att hitta i 2015 års penningtvätsutrednings betänkande SOU 2016:8 (s. 603 ff). Denna genomgång upprepas inte här.

Säkerhetspolisens frågerätt inom ramen för en utredning om penningtvätt och finansiering av terrorism enligt avsnitt 4 skulle kunna innebära att verksamhetsutövarna kan komma att belastas av ytterligare förfrågningar. För de finansiella aktörer som tillhandahåller konton kommer deltagandet i mekanismen som beskrivs i avsnitt 5.1 också att innebära en förändring. För de aktörer som utför transaktioner med högrisktredjeländer kommer dessutom den tillkommande regleringen som beskrivs i avsnitt 4.5 att innebära en nyhet. De åtgärder som föreslagits kommer dock inte att innebära några grundläggande förändringar för deras verksamheter. För båda dessa företeelser kommer konkurrenssituationen inte att påverkas eftersom regelverket omfattar alla på samma sätt.

Säkerhetspolisens frågerätt

Det förhållandet att Säkerhetspolisen får rätt att fråga verksamhetsutövare m.fl. om uppgifter innebär att dessa är skyldiga att besvara förfrågningar från såväl Finanspolisen som Säkerhetspolisen, vilket kan medföra ytterligare arbete för verksamhetsutövarna. Samtidigt finns det redan i dag en rätt för Säkerhetspolisen att, genom Finanspolisen, fråga om verksamhetsutövare om uppgifter. Vissa av förfrågningarna som nu hanteras av Finanspolisen kommer sannolikt i stället att hanteras av Säkerhetspolisen, då Säkerhetspolisen av tidsskäl väljer att i stället vända sig direkt till verksamhetsutövarna. Förslaget bedöms därför inte medföra någon betydande arbetsbelastning för dem.

Införandet av en mekanism med uppgifter om finansiella konton

Som redogörs för i avsnitt 5.1 kommer anslutningen till mekanismen att kräva vissa initiala insatser i fråga om att bygga gränssnitt och göra anpassningar i de interna bassystemen för att göra aktuella uppgifter hos bankerna tillgängliga för datasöksystemet. Dessa insatser kommer att innebära en motsvarande tidsåtgång och kostnader för de finansiella företag som ska tillhandahålla uppgifter till mekanismen. Mot bakgrund av att uppgifter i huvudsak ska hämtas på elektronisk väg och att uppgifterna i stor utsträckning redan finns elektroniskt hos de finansiella företagen bedöms dessa initiala anpassningar dock inte vara alltför omfattande. Redan genom PSD2 ställs också krav på vissa tekniska anpassningar hos flera av de finansiella företag som omfattas av de föreslagna ändringarna (se avsnitt 5.1.6). De tekniska krav som förslaget innebär är inte heller särskilt avancerad och bedöms därför inte i sig att medföra några större konsekvenser för dessa företag.

För verksamhetsutövare som i dag inte har alla uppgifter som ska ingå i mekanismen förvarade elektroniskt kommer också initiala anpassningar

för att göra uppgifterna tillgängliga elektroniskt och i sökbar form att kräva att ytterligare tid och kostnader tas in anspråk. Det ska samtidigt framhållas att det för flera finansiella företag är ett direktivkrav att uppgifterna lämnas och att alternativet till ett elektroniskt tillhandahållande är en, över tid, betydligt mer omfattande manuell hantering.

Det torde framför allt vara uppgifter om fullmaktshavare och leasingperioder för bankfack som för vissa verksamhetsutövare inte finns tillgängliga elektroniskt som kan medföra svårigheter. Som en konsekvens av kraven på att tillhandahålla uppgifter finns det därför risk för att banker som inte har uppgifter om bankfack lagrade elektroniskt kommer att bedöma att besvären med att tillhandahålla sådana medför att denna verksamhet inte är tillräckligt lönsam och därför kommer att avveckla den. Även det förhållandet att vissa finansiella företag för närvarande inte elektroniskt kan nå uppgifter om avslutade konton som är äldre än 24 månader kan kräva omfattande anpassningar för att göra dessa uppgifter tillgängliga fram till dess att fem år förflutit sedan kontot avslutades. För att uppfylla direktivets krav finns det emellertid inte utrymme att göra avkall på dessa krav. I den mån det skulle innebära alltför orimliga konsekvenser att tillhandahålla uppgifterna elektroniskt finns det dock en möjlighet att få prövat om omständigheterna är tillräckligt försvarande för göra undantag från kraven på att tillhandahålla uppgifterna elektroniskt. För nya företag som har möjlighet att redan i samband med uppstarten anpassa både tekniken efter de krav som ställs till följd av direktivet och se till så att samtliga uppgifter finns tillgängliga elektroniskt torde inte aktuella krav vara avgörande för dess uppstart.

Efter att de initiala anpassningarna genomförts väntas inte mekanismen i sig medföra större konsekvenser för verksamhetsutövarna eftersom den kommer att vara automatiserad. Regelverket kommer visserligen fortsatt att ställa krav på att uppgifterna alltid ska finnas tillgängliga genom mekanismen oavsett vilken utveckling som annars sker inom verksamheten och blir därmed en faktor som måste beaktas vid varje systemutveckling och systemuppdatering som sker av it-miljön. I viss utsträckning kan alltså systemet fortsatt innebära vissa löpande förvaltningskostnader för företagen. Det förhållandet att myndigheter genom mekanismen sannolikt kommer att få kännedom om konton hos verksamhetsutövare, som paraplyförfrågningar i dag sällan riktas till, kan vidare leda till att dessa i större utsträckning än tidigare får följdfrågor om kontona. Möjligheten för myndigheterna att på ett effektivt sätt ta reda på var en person har konton skulle också kunna leda till att myndigheterna i större utsträckning än för närvarande begär uppgifter från företag som tillhandahåller finansiella konton. Då inrättandet av nationella mekanismer i grunden syftar till att just öka möjligheterna för finansunderrättelseenheter att få vetskap om var en person har tillgång till konton är ytterligare följdfrågningar samtidigt en naturlig och eftersträvanvärd följd av ändringsdirektivets krav.

För de verksamhetsutövare som i dag ofta får besvara myndigheternas paraplyförfrågningar skulle dock mekanismen kunna medföra vissa effektivitetsvinster och besparingar i det löpande arbetet. Då enligt uppgift från Svenska Bankföreningen varje förfrågan kan beräknas ta mellan 10 och 20 minuter att besvara och storbanker som SEB och

Nordea uppskattar att ungefär 10 000 respektive 12 700 förfrågningar avseende enbart de brottsbekämpande myndigheterna besvaras varje år är en uppskattning över den befintliga tidsåtgången för att besvara sådana förfrågningar 2 500–3 175 timmar per år för den typen av verksamhetsutövare. Ett automatiserat svar på förfrågningar möjliggör allt annat lika att den arbetstiden kan läggas på annat.

Skärpta åtgärder i fråga om högriskredjeländer

När det gäller transaktioner med högriskredjeländer kan det antas att den ökade tydligheten som följer av förslagen i PTL kommer att kunna leda till bättre och tydligare rutiner hos verksamhetsutövarna som på samma sätt kan kräva en initial anpassning men därefter inte kommer att medföra större besvär.

7.3.2 Nya verksamhetsutövare

Vissa nya typer av verksamhetsutövare som beskrivs i avsnitt 5.2 föreslås omfattas av regelverket. Det gäller tillhandahållare av plånböcker för virtuell valuta och vissa aktörer vid handel med konstverk. De nya verksamhetsutövarna står i dagsläget inte under regleringen, undantaget om det kan antas att det i verksamheten eller del av verksamheten genomförs eller kommer att genomföras transaktioner som innebär att utbetalt eller mottaget belopp i kontanter uppgår till motsvarande 5 000 euro eller mer. För konsthandlarna innebär regelverket enbart en förändring om det i verksamheten kan förekomma transaktioner som överstiger 10 000 euro.

Antalet nya verksamhetsutövare enligt avsnitt 5.2 bedöms inte vara stort. När det kommer till tillhandahållare av plånböcker för virtuell valuta kan konstateras att leverantörer som erbjuder växlingstjänster mellan virtuell valuta och fiatvaluta (växlingsplattformar) redan i dag står under penningtvättsregelverket och att de flesta aktörer som tillhandahåller plånböcker också är växlingsplattformar. Det innebär att det endast är aktörer som enbart tillhandahåller plånböcker för virtuell valuta men inte är växlingsplattformar som tillkommer. Branschföreningen SweFinTech känner inte till att det i nuläget finns några sådana aktörer i Sverige, och de största hemsidorna om virtuella valutor som riktar sig till svenska användare rekommenderar enbart utländska plånbokstillhandahållare. Det rör sig alltså i nuläget mellan inga och ett fåtal aktörer.

När det gäller aktörer vid handel med konstverk konstaterar utredningen att det inte finns någon definitiv statistik på antalet aktörer som handlar med konstverk där transaktionerna överstiger 10 000 euro, men utgår, efter uppskattning från branschorganisation, att det inte rör sig om många som kommer att omfattas av regleringen.

Sammanfattningsvis bedöms antalet nya verksamhetsutövare i praktiken vara begränsat. När det gäller tidsåtgången och kostnaden för att efterleva regelverket för dessa nya verksamhetsutövare hänvisas till de detaljerade beräkningarna i 2015 års penningtvättsutrednings betänkande SOU 2016:8 (s. 620 f.). Dessa beräkningar bör kunna användas som schabloner för kostnader för nya verksamhetsutövare

eftersom regelbördan i stort sett är likadan och verksamhetsutövarna jämförbara till sin natur. Givet EU-regleringens bindande natur har ingen särskild hänsyn kunnat tas till små företag.

7.3.3 Myndigheter

Det är i första hand förändringarna i fråga om mekanismen med uppgifter om enskildas tillgång till finansiella konton som kommer att medföra kostnadsmässiga konsekvenser för myndigheter. De deltagande myndigheterna kommer naturligtvis att beröras, i synnerhet Skatteverket, som föreslås tillhandahålla mekanismen och hålla den i drift, samt Finansinspektionen, som ska ansvara för att de finansiella företagen uppfyller de krav som följer av att uppgifter ska finnas tillgängliga för att nås genom mekanismen. Detta beskrivs närmare i avsnitt 5.1.

Skatteverket har uppskattat utvecklingskostnaden för mekanismen till mellan 6,8 och 9,2 miljoner kronor och kostnaden för anslutning mot bankerna och de finansiella instituten till mellan 4,1 och 12 miljoner kronor. Skatteverket har beräknat kostnaden för förvaltningen av mekanismen till 4,4 miljoner kronor för första året med en avtagande kostnad för varje år när mekanismen är i drift. Skatteverket kommer samtidigt dra nytta av mekanismen, genom att i sin verksamhet få information om konton som annars inte skulle komma till Skatteverkets kännedom lika snabbt eller alls. Det kan innebära att Skatteverket inte behöver vidta andra mer tidskrävande utredningar för att kartlägga en persons ekonomiska förhållanden. Uppgiften att ansvara för den tekniska utvecklingen och driften av mekanismen kan hanteras inom för myndigheten befintliga budgetramar. Kostnaden för att pröva förutsättningarna för ett finansiellt företag att göra undantag från skyldigheten att lämna uppgifter elektroniskt bedöms kunna finansieras genom den avgift som Skatteverket kan fastställa enligt 5 § andra stycket i förslaget till lag om ett nationellt system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas konton och bankfack hos vissa finansiella företag.

Även för Finansinspektionen kommer förslaget om en mekanism att i första hand kräva initiala ansträngningar, som kan leda till vissa kostnader för verksamheten. För att mekanismen ska fylla sin funktion i praktiken är det nämligen av avgörande betydelse att Finansinspektionen, som tillsynsmyndighet över de finansiella företag, kan identifiera de företag som omfattas av kraven och därefter säkerställa så att dessa gör uppgifter tillgängliga på det sätt som krävs. Finansinspektionen kommer också löpande ha att säkerställa så att de finansiella företagen håller informationen tillgänglig genom att reagera på och följa upp eventuella indikationer på brister i tillhandahållandet av uppgifterna. Finansinspektionen har dock redan ett omfattande tillsynsansvar för merparten av de företag som kommer att omfattas av aktuella krav. I viss utsträckning kommer därför de ytterligare kraven att integreras i den redan befintliga tillsynen över dessa företag. De kostnadsökningar som mekanismen därutöver innebär kan hanteras inom befintliga budgetramar.

För de myndigheter som kommer att få del av uppgifter genom mekanismen kommer förändringarna att innebära en viss initial kostnad att skapa en teknisk lösning som gör det möjligt att nå uppgifter genom

mekanismen och eventuellt integrera denna i den befintliga IT-miljön. Skatteverket har estimerat att detta steg innebär en utvecklingskostnad hos anslutande myndighet som kan uppgå till mellan 0,6–3 miljoner kronor beroende på myndighetens förutsättningar och val av lösning. Samtidigt kommer tillgången till uppgifter att medföra påtagliga fördelar för dessa myndigheter, eftersom mindre resurser kommer att behöva ägnas åt att lokalisera var en person har tillgång till konton. Den begränsade kostnad som det inledningsvis kommer att innebära att anpassa tekniken för att få åtkomst till mekanismen kommer därmed inom kort att tjänas in genom de effektiviseringar som mekanismen medför. Myndigheternas kostnader ryms därmed inom befintliga budgetramar.

Genom mekanismen kommer viss personuppgiftsbehandling att ske. Datainspektionen kommer att vara behörig tillsynsmyndighet för denna behandling. Det finns dock inte anledning att tro att denna verksamhet kommer att vara särskilt omfattande. Kostnaderna kan därmed hanteras inom ramen för Datainspektionens befintliga budgetramar.

Vissa förändringar föreslås visserligen inom ramen för Bolagsverkets verksamhet i fråga om registreringen av verkliga huvudmän. Dessa förändringar är emellertid varken av sådan art eller omfattning att de innebär några kostnader som inte ryms inom redan befintliga budgetramar.

7.3.4 Domstolar

Förslagen omfattar reglering som innebär att ytterligare överklagbara beslut i viss utsträckning kan komma att fattas, vilket kan medföra ökade kostnader för Sveriges domstolar. Det rör sig bl.a. om möjligheten att överklaga Finansinspektionens beslut i fråga om en ansökan om undantag från kraven på att tillhandahålla uppgifter till mekanismen på elektronisk väg och Bolagsverkets beslut om att ta bort en uppgift om verklig huvudman i verkets register eller inte anteckna en uppgift som angetts i en anmälan om verklig huvudman. Även Bolagsverkets föreslagna möjlighet att i särskilda fall sekretessbelägga en uppgift avseende en person i registret skulle kunna innebära ytterligare mål hos domstolarna. Möjligheten i 2 kap. 15 a § och 6 kap. 4 b § PTL att väcka en skadeståndstalan på grund av att en verksamhetsutövare vidtagit represalier mot en enskild kan också innebära nya mål hos de allmänna domstolarna och Arbetsdomstolen.

Det är svårt att bedöma i vilken utsträckning som de föreslagna ändringarna kommer att innebära en ökad måltillströmning till domstolarna. Med hänsyn till fördelarna för de finansiella företagen att lämna uppgifter elektroniskt och det begränsat antal företag som omfattas av skyldigheterna bedöms möjligheten att begära undantag från skyldigheten att lämna uppgifter i elektronisk form endast att innebära ett begränsat antal mål. Då indikationer från Bolagsverket tyder på att det endast i mycket begränsad utsträckning finns behov av att sekretessbelägga eller rätta uppgifter om verkliga huvudmän i registret och de föreslagna ändringarna bara medger sådana möjligheter i begränsad utsträckning bedöms inte heller dessa överklagandemöjligheter generera något större antal mål för domstolarna. Möjligheten att väcka en skade-

ståndstalan enligt lagen (2016:749) om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden har vidare ännu inte medfört någon större måttillströmning till domstolarna. En skadeståndstalan enligt nu aktuella bestämmelser är också begränsad till sådana repressalier som har koppling till bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism. Ökningen av sådana mål bedöms därmed vara relativt begränsad. Det föreslagna regelverket kommer av samma anledning inte att innebära några större effekter för tvister som löses utanför domstol. Ökningen av antalet mål hos domstolarna kan sammantaget hanteras inom befintliga budgetramar.

7.3.5 Enskilda personer

En frågerätt för Säkerhetspolisen innebär att ytterligare en myndighet har rätt att vända sig direkt till verksamhetsutövarna m.fl. för att få del av finansiell information som rör enskilda personer. Emellertid får Säkerhetspolisen i många fall redan i dag del av denna information, men via Finanspolisen, vilket framgår av avsnitt 4.4. Framför allt kommer en ökad informationsdelning utgöras av de fall där Säkerhetspolisen i dag anser sig förhindrade att efterfråga information via Finanspolisen, och i vilka Säkerhetspolisen framöver kommer kunna använda sin frågerätt. Den ökning av antal fall då en ytterligare myndighet får del av finansiell information om enskilda förväntas därmed, jämfört med vad som gäller i dag, bli av begränsad omfattning. Mot denna bakgrund samt med beaktande av vikten av att Säkerhetspolisen har tillgång till effektiva verktyg när det gäller bekämpningen av denna typ av allvarlig brottslighet, dvs. finansiering av terrorism, bedöms förändringen vara befogad.

Att ett system införs som gör det lättare att ta reda på hos vilken eller vilka finansiella företag som en person har bl.a. konton är att söka kommer sannolikt också att innebära att myndigheter i större utsträckning kommer att hantera privat information om enskilda. Som redogörs för i avsnitt 5.1.7 övervägs detta ökade intrång av de positiva effekter som tillgången till uppgifterna innebär för att kunna bl.a. kunna utreda brott, avslöja skattefusk och driva in offentliga medel. Missbruk av systemet och risk för dataintrång kan dock inte uteslutas. Eftersom uppgifter i första hand ska hämtas till systemet genom datasökning kommer systemet emellertid endast i begränsad utsträckning lagra information. Med administrativa begränsningar ifråga om användning av systemet, loggar och andra tekniska lösningar till skydd för uppgifterna kan också risken för att obehöriga tar del av uppgifter i systemet minimeras.

7.3.6 Effekter för statens budget

Förslagen bedöms inte innebära några utökningar av befintliga budgetramar och därmed inte heller några särskilda effekter för statens budget.

7.3.7 Sociala och miljömässiga effekter

Förslaget kommer inte att medföra några specifika direkta sociala eller miljömässiga effekter eftersom det huvudsakligen reglerar den administrativa bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism. Om dessa brott kan förebyggas och bekämpas mer effektivt bidrar det däremot generellt till ett bättre samhälle. Om bekämpningen av penningtvätt kan förbättras leder det till ökade skatteintäkter, vilket medger ett ökat reformutrymme som skulle kunna spenderas på sociala och miljömässiga insatser. Möjligheten att lokalisera konton kommer även att innebära ökade utredningsmöjligheter för Skatteverket och Kronofogdemyndigheterna inom ramen för deras ordinarie verksamheter, vilket också sannolikt kommer att leda till att skatteintäkter skulle kunna återvinnas för investeringar i social trygghet och på miljön.

7.3.8 Effekter i relation till Agenda 2030

Förslaget bedöms vara direkt i linje med mål 16, *fredliga och inkluderande samhällen*, eftersom delmål 16.4 består av att ”till 2030 avsevärt minska de olagliga finansiella flödena och vapenflödena, öka möjligheterna att återvinna och återfå stulna tillgångar samt bekämpa alla former av organiserad brottslighet” till vilket detta förslag bidrar.

7.4 Bemyndiganden som myndighetens beslutanderätt grundar sig på

Europeiska kommissionen har enligt fördraget rätt att ta fram förslag, som regeringen därefter har rätt att förhandla om. Som medlem i rådet har regeringen att tillsammans med EU-parlamentet att besluta om förslag. Regeringen har sedan rätt att tillsätta en utredare för att lämna förslag om genomförande, vilket gjordes genom beslut med diarienummer Fi2017/04584/PE och härmed är slutfört.

7.5 Kostnadsmässiga och andra konsekvenser av regleringen samt jämförelse av konsekvenserna för de övervägda regleringsalternativen

De kostnadsmässiga och andra konsekvenserna för de som föreslås träffas av denna reglering har redogjorts för ovan.

Givet EU-regleringens bindande natur har ingen kostnadsmässig analys gjorts av alternativet att inte genomföra denna reglering, annat än att det kan konstateras att kommissionen i så fall skulle stämna Sverige, vilket skulle bli mycket dyrt och dessutom medföra negativa politiska konsekvenser.

När det gäller mekanismen för information om bank- och betalkonton har vissa alternativ övervägts. I stället för den föreslagna mekanismen skulle ett register, som bygger på att de verksamhetsutövare som

tillhandahåller bank- och betalkonton får rapportera in uppgifter till mekanismen. Ett sådant system skulle dock innebära att en betydligt större administrativ börda både för verksamhetsutövarna och för Skatteverket, vilket i sin tur innebär ökade kostnader för dessa. Förutom att ett sådant alternativ sannolikt skulle innebära högre kostnader för både de finansiella företagen och de myndigheter som skulle ha att hantera mekanismen, riskerar det också att medföra att större risker för den personliga integriteten och att sämre kvalitet på uppgifterna som rapporteras, eftersom de kan omfattas av viss fördröjning då de inte hämtas direkt från de finansiella företagen.

7.6 Bedömning av om regleringen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till EU

Utredningen bedömer att regleringen överensstämmer med de skyldigheter som följer av Sveriges medlemskap i EU. När det gäller mekanismen för information om bank- och betalkonton går den föreslagna regleringen i viss mån utöver vad som krävs enligt detta direktiv, men då har hänsyn också tagits dels till hur Skatteverkets, Kronofogdemyndighetens och andra brottsbekämpande myndigheters arbete skulle kunna effektiviseras såsom redovisas i avsnitt 5.1, dels till det föreslagna direktivet⁴⁵ om förbättringar i tillgången till finansiell information på brottsområdet som, när det är färdigförhandlat, väntas ställa krav som liknar de som utredningen nu föreslår.

7.7 Bedömning av om särskilda hänsyn behöver tas när det gäller tidpunkten för ikraftträdande och om det finns behov av speciella informationsinsatser

Förslaget föreslås i huvudsak träda i kraft i enlighet med vad direktivet kräver, med undantag för förändringarna rörande artikel 31 som behandlar registret över verkliga huvudmän. De senare föreslås träda i kraft tillsammans med merparten av de övriga förändringarna.

När det gäller speciella informationsinsatser anser utredningen att det blir en fråga för myndigheterna, men konstaterar att representanter för både myndigheter och verksamhetsutövare har deltagit i arbetsgrupper under arbetets gång eller involverats i arbetet genom andra kontakter och därför redan kan anses varit föremål för en speciell informationsinsats.

⁴⁵ Proposal for a *Directive of the European Parliament and the Council laying down rules facilitating the use of financial and other information for the prevention, detection, investigation or prosecution of certain criminal offences and repealing Council Decision 2000/642/JHA*, den 17 april 2018, (COM(2018) 213 final)

8 Författningskommentar

8.1 Förslaget till lag om ett nationellt system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas konton och bankfack hos vissa finansiella företag

1 §

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde och genomför tillsammans med övriga bestämmelser i lagen artikel 32a i fjärde penningtvättsdirektivet.

Av *första stycket* framgår att lagen innehåller bestämmelser om ett nationellt system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas konton och bankfack hos vissa finansiella företag av vissa specifika syften. Genom kraven i fjärde penningtvättsdirektivet ska systemet kunna användas i syfte att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism. Systemets användningsområde utvidgas även i syfte att utreda brottslig verksamhet, att kunna användas för beskattningsändamål, att kunna användas för utsokningsändamål, att kunna utöva tillsyn över personer med näringsförbud samt för att kunna fullgöra internationella förpliktelser.

I *andra stycket* förklaras att det med finansiella företag enligt lagen avses företag som omfattas av lagen (1995:1571) om insättningsgaranti eller lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet. Det rör sig således av företag som har tillstånd eller har registrerats för att kunna bedriva inlåningsverksamhet.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.7.

2 §

Paragrafen anger att Skatteverket är ansvarig för att tillhandahålla systemet och på vilket sätt uppgifterna ska vara tillgängliga.

Av bestämmelsen följer Skatteverkets skyldighet att tillhandahålla ett nationellt system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas tillgång till konton och bankfack hos vissa finansiella företag. Det framgår att uppgifterna ska vara omedelbart tillgängliga och sökbara i systemet till dess att fem år har förflutit från det att kontot avslutats eller, när det gäller bankfack, hyresperioden upphört. Åtkomst till uppgifterna sker i huvudsak genom ett datasöksystem som gör det möjligt att söka uppgifter direkt hos finansiella företag.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.7.

3 §

Paragrafen anger vilka uppgifter som systemet ska ge information om.

Av *punkt 1* framgår de uppgifter som systemet ska ge information om när det gäller fysiska personer. Information ska ges om samtliga innehavare av ett konto eller bankfack. Då avsikten med systemet är att kunna ta reda på all typ av tillgång till eller kontroll av konton ska det

även, i förekommande fall, ge information om innehavarens vårdnadshavare, förmyndare, förvaltare, god man och fullmaktshavare. Den information som ska framgå är fullständigt namn och person- eller samordningsnummer. Om ett sådant unikt nummer saknas ska systemet i stället ge information om födelsedatum.

Enligt *punkt 2* ska systemet när det gäller juridiska personer ge information om firma eller namn och i förekommande fall organisationsnummer för samtliga innehavare av ett konto eller bankfack. I fråga om den juridiska personens verkliga huvudman och fullmaktshavare ska systemet även ge information om fullständigt namn och person- eller samordningsnummer eller, om sådant nummer saknas, födelsedatum. Uppgifter om verkliga huvudmän kan hämtas till systemet från Bolagsverkets register över verkliga huvudmän.

Punkt 3 anger att när det gäller ett konto ska systemet ge information om Iban-nummer eller, om sådant nummer saknas, annat nummer som identifierar kontot samt datum för kontots öppnande och avslutande. Uppgift om tidpunkt för när ett konto öppnats är främst av särskild betydelse för bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism i fråga om relativt nyöppnade konton.

Av *punkt 4* framgår att systemet när det gäller ett bankfack ska ge information om hyresperiodens varaktighet.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.7.

4 §

Paragrafen anger de finansiella företagens skyldighet att tillhandahålla uppgifter elektroniskt.

Finansiella företag ska ge systemet direkt, omedelbar och elektronisk tillgång till uppgifterna i 3 §. Detta innebär att uppgifterna ska kunna nå direkt hos företaget genom ett datasöksystem. Närmare föreskrifter, om bl.a. den standard som de finansiella företagens tekniska lösningar för sådan åtkomst ska uppfylla och andra krav som är väsentliga för att systemet ska kunna uppfylla sitt syfte, får Skatteverket meddela.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.7.

5 §

Paragrafen innehåller en möjlighet för de finansiella företagen att tillhandahålla uppgifter manuellt.

Av *första stycket* framgår att Skatteverket, om det finns särskilda skäl, får besluta om undantag från kravet på att ge datasöksystemet direkt, omedelbar och elektronisk tillgång. Ett sådant undantag prövas efter ansökan från det finansiella företaget. Ett företag som inte beviljats undantag efter ansökan är alltså skyldig att tillhandahålla uppgifterna genom datasöksystemet. Det bör endast i yttersta undantagsfall vara aktuellt att bevilja en möjlighet att lämna uppgifter manuellt till mekanismen. Begreppet särskilda skäl bör därför tolkas restriktivt. Möjligheten kan tillämpas t.ex. när det bedöms orimligt att kräva att ett företag ska göra de tekniska anpassningar som behövs för att ansluta sig till datasöksystemet. Att det finansiella företaget under en övergångsfas behöver ytterligare tid för att utifrån sin befintliga verksamhet genomföra

de åtgärder som krävs för att kunna tillhandahålla uppgifterna direkt, omedelbart och elektroniskt skulle kunna vara särskilda skäl. Särskilda skäl skulle också kunna finnas om kraven på att genomföra åtgärderna skulle bli alltför kostsamma, i förhållande till den verksamhet som företaget bedriver i fråga om konton, för att företaget ska kunna driva vidare sin verksamhet. För ett nystartat företag som startar upp sin verksamhet utifrån befintligt regelverk eller företag som redan genom PSD2 ska ge åtkomst till uppgifter hos företaget med hjälp av API:er torde det emellertid knappast vara aktuellt att meddela undantag. Det förhållandet att ett företag inte har den information som ska finnas tillgänglig lagrad på automatiserad väg kan inte heller i sig innebära skäl för att göra undantag från skyldigheten att ansluta sig till mekanismen. Den som har beviljats undantag ska i stället tillhandahålla uppgifterna i 3 § till ett register som Skatteverket för. Detta innebär att det finansiella företaget inledningsvis manuellt ska skicka över alla uppgifter avseende samtliga innehav av och tillgång till konton hos företaget. När en uppgift avseende ett konto förändras eller ett nytt konto öppnas är det finansiella företaget vidare skyldigt att tämligen omgående och utan dröjsmål skicka den nya uppgiften för att Skatteverket ska kunna hålla registret uppdaterat. Skatteverket får meddela närmare föreskrifter om kraven på ansökan och skyldigheten att lämna uppgifter till registret.

I *andra stycket* framgår en möjlighet för Skatteverket att meddela föreskrifter för att ta ut en avgift för prövning av en sådan ansökan som avses i första stycket.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.7.

6 §

Paragrafen anger att Skatteverket är personuppgiftsansvarigt för den behandling av personuppgifter som myndigheten utför i systemet.

Genom systemet behandlar Skatteverket personuppgifter dels genom datasöksystemet som ger direkt, omedelbar och elektronisk tillgång till uppgifterna, dels genom det register som Skatteverket får föra med uppgifter som tillhandahålls Skatteverket manuellt. I fråga datasöksystemet är Skatteverkets behandling mycket begränsad då den endast omfattar den behandling som sker från det att en förfrågan från en myndighet tagits emot till dess att ett svar på förfrågan skickas vidare till myndigheten. Både frågan som ställs och svaret som levereras genom systemet kan innehålla personuppgifter. Skatteverket är ansvarig för att behandlingen av sådana uppgifter som sker genom systemet uppfyller kraven i dataskyddsregelverket. Vad gäller det register som Skatteverket får föra med uppgifter från finansiella företag som beviljats undantag från skyldigheten att lämna in uppgifterna genom datasöksystemet är emellertid personuppgiftsbehandlingen betydligt mer omfattande. Skatteverkets ansvar är begränsat till den behandling som sker genom systemet. Skatteverket är därmed inte ansvarig för den behandling som sker hos den frågande myndigheten efter att svar levererats genom systemet eller för hur uppgifterna behandlas hos det finansiella företaget.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.7.

7 §

Paragrafen innehåller de ändamål för vilka personuppgiftsbehandling med stöd av systemet får ske.

Personuppgifter får enligt *punkt 1* behandlas om det är nödvändigt för att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism, enligt *punkt 2* om det är nödvändigt för att utreda brott, enligt *punkt 3* om det är nödvändigt för att fullgöra Sveriges åtaganden i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder, enligt *punkt 4* om det är nödvändigt för att fastställa underlag för samt bestämmande, redovisning, betalning och återbetalning av skatter och avgifter, enligt *punkt 5* om det är nödvändigt för att kunna lämna upplysningar till en annan stat eller jurisdiktion enligt lagen (2012:843) om administrativt samarbete inom Europeiska unionen i fråga om beskattning eller avtal som medför skyldighet att utbyta upplysningar i skatteärenden, enligt *punkt 6* om det är nödvändigt för att utreda om det finns egendom som kan tas i anspråk för utmätning, kvarstad eller betalningssäkring, enligt *punkt 7* om det är nödvändigt för att utöva tillsyn över personer med näringsförbud och enligt *punkt 8* om det är nödvändigt för att fullgöra Sveriges åtaganden i ett ärende om kvarstad på bankmedel i mål och ärenden av privaträttslig natur samt handräckning i fråga om sociala avgifter och återkrav.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.7.

8 §

Paragrafen anger vilka som kan ges tillgång till uppgifter genom systemet.

Av *punkt 1* framgår att Polismyndigheten och Säkerhetspolisen ska ha tillgång till uppgifter genom systemet om det behövs för en utredning om penningtvätt och finansiering av terrorism. Polismyndighetens och Säkerhetspolisens rätt att ta del av uppgifter hos verksamhetsutövare framgår av 4 kap. 6 § samma lag. Polismyndighetens rätt utövas av Finanspolissektionen vid Polismyndigheten.

Av *punkt 2* framgår att undersökningsledare, om det begärs under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål, också har rätt att få tillgång till uppgifter genom systemet. Inom ramen för en förundersökning har alltså de myndigheter som kan bedriva en förundersökning rätt att få tillgång till uppgifter genom systemet. Rätten tillkommer dock endast förundersökningsledaren och inte någon annan person hos myndigheterna som involveras i en förundersökning. Skatteverket, som inte själv kan bedriva en förundersökning, har därmed endast indirekt rätt att få tillgång till uppgifter genom systemet om det behövs i en utredning om brott. Tillgången till systemet motsvaras av undersökningsledarens frågerätt vad gäller uppgifter hos finansiella företag som finns i de specifika rörelselagarna, se t.ex. 1 kap. 11 § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse och 3 kap. 14 § lagen (2010:751) om betaltjänster.

Av *punkt 3* framgår att rätten att ta del av uppgifter genom systemet också tillkommer åklagare i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål, på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol, eller i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utrednings-

order. Bestämmelsen möjliggör för åklagare att ta del av uppgifter genom mekanismen om det behövs i det internationella samarbetet. Tillgången till systemet motsvaras av den frågerätt som åklagaren har i fråga om finansiella företag genom de specifika rörelselagarna, se t.ex. 1 kap. 11 § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse och 3 kap. 14 § lagen (2010:751) om betaltjänster. Av lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål och lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder finns närmare bestämmelser om förutsättningarna för tillämpning av rättslig hjälp i brottmål och utredningsorder. Med en europeisk utredningsorder avses ett rättsligt avgörande som har utfärdats eller godkänts av en rättslig myndighet i en medlemsstat för genomförande av en eller flera specifika utredningsåtgärder i en annan medlemsstat i syfte att inhämta bevis (se prop. 2016/17:218 s. 71).

Av *punkt 4* framgår att Skatteverket kan få tillgång till uppgifter genom systemet. Sådan rätt finns dock endast för kontroll av att uppgiftsskyldigheten enligt 15–35 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) har fullgjorts eller att sådan uppgiftsskyldighet kan fullgöras eller för att utföra utredning enligt 9 § lagen (2012:843) om administrativt samarbete inom Europeiska unionen i fråga om beskattning eller ett avtal som medför skyldighet att utbyta upplysningar i skatteärenden.

Av *punkt 5* framgår slutligen att även Kronofogdemyndigheten kan få tillgång till uppgifter genom mekanismen i vissa specifikt angivna situationer. Tillgång kan bl.a. ges för utredning om i vad mån egendom finns som kan tas i anspråk för utmätning, kvarstad eller betalningssäkring. Kronofogdemyndighetens tillgång till uppgifter genom systemet ska följa myndighetens frågerätt, vilket innebär att rätt att få uppgifter om att en viss person har en fordran hos tredje man eller annat mellanhavande med honom finns om uppgiften kan vara av betydelse för bedömningen av i vad mån personen har en utmätningsbar egendom (se 4 kap. 15 § och 16 kap. 13 § utsökningsbalken samt 69 kap. 15 § skatteförfarandelagen). Kronofogdemyndigheten har vidare rätt att få tillgång till systemet i de situationer när myndigheten annars har rätt att för en utredning enligt 45 § lagen (2014:836) om näringsförbud få del av uppgifterna, dvs. när det är av betydelse för Kronofogdemyndighetens tillsyn över att näringsförbud och tillfälliga näringsförbud följs. Även i andra fall när Kronofogdemyndigheten genom internationella förpliktelse har en skyldighet att lämna uppgifter om konton kan tillgång till uppgifter genom systemet ges. Sådana skyldigheter finns genom Rådets förordning (EU) nr 655/2014 om inrättande av ett europeiskt förfarande för kvarstad på bankmedel i mål och ärenden av privaträttslig natur samt Europaparlamentets och Rådets förordning (EG) 987/2009 av den 16 september 2009 om tillämpningsbestämmelser till förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen. Hänvisningen till förordningen är utformad på så sätt att den avser förordningen i den vid varje tidpunkt gällande lydelsen, s.k. dynamisk hänvisning.

Enligt *andra stycket* gäller rätten att ta del av uppgifter enligt första stycket endast i den utsträckning det finns en rätt att hos finansiella företag fråga om uppgifter. Bestämmelsen innebär att myndigheten inte har en rätt att genom systemet ta del av mer uppgifter än myndigheten har rätt att fråga om hos finansiella företag. Detta betyder att Kronofogdemyndigheten, för att utöva sin roll enligt förordningen om inrät-

tande av ett europeiskt förfarande för kvarstad på bankmedel, genom systemet endast har rätt att ta del av uppgifter om bankkonton eftersom förordningen endast ger en rätt att fråga banker om konton. På motsvarande sätt har Kronofogdemyndigheten enligt 45 § lagen om näringsförbud inom ramen för sin tillsyn inte rätt att fråga ett kreditinstitut om uppgifter som vid tid för föreläggande är äldre än ett år då rätten att ta del av uppgifterna omfattas av en sådan begränsning.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.7.

9 §

Paragrafen reglerar Skatteverkets skyldighet att säkerställa att det i systemet förs loggar över behandlingarna.

En logg är en behandlingshistorik som sparas under en viss tid. Det är en teknisk funktion i systemet som ska fungera automatiskt och som inte ska gå att ändra eller påverka på annat sätt. En logg bör vara så detaljerad att den kan användas för att utreda felaktig eller obehörig användning av personuppgifter. Syftet med loggning är dels att verka förebyggande, dels att ge den personuppgiftsansvarige möjlighet att kontrollera användningen av systemen och att upptäcka felaktig eller obehörig användning av personuppgifterna. Loggningen bör inte utformas så att den medför onödiga intrång i användarnas integritet. Redan av de generella kraven på lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder i regelverket för personuppgiftsbehandling följer indirekt krav på loggning vid behandling av personuppgifter. Då aktuellt system är ett sådant system som också omfattas av de mer preciserade kraven på loggning enligt 3 kap. 5 § brottsdatalagen (2018:1177) framgår det även uttryckligen att Skatteverket ska säkerställa att systemet möjliggör loggning i den utsträckning som krävs och att informationen faktiskt loggas. Genom paragrafen är Skatteverket skyldig att även avseende personuppgiftsbehandling som faller utanför brottsdatalagens tillämpningsområde säkerställa att det förs loggar över personuppgiftsbehandling i den utsträckning det är särskilt föreskrivet.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.7.

10 §

Paragrafen innehåller en hänvisning till offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) om begränsningar i rätten att lämna ut uppgifter.

Av paragrafen framgår en upplysning om att det i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) finns bestämmelser om begränsningar i rätten att lämna ut uppgifter. I fråga om uppgifter i det register som Skatteverket får föra med uppgifter om finansiella företag som beviljats undantag från skyldigheten att tillhandahålla uppgifter finns bestämmelser om sekretess i 31 kap. 11 a § första stycket. Av andra stycket samma bestämmelse framgår också att sekretess gäller för uppgifter i en logg som Skatteverket för. Sekretessen och tystnadsplikten enligt offentlighets- och sekretesslagen innebär med hänvisning till 4 kap. 5 § brottsdatalagen (2018:1177) att Skatteverket inte får lämna den vars personuppgifter behandlas upplysningar om detta om det avser att skydda intresset av att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller

lagföra brott, verkställa straffrättsliga påföljder eller upprätthålla allmän ordning och säkerhet eller skydda intresset av att andra rättsliga utredningar eller undersökningar inte hindras, se vidare de uttalanden som gjordes i samband med brottsdatalagens tillkomst prop. 2016/17:232 s. 238 ff.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.7.

11 §

Paragrafen klargör att Finansinspektionen utövar tillsyn över att de finansiella företagen uppfyller sina skyldigheter enligt lagen.

Paragrafen anger att bestämmelser om tillsyn över och ingripanden mot finansiella företag finns i de lagar som reglerar dessa företag. I fråga om banker och kreditmarknadsföretag finns sådana bestämmelser i 13 och 15 kap. LBF och vad gäller värdepappersföretag finns bestämmelser i 23 och 25 kap. lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden. Vad gäller andra företag som kan tillhandahålla finansiella konton finns möjlighet att ingripa genom 18 § lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet. Utifrån dessa bestämmelser kan Finansinspektionen ingripa mot företag som inte uppfyller de krav som ställs genom denna lag. Då det är en förutsättning för att systemet ska fungera på det sätt som direktivet kräver, dvs. att finansiella företag ger systemet tillgång till uppgifter hos företaget, bör brister som innebär att systemet återkommande eller utan godtagbara skäl inte har kunnat få åtkomst till information hos företagen betraktas som allvarliga. Finansinspektionen bör därför alltid reagera på och utreda uppgifter om att ett finansiellt företag brustit i fullgörandet av sina skyldigheter i dessa avseenden. Genom loggar kan påpekade brister snabbt bekräftas eller avfärdas.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.7.

12 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av beslut i visst fall.

Av *första stycket* framgår att Skatteverkets beslut att inte medge undantag enligt 5 § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

I *andra stycket* anges att prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.7.

8.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:1006) om valutaväxling och annan finansiell verksamhet

1 §

Paragrafen, som innehåller definitioner, genomför artikel 2.1.3 h och 47.1 i fjärde penningtvättsdirektivet.

I paragrafens *punkt 2* görs ett tillägg som innebär att begreppet annan finansiell verksamhet även ska omfatta yrkesmässig verksamhet som

består i att tillhandahålla plånböcker för virtuella valutor. Sådana aktörer ställs därmed under lagens tillämpningsområde, vilket bl.a. innebär att den som avser att ägna sig åt angiven verksamhet ska ansöka om registrering hos Finansinspektionen. Genom att omfattas av lagen ställs också krav på aktörerna att efterleva reglerna om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism enligt lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, se 1 kap. 2 § 4 den lagen, och föreskrifter som meddelats med stöd av lagen. I fråga om efterlevnaden av regelverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism ställs aktörerna under Finansinspektionens tillsyn. Enligt artikel 3.19 fjärde penningtvättsdirektivet definieras begreppet *tillhandahålla plånböcker för virtuella valutor* som tjänster för att säkra privata krypteringsnycklar för sina kunders räkning, i syfte att inneha, förvara och överföra virtuella valutor. Enligt artikel 3.18 definieras en *virtuell valuta* som en digital värderepresentation som inte emitterats eller garanterats av en centralbank eller en offentlig myndighet, som inte nödvändigtvis är kopplad till en rättsligt etablerad valuta och som inte har rättslig status som valuta eller pengar, men som godtas av fysiska eller juridiska personer såsom betalningsmedel och som kan överföras, lagras och handlas elektroniskt.

Övervägandena finns i avsnitt 5.2.3.

7 b §

Paragrafen, som är ny, genomför delvis kraven i artikel 57a i fjärde penningtvättsdirektivet på samarbete och utbyte av information mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut i olika medlemsstater.

Finansinspektionen ska i sin tillsynsverksamhet samarbeta och utbyta information med bl.a. behöriga myndigheter och Europeiska centralbanken i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i EU. Bestämmelsen innebär därmed en skyldighet att samarbeta och utbyta information där så följer av fjärde penningtvättsdirektivet. I artikel 57a finns bl.a. krav på samarbete mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och andra myndigheter som omfattas av tystnadsplikt. Med hänvisning till 8 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) får ett sådant informationsutbyte omfatta även uppgifter som omfattas av sekretess. Motsvarande bestämmelser finns även i andra rörelselagar som reglerar finansiella aktörers verksamhet, se t.ex. 13 kap. 6 a § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse och 5 kap. 4 § lagen (2011:755) om elektroniska pengar.

Övervägandena finns i avsnitt 5.12.3.

8.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (2004:46) om värdepappersfonder

10 kap.

5§

Paragrafen genomför delvis kraven i artikel 57a i fjärde penningtvättsdirektivet på samarbete och utbyte av information mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut i olika medlemsstater.

Av bestämmelsen framgår att Finansinspektionen i sin tillsynsverksamhet ska samarbeta och utbyta information med bl.a. behöriga myndigheter och Europeiska centralbanken. Utbytet ska ske i den utsträckning det framgår av vissa specifikt angivna direktiv, bl.a. fjärde penningtvättsdirektivet. Hänvisningen till direktivet är utformad på så sätt att den avser direktivets ursprungliga lydelse, s.k. statisk hänvisning. I artikel 57a finns bl.a. krav på samarbete mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och andra myndigheter som omfattas av tystnadsplikt. Med hänvisning till 8 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) får ett sådant samarbete omfatta även informationsutbyte avseende uppgifter som omfattas av sekretess. Liknande bestämmelser finns även i andra rörelselagar som reglerar finansiella aktörers verksamhet, se t.ex. 13 kap. 6 a § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse och 5 kap. 4 § lagen (2011:755) om elektroniska pengar.

Övervägandena finns i avsnitt 5.12.3.

8.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse

13 kap.

6 a§

Paragrafen genomför delvis kraven i artikel 57a i fjärde penningtvättsdirektivet på samarbete och utbyte av information mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut i olika medlemsstater.

Ändringen innebär att samarbetet och informationsutbytet enligt bestämmelsen ska omfatta även Europeiska centralbanken. Genom att samarbetet och informationsutbytet ska ske i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i EU, ska så ske bl.a. när en sådan skyldighet framgår av fjärde penningtvättsdirektivet. I artikel 57a finns bl.a. krav på samarbete mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och andra myndigheter som omfattas av tystnadsplikt. Med hänvisning till 8 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) får ett sådant samarbete och informationsutbyte omfatta även uppgifter som omfattas av sekretess. Motsvarande bestämmelser finns även i andra rörelselagar som reglerar finansiella aktörers verksamhet, se t.ex. 5 kap. 4 § lagen (2011:755) om elektroniska pengar.

Övervägandena finns i avsnitt 5.12.3.

8.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet

1 a §

Paragrafen, som är ny, genomför delvis kraven i artikel 57a i fjärde penningtvättsdirektivet på samarbete och utbyte av information mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut i olika medlemsstater.

Finansinspektionen ska i sin tillsynsverksamhet samarbeta och utbyta information med behöriga myndigheter och Europeiska centralbanken i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i EU. Bestämmelsen medger därmed möjlighet att samarbeta och utbyta information där så följer av fjärde penningtvättsdirektivet. I artikel 57a finns bl.a. krav på samarbete mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och andra myndigheter som omfattas av tystnadsplikt. Med hänvisning till 8 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) får ett sådant informationsutbyte omfatta även uppgifter som omfattas av sekretess. Motsvarande bestämmelser finns även i andra rörelselagar som reglerar finansiella aktörers verksamhet, se t.ex. 13 kap. 6 a § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse och 5 kap. 4 § lagen (2011:755) om elektroniska pengar. Övervägandena finns i avsnitt 5.12.3.

18 §

I paragrafen anges de överträdelser för vilka Finansinspektionen kan meddela ett föreläggande om rättelse mot ett företag som bedriver verksamhet som omfattas av lagen om inlåningsverksamhet.

En ny *punkt 4* införs, enligt vilken Finansinspektionen får förelägga ett företag som driver inlåningsverksamhet att göra rättelse om företaget inte uppfyller kraven i 4 eller 5 §§ lagen (2018:000) om ett nationellt system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas konton och bankfack hos vissa finansiella företag. Tillägget innebär ett förtydligande av Finansinspektionens möjligheter att vidta åtgärder mot ett finansiellt företag som t.ex. inte anslutit sig till datasöksystemet enligt lagen eller inte uppfyller de tekniska och andra krav som ställs på att tillhandahålla uppgifterna. Då det är en förutsättning för att det aktuella systemet ska fungera tillfredställande att finansiella företag levererar uppgifter om finansiella konton bör aktiva åtgärder vidtas vid brister som innebär att systemet återkommande eller utan godtagbara skäl inte kan få åtkomst till uppgifterna.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.7.

8.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden

23 kap.

5

Paragrafen genomför delvis kraven i artikel 57a i fjärde penningtvättsdirektivet på samarbete och utbyte av information mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut i olika medlemsstater.

Av bestämmelsen framgår att Finansinspektionen i sin tillsynsverksamhet ska samarbeta och utbyta information med bl.a. behöriga myndigheter. Genom en ny *punkt 8* ska samarbetet och informationsutbytet även omfatta Europeiska centralbanken. Utbytet ska ske i den utsträckning det framgår av vissa specifikt angivna direktiv, bl.a. fjärde penningtvättsdirektivet. Hänvisningen till direktivet är utformad på så sätt att den avser direktivet i dess ursprungliga lydelse, s.k. statisk hänvisning. I artikel 57a finns bl.a. krav på samarbete mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och andra myndigheter som omfattas av tystnadsplikt. Med hänvisning till 8 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) får ett sådant samarbete omfatta även informationsutbyte avseende uppgifter som omfattas av sekretess. Liknande bestämmelser finns även i andra rörelselagar som reglerar finansiella aktörers verksamhet, se t.ex. 13 kap. 6 a § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse och 5 kap. 4 § lagen (2011:755) om elektroniska pengar.

Övervägandena finns i avsnitt 5.12.3.

8.7 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

21 kap.

4 §

Paragrafen grundar sig på artikel 30.9 och 31.7a i fjärde penningtvättsdirektivet och innehåller bestämmelser om sekretess för uppgift i registret över verkliga huvudmän.

Av bestämmelsen framgår att sekretess gäller för uppgift i Bolagsverkets register enligt lagen (2017:631) om registrering av verkliga huvudmän om namn eller personnummer eller motsvarande identitetsbeteckning om det av särskild anledning kan antas att den enskilde kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men om uppgiften röjs. Utgångspunkten är att uppgifterna i registret är offentliga. Det är endast när det finns omständigheter av exceptionell karaktär som det kan finnas skäl för sekretess. I regel torde det för sekretess enligt bestämmelsen krävas att den verkliga huvudmannen har skyddade personuppgifter. Det kan dock inte uteslutas att förutsättningarna för att sekretessbelägga uppgifterna är uppfyllda även i andra fall. En sådan ingående prövning görs av Bolagsverket med beaktande av den konkreta risk som finns i den aktuella situationen. Det förhållandet att den verkliga

huvudmannen har skyddade personuppgifter innebär emellertid inte automatiskt att uppgifterna ska sekretessskyddas i registret över verkliga huvudmän utan endast en indikation på att det *kan* finnas skäl för sekretess av uppgifter i registret.

Övervägandena finns i avsnitt 5.6.5.

4 c §

Paragrafen innehåller bestämmelser som bryter sekretessen enligt 4 b § i vissa fall.

Sekretess för uppgifter i registret över verkliga huvudmän hindrar inte att uppgift om en enskild lämnas till Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, undersökningsledaren i en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål, åklagare, Skatteverket eller Kronofogdemyndigheten, om den mottagande myndigheten behöver uppgiften i sin verksamhet. Avsikten med sekretessen i 4 b § är att skydda den enskilde från hot eller våld eller annat allvarligt men som denne kan utsättas för av andra enskilda. Uppgifterna kan samtidigt vara av stor betydelse i en brottsutredning eller annan utredning hos en myndighet. Det är därför rimligt att sekretessen inte hindrar att uppgifter lämnas till myndigheter som kan ha stort behov av uppgifterna. Den sekretessbrytande bestämmelsen gör det bl.a. möjligt för aktuella myndigheter att få tillgång till uppgifterna om verkliga huvudmän i registret genom Skatteverkets system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas konton och bankfack hos vissa finansiella företag.

Övervägandena finns i avsnitt 5.6.5.

31 kap.

11 a §

Paragrafen innehåller bestämmelser om sekretess i fråga om uppgifter som förekommer genom Skatteverkets nationella system för tillgång till uppgifter om konton och bankfack hos finansiella företag.

Av *första stycket* framgår att sekretess gäller i verksamhet som avser förande av register enligt lagen (2018:000) om ett nationellt system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas konton och bankfack hos vissa finansiella företag för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Uppgifterna i registret, dvs. uppgifter om enskildas tillgång till finansiella konton och bankfack, omfattas av tystnadsplikt hos de finansiella företagen. Sekretessbestämmelsen avser att fortsatt ge den enskilde ett skydd för uppgifterna efter att de förts in i registret.

I *andra stycket* anges att sekretess även gäller för uppgift om en enskilds personliga förhållanden i en logg som sparas i det system som avses i lagen om ett nationellt system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas konton och bankfack hos vissa finansiella företag, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att det syfte som utgjort grund för användningen av systemet motverkas eller den framtida verksamheten skadas eller att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Av bestämmelsen framgår att ett omvänt skaderekvisit gäller

också i fråga om sekretess för uppgifter i en logg som förs till följd av systemet. En logg är en behandlingshistorik som sparas under en viss tid. En sådan kan bl.a. innehålla uppgifter om vem en sökning har gjorts för och vilket svar som lämnats. Om sådan information är offentlig riskerar känslig information om att en viss person är eller har varit av intresse för en viss myndighet att spridas och komma till den aktuella personens kännedom. Detta riskerar i sin tur att motverka myndighetens verksamhet. Sekretessen tar även sikte på att skydda den enskilde från att lida men på motsvarande sätt som gäller enligt första stycket. Sekretessen hindrar dock inte att uppgift lämnats om i vilken utsträckning en myndighet eller viss behörighet hos myndigheten gjort förfrågningar genom systemet.

Enligt *tredje stycket* gäller sekretessen för uppgift i en allmän handling i högst sjuttio år.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.7.

11 b §

Paragrafen innehåller bestämmelser som bryter sekretessen enligt 11 a § i vissa fall.

Sekretessen enligt 11 a § hindrar inte att en uppgift lämnas ut enligt vad som föreskrivs i lagen om ett nationellt system för myndigheters tillgång till uppgifter om enskildas konton och bankfack hos vissa finansiella företag. Bestämmelsen innebär en upplysning om att det i den angivna lagen finns sekretessbrytande bestämmelser som gör det möjligt för vissa myndigheter att, trots sekretessen i 11 a §, ta del av uppgifter.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.7.

36 kap.

4 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om sekretess hos domstolar i mål om tillämpning av de lagar som anges där och genomför delvis kravet på konfidentialitet i artikel 38 och 61 i fjärde penningtvättsdirektivet.

I *första stycket 2* görs ett tillägg om att sekretess gäller för uppgift i mål om tillämpning av lagen (2017:630) om penningtvätt och finansiering av terrorism om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider avsevärd skada eller betydande men om uppgiften röjs.

Enligt ett nytt *andra stycke* gäller sekretess även för uppgift som hänför sig till sådan verksamhet som avses i 2 kap. 7 § 1 polisdatalagen (2010:361)⁴⁶, om de förekommer i ett mål om tillämpning av 2 kap. 15 a § och 6 kap. 4 b § lagen (2017:630) om penningtvätt och finansiering av terrorism och det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med beslutande eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas. Sekretessen avser att skydda uppgifter

⁴⁶ Polisdatalagen kommer den 1 januari 2019 att ersättas av lagen om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. I prop. 2017/18:269 återfinns aktuell bestämmelse i 2 kap. 1 § 1 den nya lagen.

som kan finnas i en utredning hos Finanspolisen, som avser bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, när en enskild för skadeståndstalan enligt angivna bestämmelser. För att kunna redogöra för de brister som ligger till grund för den enskildes talan kan det nämligen förekomma om förhållanden som är under pågående utredning hos Finanspolisen och vars röjande skulle kunna innebära risker för Finanspolisens arbete. Sådana uppgifter omfattas av sekretess hos domstol.

Övervägandena finns i avsnitt 5.8.3.

8.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (2010:751) om betaltjänster

8 kap.

4 §

Paragrafen genomför delvis kraven i artikel 57a i fjärde penningtvättsdirektivet på samarbete och utbyte av information mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut i olika medlemsstater.

Av bestämmelsen framgår att Finansinspektionen i sin tillsynsverksamhet ska samarbeta och utbyta information med bl.a. behöriga myndigheter och Europeiska centralbanken. Utbytet ska ske i den utsträckning det framgår av vissa specifikt angivna direktiv, bl.a. fjärde penningtvättsdirektivet. Hänvisningen till direktivet är utformad på så sätt att den avser direktivets ursprungliga lydelse, s.k. statisk hänvisning. I artikel 57a finns bl.a. krav på samarbete mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och andra myndigheter som omfattas av tystnadsplikt. Med hänvisning till 8 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) får ett sådant samarbete omfatta även informationsutbyte avseende uppgifter som omfattas av sekretess. Liknande bestämmelser finns även i andra rörelselagar som reglerar finansiella aktörers verksamhet, se t.ex. 13 kap. 6 a § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse och 5 kap. 4 § lagen (2011:755) om elektroniska pengar.

Övervägandena finns i avsnitt 5.12.3.

8.9 Förslaget till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (2010:2043)

17 kap.

3 §

Paragrafen genomför delvis kraven i artikel 57a i fjärde penningtvättsdirektivet på samarbete och utbyte av information mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut i olika medlemsstater.

Ändringen innebär att samarbetet och informationsutbytet enligt bestämmelsen ska omfatta även Europeiska centralbanken. Genom att samarbetet och informationsutbytet ska ske i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i EU, ska så ske bl.a. när en sådan skyldighet

framgår av fjärde penningtvättsdirektivet. I artikel 57a finns bl.a. krav på samarbete mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och andra myndigheter som omfattas av tystnadsplikt. Med hänvisning till 8 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) får ett sådant samarbete och informationsutbyte omfatta även uppgifter som omfattas av sekretess. Motsvarande bestämmelser finns även i andra rörelselagar som reglerar finansiella aktörers verksamhet, se t.ex. 13 kap. 6 a § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse och 5 kap. 4 § lagen (2011:755) om elektroniska pengar.

Övervägandena finns i avsnitt 5.12.3.

8.10 Förslaget till lag om ändring i lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder

13 kap.

10 §

Paragrafen genomför delvis kraven i artikel 57a i fjärde penningtvättsdirektivet på samarbete och utbyte av information mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut i olika medlemsstater.

Av bestämmelsen framgår att Finansinspektionen i sin tillsynsverksamhet ska samarbeta och utbyta information med bl.a. behöriga myndigheter och Europeiska centralbanken. Utbytet ska ske i den utsträckning det framgår av vissa specifikt angivna direktiv, bl.a. fjärde penningtvättsdirektivet. Hänvisningen till direktivet är utformad på så sätt att den avser direktivets ursprungliga lydelse, s.k. statisk hänvisning. I artikel 57a finns bl.a. krav på samarbete mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och andra myndigheter som omfattas av tystnadsplikt. Med hänvisning till 8 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) får ett sådant samarbete omfatta även informationsutbyte avseende uppgifter som omfattas av sekretess. Liknande bestämmelser finns även i andra rörelselagar som reglerar finansiella aktörers verksamhet, se t.ex. 13 kap. 6 a § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse och 5 kap. 4 § lagen (2011:755) om elektroniska pengar.

Övervägandena finns i avsnitt 5.12.3.

8.11 Förslaget till lag om ändring i lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter

19 a §

Paragrafen, som är ny, genomför delvis kraven i artikel 57a i fjärde penningtvättsdirektivet på samarbete och utbyte av information mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut i olika medlemsstater.

Finansinspektionen ska i sin tillsynsverksamhet samarbeta och utbyta information med behöriga myndigheter och Europeiska centralbanken i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i EU. Bestämmel-

sen medger därmed möjlighet att samarbeta och utbyta information där så följer av fjärde penningtvättsdirektivet. I artikel 57a finns bl.a. krav på samarbete mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och andra myndigheter som omfattas av tystnadsplikt. Med hänvisning till 8 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) får ett sådant informationsutbyte omfatta även uppgifter som omfattas av sekretess. Motsvarande bestämmelser finns även i andra rörelselagar som reglerar finansiella aktörers verksamhet, se t.ex. 13 kap. 6 a § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse och 5 kap. 4 § lagen (2011:755) om elektroniska pengar.

Övervägandena finns i avsnitt 5.12.3.

8.12 Förslaget till lagen om ändring i lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism

1 kap.

2 §

Tilläggen i paragrafen genomför artikel 2.1.3 i och 2.1.3 j i fjärde penningtvättsdirektivet. Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka fysiska och juridiska personer som omfattas av lagen.

Punkt 23 är ny och utvidgar tillämpningsområdet i lagen till att även omfatta yrkesmässig handel med konstverk. Sådan yrkesmässig handel avser utöver direkt handel också den som agerar som mellanhand vid handel med konstverk. I artikel 2.1.3 i i fjärde penningtvättsdirektivet anges särskilt konstgallerier och auktionshus som exempel på aktörer som ska omfattas. Handel kan också ske på annat sätt, t.ex. genom konstnären direkt eller genom enskilda återförsäljare. Bestämelsen innehåller en framåtsyftande komponent som innebär att en verksamhetsutövare omfattas av lagens bestämmelser redan när det kan antas att det i verksamheten eller en del av verksamheten genomförs eller kommer att genomföras transaktioner, enstaka eller sådana som kan antas ha samband, som innebär att utbetalt eller mottaget belopp i kontanter uppgår till motsvarande 10 000 euro eller mer. För att lagen ska vara tillämplig krävs alltså inte att det redan har genomförts en transaktion till ett sådant värde, utan endast att kan antas att det kommer att genomföras sådana transaktioner. Vägledning för bedömning av vad som omfattas av begreppet konstverk finns i definitionen i 9 a kap. 5 § mervärdskattelagen (1994:200), som hänvisar till de varukoder, KN-nummer, som finns i rådets förordning (EEG) nr 2658/87 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om Gemensamma tulltaxan.

Punkt 24 är ny och utvidgar tillämpningsområdet i lagen till att omfatta yrkesmässig verksamhet som avser förvaring av konstverk i en frihamn. En frihamn är enligt FATF ett område som kan tillgodose alla typer av aktiviteter, inklusive turism, detaljhandel och lokalt boende. En sådan skiljer sig från traditionella frihandelszoner eftersom den inte ses som exportförare utan ett område som främjar den övergripande ekonomiska tillväxten som kopplar zonen till den totala ekonomin i landet (se FATF:s

rapport *Money Laundering vulnerabilities of Free Trade Zones*, mars 2010, s. 9). Även om det inte finns några frihamnar i Sverige skulle en svensk aktör som omfattas av regelverket i PTL kunna driva en verksamhet i en utländsk frihamn. Bestämmelsen är tillämplig på sådan verksamhet som avser förvaring av konstverk. Om verksamheten består av yrkesmässig handel, direkt eller som mellanhand, med konstverk omfattas verksamheten i stället av punkten 23.

Övervägandena finns i avsnitt 5.2.4.

11 §

Paragrafen, som är ny, genomför delvis artikel 20a i fjärde penningtvättsdirektivet och innehåller bestämmelser för att närmare kunna reglera vilka funktioner hos en internationell organisation som omfattas av begreppet politiskt utsatt ställning.

Enligt bestämmelsen ska en internationell organisation som är ackrediterad i Sverige i en förteckning som utfärdas och hålls uppdaterad av organisationen närmare ange vilka funktioner som hos organisationen avses i 8 § 5 b, dvs. är att betrakta som ledande funktion i organisationen på ett sådant sätt att den innebär en politiskt utsatt ställning. Med internationell organisation avses organisationer som har upprättats genom formella politiska överenskommelser mellan stater som har status som internationella fördrag, t.ex. FN och FN-anslutna organisationer samt Europarådet, NATO och WTO (se prop. 2014/15:80 s. 23). I samma förarbete har uttalats att med funktioner i ledningen närmast avses styrelseledamöter och generalsekreterare samt deras ersättare respektive ställföreträdare, men även motsvarande funktioner. Bestämmelsen innebär en skyldighet för organisationerna att dels bedöma vilka funktioner som omfattas av begreppet politiskt utsatt ställning, del utfärda en förteckning som ska sändas till Europeiska kommissionen och hållas uppdaterad.

Övervägandena finns i avsnitt 5.5.1.

2 kap.

6 §

Tillägget i paragrafen genomför artikel 10.1 i fjärde penningtvättsdirektivet.

Bestämmelsen innehåller ett förbud för kreditinstitut och finansiella institut att tillhandahålla anonyma bankfack. Om det finns äldre anonyma bankfack innebär förbudet att verksamhetsutövaren är skyldig att för dessa vidta åtgärder för att ta reda på vem kunden är.

Övervägandena finns i avsnitt 5.3.1.

15 §

Tillägget i paragrafen genomför artikel 38.1 i fjärde penningtvättsdirektivet. Paragrafen innehåller bestämmelser om skydd för anställda, uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i verksamheten samt förbud mot repressalier på grund av att den enskilde har informerat om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism. Ett motsvarande

skydd för enskild, som rapporterat om att verksamhetsutövaren kan ha brutit i de skyldigheter som följer av lagen och föreskrifter som meddelats med stöd av lagen, finns i 6 kap. 4 a §.

Ändringen i *första stycket* innebär att de rutiner som en verksamhetsutövare ska ha och de åtgärder som denne ska vidta för att skydda anställda, uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i verksamheten även ska omfatta åtgärder i form av hämnd till följd av att de fullgör verksamhetsutövarens skyldigheter enligt lagen. Åtgärder i form av hämnd omfattas redan av uttrycket fientliga åtgärder. Tillägget innebär därmed inte någon större utvidgning av skyddet i praktiken, utan endast ett förtydligande av omfattningen av det.

Övervägandena finns i avsnitt 5.8.3.

15 a §

Paragrafen, som är ny, genomför tillsammans med 15 b och 15 c §§ kraven i artikel 38.2 i fjärde penningtvättsdirektivet på ett effektivt rättsmedel för att tillvarata sina rättigheter för enskilda personer som utsatts för repressalier av en verksamhetsutövare.

Enligt *första stycket* ska en verksamhetsutövare som bryter mot 15 § andra stycket betala skadestånd för den förlust som uppkommer och för den kränkning som lagbrottet innebär. Hänvisningen till 15 § andra stycket innebär att det är en verksamhetsutövares brott mot repressalieförbudet som kan grunda skadestånd. Någon skadeståndsskyldighet kan däremot inte med stöd av lagen uppkomma för den som utsatts för repressalien eller för någon annan som skulle kunna anses delaktig i repressalien mot denne. Skadeståndsskyldigheten omfattar först och främst ett s.k. ekonomiskt skadestånd av motsvarande slag som regleras i bl.a. 38 § lagen (1982:80) om anställningsskydd och 9 § lagen (2018) om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. Det ekonomiska skadeståndet är avsett att täcka den ekonomiska förlust som den enskilde har lidit till följd av repressalien. Genom det ekonomiska skadeståndet ska den enskilde försättas i samma situation som om repressalien inte vidtagits. Skadeståndsskyldigheten omfattar också den kränkning som repressalien innebär, dvs. allmänt skadestånd eller ideellt skadestånd av motsvarande slag som regleras i bl.a. 38 § lagen om anställningsskydd och 9 § lagen om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. Storleken på det allmänna skadeståndet är beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. Vid bedömningen kan den enskildes agerande beaktas.

I *andra stycket* anges att om talan förs med anledning av uppsägning eller avskedande eller annat förfarande som omfattas av lagen (1982:80) om anställningsskydd får ersättning för förlust som avser tid efter anställningens upphörande under alla förhållanden bestämmas till högst det belopp som anges i 39 § i den lagen. Bestämmelsen innebär således en begränsning av skadeståndets storlek. Detta gäller oavsett om lagen om anställningsskydd är direkt tillämplig på den enskilde i fråga eller inte.

Av *tredje stycket* framgår att skadeståndet får sättas ned eller helt falla bort om det är skäligt. Denna möjlighet till jämkning av skadestånd

motsvarar vad som gäller enligt t.ex. 38 § lagen om anställningsskydd och 9 § lagen om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. Jämkning kan ske av såväl ekonomiskt som allmänt skadestånd. Jämkning kan innebära att skadeståndet sätts ned eller att skadeståndsskyldigheten helt bortfaller. Vid prövningen av om jämkning bör ske kan praxis avseende 38 § lagen om anställningsskydd ge vägledning. Det kan alltså beaktas t.ex. att den enskilde själv medverkat till den uppkomna situationen och att verksamhetsutövaren snabbt vidtar rättelse.

Övervägandena finns i avsnitt 5.8.3.

15 b §

Paragrafen, som är ny, innehåller en bevislätnadsregel för den enskilde vid en skadeståndstalan.

Bevisregeln är utformad efter mönster av 6 kap. 3 § diskrimineringslagen (2008:567) och finns även i arbetsrättslig lagstiftning, t.ex. 10 § lagen (2016:749) om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. Den är uppdelad i ett första led där bevisbördan ligger på den enskilde och ett andra led där bevisbördan övergått på arbetsgivaren. Det rör sig, som framgår av NJA 2006 s. 170, om en presumtionsregel. Den enskilde ska för sin del visa omständigheter som ger anledning att anta att han eller hon blivit utsatt för repressalier av verksamhetsutövaren på grund av rapporteringen. Sådana omständigheter kan exempelvis bestå i att verksamhetsutövaren behandlat den enskilde mindre förmånligt än dennes kollegor där situationerna är helt jämförbara, med undantag för att den enskilde som anser sig utsatt för en repressalie har slagit larm. Om den enskilde lyckas med det skapas en presumtion för att den enskilde har blivit utsatt för en repressalie i strid med lagen. Verksamhetsutövaren måste då motbevisa presumtionen för att undgå skadeståndsskyldighet.

Övervägandena finns i avsnitt 5.8.3.

15 c §

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om vilka processuella regler som ska tillämpas vid en skadeståndstalan.

Enligt *första stycket* ska mål enligt 15 a § som rör anställd eller den som hos verksamhetsutövaren fullgör praktik eller utför arbete som inhyrd eller inlånad arbetskraft handläggas enligt lagen (1974:371) om rättegång i arbetstvister. Det innebär bl.a. att om en arbetstagarorganisation väcker talan ska målet handläggas av Arbetsdomstolen som första instans. Om den enskilde själv väcker talan, ska tvisten i stället handläggas av tingsrätt vars dom sedan kan överklagas till Arbetsdomstolen.

Enligt *andra stycket* ska mål enligt 15 a § som rör annan än den som avses i första stycket prövas av allmän domstol och handläggas enligt bestämmelserna i rättegångsbalken om rättegången i tvistemål när förlikning om saken är tillåten. Mål som t.ex. rör uppdragstagare ska därmed inte handläggas i Arbetsdomstolen.

Av *tredje stycket* framgår att den tid inom vilken förhandling ska begäras eller talan väckas enligt 64 § första stycket, 65 och 66 §§ lagen

(1976:580) om medbestämmande i arbetslivet också ska tillämpas i mål enligt första stycket. Det anges också att om förhandling inte begärs eller talan inte väcks inom föreskriven tid, är rätten till förhandling respektive talan förlorad. Att bestämmelserna i lagen om medbestämmande i arbetslivet ska tillämpas innebär i huvudsak följande. Om en den enskilde är medlem av en arbetstagarorganisation ska organisationen påkalla förhandling inom fyra månader efter att den fått kännedom om den omständighet som yrkandet hänför sig till, dvs. repressalien, men senast inom två år efter det att omständigheten inträffat. Talan ska därefter väckas inom tre månader efter att förhandlingen avslutats. Om organisationen missat att påkalla förhandling respektive väcka talan inom någon av dessa tidsfrister, får den enskilde själv väcka talan inom en månad efter att fristen löpt ut. Om en enskild inte företräds av en organisation ska han eller hon väcka talan inom fyra månader efter det att han eller hon fått kännedom om den omständighet som yrkandet hänför sig till, dvs. repressalien, men senast inom två år efter det att omständigheten inträffat. I mål enligt andra stycket tillämpas dock preskriptionsreglerna enligt preskriptionslagen (1981:130), vilket innebär att en skadeståndstalan ska väckas inom tio år från fordringens tillkomst.

Övervägandena finns i avsnitt 5.8.3.

3 kap.

7 §

Tillägget i paragrafen genomför artikel 13.1 a, 27.2 och 40.1 a i fjärde penningtvättsdirektivet.

I *första stycket* görs ett förtydligande om att identifiering av kunden och kontroll av dennes identitet kan ske genom medel för elektronisk identifiering, relevanta betrodda tjänster enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG samt andra säkra, fjärrkontrollerade eller elektroniska identifieringsprocesser som är reglerade, erkända, godkända eller accepterade av relevanta nationella myndigheter. Hänvisningen till förordningen är utformad på så sätt att den avser förordningen i den vid varje tidpunkt gällande lydelsen, s.k. dynamisk hänvisning. Hänvisningarna till bestämmelsen i 3 kap. 21 § och 5 kap. 3 § PTL innebär att en verksamhetsutövare som förlitat sig på åtgärder som utförts på detta sätt av utomstående även ska se till att få del av uppgifter som inhämtats på sådant sätt och att handlingar och uppgifter ska bevaras.

Övervägandena finns i avsnitt 5.3.3.

8 §

Tillägget i paragrafen genomför artikel 13.1 b i fjärde penningtvättsdirektivet och innehåller ett krav på registerkontroll i fråga om verklig huvudman i en juridisk person.

Enligt *första stycket* ska en utredning om kundens verkliga huvudman omfatta registerkontroll. En sådan kontroll görs enkelt av verksamhetsutövaren genom att uppgifter hämtas direkt i Bolagsverkets register över

verkliga huvudmän som hålls offentligt online. Något särskilt bevis eller utdrag ur registret behöver därför inte hämtas in från Bolagsverket.

Övervägandena finns i avsnitt 5.6.1.

13 §

Tillägget i paragrafen genomför artikel 14.5 i fjärde penningtvättsdirektivet och innehåller bestämmelser om löpande uppföljning av kundkännedom.

Enligt bestämmelsen ska åtgärder för kundkännedom åtminstone vidtas om den ansvariga enheten har en rättslig skyldighet att under det berörda kalenderåret kontakta kunden för att granska alla relevanta uppgifter om den verkliga huvudmannen eller de verkliga huvudmännen, eller om den ansvariga enheten har haft denna skyldighet enligt rådets direktiv 2011/16/EU av den 15 februari 2011 om administrativt samarbete i fråga om beskattning och om upphävande av direktiv 77/799/EEG. Detta innebär att när rapporteringspliktiga institut inom ramen för DAC ska vidta åtgärder för kundkännedom för att uppfylla kraven ifråga om det administrativa samarbete som följer av direktivet ska institutet även vidta de åtgärder som krävs för kundkännedom i fråga om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Hänvisningen till direktivet är utformad på så sätt att den avser direktivets ursprungliga lydelse, s.k. statisk hänvisning.

Övervägandena finns i avsnitt 5.3.4.

17 §

Tilläggen i paragrafen genomför delvis artikel 18a i fjärde penningtvättsdirektivet och innehåller bestämmelser om åtgärder för kundkännedom som ska vidtas när kunden är etablerad i ett s.k. högriskredjeland.

Ändringen i *första stycket* innebär att det uttryckligen i bestämmelsen anges de skärpta åtgärder för kundkännedom som alltid ska vidtas vid affärsförbindelser eller enstaka transaktioner när kunden är etablerad i ett land utanför EES som av Europeiska kommissionen har identifierats som ett högriskredjeland. Sådana identifieringar görs i delegerade förordningar som antas med stöd av artikel 9.2 i fjärde penningtvättsdirektivet. Justeringen innebär att de angivna åtgärderna alltid ska vidtas vid affärsförbindelser och enstaka transaktioner som omfattas av bestämmelsen oberoende av vilken riskbedömning som görs av den specifika kundrelationen. Av *punkten 1* framgår att ytterligare information om kunden och den verkliga huvudmannen eller de verkliga huvudmännen ska inhämtas, av *punkten 2* framgår att ytterligare information om affärsförbindelsens avsedda natur ska inhämtas, av *punkten 3* framgår att information om varifrån kundens och den verkliga huvudmannen eller de verkliga huvudmännens medel eller förmögenhet kommer ska inhämtas, av *punkten 4* framgår att information om skälen till planerade eller genomförda transaktioner ska inhämtas, av *punkten 5* framgår att godkännande från företagsledningen att inleda eller fortsätta en affärsförbindelse ska inhämtas och av *punkten 6* framgår att övervakningen av affärsförbindelserna genom att öka antalet kontroller och förbättra tidpunkterna för deras genomförande ska förstärkas samt att de transak-

tionsmönster som bör analyseras ytterligare ska väljas ut. Angivna krav är relativt generellt utformade, vilket innebär att det i varje enskilt fall, utifrån den risk som kan förknippas med kundrelationen och övriga omständigheter, finns utrymme för att bedöma på vilket sätt kraven ska uppfyllas, t.ex. vilken ytterligare information som ska hämtas in.

Övervägandena finns i avsnitt 5.4.3.

18 §

Tilläggen i paragrafen genomför artikel 19 i fjärde penningtvättsdirektivet och innehåller bestämmelser om åtgärder för kundkännedom vid korrespondentförbindelser.

Genom tillägg i *första stycket* förtydligas att kraven på skärpta åtgärder för kundkännedom vid aktuella korrespondentförbindelser ska tillämpas vid förbindelser där betalning genomförs och att åtgärderna ska vidtas när affärsförbindelsen inleds. Justeringarna är inte avsedda att innebära någon ändring i sak.

Övervägandena finns i avsnitt 5.13.2.

31 §

Tilläggen i paragrafen omhändertar möjligheten som erbjuds i artikel 12.1 och 12.2 i fjärde penningtvättsdirektivet till förenklade åtgärder för kundkännedom avseende instrument för elektroniska pengar.

Ändringarna i *första stycket* 1, 2 och 5 innebär endast beloppsjusteringar och inte några förändringar i sak.

Enligt ett tillägg i *andra stycket* får förenklade åtgärder för kundkännedom enligt första stycket inte tillämpas i fråga betalningstransaktioner som initieras via Internet eller genom annat medel för distanskommunikation om betalningsbeloppet överstiger ett belopp motsvarande 50 euro per transaktion. Bestämmelsen innebär att möjligheterna att vidta förenklade åtgärder vid betalningstransaktioner som initieras via Internet eller annat medel för distanskommunikation begränsas i viss mån.

Övervägandena finns i avsnitt 5.3.2.

32 §

Paragrafen, som är ny, genomför artikel 12.3 i fjärde penningtvättsdirektivet.

Enligt bestämmelsen får kreditinstitut och finansiella institut inte godta betalning med anonyma förbetalda kort som utfärdats av ett land utanför EES om kortet inte uppfyller de krav som ställs i 31 §. Kravet innebär i praktiken att de företag som utfärdar sådana kort utanför EES behöver kunna redogöra för instituten att det kort som använts för betalning uppfyller de krav som ställs i fråga om anonyma förbetalda kort inom EES för att en betalning ska få genomföras.

Övervägandena finns i avsnitt 5.3.2.

4 kap.

6 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om skyldighet för verksamhetsutövare och insamlingsorganisationer att tillhandahålla vissa uppgifter, den s.k. frågerätten.

I *första stycket* ges Säkerhetspolisen samma rätt som Finanspolisen att, inom ramen för myndighetens arbete med att förebygga och bekämpa finansiering av terrorism, ställa frågor till verksamhetsutövare och den som bedriver eller under de senaste fem åren har bedrivit penninginsamling för humanitärt, välgörande, kulturellt eller annat allmännyttigt ändamål.

I *andra stycket* ges Säkerhetspolisen samma rätt som Finanspolisen att ställa kompletterande frågor med anledning av en inkommen rapport om en misstänkt transaktion, i de fall rapporten rör misstanke om finansiering av terrorism.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

6 kap.

4 §

Tillägget i paragrafen genomför delvis artikel 61.3 i fjärde penningtvättsdirektivet. Paragrafen innehåller bestämmelser om system för visselblåsare.

I *första stycket* görs ett tillägg som innebär att även andra än anställda och uppdragstagare som på liknande grund deltar i verksamheten ska ges tillgång till det ändamålsenliga rapporteringssystem som verksamhetsutövare ska tillhandahålla för den som vill göra anmälningar om misstänkta överträdelse av bestämmelserna enligt lagen eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Övervägandena finns i avsnitt 5.8.3.

4 a §

Paragrafen, som är ny, genomför delvis artikel 61.3 i fjärde penningtvättsdirektivet. Paragrafen innehåller bestämmelser om skydd av anställda, uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i verksamheten samt förbud mot repressalier på grund av att enskild har rapporterat om att verksamhetsutövare kan ha brutit i de skyldigheter som följer av lagen eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen. Ett motsvarande skydd för enskilda, som har rapporterat om misstankar om penningtvätt eller finansiering av terrorism, t.ex. hos en av verksamhetsutövarens kunder, finns i 2 kap. 15 §.

I *första stycket* framgår att verksamhetsutövare ska ha rutiner och vidta andra nödvändiga åtgärder för att skydda anställda, uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i verksamheten från hot och fientliga åtgärder till följd av att de gjort en anmälan om misstänkta överträdelse av bestämmelserna i lagen eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

I *andra stycket* framgår att ingen anställd, uppdragstagare eller annan som på liknande grund deltar i verksamheten får utsättas för repressalier

av verksamhetsutövaren till följd av att denne gjort en anmälan om misstänkta överträdelser av bestämmelserna i lagen eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen. Med repressalier avses som utgångspunkt samma typ av åtgärder som omfattas av repressalieförbudet i 2 kap. 18 § diskrimineringslagen (2008:567). Ledning kan också hämtas från det tryck- och yttrandefrihetsrättsliga repressalieförbudet, såsom det utvecklats i bl.a. praxis från Riksdagens ombudsmän (JO) och Justitiekanslern. Som repressalier räknas bl.a. sådana mer ingripande åtgärder som uppsägning, avskedande och omplaceringar. Vidare omfattas även fråntagande av arbetsuppgifter, orimligt hög arbetsbelastning, försämrade förmåner, andra negativa förändringar av anställningsförhållandena, trakasserier, ooberättigat dåliga vitsord, tillrättavisande utskällningar och utfrysning på arbetsplatsen. Även andra förhållanden än de här nämnda kan utgöra repressalier. Med uppdragstagare och andra som deltar på liknande grund i verksamheten avses bl.a. personer som är inhyrda från ett bemanningsföretag för att arbeta hos verksamhetsutövaren eller praktikanter som deltar i arbetet som en del av sin utbildning. Även deltagare i s.k. arbetsmarknadspolitiska program kan omfattas under förutsättning att de, i det enskilda fallet, kan anses delta i arbetet på liknande grund som den som är anställd.

Av 8 kap. 1 § 8 framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om nödvändiga åtgärder och rutiner för att skydda anställda och andra företrädare.

Övervägandena finns i avsnitt 5.8.3.

4 b §

Paragrafen, som är ny, genomför tillsammans med 4 c och 4 d §§ kraven i artikel 61.3 i fjärde penningtvättsdirektivet på ett effektivt rättsmedel för att tillvarata sina rättigheter för enskilda personer som utsatts för repressalier av en verksamhetsutövare.

Enligt *första stycket* ska en verksamhetsutövare som bryter mot 4 a § andra stycket ska betala skadestånd för den förlust som uppkommer och för den kränkning som lagbrottet innebär. Hänvisningen till 4 a § andra stycket innebär att det är en verksamhetsutövares brott mot repressalieförbudet som kan grunda skadestånd. Någon skadeståndsskyldighet kan däremot inte med stöd av lagen uppkomma för den som utsatts för repressalier eller för någon annan som skulle kunna anses delaktig i repressalier mot denne. Skadeståndsskyldigheten omfattar först och främst ett s.k. ekonomiskt skadestånd av motsvarande slag som regleras i bl.a. 38 § lagen (1982:90) om anställningsskydd och 9 § lagen om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. Det ekonomiska skadeståndet är avsett att täcka den ekonomiska förlust som den enskilde har lidit till följd av repressalier. Genom det ekonomiska skadeståndet ska den enskilde försättas i samma situation som om repressalier inte vidtagits. Skadeståndsskyldigheten omfattar också den kränkning som repressalier innebär, dvs. allmänt skadestånd eller ideellt skadestånd av motsvarande slag som regleras i bl.a. 38 § lagen om anställningsskydd och 9 § lagen om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. Storleken på det allmänna skadeståndet är beroende på

omständigheterna i det enskilda fallet. Vid bedömningen kan den enskildes agerande beaktas. För arbetstagare och den som utför arbete som inhyrd finns det en rätt till skadestånd redan genom lagen om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. En sådan person kan alltså välja vilken lag skadeståndstalan ska grunda sig på.

I *andra stycket* anges att om talan förs med anledning av uppsägning eller avskedande eller annat förfarande som omfattas av lagen om anställningsskydd får ersättning för förlust som avser tid efter anställningens upphörande under alla förhållanden bestämmas till högst det belopp som anges i 39 § i den lagen. Bestämmelsen innebär således en begränsning av skadeståndets storlek. Detta gäller oavsett om lagen om anställningsskydd är direkt tillämplig på den enskilde i fråga eller inte.

Av *tredje stycket* framgår att skadeståndet får sättas ned eller helt falla bort om det är skäligt. Denna möjlighet till jämkning av skadestånd motsvarar vad som gäller enligt t.ex. 38 § lagen om anställningsskydd och 9 § lagen om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. Jämkning kan ske av såväl ekonomiskt som allmänt skadestånd. Jämkning kan innebära att skadeståndet sätts ned eller att skadeståndsskyldigheten helt bortfaller. Vid prövningen av om jämkning bör ske kan praxis avseende 38 § lagen om anställningsskydd ge vägledning. Det kan alltså beaktas t.ex. att den enskilde själv medverkat till den uppkomna situationen och att verksamhetsutövaren snabbt vidtar rättelse.

Övervägandena finns i avsnitt 5.8.3.

4 c §

Paragrafen, som är ny, innehåller en bevislätnadsregel för den enskilde vid en skadeståndstalan.

Bevisregeln är utformad efter mönster av 6 kap. 3 § diskrimineringslagen (2008:567) och finns även i annan arbetsrättslig lagstiftning, t.ex. 10 § lagen (2016:749) om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. Den är uppdelad i ett första led där bevisbördan ligger på den enskilde och ett andra led där bevisbördan övergått på arbetsgivaren. Det rör sig, som framgår av NJA 2006 s. 170, om en presumtionsregel. Den enskilde ska för sin del visa omständigheter som ger anledning att anta att han eller hon blivit utsatt för repressalier av verksamhetsutövaren på grund av rapporteringen. Sådana omständigheter kan exempelvis bestå i att verksamhetsutövaren behandlat den enskilde mindre förmånligt än dennes kollegor där situationerna är helt jämförbara, med undantag för att den enskilde som anser sig utsatt för en repressalie har slagit larm. Om den enskilde lyckas med det skapas en presumtion för att den enskilde har blivit utsatt för en repressalie i strid med lagen. Verksamhetsutövaren måste då motbevisa presumtionen för att undgå skadeståndsskyldighet.

Övervägandena finns i avsnitt 5.8.3.

4 d §

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om vilka processuella regler som ska tillämpas vid en skadeståndstalan.

Enligt *första stycket* ska mål enligt 15 a § som rör anställd eller den som hos verksamhetsutövaren fullgör praktik eller utför arbete som inhyrd eller inlånad arbetskraft handläggas enligt lagen (1974:371) om rättegång i arbetstvister. Det innebär bl.a. att om en arbetstagarorganisation väcker talan ska målet handläggas av Arbetsdomstolen som första instans. Om den enskilde själv väcker talan, ska tvisten i stället handläggas av tingsrätt vars dom sedan kan överklagas till Arbetsdomstolen.

Enligt *andra stycket* ska mål enligt 15 a § som rör annan än den som avses i första stycket prövas av allmän domstol och handläggas enligt bestämmelserna i rättegångsbalken om rättegången i tvistemål när förlikning om saken är tillåten. Mål som t.ex. rör uppdragstagare ska därmed inte handläggas i Arbetsdomstolen.

Av *tredje stycket* framgår att den tid inom vilken förhandling ska begäras eller talan väckas enligt 64 § första stycket, 65 och 66 §§ lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet också ska tillämpas i mål enligt första stycket. Det anges också att om förhandling inte begärs eller talan inte väcks inom föreskriven tid, är rätten till förhandling respektive talan förlorad. Att bestämmelserna i lagen om medbestämmande i arbetslivet ska tillämpas innebär i huvudsak följande. Om en den enskilde är medlem av en arbetstagarorganisation ska organisationen påkalla förhandling inom fyra månader efter att den fått kännedom om den omständighet som yrkandet hänför sig till, dvs. repressalien, men senast inom två år efter det att omständigheten inträffat. Talan ska därefter väckas inom tre månader efter att förhandlingen avslutats. Om organisationen missat att påkalla förhandling respektive väcka talan inom någon av dessa tidsfrister, får den enskilde själv väcka talan inom en månad efter att fristen löpt ut. Om en enskild inte företräds av en organisation ska han eller hon väcka talan inom fyra månader efter det att han eller hon fått kännedom om den omständighet som yrkandet hänför sig till, dvs. repressalien, men senast inom två år efter det att omständigheten inträffat. I mål enligt andra stycket tillämpas preskriptionsreglerna enligt preskriptionslagen (1981:130), vilket innebär att en skadeståndstalan ska väckas inom tio år från fordringens tillkomst.

Övervägandena finns i avsnitt 5.8.3.

8 kap.

1 §

I paragrafen framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter som kompletterar bestämmelserna i lagen i vissa avseenden.

Tillägget till bemyndigandet i *punkt 8* gör det möjligt att även meddela föreskrifter om nödvändiga åtgärder och rutiner för att skydda anställda och andra företrädare enligt 6 kap. 4 a §.

Övervägandena finns i avsnitt 5.8.3.

Bemyndigandet i *punkt 12* gör det möjligt att meddela föreskrifter om skärpta åtgärder för kundkännedom som i särskilda fall ska tillämpas utöver de som anges i 3 kap 17 §.

Övervägandena finns i avsnitt 5.4.3.

Bemyndigandet i *punkt 14* överensstämmer med nuvarande lagen, med det tillägget att även Säkerhetspolisen inkluderas. Föreskrifter får därmed meddelas beträffande uppgiftslämnande till Säkerhetspolisen enligt 4 kap. 6 §.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

8.13 Förslaget till lagen om ändring i lagen om (2017:631) registrering av verkliga huvudmän

1 kap.

2 §

Tillägget i paragrafen genomför delvis kraven i artikel 31.3a i fjärde penningtvättsdirektivet. Av paragrafen framgår vilka som omfattas av lagens tillämpningsområde.

Enligt en ny *punkt 4* är lagen även tillämplig på utländska juridiska och fysiska personer som har hemvist utanför EES och som förvaltar truster eller liknande juridiska konstruktioner i Sverige som ingår affärsförbindelse eller förvärvar fastighet i trusternas eller de liknande juridiska konstruktionernas namn. Lagens tillämpningsområde utvidgas för att motsvara kraven i fjärde penningtvättsdirektivet. Begreppet affärsförbindelse har i detta sammanhang samma definition som i 1 kap. 8 § PTL, dvs. innebär en affärsmässig förbindelse som, när den etableras, förväntas ha en viss varaktighet. Enligt 2 kap. 7 a § gäller dock kraven i 1–3 §§ samma kapitel först när en uppgift om verklig huvudman lämnats till en verksamhetsutövare med anledning av åtgärder för kundkännedom.

Övervägandena finns i avsnitt 5.6.3.

2 kap.

1 a §

Paragrafen, som är ny, genomför delvis kraven i artikel 30.1 i fjärde penningtvättsdirektivet.

Bestämmelsen anger att den som kan antas vara verklig huvudman för en juridisk person på begäran av den juridiska personen ska tillhandahålla de uppgifter som den juridiska personen behöver enligt 1 § första stycket första meningen. Detta innebär en skyldighet för den som kan antas vara verklig huvudman till juridiska personer att tillhandahålla den juridiska personen de uppgifter som behövs för att den juridiska personen ska uppfylla sin skyldighet att inhämta och förfoga över adekvata, korrekta och aktuella uppgifter om sitt verkliga huvudmannaskap, inbegripet uppgifter om sina förmånsintressen. Med stöd av 3 kap. 7 a § får Bolagsverket på begäran av den juridiska personen förelägga den som kan antas vara verklig huvudman, och som inte tillhandahåller den juridiska per-

sonen uppgifter som den juridiska personen begär, att vid vite tillhandahålla uppgifterna.

Övervägandena finns i avsnitt 5.6.2.

7 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om fysiska personer som är förvaltare av trustar och liknande juridiska konstruktioner.

I *första stycket* har en språklig justering gjorts som innebär att bestämmelsen i stället för funktionen *förvaltare* av trustar anger aktiviteten *förvaltar*. Ändringen överensstämmer med utformningen i lagen i övrigt och innebär inte någon förändring i sak.

Övervägandena finns i avsnitt 5.6.2.

7 a §

Paragrafen, som är ny, genomför delvis kraven i artikel 31.3a i fjärde penningtvättsdirektivet och innehåller bestämmelser om från vilken tidpunkt skyldigheterna enligt lagen ska tillämpas för utländska juridiska eller fysiska personer med hemvist utanför EES som förvaltar trustar eller liknande juridiska konstruktioner.

I *första stycket* anges att för utländska juridiska eller fysiska personer med hemvist utanför EES som förvaltar trustar eller liknande juridiska konstruktioner gäller 1–3 §§ först när en uppgift om verklig huvudman lämnas till en verksamhetsutövare med anledning av åtgärder för kundkännedom. Bestämmelsen innebär därmed att det är först i samband med att en affärsförbindelse inleds eller ett förvärv av fastighet görs som skyldigheterna enligt lagen uppstår.

Av *andra stycket* framgår att en anmälan för registrering i registret över verkliga huvudmän ska göras inom fyra veckor från det att uppgiften lämnades till verksamhetsutövaren med anledning av en affärsförbindelse eller ett förvärv av fastighet.

Övervägandena finns i avsnitt 5.6.3.

8 §

Tillägget i paragrafen genomför delvis kraven i artikel 31.3a i fjärde penningtvättsdirektivet. I paragrafen finns bestämmelser om undantag från skyldigheten att anmäla uppgift om det verkliga huvudmannskapet för vissa utländska juridiska personer.

Ändringen innebär att kravet i 3 § på att anmäla uppgift om verklig huvudman till registret inte heller gäller för en utländsk fysisk eller juridisk person som förvaltar en trust. Det ligger i sakens natur att Bolagsverket har rätt att, när det i ett enskilt fall finns behov, kräva att den som hävdar att denne är registrerad i en annan medlemsstat visar upp dokumentation till stöd för sin uppgift. Ett intyg om registrering eller utdrag med de uppgifter om verkligt huvudmannskap som en medlemsstat har i ett register bör i sådana fall vara tillräckligt för att visa att registreringskyldigheten är uppfylld. Även annan typ av bevisning skulle dock kunna bedömas tillräcklig för att visa att registrering gjorts i en annan stat inom EES.

Övervägandena finns i avsnitt 5.6.3.

3 kap.

4 §

Tillägget i paragrafen genomför delvis artiklarna 30.4 och 31.5 i fjärde penningtvättsdirektivet. Paragrafen innehåller bestämmelser om Bolagsverkets möjligheter att agera om det kan antas att uppgifterna i registret är felaktiga eller att en anmälan innehåller felaktiga uppgifter.

I ett nytt *första stycke* framgår att om Bolagsverket får kännedom om att uppgifterna i registret kan vara felaktiga ska Bolagsverket skyndsamt utreda de faktiska förhållandena. Det samma gäller även om Bolagsverket får kännedom om att en uppgift i en anmälan om verklig huvudman kan vara felaktig. Bestämmelsen innebär en uttrycklig skyldighet för Bolagsverket att utreda uppgifterna i registret eller i en anmälan när det får kännedom om att uppgifterna kan vara felaktiga. Bolagsverkets utredningsskyldighet i detta avseende tar i huvudsak sikte på uppgiften är riktig eller inte. Det finns inom ramen för utredningsskyldigheten inte något krav på att utreda eller fastställa vilken annan person som kan anses vara verklig huvudman i den juridiska personen. Det förhållandet att en annan person kan pekats ut som verklig huvudman kan dock i sig tala för att den registrerade uppgiften är felaktig. Bolagsverkets utredning av huvudmannaskapet ska hanteras skyndsamt. Om Bolagsverkets utredning visar att en uppgift i registret eller i en anmälan om verklig huvudman uppenbart är felaktig och den inte rättas av den juridiska personen är Bolagsverket enligt 4 a § skyldig att snarast ta bort uppgiften ur registret alternativt besluta att uppgiften inte ska antecknas i registret. Ett sådant beslut kan enligt 10 § andra stycket överklagas.

Övervägandena finns i avsnitt 5.6.4.

4 a §

Paragrafen, som är ny, genomför delvis artiklarna 30.4 och 31.5 i fjärde penningtvättsdirektivet. Paragrafen innehåller bestämmelser om Bolagsverkets möjligheter att agera om uppgifterna i registret uppenbart är felaktiga eller att en anmälan innehåller uppenbart felaktiga uppgifter.

I *första stycket* anges att om en uppgift i registret över verkliga huvudmän uppenbart är felaktig och uppgiften inte rättas av den juridiska personen ska Bolagsverket snarast ta bort uppgiften ur registret. Om den felaktiga uppgiften finns i en anmälan om verklig huvudman ska Bolagsverket besluta att uppgiften inte ska antecknas i registret. Av 4 § första stycket framgår att Bolagsverket är skyldig att utreda de faktiska förhållandena när Bolagsverket får kännedom om att uppgift i registret eller i en ansökan om verklig huvudman kan vara felaktiga. Om en sådan utredning visar att en uppgift uppenbart är felaktig och den inte rättas av den verkliga huvudmannen är Bolagsverket alltså skyldig att ta bort uppgiften i registret eller besluta att inte anteckna uppgiften i registret. Det förhållandet att uppgiften uppenbart ska vara felaktig innebär att det inte ska råda några egentliga tveksamheter kring att den är felaktig.

Av *andra stycket* framgår att när Bolagsverket tagit bort en uppgift ur registret får Bolagsverket förelägga den juridiska personen att lämna in en ny anmälan inom en viss tid. Skyldigheten att ta bort en person som antecknats i registret innebär inte en möjlighet för Bolagsverket att också

registrera någon annan person som verklig huvudman även om Bolagsverkets utredning klart pekar ut en annan person som verklig huvudman. Skyldigheten att ersätta den borttagna uppgiften i registret med en ny uppgift om verklig huvudman faller i stället på den juridiska personen. Om Bolagsverket tagit bort en person som verklig huvudman har verket därmed att förelägga den juridiska personen att lämna in en ny anmälan om verklig huvudman. Om ett sådant föreläggande inte följs kan Bolagsverket enligt 6 § förena ett nytt föreläggande med ett vite.

Övervägandena finns i avsnitt 5.6.4.

6 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om Bolagsverkets möjlighet att förena förelägganden enligt lagen med vite.

Ändringen innebär att det införs en möjlighet att utfärda förelägganden vid vite om en juridisk person inte följer ett föreläggande enligt 4 a § andra stycket, dvs. föreläggande om att lämna in en ny ansökan om registrering av huvudmannaskap inom en viss tid.

Övervägandena finns i avsnitt 5.6.4.

7 a §

Paragrafen, som är ny, genomför delvis kraven i artikel 30.1 i fjärde penningtvättsdirektivet. Paragrafen innehåller bestämmelse om möjlighet att vid vite förelägga den som kan antas vara verklig huvudman.

Bestämmelsen anger att om en fysisk person som kan antas vara verklig huvudman i en juridisk person inte tillhandahåller de uppgifter som den juridiska personen begär enligt 2 kap. 1 a §, får Bolagsverket på begäran av den juridiska personen förelägga den som kan antas vara verklig huvudman att vid vite tillhandahålla uppgifterna. Vid sådana vitesförelägganden är bestämmelserna i lagen (1985:206) om viten tillämpliga. Det innebär bl.a. att det enligt 2 § i den lagen inte kan bli aktuellt att utfärda ett vite om den som föreläggandet riktas mot saknar faktisk eller rättslig möjlighet att följa föreläggandet.

Övervägandena finns i avsnitt 5.6.2.

8 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om Bolagsverkets handläggning av vitesförelägganden.

I *första stycket* görs ett tillägg som innebär att även frågor om utdömande av vite enligt 7 a § prövas av Bolagsverket.

Övervägandena finns i avsnitt 5.6.2.

10 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av Bolagsverkets beslut i vissa fall.

Av ett nytt *andra stycke* framgår att även Bolagsverkets beslut enligt 4 a § om att ta bort en uppgift om verklig huvudman i registret eller att inte anteckna en uppgift om verklig huvudman som angetts i en anmälan om verklig huvudman får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Ett

sådant beslut får enligt 42 § förvaltningslagen (2017:900) överklagas av den som beslutet angår, om det har gått honom eller henne emot. Eftersom det är den juridiska personen som har att anmäla uppgifter om verkligt huvudmannaskap och vars uppgifter Bolagsverket kan välja att bortse från torde den juridiska personen som regel ha möjlighet att överklaga aktuella beslut. Den som anmäls som verklig huvudman omfattas som regel inte av beslutet på ett sådant sätt att denne har rätt att överklaga beslutet. Det kan emellertid inte uteslutas att ett beslut i ett enskilt fall skulle kunna angå denne eller annan på ett sätt som medför en rätt att överklaga beslutet enligt 42 § förvaltningslagen.

Övervägandena finns i avsnitt 5.6.4.

DIREKTIV

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU) 2015/849

av den 20 maj 2015

om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG och kommissionens direktiv 2006/70/EG

(Text av betydelse för EES)

EUROPAPARLAMENTET OCH EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, särskilt artikel 114,

med beaktande av Europeiska kommissionens förslag,

efter översändande av utkastet till lagstiftningsakt till de nationella parlamenten,

med beaktande av Europeiska centralbankens yttrande ⁽¹⁾,

med beaktande av Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs yttrande ⁽²⁾,

i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet ⁽³⁾, och

av följande skäl:

- (1) Flöden av pengar från olaglig verksamhet kan skada den finansiella sektorns integritet, stabilitet och anseende och utgöra ett hot mot såväl unionens inre marknad som internationell utveckling. Penningtvätt, finansiering av terrorism och organiserad brottslighet är fortfarande betydande problem som bör angripas på unionsnivå. Som ett komplement till att vidareutveckla den straffrättsliga ansatsen på unionsnivå är inriktade och proportionella förebyggande åtgärder för att motverka att det finansiella systemet utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism oundgängliga och kan ge kompletterande resultat.
- (2) Kreditinstitutens och de finansiella institutens sundhet, integritet och stabilitet samt tilltron till hela det finansiella systemet kan allvarligt äventyras av att brottslingar och deras medhjälpare försöker dölja ursprunget till vinning av brott eller slussa lagliga eller pengar från olaglig verksamhet till finansiering av terrorism. Personer som ägnar sig åt penningtvätt och som finansierar terrorism kan för sina brottsliga handlingar försöka utnyttja den frihet för kapitalrörelser och den frihet att tillhandahålla finansiella tjänster som hör till unionens integrerade finansiella område. Därför är vissa samordningsåtgärder nödvändiga på unionsnivå. Samtidigt bör målsättningarna att skydda samhället från brott och att skydda stabiliteten och integriteten i unionens finansiella system vägas mot behovet av att skapa ett regelverk som låter bolag utöka sin affärsverksamhet utan att ådra sig oproportionerliga kostnader för efterlevnad.
- (3) Detta direktiv är det fjärde direktivet som behandlar bekämpning av penningtvätt. I rådets direktiv 91/308/EEG ⁽⁴⁾ definieras penningtvätt ur narkotikabrottsynpunkt, och skyldigheter införs endast för den

⁽¹⁾ EUT C 166, 12.6.2013, s. 2.

⁽²⁾ EUT C 271, 19.9.2013, s. 31.

⁽³⁾ Europaparlamentets ståndpunkt av den 11 mars 2014 (ännu ej offentliggjord i EUT) och rådets ståndpunkt vid första behandlingen av den 20 april 2015 (ännu ej offentliggjord i EUT). Europaparlamentets ståndpunkt av den 20 maj 2015 (ännu ej offentliggjord i EUT).

⁽⁴⁾ Rådets direktiv 91/308/EEG av den 10 juni 1991 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar (EGTL 166, 28.6.1991, s. 77).

finansiella sektorn. Genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/97/EG ⁽¹⁾ utvidgas tillämpningsområdet för direktiv 91/308/EEG i fråga om vilka brott, yrken och verksamheter som omfattas. Arbetsgruppen för finansiella åtgärder (*Financial Action Task Force*, nedan kallad FATF) reviderade i juni 2003 sina rekommendationer så att även finansiering av terrorism omfattas och fastställde mer detaljerade krav på identifiering och kontroll av kunder, situationer där högre risk för penningtvätt eller finansiering av terrorism kan motivera skärpta åtgärder liksom situationer där lägre risk kan motivera mildare kontroller. Dessa ändringar återspeglas i Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG ⁽²⁾ samt kommissionens direktiv 2006/70/EG ⁽³⁾.

- (4) Penningtvätt och finansiering av terrorism bedrivs ofta internationellt. Att anta åtgärder enbart på nationell nivå eller unionsnivå, utan att beakta internationell samordning och internationellt samarbete, skulle få mycket begränsad verkan. De åtgärder som antagits av unionen på området bör därför vara förenliga med och minst lika stränga som andra åtgärder som internationella forum vidtar. Unionens insatser bör även i fortsättningen särskilt beakta rekommendationerna från FATF och instrumenten hos andra internationella organ som är verksamma i kampen mot penningtvätt och finansiering av terrorism. För att bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism ska kunna effektiviseras bör de relevanta unionsrättsakterna, där så är lämpligt, anpassas till de internationella standarderna för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism och spridning som FATF antog februari 2012 (nedan kallade *de reviderade FATF-rekommendationerna*).
- (5) Vidare innebär missbruk av det finansiella systemet för att slussa olagliga eller till och med lagliga pengar till terrorism en uppenbar risk för det finansiella systemets integritet, funktion, anseende och stabilitet. De förebyggande åtgärderna som föreskrivs i detta direktiv bör därför rikta in sig mot hantering av pengar som härrör från grova brott och insamling av pengar eller egendom för terrorismändamål.
- (6) Större kontantbetalningar kan mycket lätt användas för penningtvätt och finansiering av terrorism. För att öka vaksamheten och minska riskerna med sådana kontantbetalningar bör personer som handlar med varor omfattas av detta direktiv om de effektuerar eller mottar kontantbetalningar på minst 10 000 EUR. Medlemsstaterna bör ha rätt att anta lägre tröskelvärden, ytterligare allmänna begränsningar av användningen av kontanter och ytterligare strängare bestämmelser.
- (7) Användningen av instrument för elektroniska pengar betraktas i allt högre grad som en ersättning för bankkonton vilket berättigar, utöver de åtgärder som föreskrivs i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG ⁽⁴⁾, att låta dessa instrument omfattas av skyldigheterna avseende bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Under vissa omständigheter där risken bevisligen är låg bör medlemsstaterna dock tillåtas att enligt strikta riskreducerande villkor undanta instrument för elektroniska pengar från vissa åtgärder för kundkännedom, t.ex. identifiering och kontroll av kunden och den verkliga huvudmannen, men inte från övervakning av transaktioner eller affärsförbindelser. De riskreducerande villkoren bör inbegripa ett krav på att instrument för elektroniska pengar som är föremål för undantag uteslutande ska användas för att köpa varor eller tjänster samt att det belopp som lagrats elektroniskt ska vara tillräckligt lågt för att hindra att reglerna om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism kringgås. Ett sådant undantag bör inte påverka medlemsstaternas utrymme att efter eget skön tillåta ansvariga enheter att i enlighet med artikel 15 vidta förenklade åtgärder för kundkännedom med avseende på andra instrument för elektroniska pengar som medför lägre risker.
- (8) Vad gäller de ansvariga enheter som omfattas av detta direktiv, skulle fastighetsmäklare i tillämpliga fall kunna anses inbegripa hyresförmedlare.

⁽¹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/97/EG av den 4 december 2001 om ändring av rådets direktiv 91/308/EEG om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar (EGT L 344, 28.12.2001, s. 76).

⁽²⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG av den 26 oktober 2005 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt och finansiering av terrorism (EUT L 309, 25.11.2005, s. 15).

⁽³⁾ Kommissionens direktiv 2006/70/EG av den 1 augusti 2006 om tillämpningsföreskrifter för Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG med avseende på definitionen av "person i politiskt utsatt ställning", samt tekniska kriterier för att kunna tillämpa lägre krav på kundkontroll och göra undantag på grund av finansiell verksamhet som drivs tillfälligt eller i mycket begränsad omfattning (EUT L 214, 4.8.2006, s. 29).

⁽⁴⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG av den 16 september 2009 om rätten att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn av sådan verksamhet, om ändring av direktiven 2005/60/EG och 2006/48/EG och om upphävande av direktiv 2000/46/EG (EUT L 267, 10.10.2009, s. 7).

- (9) Jurister enligt medlemsstaternas definitioner bör omfattas av detta direktiv om de deltar i finansiella transaktioner eller företagstransaktioner, inbegripet skatterådgivning, där risken är som störst att dessa juristers tjänster missbrukas för att tvätta pengar som härrör från vinning av brottslig handling eller för att finansiera terrorism. Emellertid bör undantag göras från skyldigheten om rapportering av information som erhållits före, under eller efter rättsliga förfaranden, eller vid utredningen av en klients rättsliga ställning. Juridisk rådgivning bör därför fortfarande omfattas av skyldigheten om tystnadsplikt, förutom då juristen medverkar till penningtvätt eller finansiering av terrorism, den juridiska rådgivningen ges i penningtvättssyfte eller i syfte att finansiera terrorism eller juristen känner till att klienten begär juridisk rådgivning i penningtvättssyfte eller i syfte att finansiera terrorism.
- (10) Direkt jämförbara tjänster bör behandlas på samma sätt om de tillhandahålls av någon av de yrkeskategorier som omfattas av detta direktiv. För att säkerställa förenligheten för de rättigheter som garanteras i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad *stadgan*) bör revisorer, externa revisorer och skatterådgivare som i vissa medlemsstater får försvara eller företräda en klient inom ramen för ett rättsligt förfarande eller bedöma en klients rättsliga situation, när det gäller den information som dessa erhåller vid utförandet av sådana uppgifter inte omfattas av de rapporteringsskyldigheter som fastställs i detta direktiv.
- (11) Det är viktigt att uttryckligen framhålla att *skattebrott* som rör direkta och indirekta skatter ingår i detta direktivs breda definition av *brottslig handling* i enlighet med de reviderade FATF-rekommendationerna. Eftersom det i olika medlemsstater kan vara olika skattebrott som betecknas som *brottslig handling* som är straffbar genom de påföljder som avses i artikel 3.4 f i detta direktiv kan definitionerna av skattebrott i nationell rätt skilja sig åt. Trots att ingen harmonisering av definitioner av skattebrott i medlemsstaternas nationella rätt eftersträvas, bör medlemsstaterna, i så stor utsträckning som är möjlig enligt deras nationella rätt, tillåta informationsutbyte och tillhandahållande av bistånd mellan finansunderrättelseenheter i EU (nedan kallade FIU).
- (12) Det finns ett behov av att identifiera de fysiska personer som äger eller kontrollerar en juridisk enhet. För att säkerställa faktisk öppenhet bör medlemsstaterna se till att så många olika juridiska enheter som möjligt som registerats eller bildats genom andra mekanismer på deras territorium omfattas. Samtidigt som en viss aktieandel eller ägarandel inte automatiskt leder till den verkliga huvudmannen bör den utgöra en faktor bland andra som bör beaktas. Medlemsstaterna bör dock kunna besluta att en lägre andel kan utgöra en indikation på ägande eller kontroll.
- (13) Identifiering och kontroll av verkliga huvudmän bör när så är relevant utsträckas till juridiska enheter som äger andra juridiska enheter, och ansvariga enheter bör försöka ta reda på vilken eller vilka fysiska personer som genom ägande eller genom andra medel utövar kontroll över den juridiska enhet som är kund. Kontroll genom andra medel kan bland annat inbegripa de kriterier för kontroll som används för utarbetande av konsoliderade räkenskaper, t.ex. genom aktieägaravtal, utövande av bestämmande inflytande eller behörighet att utnämna företagsledningen. Det kan finnas fall då ingen fysisk person kan identifieras som i sista hand äger eller utövar kontroll över en juridisk enhet. I sådana undantagsfall kan ansvariga enheter, efter att ha uttömt alla andra möjligheter till identifiering och under förutsättning att skäl till misstanke inte föreligger, betrakta den eller de ledande befattningshavarna som den eller de verkliga huvudmännen.
- (14) Behovet av korrekta och aktuella uppgifter om den verkliga huvudmannen är centralt vid spårandet av brottslingar som annars kan dölja sin identitet bakom en företagsstruktur. Medlemsstaterna bör därför se till att enheter som registrerats i deras territorium i enlighet med nationell rätt, utöver grundläggande information som bolagets namn och adress och bevis på bolagets registrering och juridiska ägarskap, inhämtar och bevarar tillräckliga, korrekta och aktuella uppgifter om verkligt huvudmannaskap. I syfte att öka öppenheten för att motverka missbruk av juridiska enheter bör medlemsstaterna se till att uppgifter om verkligt huvudmannaskap lagras i ett centralt register utanför bolaget, i full överensstämmelse med unionsrätten. Medlemsstaterna kan för det ändamålet använda en central databas där information om verkligt huvudmannaskap samlas in, eller bolagsregistret, eller ett annat centralt register. Medlemsstaterna kan besluta att ansvariga enheter ska ansvara för att föra in uppgifterna i registret. Medlemsstaterna bör se till att de uppgifterna görs tillgängliga för de behöriga myndigheterna och FIU och tillhandahålls de ansvariga enheterna när de sistnämnda vidtar åtgärder för kundkännedom. Medlemsstaterna bör också se till att andra personer som kan styrka ett berättigat intresse med avseende på penningtvätt, finansiering av terrorism och associerade förbrott – såsom korruption, skattebrott och

bedrägeri – beviljas tillgång till uppgifter om verkligt huvudmannaskap, i enlighet med uppgiftsskyddsbestämmelserna. De personer som kan styrka ett berättigat intresse bör ha tillgång till information om arten och omfattningen av det förmånsintresse som innehas, bestående av dess ungefärliga vikt.

- (15) I det syftet bör medlemsstaterna kunna, inom ramen för nationell rätt, tillåta en mer omfattande tillgång än den som föreskrivs enligt detta direktiv.
- (16) Snabb tillgång till uppgifter om verkligt huvudmannaskap bör säkerställas på ett sådant sätt att all risk undviks för att upplysningar avslöjas till det berörda bolaget.
- (17) För att säkerställa lika villkor mellan de olika typerna av juridiska former bör förvaltare också vara skyldiga att inhämta, bevara och tillhandahålla uppgifter om verkligt huvudmannaskap till ansvariga enheter som vidtar åtgärder för kundkännedom och att förmedla de uppgifterna till ett centralt register eller en central databas, och de bör meddela ansvariga enheter sin status. Juridiska enheter såsom stiftelser och juridiska konstruktioner av samma typ som trustar bör vara underkastade likvärdiga krav.
- (18) Detta direktiv bör även tillämpas på internetverksamhet som bedrivs av ansvariga enheter.
- (19) Ny teknik erbjuder företag och kunder tids- och kostnadseffektiva lösningar och bör därför tas med i beräkningen när risker bedöms. Behöriga myndigheter och ansvariga enheter bör vara proaktiva i kampen mot nya och innovativa sätt att tvätta pengar.
- (20) Unionens representanter i ledningsorganen för Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling uppmantras att tillämpa detta direktiv och att på bankens webbplats offentliggöra sin policy för bekämpning av penningtvätt som innehåller detaljerade förfaranden som skulle ge verkan åt detta direktiv.
- (21) Det är oroande att spelsektorns tjänster används för att tvätta vinning av brottslig handling. För att minska riskerna med anknytning till speltjänster bör detta direktiv föreskriva en skyldighet för tillhandahållare av speltjänster där riskerna är högre att vidta åtgärder för kundkännedom vid enskilda transaktioner som uppgår till 2 000 EUR eller mer. Medlemsstaterna bör se till att ansvariga enheter tillämpar samma tröskelvärde på utbetalning av vinster, betalning av insatser, inbegripet köp eller inbyte av spelmarker, eller båda. Tillhandahållare av speltjänster med fysiska lokaler såsom kasinon och spelhus bör säkerställa att åtgärder för kundkännedom, om de vidtas vid inträdet i lokalerna, kan kopplas till kundens transaktioner i dessa lokaler. När det gäller förhållanden där risken bevisligen är låg bör medlemsstaterna dock tillåtas att undanta vissa speltjänster från några eller alla krav som föreskrivs i detta direktiv. En medlemsstats användning av undantag bör övervägas endast under strängt begränsade och motiverade förhållanden och när riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism är låga. Sådana undantag bör vara föremål för en särskild riskbedömning som även tar hänsyn till de tillämpliga transaktionernas sårbarhet. De bör meddelas kommissionen. Medlemsstaterna bör i riskbedömningen ange på vilket sätt de har beaktat eventuella relevanta resultat i de rapporter som kommissionen har utfärdat inom ramen för den överstatliga riskbedömningen.
- (22) Riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism är olika från fall till fall. Följaktligen bör en holistisk riskbaserad metod användas. Den riskbaserade metoden är inte ett alternativ som ger medlemsstaterna och de ansvariga enheterna alltför stor valfrihet. Den inbegriper användning av ett evidensbaserat beslutsfattande för att mer effektivt kunna hantera de risker för penningtvätt och finansiering av terrorism som unionen och dess aktörer står inför.
- (23) Som grund för den riskbaserade metoden behöver medlemsstaterna och unionen identifiera, förstå och minska de risker för penningtvätt och finansiering av terrorism som de möter. Vikten av en överstatlig metod för riskidentifiering har erkänts på internationell nivå, och Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska bankmyndigheten, EBA), inrättad genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1093/2010 ⁽¹⁾, Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten, Eiopa), inrättad genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1094/2010 ⁽²⁾, och Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska värdepappers- och

⁽¹⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1093/2010 av den 24 november 2010 om inrättande av en europeisk tillsynsmyndighet (Europeiska bankmyndigheten), om ändring av beslut nr 716/2009/EG och om upphävande av kommissionens beslut 2009/78/EG (EUT L 331, 15.12.2010, s. 12).

⁽²⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1094/2010 av den 24 november 2010 om inrättande av en europeisk tillsynsmyndighet (Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten), om ändring av beslut nr 716/2009/EG och om upphävande av kommissionens beslut 2009/79/EG (EUT L 331, 15.12.2010, s. 48).

marknadsmyndigheten, Esma), inrättad genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1095/2010 ⁽¹⁾, bör få i uppdrag att lämna ett yttrande, genom sin gemensamma kommitté, om riskerna för unionens finansiella sektor.

- (24) Kommissionen har goda möjligheter att ha överblick över särskilda gränsöverskridande hot som kan påverka den inre marknaden och som inte kan identifieras och effektivt bekämpas av de enskilda medlemsstaterna. Den bör därför anförtros ansvaret att samordna bedömningen av de risker som har samband med gränsöverskridande verksamhet. Medverkan av relevanta experter, t.ex. expertgruppen för frågor som rör penningtvätt och finansiering av terrorism och företrädare för FIU, samt i förekommande fall andra organ på unionsnivå, är avgörande för den processens effektivitet. Nationella riskbedömningar och erfarenheter är också en viktig informationskälla för processen. En sådan bedömning av de gränsöverskridande riskerna genom kommissionens försorg bör inte innebära behandling av personuppgifter. Under alla omständigheter bör uppgifterna vara helt anonymiserade. Nationella och unionens tillsynsmyndigheter för uppgiftsskydd bör involveras endast om bedömningen av risken för penningtvätt och finansiering av terrorism påverkar enskilda personers integritet och uppgiftsskydd.
- (25) Resultaten av riskbedömningar bör vid behov göras tillgängliga för ansvariga enheter med nödvändig skyndsamhet, så de kan identifiera, förstå, hantera och minska sina egna risker.
- (26) För att i högre utsträckning identifiera, förstå, hantera och minska riskerna på unionsnivå bör medlemsstaterna dessutom dela med sig av resultaten av sina riskbedömningar åt varandra, kommissionen och EBA, Eiopa och Esma (nedan kallade *de europeiska tillsynsmyndigheterna*).
- (27) När detta direktiv tillämpas bör särdragen och behoven beaktas hos ansvariga mindre enheter som omfattas av dess tillämpningsområde och se till att de behandlas på ett sätt som motsvarar deras särskilda behov och verksamhetens natur.
- (28) För att skydda unionens finansiella system och den inre marknads funktion mot penningtvätt och finansiering av terrorism bör befogenheten att anta akter i enlighet med artikel 290 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) delegeras till kommissionen för att identifiera de tredjeländers jurisdiktioner som har strategiska brister i sina nationella system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism (nedan kallade *högriskredjeländer*). Eftersom penningtvätt och finansiering av terrorism utgör hot av föränderlig art och underlättas genom en ständig utveckling av tekniken och de medel som står till brottslingars förfogande krävs det snabb och kontinuerlig anpassning av den rättsliga ramen vad beträffar högriskredjeländer för att effektivt kunna ta itu med befintliga risker och förhindra att nya uppstår. Kommissionen bör ta hänsyn till information från internationella organisationer och normgivare på området för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, som offentliga uttalanden från FATF, ömsesidiga utvärderingar eller detaljerade bedömningsrapporter eller publicerade uppföljningsrapporter, och i förekommande fall anpassa sina bedömningar till ändringarna i dessa.
- (29) Medlemsstaterna bör åtminstone föreskriva skärpta åtgärder för kundkännedom som ska vidtas av de ansvariga enheterna när de har att göra med fysiska personer eller juridiska enheter som är etablerade i högriskredjeländer som identifierats av kommissionen. Det bör även vara förbjudet att förlita sig på tredje parter som är etablerade i sådana högriskredjeländer. Länder som inte finns upptagna på förteckningen bör inte automatiskt anses ha effektiva system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism och riskkänsligheten hos fysiska personer eller juridiska enheter som är etablerade i sådana länder bör bedömas.
- (30) Risker är i sig varierande, och variabler kan själva eller i förening öka eller minska de potentiella riskerna, vilket påverkar den lämpliga nivån på förebyggande åtgärder, exempelvis åtgärder för kundkännedom. Under vissa omständigheter bör därför skärpta åtgärder för kundkännedom vidtas, medan det i andra fall kan vara lämpligt med förenklade åtgärder.
- (31) Det bör noteras att vissa situationer innebär en större risk för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Även om alla kunders identitet och affärsprofil bör fastställas finns det fall där det krävs särskilt noggranna kundidentifierings- och kundkontrollförfaranden.

⁽¹⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1095/2010 av den 24 november 2010 om inrättande av en europeisk tillsynsmyndighet (Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten), om ändring av beslut nr 716/2009/EG och om upphävande av kommissionens beslut 2009/77/EG (EUT L 331, 15.12.2010, s. 84).

- (32) Detta gäller särskilt vid förbindelser med enskilda som innehar eller har innehaft en viktig offentlig funktion, inom unionen eller internationellt, särskilt personer från länder med utbredd korruption. Sådana förbindelser kan göra att särskilt den finansiella sektorn avsevärt riskerar sitt anseende och utsätts för rättsliga risker. De internationella insatserna mot korruption motiverar också att sådana personer uppmärksammas särskilt och att skärpta åtgärder för kundkännedom vidtas gentemot personer som innehar eller har innehaft viktiga offentliga funktioner nationellt eller utomlands och vad gäller ledande personer i internationella organisationer.
- (33) Kraven som rör personer i politiskt utsatt ställning är av förebyggande och inte straffrättslig art och bör inte tolkas som en stigmatisering av personer i politiskt utsatt ställning genom ett påstående om att de skulle vara inblandade i brottsliga handlingar. Att vägra ingå en affärsförbindelse med en person enbart på grund av att fastställandet att denna är en person i politiskt utsatt ställning strider mot detta direktiv och de reviderade FATF-rekommendationernas bokstav och anda.
- (34) Att företagsledningens godkännande inhämtas innan affärsförbindelser ingås behöver inte alltid innebära att styrelsens godkännande inhämtas. Ett sådant godkännande bör kunna ges av någon med tillräckliga kunskaper om institutets riskexponering mot penningtvätt och finansiering av terrorism och med tillräckligt ledande ställning för att fatta beslut som påverkar dess riskexponering.
- (35) För att undvika att upprepade kundidentifieringsförfaranden drabbar affärsverksamheten i form av förseningar och ineffektivitet, är det med förbehåll för lämpliga skyddsåtgärder lämpligt att kunder som redan har identifierats på annat håll får introduceras för ansvariga enheter. När en ansvarig enhet förlitar sig på tredje man bör det slutgiltiga ansvaret för åtgärder för kundkännedom ligga på den ansvariga enhet till vilken kunden introduceras. Den tredje man eller person som introducerat kunden bör också ha ett fortsatt eget ansvar för att följa detta direktiv, inbegripet kravet att inrapportera misstänkta transaktioner och spara uppgifter, om denna har en förbindelse med kunden som omfattas av detta direktiv.
- (36) När det gäller agenturförhållanden eller utkontraktering genom avtal mellan ansvariga enheter och externa personer som inte omfattas av detta direktiv kan skyldigheter att förhindra penningtvätt och finansiering av terrorism bara härröra från avtalet mellan parterna och inte från detta direktiv, när det gäller dessa agenter eller utkontrakterande tjänsteleverantörer som del av de ansvariga enheterna. Skyldigheten att efterleva detta direktiv bör därför fortfarande primärt åligger den ansvariga enheten.
- (37) För att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism har alla medlemsstater inrättat eller bör alla medlemsstater inrätta operativt oberoende och självständiga FIU för att samla in och analysera mottagen information, för beläggande av samband mellan misstänkta transaktioner och bakomliggande brottslig handling. En operativt oberoende och självständig FIU bör innebära att FIU har behörighet och kapacitet att utföra sina uppgifter fritt, inbegripet självständig beslutanderätt att analysera, begära och sprida specifik information. Misstänkta transaktioner och annan information som är relevant för penningtvätt eller därmed associerade förbrott och finansiering av terrorism bör rapporteras till FIU som bör fungera som en central nationell enhet för mottagande, analys och förmedlande till behöriga myndigheter av analysresultaten. Alla misstänkta transaktioner, även försök till transaktioner, bör rapporteras oberoende av det belopp transaktionen gäller. Rapporterad information skulle också kunna inbegripa tröskelbaserad information.
- (38) Genom undantag från det allmänna förbudet mot att utföra misstänkta transaktioner bör ansvariga enheter kunna utföra misstänkta transaktioner innan de underrättar de behöriga myndigheterna, när sådant utförande inte går att undvika eller ett undvikande sannolikt skulle motverka försök att efterforska dem som gynnas av ett fall av misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism. Detta bör dock inte påverka tillämpningen av de internationella åtaganden som medlemsstaterna godkänt om att i enlighet med relevanta resolutioner från Förenta nationernas säkerhetsråd utan dröjsmål frysa penningmedel och andra tillgångar tillhörande terrorister, terroristorganisationer eller andra personer som finansierar terrorism.
- (39) För vissa ansvariga enheter bör medlemsstaterna ha möjlighet att utse ett lämpligt självreglerande organ till det organ som primärt ska informeras i stället för FIU. I enlighet med rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna är ett system med primär rapportering till ett självreglerande organ en viktig skyddsåtgärd för att upprätthålla de grundläggande rättigheterna när det gäller rapporteringsskyldigheter för advokater. Medlemsstaterna bör föreskriva hur tystnadsplikten, sekretessen och den personliga integriteten ska skyddas.
- (40) Om en medlemsstat beslutar att utse ett sådant självreglerande organ får den tillåta eller begära att det organet inte vidarebefordrar några uppgifter till FIU som erhållits från personer som företräder det organet när sådan

information har mottagits från, eller erhållits om en av deras klienter i samband med att de utreder kundens rättsliga ställning, eller när de utför sin uppgift att försvara eller företräda den klienten i eller rörande rättsliga förfaranden, inbegripet att tillhandahålla rådgivning om att inleda eller undvika sådana förfaranden, om sådana uppgifter mottas eller inhämtas före, under, eller efter sådana förfaranden.

- (41) Det finns ett antal fall där anställda som har rapporterat sina misstankar om penningtvätt och finansiering av terrorism har utsatts för hot eller fientliga handlingar. Även om detta direktiv inte kan påverka medlemsstaternas rättsliga förfaranden är det av största vikt att denna fråga hanteras för att säkerställa ett effektivt system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Medlemsstaterna bör vara medvetna om problemet och göra vad de kan för att skydda enskilda personer, inbegripet anställda och företrädare vid den ansvariga enheten, från sådana hot eller fientliga handlingar och i enlighet med nationell rätt skydda sådana personer på lämpligt sätt, särskilt med avseende på deras rätt till skydd av personuppgifter och deras rätt till effektivt rättsligt skydd samt rätt att anlita ombud.
- (42) Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG ⁽¹⁾, i den form som det har införlivats i nationell rätt, är tillämpligt på behandlingen av personuppgifter vid tillämpningen av detta direktiv. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 45/2001 ⁽²⁾ är tillämplig när unionens institutioner och organ behandlar personuppgifter vid tillämpning av detta direktiv. Samtliga medlemsstater erkänner att bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism är ett viktigt allmänintresse. Detta direktiv påverkar inte skyddet av personuppgifter som behandlas inom ramen för polissamarbete och straffrättsligt samarbete, inklusive rådets rambeslut 2008/977/RIF ⁽³⁾, i den form som genomförts i nationell rätt.
- (43) Det är nödvändigt att anpassningen av detta direktiv till de reviderade FATF-rekommendationerna görs med fullt iakttagande av unionsrätten, särskilt när det gäller unionens uppgiftsskydds rätt och skyddet av de grundläggande rättigheterna i enlighet med stadgan. Vissa aspekter av detta direktivs genomförande inbegriper insamling, analys, lagring och utbyte av uppgifter. Sådan behandling av personuppgifter bör tillåtas samtidigt som de grundläggande rättigheterna respekteras till fullo, endast för de syften som anges i detta direktiv och för den verksamhet som krävs enligt detta direktiv såsom vidtagande av åtgärder för kundkännedom, fortlöpande övervakning, undersökning och rapportering av ovanliga och misstänkta transaktioner, identifiering av den verkliga huvudmannen bakom en juridisk person eller juridisk konstruktion, identifiering av en person i politiskt utsatt ställning, informationsutbyte från behöriga myndigheters och från kreditinstituts och finansiella instituts och andra ansvariga enheters sida. Ansvariga enheters insamling och efterföljande behandling av personuppgifter bör begränsas till vad som är nödvändigt för iakttagande av kraven i detta direktiv, och personuppgifter bör inte behandlas ytterligare på ett sätt som är oförenligt med det ändamålet. I synnerhet bör ytterligare behandling av personuppgifter för kommersiella ändamål vara strängt förbjuden.
- (44) De reviderade FATF-rekommendationerna visar att ansvariga enheter, för att till fullo kunna samarbeta och snabbt kunna efterkomma begäranden om information från behöriga myndigheter för att förebygga, upptäcka eller utreda penningtvätt och finansiering av terrorism, under minst fem år bör spara de nödvändiga uppgifter som erhållits genom åtgärder för kundkännedom samt uppgifterna om transaktioner. För att undvika att skiljaktiga metoder används och för att kraven avseende skydd av personuppgifter och rättslig säkerhet ska uppfyllas bör den lagringstiden fastställas till fem år efter det att en affärsförbindelse har upphört eller efter det att en enstaka transaktion har utförts. Om det emellertid efter en bedömning av nödvändighet och proportionalitet visar sig nödvändigt för att förebygga, upptäcka eller utreda penningtvätt och finansiering av terrorism, bör medlemsstaterna ha rätt att tillåta eller kräva att uppgifter lagras ytterligare för en period som inte överstiger fem år och utan att det påverkar den nationella straffrätten om bevisning som är tillämpliga på pågående brottsutredningar och rättsliga förfaranden. Medlemsstaterna bör kräva att särskilda skyddsåtgärder vidtas för att säkerställa skyddet för uppgifter och bör fastställa vilka personer, personkategorier eller myndigheter som bör ha exklusiv tillgång till de lagrade uppgifterna.
- (45) För att säkerställa en lämplig och effektiv rättskipning under den tid då detta direktiv införlivas i medlemsstaternas nationella rättsordningar, och för att möjliggöra en smidig samverkan mellan detta direktiv och de nationella rättegångsreglerna, bör upplysningar och handlingar som är relevanta för sådana rättsliga förfaranden för att

⁽¹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (EGT L 281, 23.11.1995, s. 31).

⁽²⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 45/2001 av den 18 december 2000 om skydd för enskilda då gemenskapsinstitutionerna och gemenskapsorganen behandlar personuppgifter och om den fria rörligheten för sådana uppgifter (EGT L 8, 12.1.2001, s. 1).

⁽³⁾ Rådets rambeslut 2008/977/RIF av den 27 november 2008 om skydd av personuppgifter som behandlas inom ramen för polissamarbete och straffrättsligt samarbete (EUT L 350, 30.12.2008, s. 60).

förebygga, upptäcka eller utreda eventuell penningtvätt eller finansiering av terrorism som pågår i medlemsstaterna den dag då detta direktiv träder i kraft lagras under fem år efter den dagen, och det bör vara möjligt att förlänga den perioden med ytterligare fem år.

- (46) Den registrerade har rätt att få tillgång till personuppgifter som behandlas inom ramen för detta direktiv. Emellertid skulle effektiv bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism allvarligt undergrävas om den registrerade fick tillgång till uppgifter med anknytning till en rapport om en misstänkt transaktion. Det kan därför vara motiverat att den rätten undantas och begränsas i enlighet med artikel 13 i direktiv 95/46/EG och, i relevanta fall, artikel 20 i förordning (EG) 45/2001. Den registrerade har rätt att begära att en sådan tillsynsmyndighet som avses i artikel 28 i direktiv 95/46/EG eller, i tillämpliga fall, Europeiska datatillsynsmannen kontrollerar om behandlingen är lagenlig och har rätt att söka rättslig prövning som avses i artikel 22 i det direktivet. Den tillsynsmyndighet som avses i artikel 28 i direktiv 95/46/EG får också agera på eget initiativ. Utan att det påverkar begränsningarna av rätten till tillgång bör tillsynsmyndigheten ha möjlighet att underrätta den registrerade om att tillsynsmyndighetens alla nödvändiga kontroller har ägt rum, och om resultatet när det gäller huruvida den berörda behandlingen är tillåten.
- (47) Detta direktiv omfattar inte personer som enbart omvandlar pappersdokument till elektronisk form på grundval av ett kontrakt med ett kredit- eller finansiellt institut, och inte heller personer som enbart tillhandahåller kredit- eller finansiella institut meddelandesystem eller andra stödsystem för vidarebefordring av medel eller clearing- och avvecklingssystem.
- (48) Penningtvätt och finansiering av terrorism är internationella problem och kampen mot dem bör vara global. I de fall där unionens kreditinstitut och finansiella institut har filialer och dotterföretag i tredjeländer där kraven på det området är mindre stränga än medlemsstaternas krav bör dessa, för att undvika att mycket olika normer tillämpas inom institutet eller institutets koncern, på dessa filialer och dotterbolag tillämpa unionens normer eller, om tillämpningen av sådana normer visar sig inte vara möjlig, underrätta de behöriga myndigheterna i sin hemmedlemsstat.
- (49) Där så är praktiskt genomförbart bör ansvariga enheter få återkoppling om hur användbara de rapporter om misstänkta transaktioner som dessa lagt fram har varit och om hur de följts upp. För att möjliggöra detta, och för att kunna granska effektiviteten hos deras system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, bör medlemsstaterna upprätthålla relevant statistik på området och förbättra dess kvalitet. För att ytterligare förbättra kvaliteten på och samstämmigheten hos statistiska uppgifter insamlade på unionsnivå bör kommissionen fortlöpande övervaka situationen i hela unionen beträffande bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism och bör offentliggöra regelbundna översikter.
- (50) När medlemsstaterna kräver att utgivare av elektroniska pengar och betaltjänstleverantörer som är etablerade i deras territorium i annan form än filialer, och vars huvudkontor är beläget i en annan medlemsstat, utser en central kontaktpunkt på deras territorium bör de kunna kräva att en sådan central kontaktpunkt, som agerar på det utseende institutets vägnar, ser till att företagen följer reglerna för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. De bör även säkerställa att det kravet är proportionellt och inte går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå målet att reglerna för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism efterföljs, inklusive genom att underlätta övervakningen.
- (51) När det gäller valutaväxlingskontor, checkinlösningskontor, tjänstleverantörer till trustar eller bolag eller tillhandahållare av speltjänster bör behöriga myndigheter se till att de personer som faktiskt direkt leder sådana enheters verksamhet samt de verkliga huvudmännen för sådana enheter är lämpliga. Kriterierna för att avgöra om en person är lämplig bör åtminstone avspegla behovet av att skydda dessa enheter från att missbrukas av sina förvaltare eller verkliga huvudmän i kriminella syften.
- (52) När en ansvarig enhet driver företag i en annan medlemsstat, inbegripet genom ett nätverk av agenter, bör den behöriga myndigheten i hemmedlemsstaten vara ansvarig för övervakningen av att den ansvariga enheten tillämpar riktlinjer och förfaranden på gruppnivå rörande bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Detta skulle kunna inbegripa besök på plats hos företag som är baserade i en annan medlemsstat. Den behöriga myndigheten i hemmedlemsstaten bör samarbeta nära med den behöriga myndigheten i värdmedlemsstaten och bör informera den senare om frågor som kan påverka deras bedömning av huruvida företaget uppfyller de regler rörande bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism som gäller i värdmedlemsstaten.

- (53) När en ansvarig enhet driver företag i en annan medlemsstat, inbegripet genom ett nätverk av agenter eller personer som distribuerar elektroniska pengar i enlighet med artikel 3.4 i direktiv 2009/110/EG, förblir den behöriga myndigheten i värdmedlemsstaten ansvarig för att se till att företaget uppfyller kraven i reglerna för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, inbegripet, i förekommande fall, genom inspektioner på plats och extern övervakning och genom lämpliga och proportionella åtgärder för att ta itu med allvarliga överträdelse av dessa krav. Den behöriga myndigheten i värdmedlemsstaten bör samarbeta nära med den behöriga myndigheten i hemmedlemsstaten och informera den senare om frågor som kan påverka dess bedömning av huruvida den ansvariga enheten uppfyller riktlinjer och processer på gruppnivå rörande bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. För att sätta stopp för sådana allvarliga överträdelse av reglerna för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism som kräver omedelbara åtgärder bör den behöriga myndigheten i värdmedlemsstaten kunna vidta lämpliga och proportionella tillfälliga korrigerande åtgärder som i liknande fall är tillämpliga på ansvariga enheter som omfattas av dess behörighet, för att ta itu med sådana allvarliga brister, när så är lämpligt med bistånd av eller i samarbete med den behöriga myndigheten i hemmedlemsstaten.
- (54) Samordning och samarbete mellan FIU är av största vikt, eftersom penningtvätt och finansiering av terrorism har gränsöverskridande natur. För att förbättra sådan samordning och sådant samarbete, och särskilt för att se till att rapporter om misstänkta transaktioner kommer FIU i den medlemsstat där de skulle vara till störst nytta till handa, fastställs detaljerade regler i detta direktiv.
- (55) Plattformen för EU:s finansunderrättelseenheter (nedan kallad *EU FIU-plattformen*), en informell grupp bestående av företrädare för FIU och verksam sedan 2006, används för att underlätta samarbetet mellan FIU och diskutera samarbetsrelaterade frågor såsom effektivt samarbete mellan FIU samt mellan FIU och tredjeländers finansunderrättelseenheter, gemensam analys av gränsöverskridande fall samt trender och faktorer som är relevanta för bedömning av riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism på nationell och överstatlig nivå.
- (56) För att hantera det faktum att penningtvätt och finansiering av terrorism har gränsöverskridande karaktär är det särskilt viktigt att förbättra informationsutbytet mellan FIU i unionen. Medlemsstaterna bör uppmuntra användning av säker utrustning för informationsutbyte, särskilt det decentraliserade datanätverket FIU.net eller dess efterföljare (nedan kallat *FIU.net*) och den teknik FIU.net erbjuder. Det inledande informationsutbytet mellan FIU som rör penningtvätt eller finansiering av terrorism för analysändamål och som inte vidarebehandlas eller sprids bör tillåtas, om inte ett sådant informationsutbyte skulle strida mot de grundläggande principerna i nationell rätt. De informationsutbyten om fall som FIU har identifierat som fall som eventuellt inbegriper skattebrott bör inte påverka informationsutbytet på skatteområdet i enlighet med rådets direktiv 2011/16/EU⁽¹⁾ eller i enlighet med internationella normer för informationsutbyte och administrativt samarbete i skattefrågor.
- (57) För att fullständigt och snabbt kunna besvara förfrågningar från FIU behöver ansvariga enheter ha inrättat effektiva system som gör det möjligt för dem att genom säkra och konfidentiella kanaler få fullständig och snabb tillgång till information om de affärsförbindelser som de har eller har haft med bestämda personer. I enlighet med unionsrätten och nationell rätt skulle medlemsstaterna till exempel kunna överväga att inrätta system för bankregister eller elektroniska dataåtervinningssystem som skulle ge FIU tillgång till information om bankkonton, utan att detta påverkar kravet på domstols godkännande i tillämpliga fall. Medlemsstaterna skulle också kunna överväga att inrätta mekanismer för att säkerställa att behöriga myndigheter har infört förfaranden för att identifiera tillgångar utan att meddela ägaren på förhand.
- (58) Medlemsstaterna bör uppmuntra sina behöriga myndigheter att snabbt, konstruktivt och effektivt sörja för ett så omfattande gränsöverskridande samarbete som möjligt vid tillämpningen av detta direktiv, utan att detta påverkar tillämpningen av de regler eller förfaranden som är tillämpliga på straffrättsligt samarbete. Medlemsstaterna bör särskilt se till att deras FIU fritt, spontant eller på begäran utbyter information med tredjeländers finansunderrättelseenheter, med hänsyn till unionsrätten och de principer som rör informationsutbyte som har utarbetats av Egmontgruppen av finansunderrättelseenheter.
- (59) Bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism är så viktig att medlemsstaterna i sin nationella rätt bör fastställa effektiva, proportionella och avskräckande administrativa sanktioner och åtgärder som ska tillämpas om de nationella bestämmelser som införlivar detta direktiv inte efterlevs. Medlemsstaterna har för närvarande en rad olika administrativa sanktioner och åtgärder som tillämpas när de viktigaste förebyggande bestämmelserna överträds. Den mångfalden kan vara till förfång för bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism,

(¹) Rådets direktiv 2011/16/EU av den 15 februari 2011 om administrativt samarbete i fråga om beskattning och om upphävande av direktiv 77/799/EEG (EUT L 64, 11.3.2011, s. 1).

och unionens motåtgärder riskerar att fragmenteras. Detta direktiv bör därför föreskriva en rad administrativa sanktioner och åtgärder tillgängliga för medlemsstaterna åtminstone vid allvarliga, upprepade eller systematiska överträdelse av kraven om åtgärder för kundkännedom, registerhållning, rapportering av misstänkta transaktioner och interna kontroller av ansvariga enheter. Spännvidden av sanktionerna och åtgärderna bör vara så stor att medlemsstaterna och behöriga myndigheter kan beakta skillnaderna mellan ansvariga enheter, särskilt skillnaderna mellan kreditinstitut och finansiella institut och andra ansvariga enheter, när det gäller storlek, egenskaper och verksamhetens natur. Vid införlivandet av detta direktiv bör medlemsstaterna se till att påförande av administrativa sanktioner och åtgärder i enlighet med detta direktiv och av straffrättsliga påföljder i enlighet med nationell rätt inte strider mot principen *ne bis in idem*.

- (60) För att bedöma om personer som innehar en ledande befattning i eller på annat sätt kontrollerar ansvariga enheter är lämpliga bör allt informationsutbyte om fällande domar i brottmål ske i enlighet med rådets rambeslut 2009/315/RIF⁽¹⁾ och rådets beslut 2009/316/RIF⁽²⁾, i den form som de har införlivats i nationell rätt, och med andra relevanta bestämmelser i nationell rätt.
- (61) Tekniska standarder för tillsyn för finansiella tjänster bör säkerställa en konsekvent harmonisering och ett adekvat skydd för insättare, investerare och konsumenterna i hela unionen. Det skulle vara ändamålsenligt och lämpligt att de europeiska tillsynsmyndigheterna med sin mycket specialiserade sakkunskap anförtros att utarbeta och för kommissionen förelägga förslag till tekniska standarder för tillsyn som inte inbegriper politiska val.
- (62) De förslag till tekniska standarder för tillsyn som de europeiska tillsynsmyndigheterna utarbetar enligt detta direktiv bör kommissionen anta genom delegerade akter i enlighet med artikel 290 i EUF-fördraget och i enlighet med artiklarna 10–14 i förordningarna (EU) nr 1093/2010, (EU) nr 1094/2010 och (EU) nr 1095/2010.
- (63) Givet de mycket omfattande ändringar som skulle behöva göras av direktiven 2005/60/EG och 2006/70/EG mot bakgrund av det här direktivet, bör dessa slås samman och ersättas för klarhetens och enhetlighetens skull.
- (64) Eftersom målet för detta direktiv, nämligen att skydda det finansiella systemet genom att förebygga, upptäcka och utreda penningtvätt och finansiering av terrorism, inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna, eftersom enskilda åtgärder som vidtas av medlemsstaterna för att skydda sina finansiella system kan vara oförenliga med en fungerande inre marknad och med vad som föreskrivs enligt rättsstatsprincipen och unionens allmänna ordning, utan snarare, på grund av åtgärdernas omfattning och verkning, kan uppnås bättre på unionsnivå, kan unionen vidta åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 5 i fördraget om Europeiska unionen. I enlighet med proportionalitetsprincipen i samma artikel går detta direktiv inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå detta mål.
- (65) Detta direktiv är förenligt med de grundläggande rättigheter och de principer som erkänns i stadgan, framför allt rätt till respekt för privatliv och familjeliv, rätt till skydd av personuppgifter, näringsfrihet, förbudet mot diskriminering, rätten till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol samt presumtionen för oskuld och rätten till försvar.
- (66) I enlighet med artikel 21 i stadgan som förbjuder diskriminering ska medlemsstaterna säkerställa att detta direktiv genomförs utan diskriminering vid riskbedömningar inom ramen för åtgärder för kundkännedom.
- (67) I enlighet med den gemensamma politiska förklaringen från medlemsstaterna och kommissionen om förklarande dokument av den 28 september 2011⁽³⁾ har medlemsstaterna åtagit sig att, i de fall detta är berättigat, låta anmälan av införlivandeåtgärder åtföljas av ett eller flera dokument som förklarar förhållandet mellan de olika delarna i direktivet och motsvarande delar i nationella instrument för införlivande. Med avseende på detta direktiv anser lagstiftaren att översändandet av sådana dokument är berättigat.
- (68) Europeiska datatillsynsmannen har hörts i enlighet med artikel 28.2 i förordning (EG) nr 45/2001 och avgav ett yttrande den 4 juli 2013⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Rådets rambeslut 2009/315/RIF av den 26 februari 2009 om organisationen av medlemsstaternas utbyte av uppgifter ur kriminalregistret och uppgifternas innehåll (EUT L 93, 7.4.2009, s. 23).

⁽²⁾ Rådets beslut 2009/316/RIF av den 6 april 2009 om inrättande av det europeiska informationssystemet för utbyte av uppgifter ur kriminalregister (Ecris) i enlighet med artikel 11 i rambeslut 2009/315/RIF (EUT L 93, 7.4.2009, s. 33).

⁽³⁾ EUT C 369, 17.12.2011, s. 14.

⁽⁴⁾ EUT C 32, 4.2.2014, s. 9.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

KAPITEL I

ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

AVSNITT 1

Syfte, tillämpningsområde och definitioner

Artikel 1

1. Detta direktiv syftar till att förhindra att unionens finansiella system används för penningtvätt och finansiering av terrorism.
2. Medlemsstaterna ska säkerställa att penningtvätt och finansiering av terrorism förbjuds.
3. Följande handlingar ska vid tillämpningen av detta direktiv anses som penningtvätt när de begås uppsåtligen:
 - a) Omvandling eller överföring av egendom, i vetskap om att egendomen härrör från brottslig handling eller från medverkan till brottslig handling, i syfte att hemlighålla eller dölja egendomens olagliga ursprung eller för att hjälpa någon som är delaktig i en sådan verksamhet att undandra sig de rättsliga följderna av sitt handlande.
 - b) Hemlighållande eller döljande av en viss egendoms rätta beskaffenhet eller ursprung, av dess belägenhet, av förfogandet över den, av dess förflyttning, av de rättigheter som är knutna till den, eller av äganderätten till den, i vetskap om att egendomen härrör från brottslig handling eller från medverkan till en sådan handling.
 - c) Förvärv, innehav eller brukande av egendom, i vetskap om, vid tiden för mottagandet, att egendomen härrörde från brottslig handling eller från medverkan till en sådan handling.
 - d) Deltagande, sammanslutning för att utföra, försöka att utföra och medhjälp, underlättande och rådgivning vid utförandet av någon av de handlingar som avses i leden a, b och c.
4. Penningtvätt ska anses som sådan även om de handlingar som frambringat den egendom som ska tvättas begåtts inom en annan medlemsstats territorium eller i ett tredjeland.
5. I detta direktiv avses med *finansiering av terrorism* allt tillhandahållande eller insamling av medel, oavsett tillvägagångssätt, direkt eller indirekt, i uppsåt att de ska användas eller med vetskap om att de helt eller delvis kommer att användas för att genomföra något av de brott som avses i artiklarna 1–4 i rådets rambeslut 2002/475/RIF ⁽¹⁾.
6. Vetskap, uppsåt eller ändamål som utgör rekvisit för de handlingar som avses i punkterna 3 och 5 får härledas ur objektiva, faktiska omständigheter.

Artikel 2

1. Detta direktiv ska tillämpas på följande ansvariga enheter:
 - 1) Kreditinstitut.
 - 2) Finansiella institut.
 - 3) Följande fysiska eller juridiska personer vid utövandet av deras yrkesmässiga verksamhet:
 - a) Revisorer, externa revisorer och skatterådgivare.
 - b) Notarier och andra oberoende jurister, där de på en klients vägnar och för dennes räkning deltar i finansiella transaktioner eller transaktioner avseende fast egendom eller bistår vid planering eller utförande av transaktioner för dennes räkning i samband med
 - i) köp och försäljning av fast egendom eller företag,
 - ii) förvaltning av en klients pengar, värdepapper eller andra tillgångar,
 - iii) öppnande eller förvaltning av bank-, spar- eller värdepapperskonton,

⁽¹⁾ Rådets rambeslut 2002/475/RIF av den 13 juni 2002 om bekämpande av terrorism (EGT L 164, 22.6.2002, s. 3).

- iv) säkerställande av nödvändigt kapital för att bilda, driva eller leda bolag,
 - v) bildande, drift eller ledning av trustar, bolag, stiftelser eller liknande strukturer.
- c) Tjänsteleverantörer till trustar eller bolag som inte redan omfattas av led a eller b.
- d) Fastighetsmäklare.
- e) Andra personer som handlar med varor, i den utsträckning som betalt eller mottaget belopp är minst 10 000 EUR i kontanter, oavsett om transaktionen utfördes vid ett tillfälle eller flera tillfällen som förefaller ha samband.
- f) Tillhandahållare av speltjänster.

2. Med undantag för kasinon får medlemsstaterna efter en lämplig riskbedömning besluta att helt eller delvis undanta vissa tillhandahållare av speltjänster från de nationella bestämmelser genom vilka detta direktiv införlivas, på grundval av belägg för att sådana tjänster på grund av sin art och, i förekommande fall, driftsomfattning utgör en låg risk.

Medlemsstaterna ska, bland andra faktorer som de beaktar i sin riskbedömning, bedöma de tillämpliga transaktionernas sårbarhet, även med hänsyn till det betalningssätt som används.

Medlemsstaterna ska i sin riskbedömning ange på vilket sätt de har beaktat eventuella relevanta resultat i de rapporter som kommissionen har utfärdat enligt artikel 6.

Varje beslut som fattas av en medlemsstat enligt denna punkt ska meddelas kommissionen, tillsammans med en motivering grundad på en specifik riskbedömning. Kommissionen ska underrätta de övriga medlemsstaterna om beslutet.

3. Medlemsstaterna får besluta att fysiska eller juridiska personer som endast tillfälligt eller i mycket begränsad omfattning bedriver finansiell verksamhet, där risken för att penningtvätt eller finansiering av terrorism är mycket liten, inte ska omfattas av detta direktiv, om samtliga följande kriterier är uppfyllda:

- a) Den finansiella verksamheten är begränsad i absoluta termer.
- b) Den finansiella verksamheten är begränsad när det gäller transaktioner.
- c) Den finansiella verksamheten är inte sådana personers huvudverksamhet.
- d) Den finansiella verksamheten är en biverksamhet och direkt knuten till sådana personers huvudverksamhet.
- e) Sådana personers huvudverksamhet är inte en sådan verksamhet som avses i punkt 1.3 a–d eller f.
- f) Den finansiella verksamheten avser endast sådana personers huvudverksamhets kunder och är inte allmänt tillgänglig för allmänheten.

Första stycket ska inte tillämpas på personer som bedriver penningöverföring enligt definitionen i artikel 4.13 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/64/EG⁽¹⁾.

4. Vid tillämpningen av punkt 3 a ska medlemsstaterna kräva att den finansiella verksamhetens totala omsättning inte överstiger ett tillräckligt lågt tröskelvärde. Det tröskelvärdet ska fastställas på nationell nivå och bero på typen av finansiell verksamhet.

5. Vid tillämpningen av punkt 3 b ska medlemsstaterna tillämpa ett högsta tröskelvärde per kund och transaktion, oavsett om transaktionen utförs vid ett tillfälle eller flera tillfällen som förefaller ha samband. Detta tröskelvärde ska fastställas på nationell nivå och bero på typen av finansiell verksamhet. Det ska vara tillräckligt lågt för att säkerställa att de berörda transaktionstyperna är en opraktisk och ineffektiv metod för penningtvätt eller finansiering av terrorism och det får inte överstiga 1 000 EUR.

6. Vid tillämpningen av punkt 3 c ska medlemsstaterna kräva att den finansiella verksamhetens omsättning inte överstiger 5 % av den berörda fysiska eller juridiska personens totala omsättning.

⁽¹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/64/EG av den 13 november 2007 om betaltjänster på den inre marknaden och om ändring av direktiven 97/7/EG, 2002/65/EG, 2005/60/EG och 2006/48/EG samt upphävande av direktiv 97/5/EG (EUT L 319, 5.12.2007, s. 1).

7. När vid tillämpningen av denna artikel risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism bedöms ska medlemsstaterna särskilt beakta finansiell verksamhet vars natur gör att sannolikheten för att den ska användas eller missbrukas för penningtvätt eller för finansiering av terrorism blir särskilt stor.

8. I beslut som fattas av medlemsstaterna enligt punkt 3 ska motiven på vilka de grundar sig anges. Medlemsstaterna får besluta att återkalla sådana beslut när omständigheterna förändras. De ska anmäla sådana beslut till kommissionen. Kommissionen ska underrätta de övriga medlemsstaterna om sådana beslut.

9. Medlemsstaterna ska inrätta en riskbaserad övervakningsverksamhet eller vidta andra lämpliga åtgärder för att se till att undantag som beviljas genom beslut enligt denna artikel inte missbrukas.

Artikel 3

I detta direktiv gäller följande definitioner:

1. *kreditinstitut*: ett kreditinstitut enligt definitionen i artikel 4.1.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 575/2013 ⁽¹⁾, inbegripet filialer till detta enligt definitionen i artikel 4.1.17 i den förordningen, som är belägna inom unionen, oavsett om dess huvudkontor är beläget inom unionen eller i ett tredjeland.
2. *finansiella institut*:
 - a) ett företag som inte är kreditinstitut och som bedriver en eller flera av de verksamheter som anges i punkterna 2–12, 14 och 15 i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/36/EU ⁽²⁾, inbegripet sådan verksamhet som bedrivs vid valutaväxlingskontor,
 - b) ett försäkringsföretag enligt definitionen i artikel 13.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/138/EG ⁽³⁾, i den mån som det utför sådan livförsäkringsverksamhet som omfattas av det direktivet,
 - c) ett värdepappersföretag enligt definitionen i artikel 4.1.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/39/EG ⁽⁴⁾,
 - d) ett företag för kollektiva investeringar som saluför sina andelar eller aktier,
 - e) en försäkringsförmedlare enligt definitionen i artikel 2.5 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/92/EG ⁽⁵⁾ där den förmedlar livsförsäkringar och andra investeringsrelaterade tjänster, med undantag för en anknuten försäkringsförmedlare enligt definitionen i punkt 7 i den artikeln, och
 - f) filialer inom unionen till finansiella institut som avses i leden a–e, oavsett om deras huvudkontor är beläget i en medlemsstat eller i ett tredje land.
3. *egendom*: alla slags tillgångar, fysiska eller icke fysiska, fasta eller lösa, materiella eller immateriella, samt juridiska dokument eller instrument, även i elektronisk eller digital form, som styrker äganderätten till eller rättigheter knutna till sådana tillgångar.
4. *brottslig handling*: alla former av kriminell inblandning i följande grova brott:
 - a) handlingar enligt artiklarna 1–4 i rambeslut 2002/475/RIF,
 - b) samtliga brott som avses i artikel 3.1 a i 1988 års FN-konvention mot olaglig hantering av narkotika och psykotropa ämnen,

⁽¹⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 575/2013 av den 26 juni 2013 om tillsynskrav för kreditinstitut och värdepappersföretag och om ändring av förordning (EU) nr 648/2012 (EUT L 176, 27.6.2013, s. 1).

⁽²⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/36/EU av den 26 juni 2013 om behörighet att utöva verksamhet i kreditinstitut och om tillsyn av kreditinstitut och värdepappersföretag, om ändring av direktiv 2002/87/EG och om upphävande av direktiv 2006/48/EG och 2006/49/EG (EUT L 176, 27.6.2013, s. 338).

⁽³⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/138/EG av den 25 november 2009 om upptagande och utövande av försäkrings- och återförsäkringsverksamhet (Solvens II) (EUT L 335, 17.12.2009, s. 1).

⁽⁴⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/39/EG av den 21 april 2004 om marknader för finansiella instrument och om ändring av rådets direktiv 85/611/EEG och 93/6/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/12/EG samt upphävande av rådets direktiv 93/22/EEG (EUT L 145, 30.4.2004, s. 1).

⁽⁵⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/92/EG av den 9 december 2002 om försäkringsförmedling (EGT L 9, 15.1.2003, s. 3).

- c) handlingar som utförs av kriminella organisationer enligt definitionen i artikel 1 i rådets gemensamma åtgärd 98/733/RIF ⁽¹⁾,
- d) bedrägerier som riktar sig mot unionens ekonomiska intressen, åtminstone allvarliga fall, enligt definitionen i artiklarna 1.1 och 2.1 i konventionen om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen ⁽²⁾,
- e) korruption, och
- f) alla överträdelser, inbegripet skattebrott som rör direkta och indirekta skatter och enligt definitionen i medlemsstaternas nationella rätt, som är belagda med frihetsstraff eller frihetsberövande åtgärd med en högsta straffsats på mer än ett år eller, i medlemsstater som har en minimitröskel för brott i sitt rättssystem, alla brott som är belagda med frihetsstraff eller frihetsberövande åtgärd med en lägsta straffsats på mer än sex månader.
5. *självreglerande organ*: ett organ som representerar medlemmar i en yrkesgrupp och har i uppgift att reglera dem, utföra vissa funktioner av tillsyns- eller övervakningskaraktär och säkerställa att reglerna som rör dem följs.
6. *verklig huvudman*: fysiska personer som ytterst äger eller kontrollerar kunden och/eller den eller de fysiska personer för vars räkning en transaktion eller en verksamhet utförs och som innefattar åtminstone följande:
- a) När det gäller företagsenheter:
- i) Fysiska personer som ytterst äger eller kontrollerar en juridisk enhet genom direkt eller indirekt ägande av en tillräcklig andel av aktierna eller rösträtterna eller ägandeandelarna i den enheten, t.ex. genom innehav av innehavaraktier, eller genom kontroll genom andra medel, dock ej bolag noterade på en reglerad marknad som omfattas av informationsskyldighet enligt unionsrätten eller omfattas av motsvarande internationella normer som säkerställer tillräcklig öppenhet beträffande information om ägande.
- Ett aktieinnehav på 25 % + 1 aktie eller en ägandeandel på mer än 25 % i kunden som innehas av en fysisk person ska vara en indikation på direkt ägande. Ett aktieinnehav på 25 % + 1 aktie eller en ägandeandel på mer än 25 % i kunden som innehas av en företagsenhet, som står under en eller flera fysiska personers kontroll, eller av flera företagsenheter, som står under samma fysiska persons eller personers kontroll, ska vara en indikation på indirekt ägande. Detta ska inte påverka medlemsstaternas rätt att besluta att en lägre andel kan utgöra en indikation på ägande eller kontroll. Kontroll genom andra medel får fastställas bland annat i enlighet med kriterierna i artikel 22.1–22.5 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/34/EU ⁽³⁾.
- ii) Om, när alla tänkbara medel har utnyttjats och under förutsättning att det inte föreligger grund för misstankar, ingen person enligt led i har identifierats eller om det finns tvivel på att den eller de personer som har identifierats är verkliga huvudmän, den eller de fysiska personer som innehar ledande befattningar; ska de ansvariga enheterna dokumentera de åtgärder som vidtas för att identifiera det verkliga huvudmannskapet enligt led i och detta led.
- b) När det gäller trustar:
- i) Instiftaren.
- ii) Förvaltaren eller förvaltarna.
- iii) Beskyddaren, om sådan finns.
- iv) Förmånstagarna eller, om det ännu inte har fastställts vilka enskilda personer som är förmånstagare med avseende på den juridiska konstruktionen eller enheten, de personer för vilka den juridiska konstruktionen eller enheten främst har inrättats eller verkar.
- v) Eventuella andra fysiska personer som ytterst utövar kontroll över trusten genom direkt eller indirekt ägande eller genom andra medel.

⁽¹⁾ Gemensam åtgärd 98/733/RIF av den 21 december 1998 beslutad av rådet på grundval av artikel K 3 i Fördraget om Europeiska unionen om att göra deltagande i en kriminell organisation i Europeiska unionens medlemsstater till ett brott (EGT L 351, 29.12.1998, s. 1).

⁽²⁾ EGT C 316, 27.11.1995, s. 49.

⁽³⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/34/EU av den 26 juni 2013 om årsbokslut, koncernredovisning och rapporter i vissa typer av företag, om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/43/EG och om upphävande av rådets direktiv 78/660/EEG och 83/349/EEG (EUT L 182, 29.6.2013, s. 19).

- c) När det gäller juridiska enheter såsom stiftelser och juridiska konstruktioner av samma typ som trustar, den eller de fysiska personer som innehar ställningar som är likvärda med eller liknar dem i led b.
7. *tjänsteleverantör till trustar eller bolag*: alla personer som affärsmässigt tillhandahåller tredje man någon av följande tjänster:
- a) Bildande av bolag eller andra typer av juridiska personer.
 - b) I egenskap av, eller vidtagande av åtgärder för att någon annan ska agera som styrelseledamot eller bolagsrättsligt ansvarig på ett bolag, partner i ett handelsbolag eller liknande ställning i andra juridiska personer, eller åtgärder för att någon annan ska utöva en sådan funktion.
 - c) Tillhandahållande av säte, kontorsadress, postadress eller administrativ adress och andra anknutna tjänster till aktiebolag, handelsbolag eller annan form av juridisk person eller konstruktion.
 - d) Förvaltning av en klassisk trust eller liknande juridisk konstruktion, eller åtgärder för att någon annan ska kunna utöva en sådan funktion.
 - e) Funktion som nominell aktieägare för en annan person, som inte är ett bolag noterat på en reglerad marknad som omfattas av informationsskyldighet i enlighet med unionsrätten eller omfattas av motsvarande internationella normer, eller åtgärder för att någon annan ska kunna utöva en sådan funktion.
8. *korrespondentförbindelse*:
- a) tillhandahållande av banktjänster från en bank som korrespondent till en annan bank som motpart, inbegripet tillhandahållande av ett löpande konto eller annat passivkonto och härtill knutna tjänster, t.ex. likviditetsförvaltning, internationella överföringar av medel, checkavräkning, *payable-through*-konton och valutatjänster,
 - b) förbindelserna mellan kreditinstitut och finansiella institut där liknande tjänster tillhandahålls av ett korrespondentinstitut till ett motpartsinstitut, och inbegripet förbindelser som etablerats för värdepapperstransaktioner eller överföring av medel.
9. *person i politiskt utsatt ställning*: en fysisk person som innehar eller har innehaft viktiga offentliga poster, bland annat
- a) stats- och regeringschefer, ministrar samt ställföreträdande eller biträdande ministrar,
 - b) parlamentsledamöter eller ledamöter av liknande lagstiftande organ,
 - c) ledamöter av politiska partiers styrelser,
 - d) domare i högsta domstolen, författningsdomstolar eller andra rättsliga organ på hög nivå vars beslut inte kan överklagas, utom under exceptionella omständigheter,
 - e) ledamöter i revisionsrätter eller i centralbankers styrelser,
 - f) ambassadörer, *chargés d'affaires* samt höga officerare inom försvarsmakten,
 - g) ledamöter i statsägda företags förvaltnings-, lednings- och tillsynsorgan,
 - h) direktörer, biträdande direktörer, styrelseledamöter och innehavare av liknande poster i en internationell organisation.
- Inga offentliga tjänster som avses i leden a–h ska anses omfatta tjänstemän på mellannivå eller lägre tjänstemän.
10. *familjemedlemmar*, bland annat:
- a) make/maka, eller en person som likställs med make/maka, till en person i politiskt utsatt ställning,
 - b) barn och deras makar/makor, eller personer som likställs med make/maka till en person i politiskt utsatt ställning,
 - c) föräldrar till en person i politiskt utsatt ställning.

11. *kända medarbetare*:
 - a) fysiska personer om vilka det är känt att de gemensamt är verkliga huvudmän till juridiska enheter eller juridiska konstruktioner, eller har andra nära affärsförbindelser med en person i politiskt utsatt ställning,
 - b) fysiska personer som är den enda verkliga huvudmannen bakom juridiska enheter eller juridiska konstruktioner om vilka det är känt att de i praktiken har inrättats till förmån en person i politiskt utsatt ställning.
12. *företagsledning*: en tjänsteman eller anställd som har tillräckliga kunskaper om institutets riskexponering mot penningtvätt och finansiering av terrorism och som har tillräckliga befogenheter att fatta beslut som påverkar dess riskexponering, och behöver inte i alla fall vara styrelseledamot.
13. *affärsförbindelse*: en affärsmässig, yrkesmässig eller handelsmässig förbindelse, som är förbunden med en ansvarig enhets yrkesmässiga verksamhet och som när förbindelsen ingås förväntas ha en viss varaktighet.
14. *speltjänster*: en tjänst som innebär att penningvärden satsas på slumpspel, inbegripet spel med inslag av skicklighet, exempelvis lotterier, kasinospel, pokerspel och vadhållning som tillhandahålls på en fysisk plats eller annars på distans, på elektronisk eller annan teknisk väg för att underlätta kommunikation, och på enskild begäran av en tjänstemottagare.
- 15) *grupp* (koncern): en grupp av företag som består av ett moderföretag, dess dotterföretag och enheter i vilka moderföretaget eller dess dotterföretag har ägarintressen samt företag som står till varandra i ett sådant förhållande som avses i artikel 22 i direktiv 2013/34/EU.
16. *elektroniska pengar*: elektroniska pengar enligt definitionen i artikel 2.2. i direktiv 2009/110/EG.
17. *brevlådebank*: ett kredit- eller finansiellt institut, eller ett institut som utför verksamhet som likställs med den som utförs av kreditinstitut eller finansiella institut, som är registrerat i en jurisdiktion där det saknar en meningsfull fysisk närvaro och ledning och inte är anknutet till en reglerad finansgrupp (koncern).

Artikel 4

1. Medlemsstaterna ska, i enlighet med den riskbaserade metoden, se till att tillämpningsområdet för detta direktiv helt eller delvis utvidgas till att omfatta andra yrken och företagskategorier än de ansvariga enheter som avses i artikel 2.1 och som bedriver verksamhet som med särskilt stor sannolikhet används för penningtvätt eller för finansiering av terrorism.
2. Om en medlemsstat utvidgar tillämpningsområdet för detta direktiv till att omfatta andra yrken eller företagskategorier än dem som avses i artikel 2.1 ska den meddela kommissionen detta.

Artikel 5

För förebyggande av penningtvätt och finansiering av terrorism får medlemsstaterna, inom gränserna för unionsrätten, införa eller behålla strängare regler på det område som omfattas av detta direktiv.

AVSNITT 2

Riskbedömning

Artikel 6

1. Kommissionen ska göra en bedömning av de risker för penningtvätt och finansiering av terrorism som påverkar den inre marknaden och berör gränsöverskridande verksamhet.

I detta syfte ska kommissionen senast den 26 juni 2017 utarbeta en rapport i vilken de riskerna identifieras, analyseras och bedöms på unionsnivå. Därefter ska kommissionen uppdatera sin rapport vartannat år, eller vid behov oftare.

2. Den rapport som avses i punkt 1 ska omfatta åtminstone följande:
 - a) De delar av den inre marknaden som är utsatta för störst risk.

- b) De risker som är förknippade med varje relevant sektor.
- c) De metoder som brottslingar oftast använder för att tvätta vinster från olaglig verksamhet.
3. Kommissionen ska göra den rapport som avses i punkt 1 tillgänglig för medlemsstaterna och ansvariga enheter för att hjälpa dem med att identifiera, förstå, hantera och minska riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism och så att andra berörda aktörer, inklusive nationella lagstiftare, Europaparlamentet, de europeiska tillsynsmyndigheterna och företrädare för FIU, bättre kan förstå riskerna.
4. Kommissionen ska utfärda rekommendationer till medlemsstaterna om lämpliga åtgärder för att ta itu med de identifierade riskerna. Om medlemsstaterna beslutar att inte tillämpa rekommendationerna inom sina nationella system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism ska de anmäla detta till kommissionen och tillhandahålla skälen för ett sådant beslut.
5. Senast den 26 december 2016 ska de europeiska tillsynsmyndigheterna genom sin gemensamma kommitté lämna ett yttrande om de risker för penningtvätt och finansiering av terrorism som påverkar unionens finansiella sektor (nedan kallat *gemensamt yttrande*). Därefter ska de europeiska tillsynsmyndigheterna genom den gemensamma kommittén lämna ett yttrande vartannat år.
6. När den utför den bedömning som avses i punkt 1 ska kommissionen organisera arbetet på unionsnivå, beakta de gemensamma yttranden som avses i punkt 5, samt engagera medlemsstaternas experter på området bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, företrädare för FIU och, när så är lämpligt, andra organ på unionsnivå. Kommissionen ska göra de gemensamma yttrandena tillgängliga för medlemsstaterna och ansvariga enheter för att bistå dem att identifiera, hantera och minska riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism.
7. Kommissionen ska vartannat år, eller vid behov oftare, till Europaparlamentet och rådet lämna en rapport om resultaten av de regelbundna riskbedömningarna och om de åtgärder som vidtagits på grundval av dessa resultat.

Artikel 7

1. Varje medlemsstat ska vidta lämpliga åtgärder för att identifiera, bedöma, förstå och minska de risker för penningtvätt och finansiering av terrorism som de påverkas av, liksom eventuella farhågor kopplade till skyddet av personuppgifter i detta sammanhang. Den ska uppdatera den riskbedömningen.
2. Varje medlemsstat ska utse en myndighet eller inrätta en mekanism genom vilken de nationella åtgärderna mot de risker som avses i punkt 1 samordnas. Myndighetens namn eller en beskrivning av mekanismen ska meddelas kommissionen, de europeiska tillsynsmyndigheterna och övriga medlemsstater.
3. När de gör de riskbedömningar som avses i punkt 1 i denna artikel ska medlemsstaterna använda resultaten i den rapport som avses i artikel 6.1.
4. Vad gäller de riskbedömningar som avses i punkt 1 ska varje medlemsstat
- a) använda den till att förbättra sina åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, särskilt genom att identifiera områden där ansvariga enheter ska vidta strängare åtgärder, i tillämpliga fall med angivande av vilka åtgärder som ska vidtas,
- b) där så är lämpligt identifiera sektorer eller områden med mindre eller större risk för penningtvätt och finansiering av terrorism,
- c) använda den som hjälp vid fördelning och prioritering av resurser för att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism,
- d) använda den för att se till att lämpliga regler utarbetas för varje sektor eller område alltefter risken för penningtvätt och finansiering av terrorism,
- e) skyndsamt göra lämplig information tillgänglig för ansvariga enheter för att underlätta deras egna bedömningar av risken för penningtvätt och finansiering av terrorism.

5. Medlemsstaterna ska göra resultaten av sina riskbedömningar tillgängliga för kommissionen, de europeiska tillsynsmyndigheterna och de övriga medlemsstaterna.

Artikel 8

1. Medlemsstaterna ska se till att ansvariga enheter vidtar lämpliga åtgärder för att identifiera och bedöma riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism, med beaktande av riskfaktorer inbegripet de som rör deras kunder, länder eller geografiska områden, produkter, tjänster, transaktioner eller distributionskanaler. Dessa åtgärder ska stå i proportion till de ansvariga enheternas typ och storlek.

2. De riskbedömningar som avses i punkt 1 ska dokumenteras, uppdateras och göras tillgängliga för relevanta behöriga myndigheter och berörda självreglerande organ. Behöriga myndigheter får besluta att enskilda dokumenterade riskbedömningar inte krävs, när de specifika risker som är förenade med sektorn är uppenbara och väl kända.

3. Medlemsstaterna ska se till att ansvariga enheter har riktlinjer, kontroller och förfaranden på plats för att minska och effektivt hantera de risker för penningtvätt och finansiering av terrorism som identifierats på unionsnivå, på medlemsstatsnivå och vid ansvariga enheter. Dessa riktlinjer, kontroller och förfaranden ska stå i proportion till de ansvariga enheternas typ och storlek.

4. De riktlinjer, kontroller och förfaranden som avses i punkt 3 ska omfatta följande:

- a) Utveckling av interna riktlinjer, kontroller och förfaranden, inbegripet rutiner för modellriskhantering, åtgärder för kundkännedom, rapportering, registerhållning, intern kontroll, efterlevnadskontroll inbegripet utnämning av en efterlevnadsansvarig på ledningsnivå om det motiveras av verksamhetens storlek och natur samt bakgrundskontroll av personal.
- b) En oberoende granskningsfunktion för att granska de interna riktlinjer, kontroller och förfaranden som avses i led a, om det motiveras av verksamhetens storlek och natur.

5. Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter inhämtar sin lednings godkännande av de riktlinjer, kontroller och förfaranden som de inför och övervakar och skärper vidtagna åtgärder, när så är lämpligt.

AVSNITT 3

Policy gentemot tredjeland

Artikel 9

1. Tredjeländers jurisdiktioner med sådana strategiska brister i sina nationella system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism som utgör ett betydande hot mot unionens finansiella system (nedan kallade *högrisktredjeland*) ska identifieras för att skydda en väl fungerande inre marknad.

2. Kommissionen ska ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 64 för att identifiera högrisktredjeland, med beaktande av strategiska brister, särskilt med avseende på

- a) tredjelandets rättsliga och institutionella ram för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, framför allt
 - i) kriminalisering av penningtvätt och finansiering av terrorism,
 - ii) åtgärder som rör kundkännedom,
 - iii) krav som rör registerhållning,
 - iv) krav som rör rapportering av misstänkta transaktioner,
- b) tredjelandets behöriga myndigheters befogenheter och förfaranden för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism,
- c) effektiviteten hos systemet för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism vid tredjelandets insatser för att ta itu med riskerna för penningtvätt eller finansiering av terrorism.

3. De delegerade akter som avses i punkt 2 ska antas inom en månad efter identifieringen av de strategiska brister som avses i den punkten.

4. Kommissionen ska, där så är lämpligt vid upprättandet av delegerade akter som avses i punkt 2, ta hänsyn till relevanta utvärderingar, bedömningar eller rapporter från internationella organisationer och normgivare med befogenheter på området förebyggande av penningtvätt och bekämpning av finansiering av terrorism när det gäller de risker som enskilda tredjeländer utgör.

KAPITEL II

ÅTGÄRDER FÖR KUNDKÄNNEDOM

AVSNITT 1

Allmänna bestämmelser

Artikel 10

1. Medlemsstaterna ska förbjuda sina kreditinstitut och finansiella institut att föra anonyma konton eller utfärda anonyma motböcker. Medlemsstaterna ska i alla händelser kräva att ägarna och förmånstagarna till befintliga anonyma konton eller anonyma motböcker så snart som möjligt, och under alla förhållanden innan kontona eller motböckerna nyttjas, omfattas av åtgärder för kundkännedom.

2. Medlemsstaterna ska vidta åtgärder för att förebygga missbruk av innehavaraktier och teckningsoptioner för innehavaraktier.

Artikel 11

Medlemsstaterna ska se till att ansvariga enheter vidtar åtgärder för kundkännedom under följande omständigheter:

- a) När en affärsförbindelse ingås.
- b) Vid utförandet av enstaka transaktioner som
 - i) uppgår till minst 15 000 EUR, oavsett om den transaktionen utförs vid ett enda tillfälle eller flera tillfällen som förefaller ha samband, eller
 - ii) utgör en överföring av medel enligt definitionen i artikel 3.9 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/847 ⁽¹⁾ som överstiger 1 000 EUR.
- c) När det gäller personer som handlar med varor, vid enstaka transaktioner om minst 10 000 EUR i kontanter, oavsett om transaktionen utförs vid ett enda tillfälle eller flera tillfällen som förefaller ha samband.
- d) För tillhandahållare av speltjänster: vid utbetalning av vinster, betalning av insatser, eller båda, vid transaktioner om minst 2 000 EUR, oavsett om transaktionen utförs vid ett enda tillfälle eller flera tillfällen som förefaller ha samband.
- e) När det finns misstankar om penningtvätt eller finansiering av terrorism, oavsett eventuella undantag eller tröskelbelopp.
- f) När det råder osäkerhet om hur tillförlitliga eller tillräckliga tidigare erhållna kundidentifieringsuppgifter är.

Artikel 12

1. Genom undantag från artikel 13.1 första stycket a, b och c och artikel 14 och på grundval av en lämplig riskbedömning som visar på en låg risk får medlemsstaterna tillåta ansvariga enheter att inte vidta vissa åtgärder för kundkännedom i fråga om elektroniska pengar, där samtliga följande riskreducerande villkor är uppfyllda:

- a) Betalningsinstrumentet kan inte återuppladdas eller har en månatlig gräns för betalningstransaktioner på 250 EUR som endast kan användas i den medlemsstaten.
- b) Det högsta belopp som lagras elektroniskt överstiger inte 250 EUR.

⁽¹⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/847 av den 20 maj 2015 om uppgifter som ska åtfölja överföringar av medel och om upphävande av förordning (EG) nr 1781/2006 (se sidan 1 i detta nummer av EUT).

- c) Betalningsinstrumentet används uteslutande för inköp av varor eller tjänster.
- d) Betalningsinstrumentet kan inte finansieras med anonyma elektroniska pengar.
- e) Utgivaren övervakar transaktionen eller affärsförbindelsen så noga att denne kan upptäcka ovanliga eller misstänkta transaktioner.

Vid tillämpningen av första stycket b får en medlemsstat höja det högsta beloppet på 500 EUR för betalningsinstrument som endast kan användas i den medlemsstaten.

2. Medlemsstaterna ska se till att undantaget i punkt 1 inte är tillämpligt vid kontantinlösen eller kontantuttag av de elektroniska pengarnas penningvärde om detta överstiger 100 EUR.

Artikel 13

1. Åtgärder för kundkännedom ska omfatta följande:

- a) Identifiering av kunden och kontroll av dennes identitet utifrån handlingar, uppgifter eller information som erhållits från en tillförlitlig och oberoende källa.
- b) Identifiering av den verkliga huvudmannen och rimliga åtgärder för styrkande av den personens identitet, så att den ansvariga enheten anser sig ha full vetskap om vem den verkliga huvudmannen är, inbegripet rimliga åtgärder för att förstå kundens ägar- och kontrollstruktur i fallet juridiska personer, truster, bolag, stiftelser och liknande juridiska konstruktioner.
- c) Bedömning och i förekommande fall inhämtande av information om affärsförbindelsens syfte och avsedda natur.
- d) Fortlöpande övervakning av affärsförbindelsen, inbegripet granskning av transaktioner under förbindelsens hela existens för att säkerställa att de transaktioner som utförs motsvarar den ansvariga enhetens kundkännedom, verksamheten och riskprofilen, vid behov även medlems ursprung och säkerställande av att handlingarna, uppgifterna eller informationen uppdateras.

Ansvariga enheter ska också, när de utför de åtgärder som avses i första stycket a och b, kontrollera att en person som påstår sig handla på kundens vägnar verkligen är bemyndigad att göra det och identifiera den personen och kontrollera dennes identitet.

2. Medlemsstaterna ska se till att ansvariga enheter vidtar varje åtgärd för kundkännedom som föreskrivs i punkt 1. Ansvariga enheter får dock själva reglera sådana åtgärders omfattning utifrån en riskkänslighetsanalys.

3. Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter vid bedömningen av riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism åtminstone beaktar de variabler som anges i bilaga I.

4. Medlemsstaterna ska se till att ansvariga enheter för de behöriga myndigheterna eller självreglerande organen kan visa att åtgärderna är lämpliga med hänsyn till de identifierade riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism.

5. För livförsäkringsverksamhet eller annan investeringsrelaterad försäkringsverksamhet ska medlemsstaterna se till att, utöver de åtgärder för kundkännedom som krävs med avseende på kunden och den verkliga huvudmannen, ska kreditinstitut och finansiella institut vidta följande åtgärder för kundkännedom i fråga om livförsäkringars och andra investeringsrelaterade försäkringars förmånstagare, så snart som dessa har identifierats eller utpekats:

- a) När det gäller förmånstagare som identifieras som specifikt namngivna personer eller juridiska konstruktioner: fastställande av personens namn.
- b) När det gäller förmånstagare som utpekats genom egenskaper eller klass eller på annat sätt: inhämtande av tillräcklig information om dessa förmånstagare, så att kreditinstitutet eller det finansiella institutet anser sig kunna avgöra förmånstagarens identitet vid utbetalningstillfället.

Vad gäller leden a och b i första stycket ska kontrollen av förmånstagarnas identitet ske vid utbetalningstillfället. Vid överlåtelse, helt eller delvis, av livförsäkring eller annan investeringsrelaterad försäkring till tredje part ska kreditinstitut och finansiella institut med kännedom om överlåtelsen fastställa den verkliga huvudmannens identitet när försäkringens värde övergår till den personen eller den juridiska konstruktionen.

6. När det gäller trusters eller liknande juridiska konstruktioners förmånstagare som utpekats genom särskilda egenskaper eller klass ska en ansvarig enhet inhämta tillräcklig information om förmånstagaren så att den ansvariga enheten anser sig kunna fastställa dennes identitet vid utbetalningstillfället eller när förmånstagaren hävdar sina förvärvade rättigheter.

Artikel 14

1. Medlemsstaterna ska kräva att kontroll av kundens och den verkliga huvudmannens identitet sker innan en affärsförbindelse ingås eller en transaktion utförs.

2. Genom undantag från punkt 1 får medlemsstaterna tillåta att kontroll av kundens och den verkliga huvudmannens identitet slutförs när affärsförbindelsen ingås, om detta är nödvändigt för att inte störa den normala affärsverksamheten och om risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism är liten. I sådana situationer ska dessa förfaranden slutföras snarast möjligt efter inledande kontakt.

3. Genom avvikelse från punkt 1 får medlemsstaterna tillåta att ett konto öppnas hos ett kreditinstitut eller finansiellt institut, inbegripet konton som möjliggör transaktioner i överlåtbara värdepapper, om det finns tillräckliga skyddsåtgärder för att transaktioner inte kan utföras av kunden eller för kundens räkning innan de krav på kundkännedom som fastställs i artikel 13.1 första stycket a och b har uppfyllts.

4. Om en ansvarig enhet inte kan uppfylla de krav på kundkännedom som fastställs i artikel 13.1 första stycket a, b eller c ska medlemsstaterna kräva att vederbörande inte utför en transaktion via bankkonto, ingår en affärsförbindelse eller utför transaktionen, och att denne ska avbryta affärsförbindelsen och överväga att rapportera en misstänkt transaktion när det gäller denna kund till FIU i enlighet med artikel 33.

Medlemsstaterna ska undantagsvis inte tillämpa första stycket på notarier, andra oberoende jurister, revisorer, externa revisorer och skatterådgivare endast i den strikta utsträckning dessa personer utreder sin klients rättsliga ställning, försvarar eller företräder denne i eller rörande rättsliga förfaranden, inbegripet att tillhandahålla rådgivning om att inleda eller undvika förfaranden.

5. Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter inte bara vidtar åtgärder för kundkännedom gentemot alla nya kunder utan även vid lämpliga tidpunkter gentemot befintliga kunder, efter en riskkänslighetsanalys, bland annat när en kunds relevanta omständigheter förändras.

AVSNITT 2

Förenklade åtgärder för kundkännedom

Artikel 15

1. Om en medlemsstat eller en ansvarig enhet konstaterar att riskerna är lägre på vissa områden får medlemsstaten tillåta att ansvariga enheter vidtar förenklade åtgärder för kundkännedom.

2. Innan de vidtar förenklade åtgärder för kundkännedom ska ansvariga enheter förvissa sig om att affärsförbindelsen eller transaktionen har lägre risk.

3. Medlemsstaterna ska se till att ansvariga enheter övervakar transaktionerna och affärsförbindelserna så noga att de kan upptäcka ovanliga eller misstänkta transaktioner.

Artikel 16

Vid bedömningen av riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism för olika typer av kunder, geografiska områden och särskilda produkter, tjänster, transaktioner eller distributionskanaler ska medlemsstater och ansvariga enheter åtminstone beakta de faktorer för potentiella situationer med lägre risk som anges i bilaga II.

Artikel 17

Senast den 26 juni 2017 ska de europeiska tillsynsmyndigheterna för behöriga myndigheter och kreditinstitut och finansiella institut utfärda riktlinjer i enlighet med artikel 16 i förordningarna (EU) nr 1093/2010, (EU) nr 1094/2010 och (EU) nr 1095/2010 om de riskfaktorer som ska beaktas och åtgärder som ska vidtas i situationer där förenklade åtgärder för kundkännedom är lämpliga. Särskild hänsyn ska tas till företagets typ och storlek, och där så är lämpligt och proportionerligt ska särskilda åtgärder fastställas.

AVSNITT 3

Skärpta åtgärder för kundkännedom

Artikel 18

1. I de fall som avses i artiklarna 19–24 ska medlemsstaterna när de har att göra med fysiska personer eller juridiska enheter som är etablerade i tredjeländer som av kommissionen identifierats som högrisktredjeländer, samt även i andra fall av större risker som medlemsstaterna eller ansvariga enheter konstaterat, kräva att de ansvariga enheterna vidtar skärpta åtgärder för kundkännedom för att hantera och minska sådana risker på lämpligt sätt.

Skärpta åtgärder för kundkännedom behöver inte med automatik åberopas för filialer eller majoritetsägda dotterföretag till ansvariga enheter som är etablerade i unionen, belägna i högrisktredjeländer, när dessa filialer eller majoritetsägda dotterföretag helt och hållet följer koncernens riktlinjer och rutiner i enlighet med artikel 45. Medlemsstaterna ska se till att dessa fall hanteras av de ansvariga enheterna med användning av en riskbaserad metod.

2. Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter i möjligaste mån granskar bakgrunden till och syftet med alla komplexa och ovanligt stora transaktioner, och alla ovanliga transaktionsmönster som inte förefaller ha något ekonomiskt eller lagligt syfte. Ansvariga enheter ska särskilt skärpa övervakningen av affärsförbindelsen för att avgöra om dessa transaktioner eller aktiviteter framstår som misstänkta.

3. Vid bedömningen av riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism ska medlemsstater och ansvariga enheter åtminstone beakta situationer med potentiellt högre risk enligt bilaga III.

4. Senast den 26 juni 2017 ska de europeiska tillsynsmyndigheterna för behöriga myndigheter och kreditinstitut och finansiella institut utfärda riktlinjer i enlighet med artikel 16 i förordningarna (EU) nr 1093/2010, (EU) nr 1094/2010 och (EU) nr 1095/2010 om de riskfaktorer som ska beaktas och åtgärder som ska vidtas i situationer där skärpta åtgärder för kundkännedom är lämpliga. Särskild hänsyn ska tas till företagets typ och storlek, och där så är lämpligt och proportionerligt ska särskilda åtgärder fastställas.

Artikel 19

När det gäller gränsöverskridande korrespondentförbindelser med ett motpartsinstitut i ett tredjeland ska medlemsstaterna, utöver de åtgärder för kundkännedom som fastställs i artikel 13, kräva att deras kreditinstitut och finansiella institut

- a) samlar in så mycket information om motpartsinstitutet att de har full insikt i dess affärsverksamhet och utifrån offentligt tillgänglig information kan bedöma dess anseende och övervakningens kvalitet,
- b) gör en bedömning av motpartsinstitutets kontroller för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism,
- c) inhämtar godkännande från sin ledning innan de ingår nya korrespondentförbindelser,
- d) dokumenterar varje instituts respektive ansvar,
- e) för *payable-through*-konton försäkras sig om att motpartsinstitutet har kontrollerat kundens identitet och löpande vidtagit åtgärder för kundkännedom med avseende på de kunder som har direkt tillgång till korrespondentinstitutets konton och att det på begäran kan tillhandahålla korrespondentinstitutet relevanta kundkännedomsuppgifter.

Artikel 20

När det gäller transaktioner eller affärsförbindelser med personer i politiskt utsatt ställning, ska medlemsstaterna utöver de åtgärder för kundkännedom som fastställs i artikel 13 kräva att ansvariga enheter

- a) har lämpliga riskhanteringssystem på plats, inklusive riskbaserade förfaranden, för att kunna avgöra om kunden eller kundens verkliga huvudman är en person i politiskt utsatt ställning,
- b) tillämpar följande åtgärder vid affärsförbindelser med personer i politiskt utsatt ställning:
 - i) Inhämtar sin lednings godkännande av att affärsförbindelser med sådana personer ingås eller fortlöper.
 - ii) Vidtar lämpliga åtgärder för att fastställa varifrån förmögenheten och medlen härstammar som förknippas med affärsförbindelser eller transaktioner med sådana personer.
 - iii) Bedriver löpande skärpt övervakning av de affärsförbindelserna.

Artikel 21

Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter vidtar rimliga åtgärder för att avgöra om livförsäkringars eller andra investeringsrelaterade försäkringars förmånstagare och/eller vid behov förmånstagarens verkliga huvudman är personer i politiskt utsatt ställning. Dessa åtgärder ska vidtas senast då försäkringen helt eller delvis utbetalas eller överläts. Om högre risker konstaterats, ska medlemsstaterna utöver att tillämpa de åtgärder för kundkännedom som fastställs i artikel 13 kräva att ansvariga enheter

- a) informerar sin ledning innan försäkringsbeloppet utbetalas,
- b) skärper kontrollen av hela affärsförbindelsen med försäkringstagaren.

Artikel 22

Om en person i politiskt utsatt ställning inte längre har en viktig offentlig funktion i en medlemsstat eller ett tredjeland eller i en internationell organisation ska ansvariga enheter, åtminstone under 12 månader, vara skyldiga att beakta om personen fortfarande utgör en risk och tillämpa motsvarande lämpliga riskkänslighetsåtgärder tills personen inte längre anses utgöra någon specifik risk för personer i politiskt utsatt ställning.

Artikel 23

Åtgärderna enligt artiklarna 20 och 21 ska också tillämpas på familjemedlemmar och kända nära medarbetare till personer i politiskt utsatt ställning.

Artikel 24

Medlemsstaterna ska förbjuda kreditinstitut och finansiella institut att ingå eller upprätthålla korrespondentförbindelser med brevlådebanks. De ska kräva att dessa institut vidtar lämpliga åtgärder för att se till att de inte ingår eller fortsätter att upprätthålla korrespondentförbindelser med ett kreditinstitut eller finansiellt institut som är känt för att tillåta att dess konton används av brevlådebanks.

AVSNITT 4

Utförande av tredje part

Artikel 25

Medlemsstaterna får tillåta ansvariga enheter att anlita tredje part för att uppfylla de krav på kundkännedom som föreskrivs i artikel 13.1 första stycket a, b och c. Det slutliga ansvaret för att uppfylla dessa krav ska dock ligga hos den ansvariga enhet som anlitar denna tredje part.

Artikel 26

1. Vid tillämpning av detta avsnitt avses med *tredje part* en ansvarig enhet som är förtecknad i artikel 2, en sådan ansvarig enhets medlemsorganisationer eller branschorganisationer eller något annat institut eller någon annan person i en medlemsstat eller ett tredjeland
 - a) som tillämpar sådana krav på åtgärder för kundkännedom och på registerhållning som överensstämmer med kraven i detta direktiv, och
 - b) vars iakttagande av kraven i direktivet övervakas i överensstämmelse med kapitel VI avsnitt 2.
2. Medlemsstaterna ska förbjuda ansvariga enheter att anlita tredje parter som är etablerade i högrisktredjeländer. Medlemsstaterna får från det förbudet undanta filialer och majoritetsägda dotterföretag till ansvariga enheter som är etablerade i unionen om dessa filialer och majoritetsägda dotterföretag helt och hållet följer koncernens riktlinjer och rutiner i enlighet med artikel 45.

Artikel 27

1. Medlemsstaterna ska se till att ansvariga enheter från anlitad tredje part erhåller nödvändiga uppgifter om kraven på kundkännedom som fastställs i artikel 13.1 första stycket a, b och c.
2. Medlemsstaterna ska se till att de ansvariga enheter som kunden hänvisas till vidtar lämpliga åtgärder för att se till att tredje part omedelbart på begäran överlämnar relevanta kopior av identifierings- och kontrolluppgifter och andra relevanta handlingar om kundens eller den verkliga huvudmannens identitet.

Artikel 28

Medlemsstaterna ska se till att den behöriga myndigheten i hemmedlemsstaten (för koncernens riktlinjer och förfaranden) samt den behöriga myndigheten i värdmedlemsstaten (för filialer och dotterföretag) kan anse att en ansvarig enhet följer de bestämmelser som antas i enlighet med artiklarna 26 och 27 genom sitt koncernprogram, om alla följande villkor är uppfyllda:

- a) Den ansvariga enheten förlitar sig på de uppgifter som lämnats av en tredje part som ingår i samma koncern.
- b) Koncernen vidtar åtgärder för kundkännedom, följer bestämmelser om registerhållning och har program mot penningtvätt och finansiering av terrorism i enlighet med detta direktiv eller likvärdiga bestämmelser.
- c) Det effektiva genomförandet av de krav som avses i led b övervakas på koncernnivå av en behörig myndighet i hemmedlemsstaten eller av tredjelandet.

Artikel 29

Detta avsnitt ska inte tillämpas på utkontraktering eller agenturförhållanden, där den utkontrakterande tjänsteleverantören eller agenten enligt avtalet ska anses ingå i den ansvariga enheten.

KAPITEL III

UPPGIFTER OM VERKLIGT HUVUDMANNASKAP

Artikel 30

1. Medlemsstaterna ska se till att de bolag och andra juridiska enheter som är registrerade på deras territorium är skyldiga att inhämta och förfoga över adekvata, korrekta och aktuella uppgifter om sitt verkliga huvudmannaskap, inbegripet uppgifter om sina förmånsintressen.

Medlemsstaterna ska se till att dessa enheter är skyldiga att, utöver uppgifter om sin lagliga ägare, tillhandahålla ansvariga enheter uppgifter om verkliga huvudmän, när de ansvariga enheterna vidtar åtgärder för kundkännedom i enlighet med kapitel II.

2. Medlemsstaterna ska kräva att behöriga myndigheter och FIU med nödvändig skyndsamhet i tid kan få tillgång till de uppgifter som avses i punkt 1.
3. Medlemsstaterna ska se till att uppgifterna som avses i punkt 1 återfinns i ett centralt register i varje medlemsstat, exempelvis ett handelsregister, ett sådant bolagsregister som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/101/EG ⁽¹⁾, eller ett offentligt register. Medlemsstaterna ska informera kommissionen om egenskaperna hos dessa nationella mekanismer. De uppgifter om verkligt huvudmannaskap som återfinns i den databasen får samlas in i enlighet med nationella system.
4. Medlemsstaterna ska kräva att de uppgifter som återfinns i det centrala register som avses i punkt 3 är adekvata, korrekta och aktuella.
5. Medlemsstaterna ska se till att uppgifterna om verkligt huvudmannaskap är tillgängliga i samtliga fall för
 - a) behöriga myndigheter och FIU utan inskränkning,
 - b) ansvariga enheter, inom ramen för åtgärder för kundkännedom i enlighet med kapitel II,
 - c) varje person eller organisation som kan styrka ett berättigat intresse.

De personer eller organisationer som avses i c ska ha tillgång till åtminstone den verkliga huvudmannens namn, födelsemånad och födelseår, medborgarskap och bosättningsland, samt arten och omfattning av det förmånsintresse som innehas av den verkliga huvudmannen.

Vid tillämpningen av denna punkt ska tillgången till uppgifterna om verkligt huvudmannaskap vara förenlig med uppgiftsskyddsbestämmelserna och kan tillgången kopplas till ett krav på registrering online och erläggande av en avgift. De avgifter som tas ut för att lämna ut uppgifterna ska inte överstiga de administrativa kostnaderna för utlämnandet.

6. Det centrala registret som avses i punkt 3 ska se till att behöriga myndigheter och FIU kan få snabb och obegränsad tillgång utan att den berörda enheten varnas. Det ska också ge ansvariga enheter snabb tillgång när de utför åtgärder för kundkännedom.
7. Medlemsstaterna ska se till att behöriga myndigheter och FIU med nödvändig skyndsamhet kan tillhandahålla behöriga myndigheter och FIU i andra medlemsstater de uppgifter som avses i punkterna 1 och 3.
8. Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter inte uteslutande förlitar sig på det centrala register som avses i punkt 3 för att uppfylla kraven avseende åtgärder för kundkännedom i enlighet med kapitel II. Vid fullgörandet av dessa krav ska en riskbaserad metod användas.
9. Medlemsstaterna får i enskilda fall under exceptionella omständigheter föreskriva ett undantag från den tillgång till alla uppgifter eller vissa av uppgifterna om verkligt huvudmannaskap som avses i punkt 5 b och c när tillgången skulle utsätta den verkliga huvudmannen för en risk för bedrägeri, kidnappning, utpressning, våld eller hotelser eller om den verkliga huvudmannen är minderårig eller på annat sätt saknar rättslig handlingsförmåga. Undantag som beviljas enligt denna punkt ska inte tillämpas på kreditinstitut och finansiella institut och de ansvariga enheter som avses i artikel 2.1.3 b som är offentliga tjänstemän.
10. Senast den 26 juni 2019 ska kommissionen till Europaparlamentet och rådet lämna en rapport med en bedömning av villkoren och de tekniska specifikationerna och förfarandena för att säkerställa en säker och effektiv sammankoppling av de centrala registren som avses i punkt 3 via den centrala europeiska plattform som inrättats genom artikel 4a.1 i direktiv 2009/101/EG. Rapporten ska vid behov åtföljas av ett lagstiftningsförslag.

Artikel 31

1. Medlemsstaterna ska kräva att förvaltare av trustar (*express*) som regleras av deras rätt ska inhämta och förfoga över adekvata, korrekta och aktuella uppgifter om trustens verkliga huvudmannaskap. I dessa uppgifter ska ingå identiteten hos
 - a) trustens instiftare,
 - b) förvaltare,
 - c) beskyddare (om tillämpligt),

⁽¹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/101/EG av den 16 september 2009 om samordning av de skyddsåtgärder som krävs i medlemsstaterna av de i artikel 48 andra stycket i fördraget avsedda bolagen i bolagsmännens och tredje mans intressen, i syfte att göra skyddsåtgärderna likvärdiga inom gemenskapen (EUT L 258, 1.10.2009, s. 11).

- d) förmånstagarna eller förmånstagarkategorierna, och
- e) alla andra fysiska personer som utövar faktisk kontroll över trusten.
2. Medlemsstaterna ska se till att förvaltare lämnar uppgift om sin status och tillhandahåller de uppgifter som avses i punkt 1 till ansvariga enheter med nödvändig skyndsamhet, om de som förvaltare har en affärsförbindelse eller utför enstaka transaktioner som överstiger den tröskel som anges i artikel 11 b, c och d.
3. Medlemsstaterna ska kräva att behöriga myndigheter och FIU med nödvändig skyndsamhet kan få tillgång till de uppgifter som avses i punkt 1.
4. Medlemsstaterna ska kräva att uppgifterna som avses i punkt 1 återfinns i ett centralt register när trusten får skattemässiga konsekvenser. Det centrala registret ska se till att behöriga myndigheter och FIU kan få snabb och obegränsad tillgång utan att parterna i den berörda trusten varnas. Det får också ge ansvariga enheter snabb tillgång inom ramen för åtgärder för kundkännedom i enlighet med kapitel II. Medlemsstaterna ska informera kommissionen om egenskaperna hos dessa nationella mekanismer.
5. Medlemsstaterna ska kräva att de uppgifter som återfinns i det centrala register som avses i punkt 4 är adekvata, korrekta och aktuella.
6. Medlemsstaterna ska se till att ansvariga enheter inte uteslutande förlitar sig på det centrala register som avses i punkt 4 för att uppfylla kraven avseende åtgärder för kundkännedom som föreskrivs i kapitel II. Vid uppfyllandet av dessa krav ska en riskbaserad metod användas.
7. Medlemsstaterna ska se till att behöriga myndigheter och FIU med nödvändig skyndsamhet kan tillhandahålla behöriga myndigheter och FIU i andra medlemsstater de uppgifter som avses i punkterna 1 och 4.
8. Medlemsstaterna ska se till att de åtgärder som föreskrivs i denna artikel tillämpas på andra typer av juridiska konstruktioner med trustliknande struktur eller funktioner.
9. Senast den 26 juni 2019 ska kommissionen till Europaparlamentet och rådet lämna en rapport med en bedömning av villkoren och de tekniska specifikationerna och förfarandena för att säkerställa säker och effektiv sammankoppling av de centrala registren. Den rapporten ska vid behov åtföljas av ett lagstiftningsförslag.

KAPITEL IV

RAPPORTERINGSSKYLDIGHETER

AVSNITT 1

Allmänna bestämmelser

Artikel 32

1. Alla medlemsstater ska inrätta en FIU för att förebygga, upptäcka och effektivt bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism.
2. Medlemsstaterna ska skriftligen underrätta kommissionen om namn på och adress till de myndigheter som utsetts till FIU.
3. Varje FIU ska vara operativt oberoende och självständig, vilket innebär att FIU ska ha behörighet och kapacitet att utföra sina uppgifter fritt, inklusive att kunna fatta självständiga beslut om att analysera, begära och sprida specifik information. FIU ska som central nationell enhet ansvara för att ta emot och analysera rapporter om misstänkta transaktioner och annan information som är relevant för penningtvätt, därmed associerade förbrott eller finansiering av terrorism. FIU ska ansvara för att till behöriga myndigheter sprida resultaten av sina analyser och andra relevanta uppgifter, när det finns skäl att misstänka penningtvätt, därmed associerade förbrott eller finansiering av terrorism. FIU ska kunna erhålla ytterligare uppgifter från ansvariga enheter.

Medlemsstaterna ska tillhandahålla sina FIU tillräckliga finansiella, personella och tekniska resurser för att kunna fullgöra sina uppdrag.

4. Medlemsstaterna ska se till att deras FIU med nödvändig skyndsamhet har direkt eller indirekt tillgång till de finansiella och administrativa uppgifter samt brottsbekämpningsuppgifter som de behöver för att kunna fullgöra sina uppdrag. Om behöriga myndigheter i respektive medlemsstat begär uppgifter, ska FIU kunna lämna svar, om en sådan begäran om uppgifter motiveras av farhågor om penningtvätt, därmed associerade förbrott eller finansiering av terrorism. Det är FIU som ska besluta om genomförande av en analys eller spridande av uppgifter.

5. FIU har ingen skyldighet att tillmötesgå en begäran om uppgifter om det finns objektiva grunder att anta att utlämnande av sådana uppgifter skulle inverka negativt på pågående undersökningar eller analyser, eller om uppgiftslämnandet i undantagsfall skulle vara klart oproportionerligt mot en fysisk eller juridisk persons legitima intressen eller också irrelevant för det ändamål för vilket det har begärts.

6. Medlemsstaterna ska kräva att behöriga myndigheter lämnar återkoppling till FIU om användningen av de uppgifter som lämnats i enlighet med denna artikel och om resultatet av de undersökningar eller inspektioner som genomförts på grundval av de uppgifterna.

7. Medlemsstaterna ska se till att FIU har befogenheter att direkt eller indirekt vidta brådskande åtgärder om det finns en misstanke om att en transaktion är kopplad till penningtvätt eller finansiering av terrorism, och uppskjuta eller vägra samtycka till en transaktion som är under utförande för att kunna analysera den, styrka misstankarna och sprida resultaten av analysen till behöriga myndigheter. FIU ska ha befogenheter att direkt eller indirekt vidta sådana åtgärder på begäran av en FIU från en annan medlemsstat för de perioder och på de villkor som anges i den nationella rätt som omfattar den FIU som mottar begäran.

8. FIU:s analys ska bestå av följande:

- a) En operativ analys som är inriktad på enskilda fall och särskilda mål eller på lämpliga utvalda uppgifter, beroende på de mottagna uppgifternas typ och volym och den förväntade användningen av uppgifterna efter spridningen.
- b) En strategisk analys av trender och mönster i penningtvätt och finansiering av terrorism.

Artikel 33

1. Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter, och i tillämpliga fall deras styrelseledamöter och anställda, utan dröjsmål samarbetar fullt ut genom att

- a) självmant underrätta FIU, inbegripet genom att lämna in en rapport, i de fall den ansvariga enheten vet, misstänker eller har rimliga skäl att misstänka att medel, oberoende av vilket belopp det gäller, utgör vinning av brottslig handling eller har koppling till finansiering av terrorism, och genom att skyndsamt besvara FIU:s begäran om ytterligare uppgifter i sådana fall,
- b) på FIU:s begäran direkt eller indirekt ge den all nödvändig information i enlighet med de förfaranden som inrättats genom tillämplig rätt.

Alla misstänkta transaktioner, även försök till transaktioner, ska rapporteras.

2. Den person som utsetts i enlighet med artikel 8.4 a ska vidarebefordra de uppgifter som avses i punkt 1 i denna artikel till FIU i den medlemsstat där den ansvariga enhet som vidarebefordrar informationen är etablerad.

Artikel 34

1. När det gäller de ansvariga enheter som avses i artikel 2.1.3 a, b och d, får medlemsstaterna genom undantag från artikel 33.1 utse ett lämpligt självreglerande branschorgan till den myndighet som ska ta emot informationen enligt artikel 33.1.

Utän att det påverkar tillämpningen av punkt 2 ska det utsedda självreglerande organet enligt första stycket i denna punkt skyndsamt och i obearbetat skick överlämna uppgifterna till FIU.

2. Medlemsstaterna ska inte tillämpa de skyldigheter som föreskrivs i artikel 33.1 på notarier, andra oberoende jurister, revisorer, externa revisorer och skatterådgivare, endast i den strikta utsträckning som ett sådant undantag gäller information som dessa får eller erhåller från en klient i samband med att de utreder dennes rättsliga ställning, försvarar eller företräder denne i eller rörande rättsliga förfaranden, inbegripet att tillhandahålla rådgivning om att inleda eller undvika förfaranden, om sådana uppgifter fås eller inhämtas före, under eller efter sådana förfaranden.

Artikel 35

1. Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter avstår från att utföra sådana transaktioner som de vet eller misstänker har samband med vinning av brottslig handling eller med finansiering av terrorism, tills de har avslutat de nödvändiga åtgärderna i enlighet med artikel 33.1 första stycket a och följt alla ytterligare specifika instruktioner från FIU eller de behöriga myndigheterna i enlighet med rätten i den relevanta medlemsstaten.

2. I de fall där det är omöjligt att avstå från att utföra sådana transaktioner som avses i punkt 1, eller där att utföra dem sannolikt motverkar försök att efterforska de som gynnas av en misstänkt transaktion, ska de berörda ansvariga enheterna omedelbart efteråt informera FIU.

Artikel 36

1. Medlemsstaterna ska se till att de behöriga myndigheterna utan dröjsmål informerar FIU, om de vid sina kontroller av de ansvariga enheterna som avses i artikel 48 eller på annat sätt upptäcker omständigheter som kan ha samband med penningtvätt eller finansiering av terrorism.

2. Medlemsstaterna ska se till att tillsynsorgan som enligt bestämmelse i lag eller annan författning ska övervaka aktiehandeln, valutahandeln och den finansiella derivatmarknaden underrättar FIU om de upptäcker omständigheter som kan ha samband med penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Artikel 37

Om en ansvarig enhet, eller en anställd eller en styrelseledamot vid en sådan ansvarig enhet i god tro röjer uppgifter i enlighet med artiklarna 33 och 34 ska detta inte innebära en överträdelse av någon regel om tystnadsplikt som följer av avtal, lag eller annan författning och ska detta inte medföra ansvar för den ansvariga enheten eller dess styrelseledamöter eller anställda, även under omständigheter där de inte var medvetna om de exakta bakomliggande brottsliga handlingarna och oavsett om någon olaglig verksamhet faktiskt förekom.

Artikel 38

Medlemsstaterna ska se till att enskilda personer, inbegripet anställda och företrädare vid den ansvariga enheten, som rapporterar misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism internt eller till FIU skyddas från att utsättas för hot eller fientliga handlingar och i synnerhet från ogynnsamma eller diskriminerande anställningsåtgärder.

AVSNITT 2

Förbud mot röjande av uppgifter

Artikel 39

1. Ansvariga enheter samt deras styrelseledamöter och anställda får inte för berörd kund eller annan tredje person röja att uppgifter vidarebefordras, kommer att vidarebefordras eller har vidarebefordrats i enlighet med artiklarna 33 eller 34, eller att en analys avseende penningtvätt eller finansiering av terrorism pågår eller kan komma att utföras.

2. Det förbud som fastställs i punkt 1 får inte omfatta röjande av uppgifter till de behöriga myndigheterna, inbegripet de självreglerande organen, eller att uppgifter röjs i brottsbekämpande syfte.

3. Det förbud som fastställs i punkt 1 får inte hindra att uppgifter röjs mellan kreditinstitut och finansiella institut eller mellan dessa institut och deras filialer och majoritetsägda dotterföretag belägna i tredjeländer, förutsatt att dessa filialer och majoritetsägda dotterföretag helt och hållet följer koncernens riktlinjer och rutiner, inbegripet rutiner för informationsutbyte inom koncernen, i enlighet med artikel 45 och att koncernens riktlinjer och rutiner uppfyller de krav som fastställs i detta direktiv.

4. Det förbud som fastställs i punkt 1 får inte hindra att uppgifter lämnas mellan sådana ansvariga enheter som avses i artikel 2.1.3 a och b, eller enheter från tredjeländer som tillämpar krav som är likvärdiga med dem som fastställs i detta direktiv, och som bedriver sin yrkesverksamhet som anställda eller annat inom samma juridiska person eller en större struktur som personen tillhör och som har gemensamt ägande, gemensam ledning eller efterlevnadskontroll.

5. För sådana ansvariga enheter som avses i artikel 2.1.1, 2.1.2 och 2.1.3 a och b får det förbud som anges i punkt 1 i den här artikeln, i fall som avser samma kund och samma transaktion som omfattar två eller fler ansvariga enheter, inte hindra att uppgifter lämnas mellan berörda ansvariga enheter, förutsatt att de kommer från en medlemsstat, eller är enheter i ett tredjeland som tillämpar krav som är likvärdiga med dem som fastställs i detta direktiv, tillhör samma yrkeskategori och omfattas av skyldigheter i fråga om tystnadsplikt och skydd av personuppgifter.

6. Om de ansvariga enheter som avses i artikel 2.1.3 a och b försöker avråda en klient från att begå olagligheter, får detta inte betraktas som röjande av uppgifter i den mening som avses i punkt 1 i den här artikeln.

KAPITEL V

UPPGIFTSSKYDD, LAGRING AV HANDLINGAR OCH STATISTIK

Artikel 40

1. Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter lagrar följande handlingar och uppgifter i enlighet med nationell rätt för att FIU eller andra behöriga myndigheter ska kunna förebygga, upptäcka och utreda möjlig penningtvätt eller finansiering av terrorism:

- a) När det gäller åtgärder för kundkännedom: en kopia av de dokument och uppgifter som är nödvändiga för att uppfylla kraven som fastställs i fråga om åtgärder för kundkännedom i kapitel II, för en period på fem år efter det att affärsförbindelsen med kunden har upphört eller efter den dag då en enstaka transaktion utfördes.
- b) Styrkande handlingar och registreringar av transaktioner i form av originalhandlingar eller i rättsliga förfaranden godkända kopior enligt tillämplig nationell rätt, vilka behövs för att identifiera transaktioner, för en period på fem år efter det att affärsförbindelsen med kunden har upphört eller efter den dag då en enstaka transaktion utfördes.

Efter utgången av de lagringstider som avses i första stycket, ska medlemsstaterna se till att ansvariga enheter förstör personuppgifter, såvida inte annat föreskrivs i nationell rätt, vilket ska avgöra under vilka omständigheter ansvariga enheter därefter får eller ska lagra uppgifter. Medlemsstaterna får tillåta eller kräva att uppgifterna lagras längre, efter att ha gjort en grundlig bedömning av huruvida en sådan ytterligare lagring är nödvändig och proportionell och bedömer att den är nödvändig för att förebygga, upptäcka eller utreda penningtvätt eller finansiering av terrorism. Den ytterligare lagringstiden ska inte överstiga en period på ytterligare fem år.

2. I de fall där det den 25 juni 2015 i en medlemsstat pågår rättsliga förfaranden som rör förebyggande, upptäckt, utredning eller lagföring av misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism, och en ansvarig enhet innehar information eller handlingar som rör dessa pågående förfaranden, får den ansvariga enheten lagra den informationen eller dessa handlingar i enlighet med nationell rätt för en period på fem år från och med den 25 juni 2015. Medlemsstaterna får, utan att det påverkar nationell straffrätt, tillåta eller kräva att sådana uppgifter eller handlingar lagras i ytterligare fem år, om det har fastställts att en sådan ytterligare lagringstid är nödvändig och proportionerlig för att förebygga, upptäcka, utreda eller lagföra misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Artikel 41

1. Behandling av personuppgifter enligt detta direktiv omfattas av direktiv 95/46/EG, införlivat med nationell rätt. Personuppgifter som behandlas enligt detta direktiv av kommissionen eller av de europeiska tillsynsmyndigheterna omfattas också av förordning (EG) nr 45/2001.

2. Personuppgifter ska behandlas av ansvariga enheter på grundval av detta direktiv endast i syfte att förebygga sådan penningtvätt och finansiering av terrorism som avses i artikel 1 och får inte senare behandlas på ett sätt som är oförenligt med dessa syften. Behandling av personuppgifter på grundval av detta direktiv för något annat ändamål, exempelvis kommersiella ändamål, ska vara förbjuden.

3. Ansvariga enheter ska ge nya klienter den information som krävs enligt artikel 10 i direktiv 95/46/EG innan en affärsförbindelse ingås eller en enstaka transaktion utförs. Den informationen ska särskilt innehålla ett allmänt meddelande om de ansvariga enheternas rättsliga skyldigheter enligt det här direktivet för att behandla personuppgifter för att förebygga sådan penningtvätt och finansiering av terrorism som avses i artikel 1 i det här direktivet.

4. Vid tillämpningen av det förbud om röjande av uppgifter som anges i artikel 39.1 ska medlemsstaterna anta lagstiftningsåtgärder genom vilka den registrerades rätt att få tillgång till personuppgifter som rör honom eller henne begränsas helt eller delvis, i den mån som en sådan partiell eller fullständig begränsning utgör en nödvändig och proportionerlig åtgärd i ett demokratiskt samhälle med vederbörlig hänsyn till den berörda personens legitima intressen för att

- a) göra det möjligt för den ansvariga enheten eller behöriga nationella myndigheten att på ett korrekt sätt fullgöra sitt uppdrag vid tillämpning av detta direktiv, eller
- b) inte hindra officiella eller rättsliga utredningar, analyser, förundersökningar eller förfaranden vid tillämpning av detta direktiv och för att se till att förebyggandet, utredningen och upptäckten av penningtvätt och finansiering av terrorism inte äventyras.

Artikel 42

Medlemsstaterna ska kräva att deras ansvariga enheter inför system för att till fullo och snabbt kunna besvara förfrågningar från FIU eller andra myndigheter, i enlighet med sin nationella rätt, om huruvida de har eller under en femårsperiod som föregår den förfrågan har haft en affärsförbindelse med specificerade personer och om denna förbindelsens natur, genom säkra kanaler och på ett sätt som säkerställer att förfrågningarna behandlas konfidentiellt.

Artikel 43

Behandling av personuppgifter på grundval av detta direktiv för att förebygga sådan penningtvätt och finansiering av terrorism som avses i artikel 1 ska betraktas som något som är i det allmännas intresse enligt direktiv 95/46/EG.

Artikel 44

1. Medlemsstaterna ska för att bidra till utarbetandet av riskbedömningar enligt artikel 7 se till att de kan se över effektiviteten hos sina system för bekämpning av penningtvätt eller finansiering av terrorism, genom att föra omfattande statistik över frågor av betydelse för dessa systems effektivitet.

2. Statistiken som avses i punkt 1 ska omfatta följande:

- a) Uppgifter om storlek och betydelse när det gäller de olika sektorer som omfattas av detta direktiv, inklusive antalet enheter och personer samt varje sektors ekonomiska betydelse.
- b) Uppgifter om rapportering, utredningar och rättsliga faser i det nationella systemet för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, inklusive antalet rapporter om misstänkta transaktioner som lämnats till FIU, uppföljningen av dessa rapporter och på årsbasis antalet fall som utretts, antalet personer som åtalats, antalet personer som dömts för penningtvätt eller finansiering av terrorism, typ av förbrott, där sådana uppgifter finns tillgängliga, samt värdet i euro på egendom som har frysts, beslagtogs eller förverkats.
- c) Om tillgängligt, uppgifter om antalet och procentandelen rapporter som leder till vidare utredning, tillsammans med årsrapporten till ansvariga enheter om hur användbara deras rapporter har varit och om hur de följts upp.
- d) Uppgifter om antalet gränsöverskridande begäranden om uppgifter som har gjorts, tagits emot, avslagits och helt eller delvis besvarats av FIU.

3. Medlemsstaterna ska se till att en konsoliderad översyn av deras statistik offentliggörs.

4. Medlemsstaterna ska vidarebefordra statistiken som avses i punkt 2 till kommissionen.

KAPITEL VI

RIKTLINJER, RUTINER OCH TILLSYN

AVSNITT 1

Interna rutiner, utbildning och återkoppling

Artikel 45

1. Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter inom en koncern genomför koncernens riktlinjer och rutiner, inbegripet dataskyddsriktlinjer samt riktlinjer och rutiner för informationsutbyte inom koncernen för att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism. Dessa riktlinjer och rutiner ska genomföras effektivt inom filialer och majoritetsägda dotterföretag i medlemsstater och tredjeländer.

2. Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter som driver företag i en annan medlemsstat ser till att dessa företag iakttar denna medlemsstats nationella bestämmelser med avseende på införlivandet av detta direktiv.

3. Om ansvariga enheter har filialer eller majoritetsägda dotterföretag i tredjeländer där minimikraven för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism är mindre stränga än i medlemsstaten ska medlemsstaten se till att dessa enheters filialer och majoritetsägda dotterföretag i tredjeländer uppfyller medlemsstatens krav, inbegripet avseende uppgiftsskydd, om tredjelandets rätt så tillåter.

4. Medlemsstaterna och de europeiska tillsynsmyndigheterna ska underrätta varandra om fall där tredjelandets rätt inte tillåter att den politik och de förfaranden som krävs enligt punkt 1 genomförs. I dessa fall får samordnade åtgärder vidtas för att finna en lösning.

5. Om ett tredjelands rätt inte tillåter genomförandet av den politik och de förfaranden som krävs enligt punkt 1 ska medlemsstaterna kräva att ansvariga enheter säkerställer att filialer och majoritetsägda dotterföretag i det tredjelandet vidtar ytterligare åtgärder för att effektivt hantera risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism, och att de informerar hemmedlemsstatens behöriga myndigheter. Om de ytterligare åtgärderna inte är tillräckliga ska hemmedlemsstatens behöriga myndigheter vidta ytterligare tillsynsåtgärder, bland annat kräva av koncernen att den inte ingår eller att den avbryter affärsförbindelser och att den inte utför transaktioner och, om så är nödvändigt, begära att koncernen avvecklar sin verksamhet i tredjelandet.

6. De europeiska tillsynsmyndigheterna ska utarbeta förslag till tekniska standarder för tillsyn och ange typen av sådana ytterligare åtgärder som avses i punkt 5 och de minimiåtgärder som ska vidtas av kreditinstitut och finansiella institut, om rätten i ett tredjeländ inte tillåter genomförandet av de åtgärder som krävs enligt punkterna 1 och 3.

De europeiska tillsynsmyndigheterna ska till kommissionen lämna de förslag till tekniska standarder för tillsyn som avses i första stycket senast den 26 december 2016.

7. Till kommissionen delegeras befogenhet att anta de tekniska standarderna för tillsyn enligt punkt 6 i denna artikel i enlighet med artiklarna 10–14 i förordningarna (EU) nr 1093/2010, (EU) nr 1094/2010 och (EU) nr 1095/2010.

8. Medlemsstaterna ska se till att informationsutbytet inom koncernen tillåts. Information om misstankar om att medel utgör vinning av brottslig handling eller har koppling till finansiering av terrorism som rapporteras till FIU ska utbytas inom koncernen, såvida inte FIU anger något annat.

9. Medlemsstaterna får kräva att utgivare av elektroniska pengar enligt definitionen i artikel 2.3 i direktiv 2009/110/EG och betaltjänstleverantörer enligt definitionen i artikel 4.9 i direktiv 2007/64/EG som är etablerade på deras territorier i annan form än filialer och vars huvudkontor är beläget i en annan medlemsstat utser en central kontaktpunkt på deras territorium för att på den utnämmande institutionens vägnar säkerställa att reglerna om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism efterlevs samt för att underlätta de behöriga myndigheternas tillsyn, bland annat genom att på begäran förse de behöriga myndigheterna med handlingar och information.

10. De europeiska tillsynsmyndigheterna ska utarbeta förslag till tekniska standarder för tillsyn om kriterierna för avgörande av när det är lämpligt att inrätta en central kontaktpunkt enligt punkt 9 och vilka funktioner denna bör ha.

De europeiska tillsynsmyndigheterna ska till kommissionen lämna det förslag till tekniska standarder för tillsyn som avses i första stycket senast den 26 juni 2017.

11. Till kommissionen delegeras befogenhet att anta de tekniska standarder för tillsyn som avses i punkt 10 i den här artikeln i enlighet med artiklarna 10–14 i förordningarna (EU) nr 1093/2010, (EU) nr 1094/2010 och (EU) nr 1095/2010.

Artikel 46

1. Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter vidtar åtgärder som står i proportion till deras risker, typ och storlek, så att deras anställda är medvetna om gällande bestämmelser som antagits i enlighet med detta direktiv, inbegripet relevanta krav på skydd av personuppgifter.

Åtgärderna ska inbegripa att de anställda deltar i särskilda fortlöpande utbildningsprogram för att hjälpa dem att känna igen transaktioner som kan vara kopplade till penningtvätt eller finansiering av terrorism samt ge dem vägledning om hur de ska handla i sådana fall.

Om en fysisk person som tillhör någon av de kategorier som avses i artikel 2.1.3 bedriver yrkesverksamhet som anställd hos en juridisk person ska skyldigheterna enligt detta avsnitt gälla den juridiska och inte den fysiska personen.

2. Medlemsstaterna ska se till att ansvariga enheter har tillgång till aktuell information om tillvägagångssätt för personer som ägnar sig åt penningtvätt och finansierar terrorism samt om uppgifter som gör det möjligt att upptäcka misstänkta transaktioner.

3. Medlemsstaterna ska se till att det i de fall det är möjligt lämnas lämplig feedback till de ansvariga enheterna avseende effektiviteten och uppföljningen av rapporter om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism.

4. Medlemsstaterna ska kräva att de ansvariga enheterna i tillämpliga fall identifierar den styrelseledamot som ska ansvara för det genomförande av lagar och andra författningar som krävs för att följa detta direktiv.

AVSNITT 2

Tillsyn

Artikel 47

1. Medlemsstaterna ska föreskriva att valutaväxlings- och checkinlösningskontor samt tjänsteleverantörer till trustar eller bolag ska ha tillstånd eller vara registrerade och att tillhandahållare av speltjänster ska regleras.

2. Medlemsstaterna ska kräva att de behöriga myndigheterna ser till att de personer som har en ledande befattning inom de enheter som avses i punkt 1, eller är deras verkliga huvudmän, är lämpade.

3. När det gäller sådana ansvariga enheter som avses i artikel 2.1.3 a, b och d ska medlemsstaterna se till att de behöriga myndigheterna vidtar nödvändiga åtgärder för att hindra att brottslingar som dömts inom relevanta områden eller deras medhjälpare har en ledande befattning inom eller är verkliga huvudmän bakom dessa ansvariga enheter.

Artikel 48

1. Medlemsstaterna ska kräva att de behöriga myndigheterna effektivt övervakar och vidtar de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att detta direktiv efterlevs.

2. Medlemsstaterna ska se till att de behöriga myndigheterna har tillräckliga befogenheter, exempelvis att kräva att det lämnas uppgifter som är relevanta för övervakning av efterlevnaden och för utförande av kontroller, samt har tillräckliga ekonomiska, personella och tekniska resurser för att fullgöra sitt uppdrag. Medlemsstaterna ska se till att dessa myndigheters personal håller hög yrkesmässig standard, bland annat när det gäller konfidentialitet och uppgiftsskydd, samt har stor integritet och rätt kompetens.

3. För kreditinstitut, finansiella institut och tillhandahållare av speltjänster ska de behöriga myndigheterna ha förstärkta tillsynsbefogenheter.
4. Medlemsstaterna ska se till att de behöriga myndigheterna i den medlemsstat där den ansvariga enheten driver företag kontrollerar att dessa företag iakttar denna medlemsstats nationella bestämmelser vid införlivandet av detta direktiv. När det gäller de företag som avses i artikel 45.9 kan sådan kontroll inbegripa vidtagande av lämpliga och proportionella åtgärder för att rätta till allvarliga brister som kräver omedelbart avhjälpande. Dessa åtgärder ska vara tillfälliga och avbrytas när de identifierade bristerna rättas till, inbegripet med stöd från eller i samarbete med de behöriga myndigheterna i den ansvariga enhetens hemmedlemsstat, i enlighet med artikel 45.2.
5. Medlemsstaterna ska se till att de behöriga myndigheterna i den medlemsstat där den ansvariga enheten driver företag ska samarbeta med de behöriga myndigheterna i den medlemsstat där den ansvariga enheten har sitt säte, för att säkerställa effektiv övervakning av kraven i detta direktiv.
6. Medlemsstaterna ska se till att de behöriga myndigheterna då de tillämpar en riskbaserad tillsynsmetod
 - a) har en klar uppfattning om riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism i sin medlemsstat,
 - b) har intern och extern tillgång till all relevant information om de specifika nationella och internationella risker som är kopplade till de ansvariga enheternas kunder, produkter och tjänster,
 - c) baserar den interna och externa tillsynens frekvens och intensitet på de ansvariga enheternas riskprofil och på risker för penningtvätt och finansiering av terrorism i den medlemsstaten.
7. Bedömningen av ansvariga enheters riskprofil för penningtvätt och finansiering av terrorism, inklusive riskerna för bristande efterlevnad, ska ses över regelbundet och vid viktiga händelser inom eller förändringar av deras ledning och verksamhet.
8. Medlemsstaterna ska se till att de behöriga myndigheterna beaktar den ansvariga enhetens manöverutrymme och på ett lämpligt sätt granskar de riskbedömningar som ligger till grund för detta, samt huruvida denna enhets interna riktlinjer, kontroller och förfaranden är tillräckliga och genomförs.
9. För de ansvariga enheter som avses i artikel 2.1.3 a, b och d får medlemsstaterna tillåta att uppgifterna i punkt 1 i den här artikeln utförs av självreglerande organ, under förutsättning att dessa självreglerande organ överensstämmer med punkt 2 i den här artikeln.
10. Senast den 26 juni 2017 ska de europeiska tillsynsmyndigheterna i enlighet med artikel 16 i förordningarna (EU) nr 1093/2010, (EU) nr 1094/2010 och (EU) nr 1095/2010 utfärda riktlinjer åt de behöriga myndigheterna om de utmärkande dragen för en riskbaserad tillsynsmetod och vilka åtgärder som ska vidtas vid tillsyn som grundar sig på en riskbaserad metod. Särskild hänsyn ska tas till företagets typ och storlek, och där så är lämpligt och proportionerligt ska särskilda åtgärder föreskrivas.

AVSNITT 3

Samarbete

Underavsnitt I

Nationellt samarbete

Artikel 49

Medlemsstaterna ska se till att beslutsfattare, FIU, tillsynsmyndigheter och andra behöriga myndigheter som arbetar med bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism har effektiva samarbets- och samordningsmekanismer för att på nationell nivå utveckla och genomföra politik och åtgärder för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, bland annat så att de kan fullgöra sin skyldighet enligt artikel 7.

Underavsnitt II

Samarbete med de europeiska tillsynsmyndigheterna*Artikel 50*

De behöriga myndigheterna ska förse de europeiska tillsynsmyndigheterna med alla uppgifter de behöver för att tillåta dem att utföra sina uppgifter enligt detta direktiv.

Underavsnitt III

Samarbete mellan FIU och kommissionen*Artikel 51*

Kommissionen kan lämna den hjälp som behövs för att underlätta samordningen, bland annat informationsutbytet mellan FIU i unionen. Den får regelbundet sammankalla möten inom EU:s FIU-plattform bestående av företrädare för medlemsstaternas FIU, så att samarbete mellan FIU kan underlättas, åsikter kan utbytas och råd kan ges om genomförandefrågor som är relevanta för FIU och rapporterade enheter samt om samarbetsrelaterade frågor såsom effektivt FIU-samarbete, identifiering av misstänkta transaktioner med en gränsöverskridande dimension, standardisering av rapporteringsformat genom nätverket FIU.net eller dess efterföljare, gemensam analys av gränsöverskridande ärenden och identifiering av trender och faktorer av relevans för bedömning av riskerna för penningtvätt och terrorismfinansiering på både nationell och överstatlig nivå.

Artikel 52

Medlemsstaterna ska se till att FIU i största möjliga utsträckning samarbetar med varandra, oavsett organisatorisk ställning.

Artikel 53

1. Medlemsstaterna ska se till att FIU spontant eller på begäran utbyter alla uppgifter som kan vara relevanta för deras bearbetning eller analys av information med koppling till penningtvätt eller finansiering av terrorism och berörda fysiska eller juridiska personer, även om typen av förbrott som det kan röra sig om inte är känd vid tidpunkten för utbytet.

En begäran om upplysningar ska innehålla relevanta fakta, bakgrundsinformation, motiven till begäran och information om hur de begärda uppgifterna ska användas. Olika utbytesmekanismer får tillämpas om FIU så har beslutat sinsemellan, särskilt vad gäller utbyten via FIU.net eller dess efterföljare.

När en FIU får in en rapport enligt artikel 33.1 första stycket a ska den, om rapporten berör en annan medlemsstat, omgående vidarebefordra denna till FIU i den medlemsstaten.

2. Medlemsstaterna ska se till att den FIU som begäran ställs till är skyldig att använda samtliga tillgängliga befogenheter som den normalt skulle ha använt på nationellt plan för inhämtande och analys av information, när den besvarar en begäran om uppgifter enligt punkt 1 från en annan FIU. Den FIU som begäran ställs till ska svara med nödvändig skyndsamhet.

När en FIU önskar erhålla ytterligare information från en ansvarig enhet som är etablerad i en annan medlemsstat som verkar på dess territorium ska begäran riktas till FIU i den medlemsstat på vars territorium den ansvariga enheten är etablerad. Denna FIU ska skyndsamt förmedla begäranden och svar.

3. En FIU får endast i undantagsfall vägra att utbyta information, om utbytet skulle kunna strida mot de grundläggande principerna i dess nationella rätt. Dessa undantagsfall ska specificeras på ett sådant sätt att missbruk och onödiga begränsningar av det fria utbytet av information för analysändamål förhindras.

Artikel 54

Upplysningar och handlingar som mottas enligt artiklarna 52 och 53 ska användas för att utföra FIU:s uppgifter som föreskrivs i detta direktiv. Vid utbytet av upplysningar och handlingar enligt artiklarna 52 och 53 får vidarebefordrande FIU uppställa restriktioner och villkor för användningen av de upplysningarna. Mottagande FIU ska iakttta dessa restriktioner och villkor.

Artikel 55

1. Medlemsstaterna ska se till att de upplysningar som utbyts enligt artiklarna 52 och 53 endast används för det ändamål för vilket de begärdes eller lämnades ut och att all spridning av de upplysningarna av mottagande FIU till annan myndighet, annat organ eller annan avdelning, samt all användning av dessa upplysningar för andra ändamål än de som ursprungligen godkänts måste godkännas på förhand av den FIU som lämnar upplysningarna.

2. Medlemsstaterna ska se till att anmodade FIU omgående och så långt det är möjligt lämnar förhandsgodkännande till spridning av upplysningarna till behöriga myndigheter. Anmodade FIU får inte vägra att lämna sitt godkännande till sådan spridning såvida inte detta skulle falla utanför tillämpningsområdet för dess bestämmelser om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, skulle kunna försvåra en brottsutredning, uppenbart skulle vara oproportionerligt i förhållande till en fysisk eller juridisk persons eller den anmodade FIU:s medlemsstats legitima intressen, eller av annan anledning skulle strida mot de grundläggande principerna i den nationella rätten i den medlemsstaten. Varje vägran att lämna godkännande ska vederbörligen förklaras.

Artikel 56

1. Medlemsstaterna ska kräva att deras FIU använder skyddade kommunikationskanaler sinsemellan och uppmuntra användningen av FIU.net eller dess efterföljare.

2. Medlemsstaterna ska se till att deras FIU samarbetar vid tillämpningen av den senaste tekniken i enlighet med nationell rätt för att utföra uppgifterna enligt detta direktiv. Denna teknik ska, genom att säkra fullgott skydd av personuppgifter, ge FIU möjlighet att anonymt jämföra sina uppgifter med andra FIU, för att spåra personer av intresse för FIU i andra medlemsstater och fastställa deras inkomster och medel.

Artikel 57

Skillnader i definitioner av skattebrott i nationell rätt får inte begränsa FIU:s förmåga att i största möjliga utsträckning enligt nationell rätt utbyta information eller ge stöd åt en annan FIU.

AVSNITT 4

Sanktioner

Artikel 58

1. Medlemsstaterna ska se till att ansvariga enheter kan hållas ansvariga för överträdelse av de nationella bestämmelser som införlivar detta direktiv i enlighet med den här artikeln och artiklarna 59–61. Alla eventuella sanktioner eller åtgärder ska vara effektiva, proportionella och avskräckande.

2. Utan att det påverkar medlemsstaternas rätt att föreskriva och påföra överträdare straffrättsliga påföljder ska medlemsstaterna fastställa regler om administrativa sanktioner och åtgärder och se till att deras behöriga myndigheter får påföra överträdare sådana sanktioner och föreskriva sådana åtgärder vid överträdelse av de nationella bestämmelser varigenom detta direktiv införlivas samt se till att dessa tillämpas.

Medlemsstater kan besluta att inte fastställa regler för administrativa sanktioner eller åtgärder för överträdelse som omfattas av straffrättsliga påföljder i deras nationella rätt. I det fallet ska medlemsstaterna meddela kommissionen de relevanta straffrättsliga bestämmelserna.

3. Om skyldigheter gäller juridiska personer i händelse av överträdelse av de nationella bestämmelser varigenom detta direktiv införlivas ska medlemsstaterna se till att sanktioner och åtgärder kan tillämpas på ledningen och andra fysiska personer som enligt nationell rätt bär ansvar för överträdelsen.

4. Medlemsstaterna ska se till att de behöriga myndigheterna har alla de tillsyns- och undersökningsbefogenheter som de behöver för att kunna fullgöra sitt uppdrag.

5. De behöriga myndigheterna ska på något av följande sätt utöva sina befogenheter att påföra administrativa sanktioner och föreskriva åtgärder i enlighet med detta direktiv och nationell rätt:

- a) Direkt.
- b) I samarbete med andra myndigheter.
- c) På eget ansvar genom delegering till sådana andra myndigheter.
- d) Genom hänvändelse till de behöriga rättsliga myndigheterna.

När de behöriga myndigheterna utövar sina befogenheter att påföra överträdare administrativa sanktioner och föreskriva åtgärder ska de föra ett nära samarbete för att se till att dessa administrativa sanktioner eller åtgärder ger önskat resultat, och de ska samordna sina åtgärder när de hanterar gränsöverskridande fall.

Artikel 59

1. Medlemsstaterna ska se till att denna artikel åtminstone tillämpas på sådana överträdelser hos ansvariga enheter som är allvarliga, upprepade, systematiska, eller en kombination härav, av de krav som anges i

- a) artiklarna 10–24 (åtgärder för kundkännedom),
- b) artiklarna 33, 34 och 35 (rapportering av misstänkta transaktioner),
- c) artikel 40 (registerhållning), och
- d) artiklarna 45 och 46 (interna kontroller).

2. I de fall som avses i punkt 1 ska medlemsstaterna se till att de administrativa sanktioner och åtgärder som kan tillämpas åtminstone inbegriper följande:

- a) Ett offentligt meddelande vari den fysiska eller juridiska personen liksom överträdelsens karaktär anges.
- b) En anmodan om att den fysiska eller juridiska personen ska upphöra med sitt agerande och inte upprepa detta.
- c) Återkallande eller tillfällig indragning av auktorisering, om en ansvarig enhet är föremål för en auktorisation.
- d) Ett tillfälligt förbud för personer med ledningsansvar inom en ansvarig enhet eller andra fysiska personer som hålls ansvariga för överträdelsen att utöva ledningsfunktioner inom ansvariga enheter.
- e) Maximala administrativa sanktionsavgifter på minst två gånger den vinst som har erhållits genom överträdelsen, om det går att fastställa denna vinst, eller minst 1 000 000 EUR.

3. Medlemsstaterna ska genom undantag från punkt 2 e se till att också följande sanktioner kan tillämpas, om den berörda ansvariga enheten är ett kreditinstitut eller finansiellt institut:

- a) Om det rör sig om en juridisk person, maximala sanktionsavgifter på minst 5 000 000 EUR eller 10 % av den totala årsomsättningen enligt den senaste tillgängliga redovisning som godkänts av ledningen; om den ansvariga enheten är ett moderföretag eller ett dotterföretag till ett moderföretag som är skyldigt att upprätta en koncernredovisning i enlighet med artikel 22 i direktiv 2013/34/EU ska den relevanta totala årsomsättningen vara den totala årsomsättningen eller motsvarande typ av inkomst i enlighet med de relevanta redovisningsdirektiven enligt den senaste tillgängliga koncernredovisning som godkänts av ledningen för det yttersta moderföretaget.

b) Om det rör sig om en fysisk person, maximala sanktionsavgifter på minst 5 000 000 EUR eller, i medlemsstater som inte har euron som valuta, motsvarande värde i nationell valuta den 25 juni 2015.

4. Medlemsstaterna får ge behöriga myndigheter befogenhet att påföra ytterligare typer av administrativa sanktioner utöver dem som anges i punkt 2 a–d eller påföra administrativa sanktionsavgifter som överstiger de belopp som avses i punkterna 2 e och 3.

Artikel 60

1. Medlemsstaterna ska se till att de behöriga myndigheterna på sin officiella webbplats offentliggör beslut som inte kan överklagas om administrativa sanktioner eller åtgärder till följd av överträdelse av de nationella bestämmelser som införlivar detta direktiv omedelbart efter det att den person som påförts en sanktion har informerats om beslutet. Offentliggörandet ska åtminstone innehålla information om vilken typ och art av överträdelse det rör sig om och vilka personer som är ansvariga. Medlemsstaterna ska inte vara skyldiga att tillämpa detta stycke på beslut om föreskrivande av åtgärder av utredningskaraktär.

Om den behöriga myndigheten anser att ett offentliggörande av identiteten hos de ansvariga personer som avses i första stycket eller personuppgifterna för sådana personer är oproportionellt, mot bakgrund av en bedömning av proportionaliteten i offentliggörandet av sådana uppgifter i det enskilda fallet, eller om offentliggörandet äventyrar finansmarknadernas stabilitet eller en pågående utredning, ska de behöriga myndigheterna

- a) skjuta upp offentliggörandet av beslutet om påförande av en administrativ sanktion eller föreskrivande av åtgärden tills det inte längre finns någon anledning att inte offentliggöra det,
- b) offentliggöra beslutet om påförande av en administrativ sanktion eller föreskrivande av åtgärden på anonym grund i enlighet med nationell rätt, om ett sådant offentliggörande på anonym grund säkerställer ett effektivt skydd av personuppgifterna i fråga; vid ett beslut om att offentliggöra en administrativ sanktion eller åtgärd på anonym grund får offentliggörandet av de relevanta uppgifterna skjutas upp under en rimlig tidsperiod, om det antas att anledningen till att offentliggörandet ska ske på anonym grund kommer att upphöra att vara giltig under denna tidsperiod,
- c) över huvud taget inte offentliggöra beslutet om påförande av en administrativ sanktion eller föreskrivande av en åtgärd om de alternativ som anges i leden a och b inte anses tillräckliga för att säkerställa att
 - i) finansmarknadernas stabilitet inte äventyras, eller att
 - ii) offentliggörandet av beslutet är proportionellt vad gäller åtgärder som bedöms vara mindre betydelsefulla.

2. Om medlemsstaterna tillåter offentliggörandet av beslut som kan överklagas ska de behöriga myndigheterna omedelbart på sin officiella webbplats också offentliggöra sådan information och eventuell senare information om resultatet av överklagandet. Dessutom ska alla beslut om ogiltigförklarande av ett tidigare beslut om påförande av en administrativ sanktion eller föreskrivande av en åtgärd offentliggöras.

3. De behöriga myndigheterna ska se till att alla offentliggöranden som görs i enlighet med denna artikel ligger kvar på deras officiella webbplats i fem år efter offentliggörandet. Personuppgifter i offentliggörandet ska dock endast finnas på den behöriga myndighetens officiella webbplats under den tidsperiod som är nödvändig i enlighet med tillämpliga regler om uppgiftsskydd.

4. När de behöriga myndigheterna fastställer typen av och nivån på administrativa sanktioner eller åtgärder, ska medlemsstaterna se till att de beaktar alla relevanta omständigheter, däribland följande, i tillämpliga fall:

- a) Överträdelsens allvarlighetsgrad och varaktighet.
- b) Den ansvariga fysiska eller juridiska personens ansvar.
- c) Den finansiella ställningen för den fysiska eller juridiska person som hålls ansvarig, med till exempel den totala omsättningen för den juridiska person som hålls ansvarig eller årsinkomsten för den fysiska person som hålls ansvarig som indikation.
- d) Den vinst som den fysiska eller juridiska person som hålls ansvarig har erhållit genom överträdelsen, i den mån den kan fastställas.
- e) Förluster för tredje man som överträdelsen vållat, i den mån dessa kan fastställas.

- f) Den vilja att samarbeta med den behöriga myndigheten som den fysiska eller juridiska person som hålls ansvarig visar.
- g) Tidigare överträdelser som begåtts av den fysiska eller juridiska person som hålls ansvarig.
5. Medlemsstaterna ska se till att juridiska personer kan ställas till svars för de överträdelser som avses i artikel 59.1 och som begås till deras förmån av någon som agerar antingen enskilt eller som en del av den juridiska personens organisation och som har en ledande ställning i denna, grundad på
- a) befogenhet att företräda den juridiska personen,
- b) befogenhet att besluta för den juridiska personens räkning, eller
- c) befogenhet att utöva kontroll inom den juridiska personen.
6. Medlemsstaterna ska också se till att juridiska personer kan ställas till ansvar när brister i den tillsyn eller kontroll som ska utföras av en sådan person som avses i punkt 5 i denna artikel har gjort det möjligt för en person som är underställd den juridiska personen att till dennes förmån begå överträdelser enligt artikel 59.1.

Artikel 61

1. Medlemsstaterna ska se till att de behöriga myndigheterna etablerar effektiva och tillförlitliga mekanismer för att uppmuntra rapportering till de behöriga myndigheterna om potentiella eller faktiska överträdelser av de nationella bestämmelser varigenom detta direktiv införlivas.
2. De mekanismer som avses i punkt 1 ska åtminstone omfatta följande:
- a) Särskilda förfaranden för mottagande av rapporter om överträdelser och uppföljning av dem.
- b) Tillbörligt skydd för anställda eller personer i jämförbar ställning inom ansvariga enheter som anmäler överträdelser begångna inom den ansvariga enheten.
- c) Tillbörligt skydd för den tilltalade personen.
- d) Skydd av personuppgifter avseende både den person som rapporterar en överträdelse och den fysiska person som påstås bära ansvaret för den, i enlighet med principerna i direktiv 95/46/EG.
- e) Tydliga regler som under alla omständigheter ser till att konfidentialiteten för den person som anmäler överträdelser begångna inom den ansvariga enheten garanteras, såvida inte offentliggörande krävs i enlighet med nationell rätt i samband med ytterligare utredningar eller efterföljande rättsliga förfaranden.
3. Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter inrättar lämpliga rutiner, så att deras anställda eller personer i jämförbar ställning kan rapportera överträdelser internt genom en särskild, självständig och anonym kanal som står i proportion till den berörda ansvariga enhetens typ och storlek.

Artikel 62

1. Medlemsstaterna ska se till att deras behöriga myndigheter informerar de europeiska tillsynsmyndigheterna om alla administrativa sanktioner och åtgärder som i enlighet med artiklarna 58 och 59 påförts kreditinstitut och finansiella institut, inbegripet eventuella överklaganden med anledning av dessa samt resultatet därav.
2. Medlemsstaterna ska se till att deras behöriga myndigheter i enlighet med sin nationella rätt kontrollerar huruvida det i kriminalregistret finns uppgift om att den berörda personen har en relevant fällande dom mot sig. Allt utbyte av information för dessa ändamål ska ske i enlighet med beslut 2009/316/RIF och rambeslut 2009/315/RIF i den form som de har genomförts i nationell rätt.
3. De europeiska tillsynsmyndigheterna ska ha en webbplats med länkar till varje behörig myndighets offentliggörande av administrativa sanktioner och åtgärder som i enlighet med artikel 60 påförts kreditinstitut och finansiella institut samt visa under vilken tidsperiod varje medlemsstat offentliggör administrativa sanktioner och åtgärder.

KAPITEL VII

SLUTBESTÄMMELSER

Artikel 63

Artikel 25.2 d i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 ⁽¹⁾ ska ersättas med följande:

”d) Den centrala motparten är etablerad eller auktoriserad i ett tredjeland som av kommissionen i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849 ^(*) inte anses ha strategiska brister i sitt nationella system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism som utgör betydande hot mot unionens finansiella system.

^(*) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849 av den 20 maj 2015 om förhindrande av att det finansiella systemet används för penningtvätt och finansiering av terrorism, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG och kommissionens direktiv 2006/70/EG (EUT L 141, 5.6.2015, s. 73).”

Artikel 64

1. Befogenheten att anta delegerade akter ges till kommissionen med förbehåll för de villkor som anges i denna artikel.
2. Den befogenhet att anta delegerade akter som avses i artikel 9 ska ges till kommissionen tills vidare från och med den 25 juni 2015.
3. Den befogenhet att anta delegerade akter som avses i artikel 9 får när som helst återkallas av Europaparlamentet eller rådet. Ett beslut om återkallelse innebär att delegeringen av den befogenhet som anges i beslutet upphör att gälla. Beslutet får verkan dagen efter det att det offentliggörs i *Europeiska unionens officiella tidning*, eller vid ett senare i beslutet angivet datum. Det påverkar inte giltigheten av delegerade akter som redan har trätt i kraft.
4. Så snart kommissionen antar en delegerad akt ska den samtidigt delge Europaparlamentet och rådet denna.
5. En delegerad akt som antas enligt artikel 9 ska träda i kraft endast om varken Europaparlamentet eller rådet har gjort invändningar mot den delegerade akten inom en period av en månad från den dag då akten delgavs Europaparlamentet och rådet, eller om både Europaparlamentet och rådet, före utgången av den perioden, har underrättat kommissionen om att de inte kommer att invända. Denna period ska förlängas med en månad på Europaparlamentets eller rådets initiativ.

Artikel 65

Senast den 26 juni 2019 ska kommissionen ta fram en rapport om direktivets genomförande och lämna den till Europaparlamentet och rådet.

Artikel 66

Direktiven 2005/60/EG och 2006/70/EG ska upphöra att gälla från och med den 26 juni 2017.

Hänvisningar till de upphävda direktiven ska anses som hänvisningar till det här direktivet och ska läsas i enlighet med den jämförelsetabell som anges i bilaga IV.

Artikel 67

1. Medlemsstaterna ska sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv senast den 26 juni 2017. De ska genast överlämna texten till dessa bestämmelser till kommissionen.

När en medlemsstat antar dessa bestämmelser ska de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen ska göras ska varje medlemsstat själv utfärda.

2. Medlemsstaterna ska till kommissionen överlämna texten till de centrala bestämmelser i nationell lagstiftning som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

⁽¹⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 av den 4 juli 2012 om OTC-derivat, centrala motparter och transaktionsregister (EUT L 201, 27.7.2012, s. 1).

Artikel 68

Detta direktiv träder i kraft den tjugonde dagen efter det att det har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning*.

Artikel 69

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdat i Strasbourg den 20 maj 2015.

På Europaparlamentets vägnar
M. SCHULZ
Ordförande

På rådets vägnar
Z. KALNIŅA-LUKAŠEVICA
Ordförande

BILAGA I

Följande är en icke uttömmande förteckning över riskvariabler som ansvariga enheter ska beakta när de fastställer i vilken omfattning de ska vidta åtgärder för kundkännedom i enlighet med artikel 13.3:

- i) Syftet med ett konto eller en förbindelse.
 - ii) Hur stora tillgångar som en kund deponerar eller transaktionernas storlek.
 - iii) Affärsförbindelsens regelbundenhet eller varaktighet.
-

BILAGA II

Följande är en icke uttömmande förteckning över faktorer och typer av indikatorer på potentiellt lägre risk enligt artikel 16:

1. Kundriskfaktorer:

- a) Offentliga bolag noterade på en fondbörs och med krav på uppgiftslämning (enligt fondbörsbestämmelser, lagstiftning eller annat tvingande sätt), som innebär krav på adekvat öppen redovisning av verkligt huvudmannaskap.
- b) Offentliga förvaltningar eller företag.
- c) Kunder som är etablerade i geografiska områden med lägre risk enligt punkt 3.

2. Riskfaktorer för produkter, tjänster, transaktioner eller distributionskanaler:

- a) Livförsäkringar med låg premie.
- b) Pensionsförsäkringar, om förtida återköp inte är möjligt och försäkringen inte får användas som säkerhet.
- c) Pensionsordningar, pensionskassor eller liknande system som innebär pensionsförmåner för anställda, där inbetalning sker i form av löneavdrag och systemet inte tillåter överlåtelse av rättigheter.
- d) Finansiella produkter eller tjänster som innebär väl definierade och begränsade tjänster för vissa typer av kunder, för förbättrad ekonomisk integration.
- e) Produkter där riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism styrs av andra faktorer, som ekonomiska begränsningar eller insyn i ägandet (exempelvis vissa typer av elektroniska pengar).

3. Geografiska riskfaktorer:

- a) Medlemsstater.
 - b) Tredjeländer med effektiva system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism.
 - c) Tredjeländer som enligt trovärdiga källor har låg korruption eller annan brottslig handling.
 - d) Tredjeländer som på grundval av trovärdiga källor såsom ömsesidiga utvärderingar, detaljerade bedömningsrapporter eller offentliggjorda uppföljningsrapporter har krav för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism som överensstämmer med de reviderade FATF-rekommendationerna och som effektivt genomför dessa krav.
-

BILAGA III

Följande är en icke uttömmande förteckning över faktorer och typer av indikatorer på potentiellt högre risk enligt artikel 18.3:

1. Kundriskfaktorer:

- a) Affärsförbindelsen försiggår under ovanliga omständigheter.
- b) Kunder etablerade i geografiska områden med högre risk enligt punkt 3.
- c) Juridiska personer eller konstruktioner som är personliga lösningar på tillgångsförvaltning.
- d) Bolag som har nominella aktieägare eller andelar utställda på innehavaren.
- e) Kontantintensiva företag.
- f) Bolagets ägarstruktur framstår som ovanlig eller alltför komplicerad för dess verksamhet.

2. Riskfaktorer för produkter, tjänster, transaktioner eller distributionskanaler:

- a) Bankverksamhet inriktad på privatpersoner.
- b) Produkter eller transaktioner som kan gynna anonymitet.
- c) Indirekta affärsförbindelser eller transaktioner utan vissa skyddsåtgärder såsom elektroniska underskrifter.
- d) Betalningar från en tredje man som är okänd eller oberoende.
- e) Nya produkter och nya affärsmetoder, inklusive nya leveranssystem och användning av ny teknik eller teknik under utveckling för både nya och befintliga produkter.

3. Geografiska riskfaktorer:

- a) Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 9, länder som enligt trovärdiga källor, exempelvis ömsesidiga utvärderingar, detaljerade bedömningsrapporter eller offentliggjorda uppföljningsrapporter, har fastställts sakna effektiva system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism.
 - b) Länder som enligt trovärdiga källor har betydande korruption eller annan brottslig handling.
 - c) Länder som är föremål för sanktioner, embargon eller liknande åtgärder från exempelvis unionens eller Förenta nationernas sida.
 - d) Länder som finansierar eller stödjer terroristverksamhet eller med utpekade terroristorganisationer verksamma i landet.
-

BILAGA IV

Jämförelsetabell

Detta direktiv	Direktiv 2005/60/EG	Direktiv 2006/70/EG
—		Artikel 1
—		Artikel 3
—		Artikel 5
—		Artikel 6
—		Artikel 7
Artikel 1	Artikel 1	
Artikel 2	Artikel 2	
Artikel 2.3–2.9		Artikel 4
Artikel 3	Artikel 3	
Artikel 3.9, 3.10 och 3.11		Artikel 2.1, 2.2 och 2.3
Artikel 4	Artikel 4	
Artikel 5	Artikel 5	
Artiklarna 6–8	—	
Artikel 10	Artikel 6	
Artikel 11	Artikel 7	
Artikel 13	Artikel 8	
Artikel 14	Artikel 9	
Artikel 11 d	Artikel 10.1	
—	Artikel 10.2	
Artiklarna 15, 16 och 17	Artikel 11	
—	Artikel 12	
Artiklarna 18–24	Artikel 13	
Artikel 22		Artikel 2.4
Artikel 25	Artikel 14	
—	Artikel 15	
Artikel 26	Artikel 16	
—	Artikel 17	
Artikel 27	Artikel 18	
Artikel 28	—	
Artikel 29	Artikel 19	
Artikel 30	—	
Artikel 31	—	
—	Artikel 20	
Artikel 32	Artikel 21	
Artikel 33	Artikel 22	

Detta direktiv	Direktiv 2005/60/EG	Direktiv 2006/70/EG
Artikel 34	Artikel 23	
Artikel 35	Artikel 24	
Artikel 36	Artikel 25	
Artikel 37	Artikel 26	
Artikel 38	Artikel 27	
Artikel 39	Artikel 28	
—	Artikel 29	
Artikel 40	Artikel 30	
Artikel 45	Artikel 31	
Artikel 42	Artikel 32	
Artikel 44	Artikel 33	
Artikel 45	Artikel 34	
Artikel 46	Artikel 35	
Artikel 47	Artikel 36	
Artikel 48	Artikel 37	
Artikel 49	—	
Artikel 50	Artikel 37a	
Artikel 51	Artikel 38	
Artiklarna 52–57	—	
Artiklarna 58–61	Artikel 39	
—	Artikel 40	
—	Artikel 41	
—	Artikel 41a	
—	Artikel 41b	
Artikel 65	Artikel 42	
—	Artikel 43	
Artikel 66	Artikel 44	
Artikel 67	Artikel 45	
Artikel 68	Artikel 46	
Artikel 69	Artikel 47	

DIREKTIV

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU) 2018/843

av den 30 maj 2018

om ändring av direktiv (EU) 2015/849 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, och om ändring av direktiven 2009/138/EG och 2013/36/EU

(Text av betydelse för EES)

EUROPAPARLAMENTET OCH EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, särskilt artikel 114,

med beaktande av Europeiska kommissionens förslag,

efter översändande av utkastet till lagstiftningsakt till de nationella parlamenten,

med beaktande av Europeiska centralbankens yttrande ⁽¹⁾,

med beaktande av Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs yttrande ⁽²⁾,

i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet ⁽³⁾, och

av följande skäl:

- (1) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849 ⁽⁴⁾ utgör det huvudsakliga rättsliga instrumentet för att förhindra att unionens finansiella system används för penningtvätt och finansiering av terrorism. I det direktivet, som hade tidsfrist för införlivande den 26 juni 2017, anges en effektiv och övergripande rättslig ram för att hantera insamling av pengar eller egendom för terrorismändamål genom att medlemsstaterna åläggs att kartlägga, förstå och minska riskerna med anknytning till penningtvätt och finansiering av terrorism.
- (2) Den senaste tidens terroristattacker har visat nya tendenser, bland annat i fråga om hur terroristgrupper finansierar och bedriver sin verksamhet. Vissa moderna tekniska tjänster blir allt populärare som alternativa finansiella system, eftersom de fortfarande inte omfattas av unionsrätten eller åtnjuter undantag från rättsliga krav, som kanske inte längre är motiverade. För att hålla jämna steg med utvecklingen bör ytterligare åtgärder vidtas för att säkerställa ökad transparens avseende finansiella transaktioner, företag och andra juridiska enheter samt truster och juridiska konstruktioner med trustliknande struktur eller funktioner (nedan kallade *liknande juridiska konstruktioner*), i syfte att förbättra det befintliga förebyggande ramverket och på ett mer effektivt sätt bekämpa finansiering av terrorism. Det är viktigt att notera att de vidtagna åtgärderna bör stå i proportion till riskerna.
- (3) Förenta nationerna (FN), Interpol och Europol har i många år rapporterat om att organiserad brottslighet och terrorism i allt högre grad sammanfaller. Kopplingen mellan organiserad brottslighet och terrorism och förbindelserna mellan kriminella grupper och terroristgrupper utgör ett ökande säkerhetshot mot unionen. Att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism är en integrerad del av varje strategi för att hantera det hotet.

⁽¹⁾ EUT C 459, 9.12.2016, s. 3.

⁽²⁾ EUT C 34, 2.2.2017, s. 121.

⁽³⁾ Europaparlamentets ståndpunkt av den 19 april 2018 (ännu ej offentliggjord i EUT) och rådets beslut av den 14 maj 2018.

⁽⁴⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849 av den 20 maj 2015 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG och kommissionens direktiv 2006/70/EG (EUT L 141, 5.6.2015, s. 73).

- (4) Det har visserligen skett betydande förbättringar när det gäller antagande och genomförande av standarderna från arbetsgruppen för finansiella åtgärder (FATF) och stödjan av arbetet i Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) om transparens från medlemsstaternas sida under de senaste åren, men det finns ändå ett klart behov av att ytterligare öka transparensen i unionens ekonomiska och finansiella system. Förhindrandet av penningtvätt och finansiering av terrorism kan inte vara effektivt om inte detta system motarbetar brottslingar som söker skydd för sina tillgångar genom icke-transparenta strukturer. Unionens finansiella systems integritet är beroende av transparens i företag och andra juridiska enheter, trustar och liknande juridiska konstruktioner. Detta direktiv syftar inte bara till att avslöja och utreda penningtvätt utan också till att förhindra att penningtvätt sker. Ökad transparens skulle kunna vara en kraftfull avskräckande faktor.
- (5) Även om syftena med direktiv (EU) 2015/849 bör eftersträvas och eventuella ändringar av det bör överensstämma med unionens pågående insatser på området för bekämpning av terrorism och finansiering av terrorism, bör sådana ändringar göras med vederbörlig hänsyn till den grundläggande rättigheten till skydd av personuppgifter, samt efterlevnad och tillämpning av proportionalitetsprincipen. I meddelandet från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén med titeln *Europeiska säkerhetsagendan* angavs behovet av åtgärder för att ta itu med finansiering av terrorism på ett effektivare och mer omfattande sätt, och det framhövdes att infiltrering av finansmarknaderna möjliggör finansiering av terrorism. I Europeiska rådets slutsatser av den 17–18 december 2015 betonades också behovet av att skyndsamt vidta ytterligare åtgärder mot finansiering av terrorism på alla områden.
- (6) I kommissionens meddelande till Europaparlamentet och rådet om en *handlingsplan för förstärkning av kampen mot finansiering av terrorism* betonas behovet av att anpassa sig till nya hot och att ändra direktiv (EU) 2015/849 i enlighet med detta.
- (7) Unionens åtgärder bör också korrekt återspegla utvecklingen och åtaganden på internationell nivå. Därför bör hänsyn tas till FN:s säkerhetsråds resolution 2195(2014) om hot mot den internationella freden och säkerheten och FN:s säkerhetsråds resolutioner 2199(2015) och 2253(2015) om hot mot den internationella freden och säkerheten till följd av terroristhandlingar. Dessa resolutioner handlar om kopplingarna mellan terrorism och internationell organiserad brottslighet, om att förhindra terroristgrupper från att få tillgång till internationella finansiella institut respektive om utvidgning av ramverket för sanktioner till att omfatta Islamiska staten i Irak och Levanten.
- (8) Leverantörer som erbjuder växlingstjänster mellan virtuella valutor och fiatvalutor (det vill säga ett lands mynt och sedlar som förklarats vara lagliga betalningsmedel och elektroniska pengar som accepteras som betalningsmedel i det utfärdande landet), samt tillhandahållare av plånböcker för virtuella valutor, omfattas inte av någon unions-skyldighet att identifiera misstänkta aktiviteter. Terroristgrupper kan därför ha möjlighet att överföra pengar till unionens finansiella system eller inom nätverk för virtuella valutor genom att dölja överföringar eller genom att utnyttja en viss grad av anonymitet på dessa plattformar. Det är därför nödvändigt att utvidga tillämpningsområdet för direktiv (EU) 2015/849 till att även omfatta leverantörer som erbjuder växlingstjänster mellan virtuella valutor och fiatvalutor och tillhandahållare av plånböcker för virtuella valutor. När det gäller bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism bör behöriga myndigheter, genom ansvariga enheter, kunna övervaka användningen av virtuella valutor. Sådan övervakning skulle ge ett balanserat och proportionellt tillvägagångssätt och säkra de tekniska framsteg och den höga grad av transparens som har uppnåtts när det gäller alternativ finansiering och socialt företagande.
- (9) De virtuella valutornas anonymitet gör att de kan missbrukas för brottsliga ändamål. Att inkludera leverantörer som erbjuder växlingstjänster mellan virtuella valutor och fiatvalutor och tillhandahållare av plånböcker för virtuella valutor kommer inte helt att lösa anonymitetsproblemet med överföringar i virtuella valutor, eftersom en stor del av den virtuella valutamiljön kommer att förbli anonym då användarna även kan handla utan sådana leverantörer och tillhandahållare. För att bekämpa de risker som är förknippade med anonymitet, bör nationella finansunderrättelseenheter (FIU) kunna erhålla information som gör det möjligt för dem att knyta virtuella valuta-adresser till en virtuell valutas ägare. Dessutom bör möjligheten att tillåta användarna att självdeklarera till de utsedda myndigheterna på frivillig basis utvärderas ytterligare.

- (10) Virtuella valutor bör inte förväxlas med elektroniska pengar enligt definitionen i artikel 2.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG ⁽¹⁾, med det bredare konceptet *medel* enligt definitionen i artikel 4.25 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 ⁽²⁾, med penningvärde som lagrats på instrument som omfattas av undantag enligt artikel 3 k och 3 l i direktiv (EU) 2015/2366 eller med spelinterna valutor som endast kan användas inom en särskild spelmiljö. Även om virtuella valutor ofta kan användas som betalningsmedel kan de också användas för andra ändamål och ha en bredare tillämpning, till exempel som betalningsmedel, för investeringsändamål, för värdebevarande produkter eller för användning på onlinekasinon. Målet med detta direktiv är att alla potentiella användningar av virtuella valutor ska omfattas.
- (11) Lokala valutor, även kallade komplementvalutor, som används i mycket begränsade nätverk såsom en stad eller en region, och mellan ett litet antal användare, bör inte anses vara virtuella valutor.
- (12) Affärsförbindelser eller transaktioner som involverar högriskredjeländer bör begränsas när betydande brister i systemen för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism i berörda tredjeländer har fastställts, om inte lämpliga ytterligare riskreducerande åtgärder eller motåtgärder vidtas. När medlemsstater har att göra med sådana högriskfall och med sådana affärsförbindelser eller transaktioner, bör de kräva att de ansvariga enheterna vidtar skärpta åtgärder för kundkännedom för att hantera och minska dessa risker. Varje medlemsstat beslutar således på nationell nivå vilken typ av skärpta åtgärder för kundkännedom som ska vidtas med avseende på högriskredjeländer. De olika tillvägagångssätten i medlemsstaterna skapar svagheter i fråga om hanteringen av affärsförbindelser som involverar länder som av kommissionen identifierats som högriskredjeländer. Det är viktigt att göra kommissionens förteckning över högriskredjeländer effektivare genom att införa en harmoniserad behandling av dessa länder på unionsnivå. Den harmoniserade behandlingen bör främst inriktas på skärpta åtgärder för kundkännedom där sådana åtgärder inte redan krävs enligt nationell rätt. Medlemsstater bör, i enlighet med internationella skyldigheter, ha rätt att kräva att ansvariga enheter i tillämpliga fall tillämpar ytterligare riskreducerande åtgärder som komplement till de skärpta åtgärderna för kundkännedom, i enlighet med en riskbaserad metod och med beaktande av de särskilda omständigheterna för affärsförbindelserna eller transaktionerna. Internationella organisationer och normgivare med befogenheter på området förhindrande av penningtvätt och bekämpning av finansiering av terrorism kan uppmana till att tillämpa lämpliga motåtgärder för att skydda det internationella finansiella systemet mot de pågående och väsentliga riskerna med avseende på penningtvätt och finansiering av terrorism från vissa länder. Dessutom bör medlemsstaterna kräva att ansvariga enheter tillämpar ytterligare riskreducerande åtgärder i fråga om högriskredjeländer som identifierats av kommissionen genom att beakta sådana begäranden om motåtgärder och rekommendationer, såsom de som framförs av FATF, och åtaganden som följer av internationella avtal.
- (13) Med tanke på hur föränderliga hoten och sårbarheten med avseende på penningtvätt och finansiering av terrorism är, bör unionen anta en integrerad strategi för kontroll av att systemen för nationell bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism uppfyller kraven på unionsnivå, genom att ta hänsyn till en bedömning av de nationella systemens effektivitet. I syfte att övervaka det korrekta införlivandet av unionskraven i de nationella systemen för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, det effektiva genomförandet av de kraven och förmågan hos dessa system att uppnå ett effektivt förebyggande ramverk bör kommissionen grunda sin bedömning på de nationella systemen för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, oaktat de bedömningar som genomförs av internationella organisationer och normgivande organ med befogenheter på området förhindrande av penningtvätt och finansiering av terrorism, såsom FATF eller expertkommittén för utvärdering av åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (Moneyval).
- (14) Förbetalda kort för allmänna ändamål har legitima användningsområden och utgör ett instrument som bidrar till social och ekonomisk delaktighet. Anonyma förbetalda kort är emellertid lätta att använda för finansiering av terroristattacker och logistik. Det är därför viktigt att neka terrorister denna källa till finansiering av deras verksamhet, genom att ytterligare minska de ramar och maximibelopp inom vilka ansvariga enheter har rätt att inte tillämpa vissa åtgärder för kundkännedom som föreskrivs i direktiv (EU) 2015/849. Det är därför visserligen viktigt att ta hänsyn till konsumenternas behov av att kunna använda förbetalda instrument för allmänna ändamål och att

⁽¹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG av den 16 september 2009 om rätten att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn av sådan verksamhet, om ändring av direktiven 2005/60/EG och 2006/48/EG och om upphävande av direktiv 2000/46/EG (EUT L 267, 10.10.2009, s. 7).

⁽²⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 av den 25 november 2015 om betaltjänster på den inre marknaden, om ändring av direktiven 2002/65/EG, 2009/110/EG och 2013/36/EU samt förordning (EU) nr 1093/2010 och om upphävande av direktiv 2007/64/EG (EUT L 337, 23.12.2015, s. 35).

inte förhindra användningen av sådana instrument för att främja social och ekonomisk delaktighet, men det är viktigt att sänka den nuvarande tröskeln för anonyma förbetalda kort för allmänna ändamål och att identifiera kunden vid betalningstransaktioner på distans när transaktionsbeloppet överstiger 50 EUR.

- (15) Även om användningen av anonyma förbetalda kort som utfärdas i unionen i huvudsak är begränsad till unionens territorium är så inte alltid fallet med liknande kort som utfärdats i tredjeländer. Det är därför viktigt att se till att anonyma förbetalda kort som utfärdats utanför unionen kan användas i unionen endast om de kan anses uppfylla krav som är likvärdiga med dem som fastställs i unionsrätten. Den regeln bör genomföras i full överensstämmelse med unionens skyldigheter i fråga om internationell handel, särskilt bestämmelserna i allmänna tjänstehandelsavtalet.
- (16) FIU spelar en viktig roll när det gäller att identifiera terroristnätverks finansiella verksamheter, särskilt över gränserna, och för att upptäcka deras finansiärer. Finansiell underrättelseinformation kan vara av avgörande vikt för att uppdaga främjande av terroristbrott och terroristorganisationernas nätverk och planer. På grund av att det inte finns några bindande internationella standarder uppvisar FIU stora skillnader vad gäller deras funktioner, befogenheter och ansvarsområden. Medlemsstaterna bör sträva efter ett effektivare och mer samordnat upplägg för att sköta finansiella utredningar som berör terrorism, även sådana som gäller olaglig användning av virtuella valutor. Dagens skillnader bör dock inte inverka på en FIU:s verksamhet, särskilt dess förmåga att utveckla förebyggande analyser till stöd för alla de myndigheter som ansvarar för underrättelseverksamhet, utredande, lagförande och dömande verksamhet och internationellt samarbete. När FIU utför sina uppgifter bör de ha tillgång till information och kunna utbyta den utan hinder, bland annat genom lämpligt samarbete med brottsbekämpande myndigheter. I alla fall av misstänkta brott, särskilt i fall som rör finansiering av terrorism, bör informationsflödet vara direkt och snabbt, utan onödiga dröjsmål. Det är därför viktigt att ytterligare stärka FIU:s ändamålsenlighet och effektivitet genom att klargöra deras befogenheter och hur samarbetet mellan dem ska se ut.
- (17) FIU bör från varje ansvarig enhet kunna erhålla all nödvändig information om enhetens uppgifter. Fri tillgång till information är avgörande för att penningflödena ska kunna spåras och att kriminella nätverk och flöden upptäcks på ett tidigt stadium. FIU:s behov av att få ytterligare information från ansvariga enheter på grundval av misstankar om penningtvätt eller finansiering av terrorism kan utlösas av en tidigare rapport om en misstänkt transaktion som rapporterats till FIU, men kan också utlösas genom andra kanaler såsom FIU:s egen analys, information som tillhandahålls av behöriga myndigheter eller uppgifter som innehas av en annan FIU. FIU bör inom ramen för sina uppgifter därför kunna erhålla information från en ansvarig enhet, även utan någon föregående rapport. Detta omfattar inte ospecificerade begäranden om information från ansvariga enheter inom ramen för FIU:s analys utan endast begäranden om information som grundas på tillräckligt specificerade villkor. En FIU bör även kunna erhålla sådan information på begäran från en annan FIU i unionen och utbyta informationen med den anmodande FIU.
- (18) Syftet med FIU är att samla in och analysera mottagen information för att belägga kopplingarna mellan misstänkta transaktioner och bakomliggande brottslig verksamhet, för att förhindra och bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism och att sprida resultaten av sin analys och ytterligare information till behöriga myndigheter när det finns skäl att misstänka penningtvätt, därmed associerade förbrott eller finansiering av terrorism. En FIU bör inte avstå från eller vägra utbyte av information med en annan FIU, spontant eller på begäran, på grund av till exempel brist på identifiering av associerade förbrott, aspekter av nationell straffrätt och skillnader mellan rekvisiten för associerade förbrott eller avsaknad av en hänvisning till särskilda associerade förbrott. På samma sätt bör en FIU ge sitt samtycke till en annan FIU i förväg för att vidarebefordra information till behöriga myndigheter, oberoende av typen av möjligt associerat förbrott, så att spridningsfunktionen kan utföras på ett effektivt sätt. FIU har rapporterat svårigheter när det gäller att utbyta information som beror på skillnader mellan nationella rekvisit för vissa associerade förbrott, såsom skattebrott, som inte harmoniserats genom unionsrätt. Sådana skillnader bör inte försvåra det ömsesidiga utbytet, spridningen till behöriga myndigheter och användningen av denna information enligt vad som fastställs i detta direktiv. FIU bör snabbt, konstruktivt och effektivt säkerställa ett så omfattande internationellt samarbete som möjligt med tredjeländers FIU i fråga om penningtvätt, associerade förbrott och finansiering av terrorism i enlighet med FATF-rekommendationerna och Egmontgruppens principer för informationsutbyte mellan finansunderrättelseenheter.

- (19) Information av tillsynskaraktär med anknytning till kreditinstitut och finansiella institut, exempelvis information avseende lämpligheten hos direktörer och aktieägare, de interna kontrollmekanismerna, styrelseformerna eller regellefterlevnadskontroll och riskhantering, är ofta oundgänglig för en adekvat tillsyn över sådana institut med avseende på bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. På liknande sätt är information om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism även viktig för tillsynen över dessa institut med avseende på andra områden. Utbyte av konfidentiell information och samarbete mellan kreditinstitutens och de finansiella institutens behöriga tillsynsmyndigheter för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism och myndigheter som på andra områden utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut bör därför inte hindras av rättslig osäkerhet som kan uppstå till följd av avsaknaden av uttryckliga bestämmelser inom detta område. Förtydligande av den rättsliga ramen är ännu viktigare eftersom tillsynen i flera fall har anförtrotts tillsynsmyndigheter som inte ansvarar för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, såsom Europeiska centralbanken (ECB).
- (20) Fördröjd tillgång till information för FIU och andra behöriga myndigheter avseende identiteten hos innehavare av bank- och betalkonton och bankfack, särskilt anonyma sådana, gör det svårare att spåra överföringar av medel med anknytning till terrorism. Nationella uppgifter som gör det möjligt att identifiera bank- och betalkonton och bankfack tillhörande en viss person är fragmenterade och därför inte tillgängliga för FIU och andra behöriga myndigheter med nödvändig skyndsamhet. Det är därför viktigt att införa centraliserade automatiserade mekanismer, såsom register eller datasöksystem, i alla medlemsstater som ett effektivt sätt att få snabb tillgång till uppgifter om identiteten hos innehavare av bank- och betalkonton och bankfack, deras fullmaktshavare och deras verkliga huvudmän. Vid tillämpningen av bestämmelserna om tillgång är det lämpligt att befintliga mekanismer används, förutsatt att nationella FIU kan få tillgång till de uppgifter med avseende på vilka de gör utredningar på ett omedelbart och ofiltrerat sätt. Medlemsstaterna bör överväga att låta andra uppgifter som bedöms nödvändiga och proportionella ingå i dessa mekanismer för att på ett mer effektivt sätt minska risker med avseende på penningtvätt och finansiering av terrorism. Full konfidentialitet bör säkerställas avseende sådana utredningar och begäranden om därtill kopplad information av FIU och andra behöriga myndigheter än de myndigheter som ansvarar för lagföring.
- (21) I syfte att respektera den personliga integriteten och att skydda personuppgifter bör ett minimum av uppgifter som är absolut nödvändiga för genomförandet av utredningar rörande bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism finnas i centraliserade automatiserade mekanismer för bank- och betalkonton, såsom register eller datasöksystem. Det bör vara möjligt för medlemsstaterna att bestämma vilka uppgifter som det är ändamålsenligt och proportionellt att samla in, med beaktande av befintliga system och rättsliga traditioner så de verkliga huvudmännen kan identifieras på ett meningsfullt sätt. Vid införlivandet av de bestämmelser som rör dessa mekanismer bör medlemsstaterna fastställa lagringsperioder som motsvarar lagringsperioderna för den dokumentation och information som erhålls inom ramen för tillämpningen av åtgärder för kundkännedom. Det bör vara möjligt för medlemsstaterna att förlänga lagringstiden generellt genom lag, utan att kräva beslut i enskilda fall. Den ytterligare lagringstiden bör inte överstiga en period på ytterligare fem år. Den perioden bör inte påverka tillämpningen av nationell rätt med andra datalagringskrav som möjliggör beslut i enskilda fall för att underlätta straffrättsliga eller administrativa förfaranden. Tillgång till dessa mekanismer bör beviljas på grundval av principen om behovsenlig behörighet.
- (22) Korrekt identifiering och kontroll av personuppgifter för fysiska och juridiska personer är avgörande för bekämpning av penningtvätt eller av finansiering av terrorism. Den senaste tekniska utvecklingen inom digitalisering av transaktioner och betalningar möjliggör säker elektronisk identifiering eller identifiering på distans. Dessa identifieringsmöjligheter som fastställs i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014⁽¹⁾ bör beaktas, i synnerhet när det gäller anmälda system för elektronisk identifiering och metoder som säkerställer gränsöverskridande rättsligt erkännande, som erbjuder säkra verktyg på hög nivå och utgör ett riktmärke mot vilket identifieringsmetoder som inrättats på nationell nivå kan kontrolleras. Dessutom kan andra säkra processer för elektronisk identifiering eller identifiering på distans som reglerats, erkänts, godkänts eller godtagits på nationell nivå av den nationella behöriga myndigheten beaktas. När så är lämpligt bör erkännande av elektroniska dokument och betrodda tjänster enligt förordning (EU) nr 910/2014 också beaktas vid identifieringsprocessen. Principen om teknisk neutralitet bör beaktas vid tillämpningen av detta direktiv.

⁽¹⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG (EUT L 257, 28.8.2014, s. 73).

- (23) För att identifiera personer i politiskt utsatt ställning i unionen bör medlemsstaterna utfärda förteckningar som anger de särskilda funktioner som i enlighet med nationella lagar och andra författningar betraktas som viktiga offentliga funktioner. Medlemsstaterna bör begära av var och en av de internationella organisationer som är ackrediterade på deras territorier att de utfärdar en förteckning över viktiga offentliga funktioner inom den internationella organisationen och håller dessa förteckningar uppdaterade.
- (24) Metoden för granskning av befintliga kunder inom det nuvarande ramverket är riskbaserad. Med tanke på den högre risk för penningtvätt, finansiering av terrorism och associerade förbrott som uppkommer i samband med vissa mellanhandsstrukturer är det emellertid möjligt att denna metod inte alltid medger att risker upptäcks och bedöms i tid. Det är därför viktigt att se till att vissa klart angivna kategorier av befintliga kunder också övervakas på ett regelbundet sätt.
- (25) Medlemsstaterna är för närvarande skyldiga att se till att de företag och andra juridiska enheter som är etablerade på deras territorium inhämtar och förfogar över adekvata, korrekta och aktuella uppgifter om sitt verkliga huvudmannaskap. Behovet av korrekta och uppdaterade uppgifter om den verkliga huvudmannen är centralt vid spårandet av brottslingar som annars kan ha möjlighet att dölja sin identitet bakom en företagsstruktur. Det globalt sammanlänkade finansiella systemet gör det möjligt att dölja pengar och att förflytta dem runt om i världen, och såväl de som ägnar sig åt penningtvätt och finansierar terrorism som andra brottslingar har i allt större utsträckning utnyttjat denna möjlighet.
- (26) Den specifika faktor som avgör vilken medlemsstat som ansvarar för övervakning och registrering av uppgifter om verkligt huvudmannaskap för trustar och liknande juridiska konstruktioner bör klargöras. Skillnader i medlemsstaternas rättssystem leder till att vissa trustar och liknande juridiska konstruktioner inte övervakas eller registreras någonstans i unionen. Uppgifter om verkligt huvudmannaskap för trustar och liknande juridiska konstruktioner bör registreras där trustförvaltare och personer som innehar likvärdiga ställningar i liknande juridiska konstruktioner är etablerade eller bosatta. För att säkerställa en effektiv övervakning och registrering av uppgifter om verkligt huvudmannaskap avseende trustar och liknande juridiska konstruktioner krävs dessutom samarbete mellan medlemsstaterna. Genom att sammankoppla medlemsstaternas register över verkliga huvudmän för trustar och liknande juridiska konstruktioner skulle denna information bli tillgänglig, och det skulle också säkerställas att flerfaldig registrering av samma trustar och liknande juridiska konstruktioner undviks inom unionen.
- (27) Regler som gäller för trustar och liknande juridiska konstruktioner i fråga om tillgång till uppgifter om deras verkliga huvudmannaskap bör vara jämförbara med motsvarande bestämmelser som gäller företag och andra juridiska enheter. På grund av de många olika typer av trustar som för närvarande förekommer i unionen, liksom en ännu större variation av liknande juridiska konstruktioner, bör beslutet om huruvida en trust eller en liknande juridisk konstruktion är att jämföra med företag och andra juridiska enheter fattas av medlemsstaterna. Syftet med den nationella rätt som införlivar de bestämmelserna bör vara att förhindra användningen av trustar eller liknande juridiska konstruktioner för penningtvätt, finansiering av terrorism eller associerade förbrott.
- (28) Med tanke på de olika särdragen hos trustar och liknande juridiska konstruktioner, bör medlemsstaterna kunna, inom ramen för nationell rätt och i enlighet med regler för skydd av personuppgifter, fastställa nivån av transparens avseende trustar och liknande juridiska konstruktioner som inte är jämförbara med företag och andra juridiska enheter. Riskerna för att det ska handla om penningtvätt och finansiering av terrorism kan variera utifrån egenskaperna hos typen av trust eller liknande juridisk konstruktion, och förståelsen av dessa risker kan utvecklas över tiden, till exempel till följd av de nationella och supranationella riskbedömningarna. Därför bör det vara möjligt för medlemsstaterna att föreskriva mer omfattande tillgång till uppgifter om verkligt huvudmannaskap avseende trustar och liknande juridiska konstruktioner, om sådan tillgång utgör en nödvändig och proportionell åtgärd för att uppnå det legitima målet att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism. När medlemsstaterna fastställer transparensnivån för uppgifter om verkligt huvudmannaskap för dessa trustar eller liknande juridiska konstruktioner, bör de ta vederbörlig hänsyn till skyddet av enskilda personers grundläggande rättigheter, särskilt rätten till personlig integritet och skyddet av personuppgifter. Tillgång till uppgifter om verkligt huvudmannaskap avseende trustar och liknande juridiska konstruktioner bör beviljas alla personer som kan visa ett berättigat intresse. Tillgång bör också beviljas varje person som har ingivit en skriftlig begäran avseende en trust eller en liknande juridisk konstruktion som innehar eller äger en kontrollpost i något företag eller någon annan juridisk enhet med säte utanför unionen, genom direkt eller indirekt ägande, inbegripet

genom innehavarkarter, eller genom kontroll på annat sätt. Kriterierna och villkoren för beviljande av tillgång till uppgifter om verkligt huvudmannaskap avseende trustar och liknande juridiska konstruktioner bör vara tillräckligt precisa och i linje med målen för detta direktiv. Det bör vara möjligt för medlemsstaterna att avslå en skriftlig begäran om det finns rimliga skäl att misstänka att den skriftliga begäran inte är i linje med målen för detta direktiv.

- (29) För att säkerställa rättslig säkerhet och lika spelregler är det mycket viktigt att tydligt ange vilka juridiska konstruktioner etablerade inom unionen som bör anses likna trustar på grund av konstruktionens funktioner eller struktur. Varje medlemsstat bör därför vara skyldig att identifiera trustar, om de erkänns i nationell rätt, och liknande juridiska konstruktioner som kan inrättas enligt dess nationella rättsliga ram eller tradition och som har trustliknande struktur eller funktioner, exempelvis möjligheten att separera eller bryta kopplingen mellan den lagliga äganderätten och det verkliga huvudmannaskapet för tillgångarna. Medlemsstaterna bör därför därefter till kommissionen anmäla kategorierna av, beskrivningen av egenskaperna hos, namnet på och i tillämpliga fall den rättsliga grunden för dessa trustar och liknande juridiska konstruktioner, i syfte att de ska offentliggöras i *Europeiska unionens officiella tidning* så att de kan identifieras av andra medlemsstater. Det bör beaktas att trustar och liknande juridiska konstruktioner kan ha olika rättsliga egenskaper på olika håll i unionen. Om egenskaperna hos trusten eller den juridiska konstruktionen i fråga om struktur eller funktioner är jämförbara med egenskaperna hos företag och andra juridiska enheter skulle offentlig tillgång till uppgifter om verkligt huvudmannaskap bidra till att bekämpa missbruk av trustar och liknande juridiska konstruktioner, på samma sätt som offentlig tillgång kan bidra till att förhindra missbruk av företag och andra juridiska enheter för penningtvätt och finansiering av terrorism.
- (30) Offentlig tillgång till uppgifter om verkligt huvudmannaskap innebär också att civilsamhället, inbegripet media eller det civila samhällets organisationer, får större möjlighet att granska uppgifterna och bidrar till att bevara förtroendet för affärstransaktioner och det finansiella systemets integritet. Offentlig tillgång kan bidra till att bekämpa missbruk av företag och andra juridiska enheter och juridiska konstruktioner för penningtvätt eller finansiering av terrorism, både genom att underlätta utredningar och genom ökad tilltro, eftersom de verkliga huvudmannens identitet är känd för alla som kan utföra transaktioner med dem. Det underlättar dessutom en snabb och effektiv tillgång till uppgifter för finansiella institut och myndigheter, inklusive myndigheter i tredjeländer, som deltar i kampen mot sådana brott. Tillgången till uppgifterna skulle också underlätta utredningar om penningtvätt, associerade förbrott och finansiering av terrorism.
- (31) Förtroendet för finansmarknaderna hos investerare och allmänheten är till stor del beroende av ett tillförlitligt system för offentlig tillgång till information som skapar transparens om det verkliga huvudmannaskapet och företagets kontrollstrukturer. Detta gäller i synnerhet för system för företagsstyrning som kännetecknas av ett koncentrerat ägarskap, till exempel i unionen. Å ena sidan kan stora investerare med betydande rösträtt och kapitalandelar främja långsiktig tillväxt och långsiktiga företagsresultat. Å andra sidan kan kontrollerande verkliga huvudmän med stora röstandelar ha incitament att styra företagets tillgångar och möjligheter för personlig vinning på bekostnad av minoritetsinvesterarerna. Den potentiella ökningen av förtroendet för finansmarknader bör ses som en positiv sidoeffekt och inte som syftet med att öka transparensen, vilket är att skapa förhållanden som i mindre utsträckning kan användas för penningtvätt och finansiering av terrorism.
- (32) Investerares och allmänhetens förtroende för finansmarknaderna är till stor del beroende av ett tillförlitligt system för offentlig tillgång till information som skapar transparens om det verkliga huvudmannaskapet och kontrollstrukturerna för företag och andra juridiska enheter samt för vissa typer av trustar och liknande juridiska konstruktioner. Medlemsstaterna bör därför ge tillgång till uppgifter om verkligt huvudmannaskap på ett tillräckligt konsekvent och samordnat sätt genom att fastställa tydliga regler för offentlig tillgång, så att tredje parter kan bedöma, i hela unionen, vilka som är de verkliga huvudmännen för företag och andra juridiska enheter samt för vissa typer av trustar och liknande juridiska konstruktioner.
- (33) Medlemsstaterna bör därför ge tillgång till uppgifter om verkligt huvudmannaskap avseende företag och andra juridiska enheter på ett tillräckligt konsekvent och samordnat sätt med hjälp av de centrala registren för uppgifter om verkligt huvudmannaskap genom att fastställa tydliga regler för offentlig tillgång, så att tredje parter över hela unionen har möjlighet att ta reda på vilka som är de verkliga huvudmännen för företag och andra juridiska enheter. Det är viktigt att också fastställa en enhetlig rättslig ram som säkerställer bättre tillgång till uppgifter om verkligt huvudmannaskap för trustar och liknande juridiska konstruktioner, när de väl är registrerade i unionen. Regler som tillämpas på trustar och liknande juridiska konstruktioner i fråga om tillgång till uppgifter om deras verkliga huvudmannaskap bör vara jämförbara med motsvarande regler som tillämpas på företag och andra juridiska enheter.

- (34) I samtliga fall, med avseende på såväl företag och andra juridiska enheter som trustar och liknande juridiska konstruktioner, bör en rimlig balans eftersträvas, i synnerhet mellan allmänhetens intresse för förhindrande av penningtvätt och finansiering av terrorism och den registrerades grundläggande rättigheter. Den uppsättning uppgifter som ska göras offentligt tillgänglig bör vara begränsad, tydligt och uttömmande definierad och av allmän karaktär, för att minimera den potentiella skadan för de verkliga huvudmännen. Samtidigt bör de uppgifter som görs offentligt tillgängliga inte väsentligt skilja sig från de uppgifter som för närvarande samlas in. För att begränsa intrånget i rätten till respekt för privatlivet i allmänhet, och i rätten till skydd för personuppgifter i synnerhet, bör uppgifterna huvudsakligen hänföra sig till statusen hos verkliga huvudmän för företag och andra juridiska enheter och för trustar och liknande juridiska konstruktioner, och bör endast avse det område för ekonomisk verksamhet inom vilket de verkliga huvudmännen är verksamma. I fall då den ledande befattningshavaren har identifierats som den verkliga huvudmannen enbart ex officio, och inte på grund av ägarintresse eller kontroll genom andra medel, bör detta tydligt anges i registren. När det gäller uppgifter om verkligt huvudmannaskap kan medlemsstaterna föreskriva att uppgifter om medborgarskap ska ingå i det centrala registret, särskilt för icke-infödda verkliga huvudmän. För att underlätta registerförfarandena, och eftersom de allra flesta verkliga huvudmän kommer att vara medborgare i den stat som upprätthåller det centrala registret, får medlemsstaterna presumera att en verklig huvudman är medborgare i landet när ingen uppgift om motsatsen läggs in.
- (35) Den skärpta offentliga kontrollen kommer att bidra till att förhindra missbruk av juridiska enheter och juridiska konstruktioner, inbegripet skatteflykt. Därför är det av avgörande betydelse att uppgifterna om verkligt huvudmannaskap förblir tillgängliga via de nationella registren och genom systemet för sammankoppling av register under minst fem år efter det att skälen för att registrera uppgifter om verkligt huvudmannaskap avseende trusten eller den liknande juridiska konstruktionen har upphört att existera. Medlemsstaterna bör dock ha möjlighet att i sin lagstiftning föreskriva behandling av uppgifterna om verkligt huvudmannaskap, inbegripet personuppgifter för andra ändamål om sådan behandling svarar mot ett mål av allmänintresse och utgör en nödvändig och proportionell åtgärd i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till det legitima mål som eftersträvas.
- (36) Med syfte att säkerställa en proportionell och välavvägd hantering och att garantera rätten till privatliv och skydd av personuppgifter bör medlemsstaterna dessutom ha möjlighet att föreskriva undantag från offentliggörandet genom registren för uppgifter om verkligt huvudmannaskap och från tillgången till sådana uppgifter, under exceptionella omständigheter, om uppgifterna skulle utsätta den verkliga huvudmannen för en oproportionell risk för bedrägeri, kidnappning, utpressning av olika slag, trakasserier, våld eller hotelser. Det bör också vara möjligt för medlemsstaterna att kräva onlineregistrering i syfte att identifiera alla personer som begär uppgifter från registret, samt betalning av en avgift för att få tillgång till uppgifterna i registret.
- (37) Den sammankoppling av medlemsstaternas centrala register med uppgifter om verkligt huvudmannaskap genom den centrala europeiska plattform som inrättats genom Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1132 ⁽¹⁾ förutsätter en samordning av nationella system med olika tekniska särdrag. Detta innebär antagande av tekniska åtgärder och specifikationer som måste ta hänsyn till skillnader mellan olika register. För att säkerställa enhetliga villkor för genomförandet av detta direktiv bör kommissionen tilldelas genomförandebefogenheter för att hantera dessa tekniska och operativa frågor. Dessa befogenheter bör utövas i enlighet med det granskningsförfarande som avses i artikel 5 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 182/2011 ⁽²⁾. Medlemsstaternas deltagande i driften av hela systemet bör under alla omständigheter säkerställas med hjälp av en regelbunden dialog mellan kommissionen och medlemsstaternas företrädare i frågor som rör driften av systemet och dess framtida utveckling.
- (38) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 ⁽³⁾ är tillämplig på behandling av personuppgifter enligt detta direktiv. Därför bör fysiska personer vars personuppgifter finns i nationella register som uppgifter om verkligt huvudmannaskap informeras i enlighet med detta. Dessutom bör endast personuppgifter som är aktuella och motsvarar de verkliga huvudmännen göras tillgängliga, och huvudmännen bör informeras om sina rättigheter

⁽¹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1132 av den 14 juni 2017 om vissa aspekter av bolagsrätt (EUT L 169, 30.6.2017, s. 46).

⁽²⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 182/2011 av den 16 februari 2011 om fastställande av allmänna regler och principer för medlemsstaternas kontroll av kommissionens utövande av sina genomförandebefogenheter (EUT L 55, 28.2.2011, s. 13).

⁽³⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning) (EUT L 119, 4.5.2016, s. 1).

enligt unionens nuvarande rättsliga ram för uppgiftsskydd som fastställs i förordning (EU) 2016/679 och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/680⁽¹⁾, och om de förfaranden som är tillämpliga för utövandet av dessa rättigheter. För att förhindra missbruk av uppgifter som registren innehåller och för att balansera den verkliga huvudmannens rättigheter, kan medlemsstaterna därutöver anse att det är det lämpligt att överväga att också den verkliga huvudmannen får tillgång till uppgifter om den person som begär uppgifter, tillsammans med den rättsliga grunden för begäran.

- (39) Om FIU och de behöriga myndigheternas rapportering av avvikelser skulle äventyra en pågående undersökning, bör FIU eller de behöriga myndigheterna skjuta upp rapporteringen av avvikelserna tills den tidpunkt då orsakerna till att inte rapportera inte längre föreligger. Dessutom bör FIU och behöriga myndigheter inte rapportera en avvikelse om detta skulle stå i strid med en konfidentialitetsbestämmelse i nationell rätt eller utgöra en straffbar informationsläcka.
- (40) Detta direktiv påverkar inte skyddet av personuppgifter som behandlas av behöriga myndigheter enligt direktiv (EU) 2016/680.
- (41) Tillgång till uppgifter och definitionen av berättigat intresse bör regleras av lagen i den medlemsstat där förvaltaren av en trust eller en person som innehar en likvärdig ställning i en liknande juridisk konstruktion är etablerad eller bosatt. Om förvaltaren av trusten eller personen som innehar en likvärdig ställning i en liknande juridisk konstruktion inte är etablerad eller bosatt i en medlemsstat bör tillgången till uppgifter och definitionen av berättigat intresse regleras av lagen i den medlemsstat där uppgifterna om verkligt huvudmannaskap för trusten eller den liknande juridiska konstruktionen registreras i enlighet med bestämmelserna i detta direktiv.
- (42) Medlemsstaterna bör i sin nationella rätt definiera begreppet berättigat intresse, både som ett allmänt begrepp och som ett kriterium för tillgång till uppgifter om verkligt huvudmannaskap. Dessa definitioner bör i synnerhet inte begränsa begreppet berättigat intresse till fall av pågående administrativa eller rättsliga förfaranden, och bör göra det möjligt att beakta det förebyggande arbetet på området för bekämpning av penningtvätt, finansiering av terrorism och associerade brott som genomförs av icke-statliga organisationer och undersökande journalister, där så är lämpligt. När sammankopplingen av medlemsstaternas register över verkligt huvudmannaskap väl är på plats bör både nationell och gränsöverskridande tillgång till varje medlemsstats register beviljas på grundval av definitionen av berättigat intresse i den medlemsstat där uppgifterna om verkligt huvudmannaskap avseende trusten eller den liknande juridiska konstruktionen har registrerats i enlighet med bestämmelserna i detta direktiv, genom ett beslut som fattas av de relevanta myndigheterna i den medlemsstaten. Det bör också vara möjligt för medlemsstaterna att med avseende på sina register över verkligt huvudmannaskap fastställa mekanismer för överklagande av beslut som beviljar eller nekar tillgång till uppgifter om verkligt huvudmannaskap. I syfte att säkerställa samstämmiga och effektiva former för registrering och informationsutbyte bör medlemsstaterna se till att deras myndigheter med ansvar för registret som upprättats för uppgifterna om verkligt huvudmannaskap avseende trustar och liknande juridiska konstruktioner samarbetar med motsvarande myndigheter i andra medlemsstater, och delar information om trustar och liknande juridiska konstruktioner som regleras av lagen i en medlemsstat och förvaltas i en annan medlemsstat.
- (43) Gränsöverskridande korrespondentförbindelser med ett tredjelands motpartsinstitut kännetecknas av sin fortlöpande och upprepade karaktär. Medlemsstaterna bör därför, samtidigt som de kräver att skärpta åtgärder för kundkännedom antas i detta särskilda sammanhang, beakta att korrespondentförbindelser inte omfattar transaktioner av engångskaraktär eller enbart utbyte av meddelandekapacitet. Dessutom kan intensiteten i de åtgärder som fastställs i detta direktiv, med erkännande av att inte alla gränsöverskridande korrespondentbanktjänster medför samma risker för penningtvätt och finansiering av terrorism, fastställas genom tillämpning av principerna i den riskbaserade metoden och föregriper inte nivån på risken för penningtvätt och finansiering av terrorism som är förknippad med det finansiella motpartsinstitutet.
- (44) Det är viktigt att se till att regler för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism genomförs korrekt av ansvariga enheter. I detta sammanhang bör medlemsstaterna stärka rollen för de myndigheter som fungerar som behöriga myndigheter och har specifikt ansvar för att bekämpa penningtvätt eller finansiering av terrorism, inbegripet FIU, de myndigheter som har till uppgift att utreda eller lagföra penningtvätt, därmed associerade brott och finansiering av terrorism, att spåra och beslagta eller frysa och förverka tillgångar som härrör från

(¹) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/680 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behöriga myndigheters behandling av personuppgifter för att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, och det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av rådets rambeslut 2008/977/RIF (EUT L 119, 4.5.2016, s. 89).

brott, myndigheter som erhåller rapporter om gränsöverskridande förflyttningar av valuta och överlåtbara innehavarpapper, och de myndigheter som har ansvar för tillsyn eller övervakning som syftar till att se till att ansvariga enheter uppfyller sina skyldigheter. Medlemsstaterna bör stärka rollen för andra relevanta myndigheter, däribland korruptionsbekämpande myndigheter och skattemyndigheter.

- (45) Medlemsstaterna bör säkerställa en effektiv och oberoende tillsyn över alla ansvariga enheter, helst genom myndigheter via en separat och oberoende nationell reglerings- eller tillsynsmyndighet.
- (46) Brottslingar flyttar vinster från olaglig verksamhet via flera finansiella mellanhänder för att undgå upptäckt. Det är därför viktigt att tillåta kreditinstitut och finansiella institut att utbyta information inte bara inom koncernen utan även med andra kreditinstitut och finansiella institut, med vederbörlig hänsyn till regler för skydd av personuppgifter i nationell rätt.
- (47) Behöriga myndigheter som utövar tillsyn över att ansvariga enheter efterlever detta direktiv bör ha möjlighet att samarbeta och utbyta konfidentiell information, oavsett deras respektive karaktär eller ställning. För detta ändamål bör sådana behöriga myndigheter ha en lämplig rättslig grund för utbyte av konfidentiell information, och samarbetet mellan de behöriga tillsynsmyndigheterna för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism och andra tillsynsmyndigheter bör därför inte oavsiktligt hindras av rättslig osäkerhet som kan bero på att det inte finns några uttryckliga bestämmelser på detta område. Tillsynen av det effektiva genomförandet av koncernpolicy för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism bör ske i enlighet med de principer och metoder för den gruppbaseade tillsyn som fastställs i relevant europeisk sektorslagstiftning.
- (48) Informationsutbytet och tillhandahållandet av bistånd mellan behöriga myndigheter i medlemsstaterna är av avgörande betydelse vid tillämpningen av detta direktiv. Medlemsstaterna får därför inte förbjuda eller föreskriva orimliga eller onödigt restriktiva villkor för detta informationsutbyte och bistånd mellan behöriga myndigheter.
- (49) I enlighet med den gemensamma politiska förklaringen från medlemsstaterna och kommissionen om förklarande dokument ⁽¹⁾ av den 28 september 2011 har medlemsstaterna åtagit sig att, när det är motiverat, låta anmälan av införlivandeåtgärder åtföljas av ett eller flera dokument som förklarar förhållandet mellan de olika delarna i direktivet och motsvarande delar i de nationella instrumenten för införlivande. Lagstiftaren anser att det är motiverat att sådana dokument översänds avseende detta direktiv.
- (50) Eftersom målet för detta direktiv, nämligen att skydda det finansiella systemet genom att förhindra, upptäcka och utreda penningtvätt och finansiering av terrorism, inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna, eftersom enskilda åtgärder som vidtas av medlemsstaterna för att skydda sina finansiella system kan vara oförenliga med en fungerande inre marknad och med vad som föreskrivs enligt rättsstatsprincipen och unionens allmänna ordning, utan snarare, på grund av åtgärdernas omfattning och verkningar, kan uppnås bättre på unionsnivå, kan unionen vidta åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 5 i fördraget om Europeiska unionen. I enlighet med proportionalitetsprincipen i samma artikel går detta direktiv inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå detta mål.
- (51) Detta direktiv respekterar de grundläggande rättigheterna och iakttar de principer som erkänns i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad *stadgan*), särskilt rätten till respekt för privat- och familjeliv (artikel 7 i stadgan), rätten till skydd av personuppgifter (artikel 8 i stadgan) och näringsfriheten (artikel 16 i stadgan).
- (52) När kommissionen utarbetar en rapport om utvärdering av genomförandet av detta direktiv bör den ta vederbörlig hänsyn till de grundläggande rättigheter och principer som erkänns i stadgan.
- (53) Med tanke på det brådskande behovet av att genomföra åtgärder i syfte att stärka unionens system för att förhindra penningtvätt och finansiering av terrorism, och på medlemsstaternas åtaganden att snabbt gå vidare med införlivandet av direktiv (EU) 2015/849, bör ändringarna till det direktivet vara införlivade senast den 10 januari 2020. Medlemsstaterna bör upprätta register över verkligt huvudmannskap för företag och andra juridiska enheter senast den 10 januari 2020 och för trustar och liknande juridiska konstruktioner senast den 10 mars 2020. Centrala register bör vara sammankopplade via den centrala europeiska plattformen senast den 10 mars 2021. Medlemsstaterna bör upprätta centraliserade automatiserade mekanismer som tillåter identifiering av innehavare av bank- och betalkonton och bankfack senast den 10 september 2020.

⁽¹⁾ EUT C 369, 17.12.2011, s. 14.

- (54) Europeiska datatillsynsmannen har hörts i enlighet med artikel 28.2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 45/2001 ⁽¹⁾ och avgav ett yttrande den 2 februari 2017 ⁽²⁾.
- (55) Direktiv (EU) 2015/849 bör därför ändras i enlighet med detta.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Ändringar av direktiv (EU) 2015/849

Direktiv (EU) 2015/849 ska ändras på följande sätt:

1. Artikel 2.1.3 ska ändras på följande sätt:

a) Led a ska ersättas med följande:

”a) Revisorer, externa revisorer och skatterådgivare samt varje annan person som åtar sig att tillhandahålla – antingen direkt eller genom någon som personen i fråga är kopplad till – materiellt bistånd, stöd eller rådgivning i skattefrågor som huvudsaklig affärs- eller yrkesverksamhet.”

b) Led d ska ersättas med följande:

”d) Fastighetsmäklare, inbegripet när de agerar som mellanhänder vid uthyrning av fast egendom, men endast i fråga om transaktioner för vilka månadshyran uppgår till 10 000 EUR eller mer.”

c) Följande led ska läggas till:

”g) Leverantörer som erbjuder växlingstjänster mellan virtuella valutor och fiatvalutor.

h) Tillhandahållare av plånböcker för virtuella valutor.

i) Personer som handlar med eller agerar som mellanhänder vid handel med konstverk, även när detta utförs av konstgallerier och auktionshus, där värdet av en transaktion eller en serie av förbundna transaktioner uppgår till 10 000 EUR eller mer.

j) Personer som förvarar, handlar med eller agerar som mellanhänder vid handel med konstverk när detta utförs av frihamnar, där värdet av en transaktion eller en serie av förbundna transaktioner uppgår till 10 000 EUR eller mer.”

2. Artikel 3 ska ändras på följande sätt:

a) Led 4 ska ändras på följande sätt:

i) Led a ska ersättas med följande:

”a) terroristbrott, brott med anknytning till en terroristgrupp och brott med anknytning till terroristverksamhet enligt avdelningarna II och III i direktiv (EU) 2017/541 ^(*),

^(*) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/541 av den 15 mars 2017 om bekämpande av terrorism, om ersättande av rådets rambeslut 2002/475/RIF och om ändring av rådets beslut 2005/671/RIF (EUT L 88, 31.3.2017, s. 6).”

ii) Led c ska ersättas med följande:

”c) handlingar som utförs av kriminella organisationer enligt definitionen i artikel 1.1 i rådets rambeslut 2008/841/RIF ^(*),

^(*) Rådets rambeslut 2008/841/RIF av den 24 oktober 2008 om kampen mot organiserad brottslighet (EUT L 300, 11.11.2008, s. 42).”

⁽¹⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 45/2001 av den 18 december 2000 om skydd för enskilda då gemenskapsinstitutionerna och gemenskapsorganen behandlar personuppgifter och om den fria rörligheten för sådana uppgifter (EGT L 8, 12.1.2001, s. 1).

⁽²⁾ EUT C 85, 18.3.2017, s. 3.

b) I punkt 6 ska led b ersättas med följande:

”b) När det gäller trustar, alla följande personer:

i) Instiftaren eller instiftarna.

ii) Förvaltaren eller förvaltarna.

iii) Beskyddaren eller beskyddarna, om sådana finns.

iv) Förmånstagarna eller, om det ännu inte har fastställts vilka enskilda personer som är förmånstagare med avseende på den juridiska konstruktionen eller enheten, den kategori av personer för vilka den juridiska konstruktionen eller enheten främst har inrättats eller verkar.

v) Eventuella andra fysiska personer som ytterst utövar kontroll över trusten genom direkt eller indirekt ägande eller genom andra medel.”

c) Led 16 ska ersättas med följande:

”16. *elektroniska pengar*: elektroniska pengar enligt definitionen i artikel 2.2 i direktiv 2009/110/EG, men med undantag av penningvärde enligt artikel 1.4 och 1.5 i det direktivet.”

d) Följande led ska läggas till:

”18. *virtuella valutor*: en digital värderepresentation som inte emitterats eller garanterats av en centralbank eller en offentlig myndighet, som inte nödvändigtvis är kopplad till en rättsligt etablerad valuta och som inte har rättslig status som valuta eller pengar, men som godtas av fysiska eller juridiska personer såsom betalningsmedel och som kan överföras, lagras och handlas elektroniskt.

19. *tillhandahållare av plånböcker för virtuella valutor*: en enhet som erbjuder tjänster för att säkra privata krypteringsnycklar för sina kunders räkning, i syfte att inneha, förvara och överföra virtuella valutor.”

3. Artikel 6 ska ändras på följande sätt:

a) I punkt 2 ska leden b och c ersättas med följande:

”b) De risker som är förknippade med varje relevant sektor, inbegripet i förekommande fall Eurostats beräkningar av de monetära volymerna av penningtvätt för var och en av dessa sektorer.

c) De metoder som brottslingar oftast använder för att tvätta vinster från olaglig verksamhet, inbegripet, i förekommande fall, de som särskilt används i transaktioner mellan medlemsstater och tredjeländer, oberoende av om ett tredjeland har identifierats som ett högrisktredjeland enligt artikel 9.2.”

b) Punkt 3 ska ersättas med följande:

”3. Kommissionen ska göra den rapport som avses i punkt 1 tillgänglig för medlemsstaterna och ansvariga enheter för att hjälpa dem med att identifiera, förstå, hantera och minska riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism och så att andra berörda aktörer, inklusive nationella lagstiftare, Europaparlamentet, de europeiska tillsynsmyndigheterna och företrädare för FIU, bättre kan förstå riskerna. Rapporter ska offentliggöras senast sex månader efter att de har gjorts tillgängliga för medlemsstaterna, utom för de rapportdelar som innehåller säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter.”

4. Artikel 7 ska ändras på följande sätt:

a) I punkt 4 ska följande led läggas till:

”f) redovisa den institutionella strukturen och de allmänna förfarandena i sina system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, vilket bland annat omfattar FIU, skattemyndigheter och åklagare, samt de tilldelade personella och finansiella resurserna i den mån denna information finns tillgänglig,

g) redovisa nationella insatser och resurser (arbetskraft och budget) som anslås för att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism.”

b) Punkt 5 ska ersättas med följande:

”5. Medlemsstaterna ska göra resultaten av sina riskbedömningar, inbegripet uppdateringar, tillgängliga för kommissionen, de europeiska tillsynsmyndigheterna och de övriga medlemsstaterna. Andra medlemsstater får tillhandahålla relevant ytterligare information, när så är lämpligt, till den medlemsstat som utför riskbedömningen. En sammanfattning av bedömningen ska göras allmänt tillgänglig. Denna sammanfattning får inte innehålla säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter.”

5. Artikel 9 ska ändras på följande sätt:

a) Punkt 2 ska ersättas med följande:

”2. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 64 för att identifiera hög-risktredjeländer, med beaktande av strategiska brister, särskilt på följande områden:

a) Tredjelandets rättsliga och institutionella ram för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, framför allt

i) kriminalisering av penningtvätt och finansiering av terrorism,

ii) åtgärder som rör kundkännedom,

iii) krav som rör registerhållning,

iv) krav som rör rapportering av misstänkta transaktioner,

v) tillgång till korrekt och aktuell information om det verkliga huvudmannskapet för juridiska personer och konstruktioner för behöriga myndigheter.

b) Tredjelandets behöriga myndigheters befogenheter och förfaranden för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, inbegripet lämpliga effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner, samt tredjelandets metoder för samarbete och informationsutbyte med medlemsstaternas behöriga myndigheter.

c) Effektiviteten hos tredjelandets system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism när det gäller hantering av riskerna för penningtvätt eller finansiering av terrorism.”

b) Punkt 4 ska ersättas med följande:

”4. Kommissionen ska vid upprättandet av de delegerade akter som avses i punkt 2 ta hänsyn till relevanta utvärderingar, bedömningar eller rapporter från internationella organisationer och normgivare med befogenheter på området för förhindrande av penningtvätt och bekämpning av finansiering av terrorism.”

6. Artikel 10.1 ska ersättas med följande:

”1. Medlemsstaterna ska förbjuda sina kreditinstitut och finansiella institut att föra anonyma konton, utfärda anonyma motböcker eller tillhandahålla anonyma bankfack. Medlemsstaterna ska i alla händelser kräva att ägarna och förmånstagarna till befintliga anonyma konton, anonyma motböcker eller anonyma bankfack omfattas av åtgärder för kundkännedom senast den 10 januari 2019, och under alla förhållanden innan sådana konton, motböcker eller bankfack nyttjas.”

7. Artikel 12 ska ändras på följande sätt:

a) Punkt 1 ska ändras på följande sätt:

i) I första stycket ska leden a och b ersättas med följande:

”a) Betalningsinstrumentet kan inte återuppladdas eller har en månatlig gräns för betalningstransaktioner på 150 EUR som endast kan användas i den medlemsstaten.

b) Det högsta belopp som lagras elektroniskt överstiger inte 150 EUR.”

ii) Andra stycket ska utgå.

b) Punkt 2 ska ersättas med följande:

”2. Medlemsstaterna ska se till att undantaget i punkt 1 i denna artikel inte är tillämpligt vid kontantinlösen eller kontantuttag av de elektroniska pengarnas penningvärde om detta överstiger 50 EUR, eller i fråga om betalningstransaktioner på distans enligt definitionen i artikel 4.6 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 (*) om betalningsbeloppet överstiger 50 EUR per transaktion.

(*) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 av den 25 november 2015 om betaltjänster på den inre marknaden, om ändring av direktiven 2002/65/EG, 2009/110/EG och 2013/36/EU samt förordning (EU) nr 1093/2010 och om upphävande av direktiv 2007/64/EG (EUT L 337, 23.12.2015, s. 35).”

c) Följande punkt ska läggas till:

”3. Medlemsstaterna ska se till att kreditinstitut och finansiella institut i egenskap av förvärvare endast godtar betalningar med anonyma förbetalda kort som utfärdats i ett tredjeland om dessa kort uppfyller krav motsvarande dem som anges i punkterna 1 och 2.

Medlemsstaterna får besluta att på sitt territorium inte godta betalningar som genomförs med hjälp av anonyma förbetalda kort.”

8. Artikel 13.1 ska ändras på följande sätt:

a) Led a ska ersättas med följande:

”a) Identifiering av kunden och kontroll av dennes identitet utifrån handlingar, uppgifter eller information som erhållits från en tillförlitlig och oberoende källa, inklusive, i förekommande fall, medel för elektronisk identifiering, betrodda tjänster enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 (*) eller andra säkra identifieringsprocesser på distans eller på elektronisk väg, som reglerats, erkänts, godkänts eller godtagits av relevanta nationella myndigheter.

(*) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG (EUT L 257, 28.8.2014, s. 73).”

b) I slutet av led b ska följande mening läggas till:

”Om den verkliga huvudmannen identifierats som den ledande befattningshavare som avses i artikel 3.6 a ii ska ansvariga enheter vidta de rimliga åtgärder som krävs för att kontrollera identiteten på den fysiska person som innehar ställningen som ledande befattningshavare och ska dokumentera de åtgärder som vidtagits samt eventuella svårigheter som uppstått under kontrollprocessen.”

9. Artikel 14 ska ändras på följande sätt:

a) I punkt 1 ska följande mening läggas till:

”När en ny affärsförbindelse ingås med ett företag eller annan juridisk enhet, eller en trust eller en juridisk konstruktion med trustliknande struktur eller funktioner (nedan kallad *liknande juridisk konstruktion*) som är föremål för registrering av uppgifter om verkligt huvudmannskap enligt artikel 30 eller 31, ska de ansvariga enheterna samla in bevis på registrering eller ett utdrag från registret.”

b) Punkt 5 ska ersättas med följande:

”5. Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter inte bara vidtar åtgärder för kundkännedom gentemot alla nya kunder utan även vid lämpliga tidpunkter gentemot befintliga kunder, efter en riskkänslighetsanalys, eller när en kunds relevanta omständigheter förändras eller om den ansvariga enheten har en rättslig skyldighet att under det berörda kalenderåret kontakta kunden för att granska alla relevanta uppgifter om den verkliga huvudmannen eller de verkliga huvudmännen, eller om den ansvariga enheten har haft denna skyldighet enligt rådets direktiv 2011/16/EU (*).

(*) Rådets direktiv 2011/16/EU av den 15 februari 2011 om administrativt samarbete i fråga om beskattning och om upphävande av direktiv 77/799/EEG (EUT L 64, 11.3.2011, s. 1).”

10. Artikel 18 ska ändras på följande sätt:

a) I punkt 1 ska första stycket ersättas med följande:

”I de fall som avses i artiklarna 18a–24 och i andra fall av högre risk som medlemsstaterna eller ansvariga enheter konstaterat, ska medlemsstaterna kräva att de ansvariga enheterna vidtar skärpta åtgärder för kundkännedom för att hantera och minska sådana risker på lämpligt sätt.”

b) Punkt 2 ska ersättas med följande:

”2. Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter så långt det är rimligen möjligt granskar bakgrunden till och syftet med alla transaktioner som uppfyller åtminstone ett av följande villkor:

- i) De är komplexa transaktioner.
- ii) De är ovanligt stora transaktioner.
- iii) De genomförs enligt ett ovanligt transaktionsmönster.
- iv) De förefaller inte ha något tydligt ekonomiskt eller lagligt syfte.

Ansvariga enheter ska särskilt skärpa omfattningen och karaktären på övervakningen av affärsförbindelsen för att avgöra om dessa transaktioner eller aktiviteter framstår som misstänkta.”

11. Följande artikel ska införas:

”Artikel 18a

1. När det gäller affärsförbindelser eller transaktioner som involverar högriskredjeländer som identifierats enligt artikel 9.2, ska medlemsstaterna kräva att de ansvariga enheterna tillämpar följande skärpta åtgärder för kundkännedom:

- a) Inhämta ytterligare information om kunden och den verkliga huvudmannen eller de verkliga huvudmännen.
- b) Inhämta ytterligare information om affärsförbindelsens avsedda natur.
- c) Inhämta information om varifrån kundens och den verkliga huvudmannen eller de verkliga huvudmännens medel och förmögenhet kommer.
- d) Inhämta information om skälen till planerade eller genomförda transaktioner.
- e) Inhämta godkännande från företagsledningen att inleda eller fortsätta en affärsförbindelse.
- f) Förstärka övervakningen av affärsförbindelserna genom att öka antalet kontroller och förbättra tidpunkterna för deras genomförande samt välja ut de transaktionsmönster som bör analyseras ytterligare.

Medlemsstaterna får kräva att ansvariga enheter i tillämpliga fall säkerställer att den första betalningen genomförs genom ett konto i kundens namn hos ett kreditinstitut som omfattas av standarder för åtgärder för kundkännedom som inte är mindre robusta än de som fastställs i detta direktiv.

2. Utöver de åtgärder som anges i punkt 1 och i enlighet med unionens internationella åtaganden ska medlemsstaterna kräva att ansvariga enheter i tillämpliga fall tillämpar en eller flera ytterligare riskreducerande åtgärder på personer och juridiska enheter som utför transaktioner som involverar högriskredjeländer som identifierats enligt artikel 9.2. Dessa åtgärder ska bestå av en eller flera av följande:

- a) Tillämpning av ytterligare skärpta åtgärder för kundkännedom.
- b) Införande av relevanta förbättrade mekanismer för rapportering, eller systematisk rapportering, av finansiella transaktioner.
- c) Begränsning av affärsförbindelser eller transaktioner med fysiska personer eller juridiska enheter från de tredjeländer som identifierats som högriskländer enligt artikel 9.2.

3. Utöver de åtgärder som anges i punkt 1 ska medlemsstaterna i tillämpliga fall tillämpa en eller flera av följande åtgärder när det gäller högriskredjeländer som identifierats enligt artikel 9.2 i enlighet med unionens internationella åtaganden:

- a) Vägra upprättandet av dotterbolag, filialer eller representationskontor för ansvariga enheter från det berörda landet, eller på annat sätt ta hänsyn till att den relevanta ansvariga enheten är från ett land som inte har tillfredsställande system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism.
- b) Förbjuda ansvariga enheter att upprätta filialer eller representationskontor i det berörda landet, eller på annat sätt ta hänsyn till att relevant filial eller representationskontor skulle befinna sig i ett land som inte har tillfredsställande system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism.
- c) Kräva förstärkt tillsynsgranskning eller skärpta krav på extern revision för filialer och dotterbolag för ansvariga enheter belägna i det berörda landet.
- d) Kräva skärpta krav på extern revision av finanskoncerner när det gäller samtliga deras filialer och dotterbolag i det berörda landet.
- e) Kräva att kreditinstitut och finansiella institut undersöker, ändrar eller, om nödvändigt, avbryter korrespondentförbindelser med motpartsinstitut i det berörda landet.

4. När medlemsstaterna antar eller tillämpar de åtgärder som avses i punkterna 2 och 3 ska de på lämpligt sätt beakta relevanta utvärderingar, bedömningar eller rapporter från internationella organisationer och normgivare med befogenheter på området förhindrande av penningtvätt och bekämpning av finansiering av terrorism när det gäller de risker som enskilda tredjeländer utgör.

5. Medlemsstaterna ska underrätta kommissionen innan de antar eller tillämpar de åtgärder som anges i punkterna 2 och 3.”

12. I artikel 19 ska inledningen ersättas med följande:

”När det gäller gränsöverskridande korrespondentförbindelser som involverar utförande av betalningar med ett motpartsinstitut i ett tredjeländ ska medlemsstaterna, utöver de åtgärder för kundkännedom som fastställs i artikel 13, kräva att deras kreditinstitut och finansiella institut vid ingående av en affärsförbindelse”

13. Följande artikel ska införas:

”Artikel 20a

1. Varje medlemsstat ska utfärda och uppdatera en förteckning som anger exakt vilka funktioner som enligt nationella lagar och andra författningar betecknas som viktiga offentliga funktioner för tillämpning av artikel 3.9. Medlemsstaterna ska kräva att varje internationell organisation som är ackrediterad inom deras territorium utfärdar och uppdaterar en förteckning över viktiga offentliga funktioner vid den internationella organisationen för tillämpning av artikel 3.9. Dessa förteckningar ska sändas till kommissionen och får offentliggöras.

2. Kommissionen ska sammanställa och uppdatera förteckningen över vilka exakta funktioner som betecknas som viktiga offentliga funktioner vid unionens institutioner och organ. Denna förteckning ska även innehålla alla funktioner som kan komma att anförtros åt företrädare för tredjeländer och för internationella organ som har ackrediterats på unionsnivå.

3. Kommissionen ska på grundval av de förteckningar som föreskrivs i punkterna 1 och 2 i denna artikel sammanställa en enda förteckning över alla viktiga offentliga funktioner för tillämpning av artikel 3.9. Denna enda förteckning ska offentliggöras.

4. De funktioner som ingår i den förteckning som avses i punkt 3 i denna artikel ska hanteras i enlighet med de villkor som anges i artikel 41.2.”

14. Artikel 27.2 ska ersättas med följande:

”2. Medlemsstaterna ska se till att ansvariga enheter som kunden hänvisas till vidtar lämpliga åtgärder för att se till att tredje part omedelbart på begäran tillhandahåller relevanta kopior av identifierings- och kontrolluppgifter, inklusive, om det finns tillgängligt, uppgifter som erhållits med hjälp av medel för elektronisk identifiering, relevanta betrodda tjänster enligt förordning (EU) nr 910/2014 eller andra säkra identifieringsprocesser på distans eller på elektronisk väg som reglerats, erkänts, godkänts eller godtagits av relevanta nationella myndigheter.”

15. Artikel 30 ska ändras på följande sätt:

a) Punkt 1 ska ändras på följande sätt:

i) Första stycket ska ersättas med följande:

”Medlemsstaterna ska se till att de företag och andra juridiska enheter som är registrerade på deras territorium är skyldiga att inhämta och förfoga över adekvata, korrekta och aktuella uppgifter om sitt verkliga huvudmannskap, inbegripet uppgifter om sina förmånsintressen. Medlemsstaterna ska se till att överträdelser av denna artikel omfattas av effektiva, proportionella och avskräckande åtgärder eller sanktioner.”

ii) Följande stycke ska läggas till:

”Medlemsstaterna ska kräva att huvudmännen för företag eller andra juridiska enheter, inbegripet genom aktier, rösträtter, ägarintressen, innehavaraktier eller kontroll på andra sätt, tillhandahåller dessa enheter alla de uppgifter som krävs för att företaget eller den andra juridiska enheten ska uppfylla kraven i första stycket.”

b) Punkt 4 ska ersättas med följande:

”4. Medlemsstaterna ska kräva att de uppgifter som finns i det centrala register som avses i punkt 3 är adekvata, korrekta och aktuella, och ska införa mekanismer för detta. Sådana mekanismer ska innehålla krav på att ansvariga enheter och, om så är lämpligt och i den mån som detta krav inte i onödan inkräktar på de behöriga myndigheternas funktioner, behöriga myndigheter, ska rapportera eventuella avvikelser som de hittar mellan de uppgifter om verkligt huvudmannskap som finns tillgängliga i de centrala registren och de uppgifter om verkligt huvudmannskap som är tillgängliga för dem. I fall av rapporterade avvikelser ska medlemsstaterna se till att lämpliga åtgärder vidtas för att avhjälpa dessa avvikelser med nödvändig skyndsamhet och, om så är lämpligt, att ett särskilt omnämnande tas med det i centrala registret under tiden.”

c) Punkt 5 ska ersättas med följande:

”5. Medlemsstaterna ska se till att uppgifterna om verkligt huvudmannskap är tillgängliga i samtliga fall för

a) behöriga myndigheter och FIU utan inskränkning,

b) ansvariga enheter, inom ramen för åtgärder för kundkännedom i enlighet med kapitel II,

c) allmänheten.

De personer som avses i led c ska ha tillåtelse att få tillgång till åtminstone den verkliga huvudmannens namn, födelsemånad och födelseår, bosättningsland och medborgarskap, samt arten och omfattning av det förmånsintresse som innehas av den verkliga huvudmannen.

Medlemsstaterna får, enligt villkor som ska fastställas i nationell rätt, ge tillgång till ytterligare information som gör det möjligt att identifiera den verkliga huvudmannen. Denna ytterligare information ska inkludera åtminstone födelsedatum eller kontaktuppgifter, i enlighet med regler för skydd av personuppgifter.”

d) Följande punkt ska införas:

”5a. Medlemsstaterna får välja att göra de uppgifter som finns i deras nationella register enligt punkt 3 tillgängliga på villkor att registrering sker online och att en avgift erläggs som inte får överstiga de administrativa kostnaderna för att göra uppgifterna tillgängliga, inklusive kostnader för underhåll och utveckling av registret.”

e) Punkt 6 ska ersättas med följande:

”6. Medlemsstaterna ska säkerställa att behöriga myndigheter och FIU har snabb och obegränsad tillgång till alla uppgifter som finns i det centrala register som avses i punkt 3 utan att den berörda enheten varnas. Medlemsstaterna ska också ge ansvariga enheter snabb tillgång när de vidtar åtgärder för kundkännedom i enlighet med kapitel II.

Behöriga myndigheter som ges tillgång till det centrala register som avses i punkt 3 ska vara de myndigheter som har specifikt ansvar för att bekämpa penningtvätt eller finansiering av terrorism, samt skattemyndigheter, tillsynsmyndigheter för ansvariga enheter och myndigheter som har till uppgift att utreda eller lagföra penningtvätt, associerade förbrott och finansiering av terrorism, att spåra och beslagta eller frysa och förverka tillgångar som härrör från brott.”

f) Punkt 7 ska ersättas med följande:

”7. Medlemsstaterna ska se till att behöriga myndigheter och FIU med nödvändig skyndsamhet och utan kostnad kan tillhandahålla behöriga myndigheter och FIU i andra medlemsstater de uppgifter som avses i punkterna 1 och 3.”

g) Punkterna 9 och 10 ska ersättas med följande:

”9. Under exceptionella omständigheter som fastställs i nationell rätt får medlemsstaterna, om den tillgång som avses i punkt 5 första stycket b och c skulle utsätta den verkliga huvudmannen för en oproportionell risk, risk för bedrägeri, kidnappning, utpressning av olika slag, trakasserier, våld eller hotelser, eller om den verkliga huvudmannen är minderårig eller på annat sätt saknar rättshandlingsförmåga, föreskriva ett undantag från sådan tillgång till alla eller vissa av uppgifterna om verkligt huvudmannaskap i det enskilda fallet. Medlemsstaterna ska se till att dessa undantag beviljas efter en detaljerad bedömning av omständigheternas exceptionella karaktär. Rätten till en administrativ omprövning av beslutet om undantag och till ett effektivt rättsmedel ska garanteras. En medlemsstat som har beviljat undantag ska årligen publicera statistik över antalet beviljade undantag och angivna skäl, och rapportera in uppgifterna till kommissionen.

Undantag som beviljas enligt första stycket i denna punkt får inte tillämpas på kreditinstitut och finansiella institut eller på de ansvariga enheter som avses i artikel 2.1.3 b och som är offentliga tjänstemän.

10. Medlemsstaterna ska se till att de centrala register som avses i punkt 3 i denna artikel är sammankopplade via den centrala europeiska plattform som inrättats genom artikel 22.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1132 (*). Uppkopplingen av medlemsstaternas centrala register till plattformen ska inrättas i enlighet med de tekniska specifikationer och förfaranden som fastställts genom genomförandeakter som antagits av kommissionen i enlighet med artikel 24 i direktiv (EU) 2017/1132 och artikel 31a i det här direktivet.

Medlemsstaterna ska se till att de uppgifter som avses i punkt 1 i denna artikel är tillgängliga genom systemet för sammankoppling av register som inrättats genom artikel 22.1 i direktiv (EU) 2017/1132 i enlighet med medlemsstaternas nationella rätt för genomförande av punkterna 5, 5a och 6 i den här artikeln.

De uppgifter som avses i punkt 1 ska vara tillgängliga via de nationella registren och genom systemet för sammankoppling av register i åtminstone fem år och inte mer än tio år efter det att företaget eller den andra juridiska enheten har strukits ur registret. Medlemsstaterna ska samarbeta med varandra och med kommissionen i syfte att genomföra olika typer av tillgång i enlighet med denna artikel.

(*) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1132 av den 14 juni 2017 om vissa aspekter av bolagsrätt (EUT L 169, 30.6.2017, s. 46).”

16. Artikel 31 ska ändras på följande sätt:

a) Punkt 1 ska ersättas med följande:

”1. Medlemsstaterna ska se till att denna artikel gäller för trustar och andra typer av juridiska konstruktioner, såsom bland annat fiducie, vissa typer av Treuhand eller fideicomiso, när sådana konstruktioner har trustliknande struktur eller funktioner. Medlemsstaterna ska identifiera särdragen för att avgöra om juridiska konstruktioner har trustliknande struktur eller funktioner avseende sådana juridiska konstruktioner som regleras av deras rätt.

Varje medlemsstat ska kräva att förvaltare av klassiska trustar som förvaltas i den berörda medlemsstaten inhämtar och förfogar över adekvata, korrekta och aktuella uppgifter om trustens verkliga huvudmannaskap. I dessa uppgifter ska ingå identiteten hos

a) instiftaren eller instiftarna,

- b) förvaltaren eller förvaltarna,
- c) beskyddaren eller beskyddarna (om sådana finns),
- d) förmånstagarna eller förmånstagarkategorin,
- e) eventuella andra fysiska personer som utövar faktisk kontroll över trusten.

Medlemsstaterna ska se till att överträdelse av denna artikel omfattas av effektiva, proportionella och avskräckande åtgärder eller sanktioner.”

- b) Punkt 2 ska ersättas med följande:

”2. Medlemsstaterna ska se till att förvaltare, eller personer som innehar likvärdiga ställningar i liknande juridiska konstruktioner enligt punkt 1 i denna artikel, lämnar uppgift om sin status och tillhandahåller de uppgifter som avses i punkt 1 i denna artikel till ansvariga enheter med nödvändig skyndsamhet, om de, i egenskap av förvaltare eller person som innehar en likvärdig ställning i en liknande juridisk konstruktion, har en affärsförbindelse eller utför enstaka transaktioner som överstiger de tröskelvärden som anges i artikel 11 b, c och d.”

- c) Följande punkt ska införas:

”3a. Medlemsstaterna ska kräva att uppgifterna om verkligt huvudmannskap för klassiska trustar och liknande juridiska konstruktioner som avses i punkt 1 finns i ett centralt register för verkligt huvudmannskap som upprättats av den medlemsstat där förvaltaren av trusten eller den person som innehar en likvärdig ställning i en liknande juridisk konstruktion har sitt säte eller är bosatt.

Om sätet eller bosättningsorten för förvaltaren av trusten eller den person som innehar en likvärdig ställning i en liknande juridisk konstruktion har är utanför unionen, ska de uppgifter som avses i punkt 1 finnas i ett centralt register som inrättats av den medlemsstat där förvaltaren av trusten eller den person som innehar en likvärdig ställning i en liknande juridisk konstruktion ingår en affärsförbindelse eller förvärvar fastigheter i trustens eller den liknande juridiska konstruktionens namn.

Om förvaltarna av en trust eller de personer som innehar en likvärdig ställning i en liknande juridisk konstruktion har sitt säte eller bosättningsort i olika medlemsstater, eller om förvaltaren av trusten eller den person som innehar en likvärdig ställning i en liknande juridisk konstruktion ingår flera affärsförbindelser i trustens eller den liknande juridiska konstruktionens namn i olika medlemsstater, får ett intyg om registrering eller ett utdrag med de uppgifter om verkligt huvudmannskap som en medlemsstat har i ett register betraktas som tillräckligt för att registreringskyldigheten ska vara uppfylld.”

- d) Punkt 4 ska ersättas med följande:

”4. Medlemsstaterna ska se till att uppgifterna om verkligt huvudmannskap avseende en trust eller en liknande juridisk konstruktion är tillgängliga i samtliga fall för

- a) behöriga myndigheter och FIU utan inskränkning,
- b) ansvariga enheter, inom ramen för åtgärder för kundkännedom i enlighet med kapitel II,
- c) varje fysisk eller juridisk person som kan styrka ett berättigat intresse,
- d) varje fysisk eller juridisk person som har ingivit en skriftlig begäran avseende en trust eller en liknande juridisk konstruktion som innehar eller äger en kontrollpost i något annat företag eller någon annan juridisk enhet än de som avses i artikel 30.1, genom direkt eller indirekt ägande, inbegripet genom innehavarkarter eller genom kontroll på annat sätt.

De uppgifter som är tillgängliga för fysiska eller juridiska personer som avses i första stycket c och d ska bestå av den verkliga huvudmannens namn, födelsemånad och födelseår, bosättningsland och medborgarskap, samt arten och omfattningen av det förmånsintresse som innehas.

Medlemsstaterna får, enligt villkor som ska fastställas i nationell rätt, föreskriva tillgång till ytterligare uppgifter som gör det möjligt att identifiera den verkliga huvudmannen. Sådana ytterligare uppgifter ska inkludera åtminstone födelsedatum eller kontaktuppgifter, i enlighet med regler för skydd av personuppgifter. Medlemsstaterna får medge bredare tillgång till de uppgifter som finns i registret i enlighet med sin nationella rätt.

Behöriga myndigheter som ges tillgång till det centrala register som avses i punkt 3a ska vara de myndigheter som har specifikt ansvar för att bekämpa penningtvätt eller finansiering av terrorism, samt skattemyndigheter, tillsynsmyndigheter för ansvariga enheter och myndigheter som har till uppgift att utreda eller lagföra penningtvätt, associerade förbrott och finansiering av terrorism, att spåra och beslagta eller frysa och förverka tillgångar som härrör från brott.”

e) Följande punkt ska införas:

”4a. Medlemsstater får välja att göra de uppgifter som finns i deras nationella register enligt punkt 3a tillgängliga på villkor att det görs en registrering online och erläggs en avgift som inte får överstiga de administrativa kostnaderna för att göra uppgifterna tillgängliga, inklusive kostnader för underhåll och utveckling av registret.”

f) Punkt 5 ska ersättas med följande:

”5. Medlemsstaterna ska kräva att de uppgifter som finns i det centrala register som avses i punkt 3a är adekvata, korrekta och aktuella, och ska införa mekanismer för detta. Sådana mekanismer ska innehålla krav på att ansvariga enheter och, om så är lämpligt och i den mån som detta krav inte i onödan inkräktar på deras funktioner, behöriga myndigheter, ska rapportera eventuella avvikelser som de hittar mellan de uppgifter om verkligt huvudmannaskap som finns tillgängliga i de centrala registren och de uppgifter om verkligt huvudmannaskap som är tillgängliga för dem. I fall av rapporterade avvikelser ska medlemsstaterna se till att lämpliga åtgärder vidtas för att avhjälpa dessa avvikelser med nödvändig skyndsamhet och, om så är lämpligt, att ett särskilt omnämnande tas med i det centrala registret under tiden.”

g) Punkt 7 ska ersättas med följande:

”7. Medlemsstaterna ska se till att behöriga myndigheter och FIU med nödvändig skyndsamhet och utan kostnad kan tillhandahålla behöriga myndigheter och FIU i andra medlemsstater de uppgifter som avses i punkterna 1 och 3.”

h) Följande punkt ska införas:

”7a. Under exceptionella omständigheter som ska fastställas i nationell rätt får medlemsstaterna, om den tillgång som avses i punkt 4 första stycket b, c och d skulle utsätta den verkliga huvudmannen för en oproportionell risk, risk för bedrägeri, kidnappning, utpressning av olika slag, trakasserier, våld eller hotelser, eller om den verkliga huvudmannen är minderårig eller på annat sätt saknar rättshandlingsförmåga, föreskriva ett undantag från sådan tillgång till alla eller vissa av uppgifterna om verkligt huvudmannaskap i det enskilda fallet. Medlemsstaterna ska se till att de undantagen beviljas efter en detaljerad bedömning av omständigheternas exceptionella karaktär. Rätten till en administrativ omprövning av beslutet om undantag och till ett effektivt rättsmedel ska garanteras. En medlemsstat som har beviljat undantag ska årligen publicera statistik över antalet beviljade undantag och angivna skäl, och rapportera in uppgifterna till kommissionen.

Undantag som beviljas enligt första stycket ska inte tillämpas på kreditinstitut och finansiella institut och de ansvariga enheter som avses i artikel 2.1.3 b och som är offentliga tjänstemän.

Om en medlemsstat beslutar att inrätta ett undantag i enlighet med första stycket, får den inte begränsa de behöriga myndigheternas och FIU:s tillgång till uppgifter.”

i) Punkt 8 ska utgå.

j) Punkt 9 ska ersättas med följande:

”9. Medlemsstaterna ska se till att de centrala register som avses i punkt 3a i denna artikel är sammankopplade via den centrala europeiska plattform som inrättats genom artikel 22.1 i direktiv (EU) 2017/1132. Uppkopplingen av medlemsstaternas centrala register till plattformen ska inrättas i enlighet med de tekniska specifikationer och förfaranden som fastställts genom genomförandeakter som antagits av kommissionen i enlighet med artikel 24 i direktiv (EU) 2017/1132 och artikel 31a i det här direktivet.

Medlemsstaterna ska se till att de uppgifter som avses i punkt 1 i denna artikel är tillgängliga genom systemet för sammankoppling av register som inrättats genom artikel 22.2 i direktiv (EU) 2017/1132 i enlighet med medlemsstaternas nationella rätt för genomförande av punkterna 4 och 5 i den här artikeln.

Medlemsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder för att se till att endast sådana uppgifter som anges i punkt 1 som är aktuella och motsvarar det verkliga huvudmannskapet görs tillgängliga genom deras nationella register och genom systemet för sammankoppling av register, och tillgången till sådana uppgifter ska vara förenlig med regler för skydd av personuppgifter.

De uppgifter som avses i punkt 1 ska vara tillgängliga via de nationella registren och genom systemet för sammankoppling av register i åtminstone fem år och inte mer än tio år efter det att skälen för att registrera uppgifterna om verkligt huvudmannskap enligt punkt 3a har upphört att existera. Medlemsstaterna ska samarbeta med kommissionen i syfte att genomföra de olika typerna av tillgång i enlighet med punkterna 4 och 4a.”

k) Följande punkt ska läggas till:

”10. Medlemsstaterna ska till kommissionen anmäla kategorier, beskrivning av egenskaper, namn och i förekommande fall rättslig grund för de trustar och liknande juridiska konstruktioner som avses i punkt 1 senast den 10 juli 2019. Kommissionen ska offentliggöra den konsoliderade förteckningen över sådana trustar och liknande juridiska konstruktioner i *Europeiska unionens officiella tidning* senast den 10 september 2019.

Senast den 26 juni 2020 ska kommissionen lägga fram en rapport till Europaparlamentet och rådet där det framgår huruvida alla trustar och liknande juridiska konstruktioner enligt punkt 1 som regleras av medlemsstaternas rätt har identifierats i vederbörlig ordning och blivit föremål för de krav som fastställts i detta direktiv. Om så är lämpligt ska kommissionen vidta nödvändiga åtgärder på grundval av slutsatserna i den rapporten.”

17. Följande artikel ska införas:

”Artikel 31a

Genomförandeakter

Vid behov och utöver de genomförandeakter som antagits av kommissionen i enlighet med artikel 24 i direktiv (EU) 2017/1132 och i enlighet med artiklarna 30 och 31 i det här direktivet, ska kommissionen genom genomförandeakter anta de tekniska specifikationer och förfaranden som krävs för att sammankoppla medlemsstaternas centrala register enligt artiklarna 30.10 och 31.9, med beaktande av följande:

- a) Den tekniska specifikation som anger den uppsättning tekniska uppgifter som krävs för att plattformen ska kunna fylla sin funktion och metoden för lagring, användning och skydd av sådana uppgifter.
- b) De gemensamma kriterier enligt vilka uppgifter om verkligt huvudmannskap är tillgängliga genom systemet för sammankoppling av register, beroende på omfattningen av den tillgång som medlemsstaterna beviljar.
- c) De tekniska detaljerna om hur uppgifterna om de verkliga huvudmännen ska göras tillgängliga.
- d) De tekniska villkoren för tillgängligheten av de tjänster som tillhandahålls genom systemet för sammankoppling av register.
- e) De tekniska formerna för hur de olika typerna av tillgång till uppgifter om verkligt huvudmannskap ska genomföras på grundval av artiklarna 30.5 och 31.4.
- f) Betalningsvillkoren när tillgång till uppgifter om verkligt huvudmannskap är belagd med en avgift enligt artiklarna 30.5a och 31.4a, med beaktande av tillgängliga betalningssätt, såsom betalningstransaktioner på distans.

Dessa genomförandeakter ska antas i enlighet med det granskningsförfarande som avses i artikel 64a.2.

I sina genomförandeakter ska kommissionen sträva efter att återanvända beprövade tekniker och befintliga rutiner. Kommissionen ska säkerställa att de system som ska utvecklas inte innebär kostnader som överstiger vad som är absolut nödvändigt för att genomföra detta direktiv. Kommissionens genomförandeakter ska präglas av transparens och utbyte av erfarenheter och information mellan kommissionen och medlemsstaterna.”

18. I artikel 32 ska följande punkt läggas till:

”9. Utan att det påverkar artikel 34.2 ska varje FIU, inom ramen för sina uppgifter, från varje ansvarig enhet kunna begära, inhämta och använda information för det ändamål som anges i punkt 1 i den här artikeln, även om ingen rapport först lämnats in enligt artikel 33.1 a eller 34.1.”

19. Följande artikel ska införas:

”Artikel 32a

1. Medlemsstaterna ska införa centraliserade automatiserade mekanismer, till exempel centrala register eller centrala elektroniska datasöksystem, som gör det möjligt att med nödvändig skyndsamhet fastställa identiteten hos fysiska eller juridiska personer som innehar eller kontrollerar betalkonton och bankkonton som identifieras med IBAN-nummer, enligt definitionen i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 260/2012 (*), och bankfack som innehas av ett kreditinstitut inom deras territorium. Medlemsstaterna ska informera kommissionen om egenkaperna hos dessa nationella mekanismer.

2. Medlemsstaterna ska se till att de uppgifter som finns i de centrala mekanismer som avses i punkt 1 i denna artikel är direkt tillgängliga på ett omedelbart och ofiltrerat sätt för nationella FIU. Uppgifterna ska också vara tillgängliga för nationella behöriga myndigheter för att de ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt detta direktiv. Medlemsstaterna ska se till att varje FIU med nödvändig skyndsamhet kan tillhandahålla uppgifter som finns i de centraliserade mekanismer som avses i punkt 1 i denna artikel till andra FIU, i enlighet med artikel 53.

3. Följande uppgifter ska finnas tillgängliga och vara sökbara via de centraliserade mekanismer som avses i punkt 1:

- För innehavaren av kundkontot och alla personer som förmodas agera i kundens namn: namn, kompletterat med antingen övriga identifieringsuppgifter som krävs enligt nationella bestämmelser som införlivar artikel 13.1 a eller ett unikt identifieringsnummer.
- För den verkliga huvudmannen för innehavaren av kundkontot: namn, kompletterat med antingen övriga identifieringsuppgifter som krävs enligt nationella bestämmelser som införlivar artikel 13.1 b eller ett unikt identifieringsnummer.
- För bank- eller betalkontot: IBAN-nummer och datumet för kontots öppnande och avslutande.
- För bankfacket: hyrestagarens namn, kompletterat med antingen övriga identifieringsuppgifter som krävs enligt nationella bestämmelser som införlivar artikel 13.1 eller ett unikt identifieringsnummer och hyresperiodens varaktighet.

4. Medlemsstaterna kan överväga att kräva att andra uppgifter som anses vara viktiga för FIU och behöriga myndigheter när de fullgör sina skyldigheter enligt detta direktiv finns tillgängliga och sökbara via de centraliserade mekanismerna.

5. Senast den 26 juni 2020 ska kommissionen till Europaparlamentet och rådet lämna en rapport med en bedömning av villkoren och de tekniska specifikationerna och förfarandena för att säkerställa säker och effektiv sammankoppling av de centraliserade automatiserade mekanismerna. Den rapporten ska om så är lämpligt åtföljas av ett lagstiftningsförslag.

(*) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 260/2012 av den 14 mars 2012 om antagande av tekniska och affärsmässiga krav för betalningar och autogireringar i euro och om ändring av förordning (EG) nr 924/2009 (EUT L 94, 30.3.2012, s. 22).”

20. Följande artikel ska införas:

”Artikel 32b

1. Medlemsstaterna ska ge FIU och behöriga myndigheter tillgång till information som gör det möjligt att med nödvändig skyndsamhet identifiera alla fysiska eller juridiska personer som äger fast egendom, bland annat genom register eller elektroniska datasöksystem, om sådana register eller system finns tillgängliga.

2. Senast den 31 december 2020 ska kommissionen till Europaparlamentet och rådet lämna en rapport med en bedömning av nödvändigheten och proportionaliteten i att harmonisera uppgifterna i registren och en bedömning av behovet av sammankoppling av dessa register. Den rapporten ska om så är lämpligt åtföljas av ett lagstiftningsförslag.”

21. I artikel 33.1 ska led b ersättas med följande:

”b) på FIU:s begäran direkt ge den all nödvändig information.”

22. I artikel 34 ska följande punkt läggas till:

”3. Självreglerande organ som utsetts av medlemsstaterna ska offentliggöra en årsrapport med uppgifter avseende

a) vidtagna åtgärder enligt artiklarna 58, 59 och 60,

b) antalet mottagna rapporter om överträdelser enligt artikel 61, om tillämpligt,

c) antalet rapporter som inkommit till det självreglerande organ som avses i punkt 1 och antalet rapporter som vidarebefordrats av det självreglerande organet till FIU, om tillämpligt,

d) om tillämpligt, antal och beskrivning av åtgärder som vidtagits enligt artiklarna 47 och 48 för att övervaka ansvariga enheters fullgörande av sina skyldigheter enligt

i) artiklarna 10–24 (åtgärder för kundkännedom),

ii) artiklarna 33, 34 och 35 (rapportering av misstänkta transaktioner),

iii) artikel 40 (registerhållning), och

iv) artiklarna 45 och 46 (interna kontroller).”

23. Artikel 38 ska ersättas med följande:

”Artikel 38

1. Medlemsstaterna ska se till att enskilda personer, inbegripet anställda och företrädare vid den ansvariga enheten som rapporterar misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism internt eller till FIU, skyddas rättsligt från att utsättas för hot, hämnd eller fientliga handlingar, och i synnerhet från ogynnsamma eller diskriminerande anställningsåtgärder.

2. Medlemsstaterna ska se till att enskilda personer som utsätts för hot, hämnd eller fientliga handlingar eller ogynnsamma eller diskriminerande anställningsåtgärder efter att ha rapporterat misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism internt eller till FIU har rätt att på ett säkert sätt inkomma med klagomål till respektive behörig myndighet. Utan att det påverkar konfidentialiteten för de uppgifter som FIU samlat in, ska medlemsstaterna även se till att sådana enskilda personer har rätt till ett effektivt rättsmedel för att tillvarata sina rättigheter enligt denna punkt.”

24. Artikel 39.3 ska ersättas med följande:

”3. Det förbud som fastställs i punkt 1 i denna artikel får inte förhindra att uppgifter lämnas mellan kreditinstitut och finansiella institut från medlemsstaterna, förutsatt att de tillhör samma koncern, eller mellan dessa enheter och deras filialer och majoritetsägda dotterbolag belägna i tredjeländer, förutsatt att dessa filialer och majoritetsägda dotterbolag helt och hållet följer koncernens riktlinjer och rutiner, inbegripet rutiner för informationsutbyte inom koncernen, i enlighet med artikel 45, och att koncernens riktlinjer och rutiner uppfyller de krav som fastställs i detta direktiv.”

25. Artikel 40.1 ska ändras på följande sätt:

a) Led a ska ersättas med följande:

”a) När det gäller åtgärder för kundkännedom: en kopia av de dokument och uppgifter som är nödvändiga för att uppfylla kraven som fastställs i fråga om åtgärder för kundkännedom i kapitel II, inklusive, om det finns tillgängligt, uppgifter som erhållits med hjälp av medel för elektronisk identifiering, relevanta betrodda tjänster som fastställs i förordning (EU) nr 910/2014 eller andra säkra identifieringsprocesser på distans eller på elektronisk väg som reglerats, erkänts, godkänts eller godtagits av relevanta nationella myndigheter, för en period på fem år efter det att affärsförbindelsen med kunden har upphört eller efter den dag då en enstaka transaktion utfördes.”

b) Följande stycke ska läggas till:

”Den lagringstid som avses i denna punkt, inbegripet den ytterligare lagringstiden som inte ska överstiga en period på ytterligare fem år, ska också tillämpas för de uppgifter som är tillgängliga via de centraliserade mekanismer som avses i artikel 32a.”

26. Artikel 43 ska ersättas med följande:

”Artikel 43

Behandling av personuppgifter på grundval av detta direktiv för att förhindra sådan penningtvätt och finansiering av terrorism som avses i artikel 1 ska betraktas som en fråga om allmänt intresse enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 (*).

(*) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning) (EUT L 119, 4.5.2016, s. 1).”

27. Artikel 44 ska ersättas med följande:

”Artikel 44

1. Medlemsstaterna ska, för att bidra till utarbetandet av riskbedömningar enligt artikel 7, se till att de kan se över effektiviteten hos sina system för bekämpning av penningtvätt eller finansiering av terrorism, genom att föra omfattande statistik över frågor av betydelse för dessa systems effektivitet.

2. Den statistik som avses i punkt 1 ska omfatta följande:

a) Uppgifter om storlek och betydelse när det gäller de olika sektorer som omfattas av detta direktiv, inklusive antalet fysiska personer och enheter samt varje sektors ekonomiska betydelse.

b) Uppgifter om rapportering, utredningar och rättsliga faser i det nationella systemet för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, inklusive antalet rapporter om misstänkta transaktioner som lämnats till FIU, uppföljningen av dessa rapporter och, på årsbasis, antalet fall som utretts, antalet personer som åtalats, antalet personer som dömts för penningtvätt eller finansiering av terrorism, typ av förbrott, där sådana uppgifter finns tillgängliga, samt värdet i euro på egendom som har frysts, beslagtogs eller förverkats.

c) Om tillgängligt, uppgifter om antalet och procentandelen rapporter som leder till vidare utredning, tillsammans med årsrapporten till ansvariga enheter om hur användbara deras rapporter har varit och om hur de följts upp.

d) Uppgifter om antalet gränsöverskridande begäranden om uppgifter som har gjorts, tagits emot, avslagits och helt eller delvis besvarats av FIU, enligt specificerad redovisning per land som skickat eller mottagit begäran.

e) Personella resurser som anslagits till de behöriga myndigheter som ansvarar för tillsyn av bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism samt personella resurser som anslagits till FIU för att fullgöra de uppgifter som anges i artikel 32.

f) Antalet tillsynsåtgärder på plats och på distans, antalet överträdelser som konstaterats på grundval av tillsynsåtgärder och sanktioner/administrativa åtgärder som tillämpats av tillsynsmyndigheterna.

3. Medlemsstaterna ska se till att en konsoliderad översyn av deras statistik offentliggörs på årlig basis.

4. Medlemsstaterna ska varje år vidarebefordra den statistik som avses i punkt 2 till kommissionen. Kommissionen ska offentliggöra en årsrapport som sammanfattar och förklarar statistiken enligt punkt 2 och som ska göras tillgänglig på dess webbplats.”

28. Artikel 45.4 ska ersättas med följande:

”4. Medlemsstaterna och de europeiska tillsynsmyndigheterna ska underrätta varandra om fall där ett tredjelands rätt inte tillåter att de riktlinjer och rutiner som krävs enligt punkt 1 genomförs. I dessa fall får samordnade åtgärder vidtas för att finna en lösning. Vid bedömningen av vilka tredjeländer som inte tillåter genomförandet av de riktlinjer och rutiner som krävs enligt punkt 1 ska medlemsstaterna och de europeiska tillsynsmyndigheterna beakta eventuella rättsliga hinder som kan stå i vägen för ett korrekt genomförande av dessa riktlinjer och rutiner, inklusive sekretess, uppgiftsskydd och andra begränsningar för utbyte av information som kan vara relevanta för detta ändamål.”

29. Artikel 47.1 ska ersättas med följande:

”1. Medlemsstaterna ska se till att leverantörer av växlingstjänster mellan virtuella valutor och fiatvalutor och tillhandahållare av plånböcker för virtuella valutor är registrerade, att valutaväxlings- och checkinlösningskontor samt tjänsteleverantörer till trustar eller bolag har tillstånd eller är registrerade och att tillhandahållare av speltjänster regleras.”

30. Artikel 48 ska ändras på följande sätt:

a) Följande punkt ska införas:

”1a. För att underlätta och främja ett effektivt samarbete, särskilt informationsutbyte, ska medlemsstaterna till kommissionen överlämna en förteckning över de behöriga myndigheterna för de ansvariga enheter som förtecknas i artikel 2.1, inklusive deras kontaktuppgifter. Medlemsstaterna ska se till att den information som tillhandahålls kommissionen hålls uppdaterad.

Kommissionen ska på sin webbplats offentliggöra en förteckning över dessa myndigheter och deras kontaktuppgifter. Myndigheterna i registret ska, inom ramen för sina befogenheter, fungera som kontaktpunkt för motsvarande behöriga myndigheter i de andra medlemsstaterna. Medlemsstaternas finansiella tillsynsmyndigheter ska också fungera som kontaktpunkt för de europeiska tillsynsmyndigheterna.

I syfte att säkerställa en korrekt tillämpning av detta direktiv ska medlemsstaterna kräva att alla ansvariga enheter är föremål för lämplig tillsyn, vilket inkluderar befogenheter att genomföra tillsyn på plats och på distans, samt vidta lämpliga och proportionella administrativa åtgärder för att avhjälpa situationen vid överträdelse.”

b) Punkt 2 ska ersättas med följande:

”2. Medlemsstaterna ska se till att de behöriga myndigheterna har tillräckliga befogenheter, inbegripet befogenhet att kräva att det lämnas uppgifter som är relevanta för övervakning av efterlevnaden och för utförande av kontroller, samt att de har tillräckliga ekonomiska, personella och tekniska resurser för att fullgöra sitt uppdrag. Medlemsstaterna ska säkerställa att dessa myndigheters personal har stor integritet och rätt kompetens och håller hög yrkesmässig standard, inbegripet när det gäller konfidentialitet, uppgiftsskydd och standarder för att hantera intressekonflikter.”

c) Punkt 4 ska ersättas med följande:

”4. Medlemsstaterna ska se till att de behöriga myndigheterna i den medlemsstat där den ansvariga enheten driver företag utövar tillsyn över att dessa företag iakttar den medlemsstatens nationella bestämmelser för införlivande av detta direktiv.

I de fall då kreditinstitut och finansiella institut ingår i en koncern ska medlemsstaterna se till att, för de ändamål som anges i första stycket, de behöriga myndigheterna i den medlemsstat där ett moderföretag är etablerat samarbetar med de behöriga myndigheterna i de medlemsstater där de företag som ingår i koncernen är etablerade.

När det gäller de företag som avses i artikel 45.9 får sådan tillsyn som avses i första stycket i denna punkt inbegripa vidtagande av lämpliga och proportionella åtgärder för att rätta till allvarliga brister som kräver omedelbart avhjälpande. Dessa åtgärder ska vara tillfälliga och avbrytas när de identifierade bristerna rättats till, inbegripet med bistånd från eller i samarbete med de behöriga myndigheterna i den ansvariga enhetens hemmedlemsstat, i enlighet med artikel 45.2.”

d) I punkt 5 ska följande stycke läggas till:

"I de fall då kreditinstitut och finansiella institut ingår i en koncern ska medlemsstaterna se till att de behöriga myndigheterna i den medlemsstat där ett moderföretag är etablerat utövar tillsyn över det effektiva genomförandet av koncernens riktlinjer och rutiner enligt artikel 45.1. För detta ändamål ska medlemsstaterna se till att de behöriga myndigheterna i den medlemsstat där kreditinstitut och finansiella institut som ingår i koncernen är etablerade samarbetar med de behöriga myndigheterna i den medlemsstat där moderföretaget är etablerat."

31. Artikel 49 ska ersättas med följande:

"Artikel 49

Medlemsstaterna ska se till att beslutsfattare, FIU, tillsynsmyndigheter och andra behöriga myndigheter som arbetar med bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, samt skattemyndigheter och brottsbekämpande myndigheter när de agerar inom ramen för detta direktiv, har effektiva samarbets- och samordningsmekanismer för att på nationell nivå utveckla och genomföra politik och åtgärder för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, bland annat så att de kan fullgöra sin skyldighet enligt artikel 7."

32. I kapitel VI avsnitt 3 ska följande underavsnitt införas:

"Underavsnitt IIa

Samarbete mellan medlemsstaternas behöriga myndigheter

Artikel 50a

Medlemsstaterna får inte förbjuda, eller föreskriva orimliga eller onödigt restriktiva villkor för, informationsutbyte eller bistånd mellan behöriga myndigheter vid tillämpningen av detta direktiv. Medlemsstaterna ska särskilt se till att behöriga myndigheter inte avslår en begäran om bistånd på följande grunder:

- a) Begäran bedöms även omfatta skattefrågor.
- b) Nationell rätt kräver att ansvariga enheter ska bevara sekretessen eller konfidentialiteten, utom i de fall när de relevanta uppgifter som begärs är skyddade av lagstadgad tystnadsplikt eller andra lagstadgade yrkesmässiga privilegier i enlighet med vad som beskrivs i artikel 34.2.
- c) En utredning, undersökning eller ett förfarande pågår i den anmodade medlemsstaten, såvida inte biståndet skulle hindra utredningen, undersökningen eller förfarandet.
- d) Den motsvarande anmodande behöriga myndigheten skiljer sig till sin karaktär eller ställning från den anmodade behöriga myndigheten."

33. Artikel 53 ska ändras på följande sätt:

a) I punkt 1 ska första stycket ersättas med följande:

"1. Medlemsstaterna ska se till att FIU spontant eller på begäran utbyter all information som kan vara relevant för deras bearbetning eller analys av information med koppling till penningtvätt eller finansiering av terrorism och berörda fysiska eller juridiska personer, oberoende av typen av associerade förbrott och även om typen av associerade förbrott inte är känd vid tidpunkten för utbytet."

b) I punkt 2 andra stycket ska andra meningen ersättas med följande:

"Denna FIU ska erhålla information i enlighet med artikel 33.1 och skyndsamt förmedla svar."

34. I artikel 54 ska följande stycke läggas till:

"Medlemsstaterna ska se till att FIU utser åtminstone en kontaktperson eller kontaktpunkt som ansvarar för att ta emot begäranden om information från FIU i andra medlemsstater."

35. Artikel 55.2 ska ersättas med följande:

"2. Medlemsstaterna ska se till att den anmodade FIU omgående och så långt det är möjligt lämnar förhandsgodkännande till spridning av upplysningarna till behöriga myndigheter, oberoende av typen av associerade förbrott. Den anmodade FIU får inte vägra att lämna sitt godkännande till sådan spridning såvida inte detta skulle falla utanför tillämpningsområdet för dess bestämmelser om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism eller skulle kunna försvåra en utredning eller av annan anledning skulle strida mot de grundläggande principerna i den nationella

rätten i den medlemsstaten. Varje vägran att lämna godkännande ska vederbörligen förklaras. Dessa undantagsfall ska specificeras på ett sådant sätt att missbruk och onödiga begränsningar av spridningen av upplysningar till behöriga myndigheter förhindras.”

36. Artikel 57 ska ersättas med följande:

”Artikel 57

Skillnader i definitioner i nationell rätt av förbrott enligt artikel 3.4 får inte begränsa FIU:s förmåga att bistå en annan FIU och får inte begränsa utbyte, spridning och användning av information enligt artiklarna 53, 54 och 55.”

37. I kapitel VI avsnitt 3 ska följande underavsnitt läggas till:

”Underavsnitt IIIa

Samarbete mellan behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut och andra myndigheter som omfattas av tystnadsplikt

Artikel 57a

1. Medlemsstaterna ska kräva att alla personer som arbetar eller har arbetat vid behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut efterlevnad av detta direktiv, liksom revisorer eller experter som agerar på sådana behöriga myndigheters vägnar, omfattas av tystnadsplikt.

Utan att det påverkar fall som omfattas av straffrätt får konfidentiell information som de personer som avses i första stycket erhåller i tjänsten enligt detta direktiv röjas endast i sammandrag eller i sammanställning på ett sätt som gör att det är omöjligt att identifiera enskilda kreditinstitut och finansiella institut.

2. Vad som sägs i punkt 1 får inte utgöra hinder för utbyte av information mellan

- a) behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut inom en medlemsstat i enlighet med detta direktiv eller andra lagstiftningsakter som avser tillsyn av kreditinstitut och finansiella institut,
- b) behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut i olika medlemsstater i enlighet med detta direktiv eller andra lagstiftningsakter som avser tillsyn av kreditinstitut och finansiella institut, inbegripet Europeiska centralbanken (ECB) när den agerar i enlighet med rådets förordning (EU) nr 1024/2013 (*). För sådant informationsutbyte ska villkoren för tystnadsplikt enligt punkt 1 tillämpas.

Senast den 10 januari 2019 ska de behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut i enlighet med detta direktiv, och ECB, när den agerar enligt artikel 27.2 i förordning (EU) nr 1024/2013 och artikel 56 första stycket g i Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/36/EU (**), med stöd av de europeiska tillsynsmyndigheterna, ingå en överenskommelse om de praktiska formerna för informationsutbyte.

3. Behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut och som mottar konfidentiell information enligt punkt 1 ska endast använda denna information

- a) för att fullgöra sina skyldigheter enligt detta direktiv eller enligt andra lagstiftningsakter inom ramen för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, tillsynsreglering och tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut, inbegripet påförande av sanktioner,
- b) vid överklagande av ett beslut som fattats av den behöriga myndighet som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut, inbegripet domstolsförfaranden,
- c) vid domstolsförfaranden som har inletts enligt särskilda bestämmelser i unionsrätt antagen på området för detta direktiv eller på området för tillsynsreglering och tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut.

4. Medlemsstaterna ska se till att behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut vid tillämpningen av detta direktiv i största möjliga utsträckning samarbetar med varandra, oavsett deras respektive karaktär eller ställning. Sådant samarbete innefattar också förmågan att inom ramen för den anmodade behöriga myndighetens befogenheter utföra utredningar på en anmodande behörig myndighets vägnar, och det påföljande utbytet av information som erhållits genom sådana utredningar.

5. Medlemsstaterna får tillåta sina nationella behöriga myndigheter som utövar tillsyn över kreditinstitut och finansiella institut att ingå samarbetsavtal för samarbete och utbyte av konfidentiell information med motsvarande behöriga myndigheter i tredjeländer. Sådana samarbetsavtal ska ingås på ömsesidig grund och enbart om utlämnad information omfattas av en garanti om krav på tystnadsplikt som är åtminstone likvärdig med den som avses i punkt 1. Konfidentiell information som utbyts enligt dessa samarbetsavtal ska användas för ändamålet att utföra dessa myndigheters tillsynsuppdrag.

Om den information som utbyts har sitt ursprung i en annan medlemsstat får den inte lämnas ut utan uttryckligt medgivande från den behöriga myndighet som har delat med sig av den och, i lämpliga fall, endast för de ändamål för vilka den myndigheten har medgett att den lämnas ut.

Artikel 57b

1. Utan hinder av artikel 57a.1 och 57a.3 och utan att det påverkar tillämpningen av artikel 34.2 får medlemsstaterna tillåta informationsutbyte mellan behöriga myndigheter inom samma medlemsstat eller i olika medlemsstater, mellan behöriga myndigheter och myndigheter med ansvar för tillsyn över enheter inom finanssektorn och fysiska eller juridiska personer vid utövandet av deras yrkesmässiga verksamhet enligt vad som avses i artikel 2.1.3 och myndigheter som enligt lag har ansvar för tillsynen över finansmarknader inom ramen för deras respektive tillsynsfunktioner.

Den information som mottagits ska i samtliga fall omfattas av krav på tystnadsplikt som är åtminstone likvärdiga med dem som avses i artikel 57a.1.

2. Utan hinder av artikel 57a.1 och 57a.3 får medlemsstaterna, med stöd av bestämmelser i nationell rätt, tillåta att viss information lämnas ut till andra nationella myndigheter som enligt lag har ansvar för tillsyn över finansmarknaderna, eller med specifikt ansvar för att bekämpa eller utreda penningtvätt, därmed associerade förbrott eller finansiering av terrorism.

Konfidentiell information som utbyts enligt denna punkt ska dock enbart användas för berörda myndigheters rättsliga uppgifter. Personer med tillgång till sådan information ska omfattas av krav på tystnadsplikt som är åtminstone likvärdiga med dem som avses i artikel 57a.1.

3. Medlemsstaterna får tillåta att viss information som rör tillsyn över att kreditinstituten efterlever detta direktiv lämnas ut till parlamentariska undersökningskommittéer, revisionsrätter och andra enheter med ansvar för undersökningar i den egna medlemsstaten, på följande villkor:

- a) Enheterna har ett klart definierat mandat enligt nationell rätt att undersöka eller granska agerandet hos myndigheter med ansvar för tillsyn över dessa kreditinstitut eller för lagstiftning om sådan tillsyn.
- b) Informationen är strikt nödvändig för fullgörandet av det mandat som avses i led a.
- c) De personer som har tillgång till informationen är enligt nationell rätt föremål för krav avseende tystnadsplikt som är åtminstone likvärdiga med dem som avses i artikel 57a.1.
- d) Information som har sitt ursprung i en annan medlemsstat får inte lämnas ut utan uttryckligt medgivande från de behöriga myndigheter som har lämnat ut den, och endast för de ändamål för vilka de myndigheterna har medgett att den lämnas ut.

(*) Rådets förordning (EU) nr 1024/2013 av den 15 oktober 2013 om tilldelning av särskilda uppgifter till Europeiska centralbanken i fråga om politiken för tillsyn över kreditinstitut (EUT L 287, 29.10.2013, s. 63).

(**) Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/36/EU av den 26 juni 2013 om behörighet att utöva verksamhet i kreditinstitut och om tillsyn av kreditinstitut och värdepappersföretag, om ändring av direktiv 2002/87/EG och om upphävande av direktiv 2006/48/EG och 2006/49/EG (EUT L 176, 27.6.2013, s. 338)."

38. I artikel 58.2 ska följande stycke läggas till:

”Medlemsstaterna ska även se till att deras behöriga myndigheter, när de identifierar överträdelser som omfattas av straffrättsliga påföljder, informerar de brottsbekämpande myndigheterna med nödvändig skyndsamhet.”

39. Artikel 61 ska ändras på följande sätt:

a) Punkt 1 ska ersättas med följande:

”1. Medlemsstaterna ska se till att de behöriga myndigheterna, och i tillämpliga fall de självreglerande organen, etablerar effektiva och tillförlitliga mekanismer för att uppmuntra rapportering till de behöriga myndigheterna, och i tillämpliga fall de självreglerande organen, om potentiella eller faktiska överträdelser av de nationella bestämmelser varigenom detta direktiv införlivas.

För det ändamålet ska de tillhandahålla en eller flera säkra kommunikationskanaler för personer som gör den rapportering som avses i första stycket. Sådana kanaler ska säkerställa att identiteten på de personer som tillhandahåller information endast är känd för de behöriga myndigheterna, och i tillämpliga fall de självreglerande organen.”

b) I punkt 3 ska följande stycken läggas till:

”Medlemsstaterna ska se till att enskilda personer, inbegripet anställda och företrädare vid den ansvariga enhet som rapporterar misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism internt eller till FIU, skyddas rättsligt från att utsättas för hot, hämnd eller fientliga handlingar, och i synnerhet från ogynnsamma eller diskriminerande anställningsåtgärder.

Medlemsstaterna ska se till att enskilda personer som utsätts för hot, fientliga handlingar eller ogynnsamma eller diskriminerande anställningsåtgärder efter att ha rapporterat misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism internt eller till FIU har rätt att på ett säkert sätt inkomma med klagomål till respektive behörig myndighet. Utan att det påverkar konfidentialiteten för de uppgifter som FIU samlat in, ska medlemsstaterna även se till att sådana enskilda personer har rätt till ett effektivt rättsmedel för att tillvarata sina rättigheter enligt denna punkt.”

40. Följande artikel ska införas:

”Artikel 64a

1. Kommissionen ska biträdas av den kommitté för förebyggande av penningtvätt och finansiering av terrorism (nedan kallad *kommittén*) som avses i artikel 23 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/847 (*). Denna kommitté ska vara en kommitté i den mening som avses i förordning (EU) nr 182/2011 (**).

2. När det hänvisas till denna punkt ska artikel 5 i förordning (EU) nr 182/2011 tillämpas.

(*) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/847 av den 20 maj 2015 om uppgifter som ska åtfölja överföringar av medel och om upphävande av förordning (EG) nr 1781/2006 (EUT L 141, 5.6.2015, s. 1).

(**) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 182/2011 av den 16 februari 2011 om fastställande av allmänna regler och principer för medlemsstaternas kontroll av kommissionens utövande av sina genomförandebefogenheter (EUT L 55, 28.2.2011, s. 13).”

41. Artikel 65 ska ersättas med följande:

”Artikel 65

1. Senast den 11 januari 2022 och därefter vart tredje år ska kommissionen utarbeta en rapport om genomförandet av detta direktiv och lägga fram den för Europaparlamentet och rådet.

Rapporten ska särskilt innehålla följande:

a) En redogörelse för särskilda åtgärder som antagits och mekanismer som inrättats på unionsnivå och medlemsstatsnivå för att förebygga och hantera framväxande problem och nya utvecklingstendenser som utgör ett hot mot unionens finansiella system.

b) Uppföljningsåtgärder som vidtagits på unionsnivå och medlemsstatsnivå på grundval av farhågor som kommit till deras kännedom, inklusive klagomål som rör nationell rätt som försvårar behöriga myndigheters och självreglerande organs tillsyns- och utredningsbefogenheter.

- c) En redogörelse för tillgängligheten till relevant information för de behöriga myndigheterna och FIU i medlemsstaterna, för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt och finansiering av terrorism.
- d) En redogörelse för det internationella samarbetet och informationsutbytet mellan de behöriga myndigheterna och FIU.
- e) En redogörelse för åtgärder från kommissionens sida som är nödvändiga för att kontrollera att medlemsstaterna vidtar åtgärder i enlighet med detta direktiv och för att bedöma framväxande problem och nya utvecklingstendenser i medlemsstaterna.
- f) En analys av möjligheterna att vidta särskilda åtgärder och mekanismer på unionsnivå och medlemsstatsnivå som rör möjligheterna att samla in och få tillgång till uppgifter om verkligt huvudmannaskap för företag och andra juridiska enheter som är registrerade utanför unionen och av proportionaliteten i de åtgärder som avses i artikel 20 b.
- g) En utvärdering av hur de grundläggande rättigheterna och de principer som erkänns i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna har följts.

Den första rapporten, som ska offentliggöras senast den 11 januari 2022, ska vid behov åtföljas av lämpliga lagstiftningsförslag, inbegripet, där så är lämpligt, avseende virtuella valutor, befogenhet att upprätta och underhålla en central databas för registrering av användarnas identitet och plånboksadresser som är tillgänglig för FIU, liksom formulär för självdeklaration för användare av virtuella valutor, och att förbättra samarbetet mellan medlemsstaternas kontor för återvinning av tillgångar samt en riskbaserad modell för de åtgärder som avses i artikel 20 b.

2. Senast den 1 juni 2019 ska kommissionen utvärdera ramen för FIU:s samarbete med tredjeländer och hinder och möjligheter när det gäller att förbättra samarbetet mellan FIU i unionen, inbegripet möjligheten att inrätta en mekanism för samordning och stöd.

3. Kommissionen ska, om lämpligt, lägga fram en rapport för Europaparlamentet och rådet för att bedöma huruvida det är nödvändigt och proportionellt att sänka procentsatsen för identifiering av verkligt huvudmannaskap för juridiska enheter, mot bakgrund av eventuella rekommendationer som utfärdats i detta avseende av internationella organisationer och normgivare med befogenheter på området för förhindrande av penningtvätt och bekämpning av finansiering av terrorism som en följd av en ny bedömning, och lägga fram ett lagstiftningsförslag, om så är lämpligt.”

42. Artikel 67.1 ska ersättas med följande:

”1. Medlemsstaterna ska senast den 26 juni 2017 sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv.

Medlemsstaterna ska tillämpa artikel 12.3 från och med den 10 juli 2020.

Medlemsstaterna ska inrätta de register som avses i artikel 30 senast den 10 januari 2020 och de register som avses i artikel 31 senast den 10 mars 2020 och de centraliserade automatiserade mekanismer som avses i artikel 32a senast den 10 september 2020.

Kommissionen ska säkerställa den sammankoppling av register som avses i artiklarna 30 och 31 i samarbete med medlemsstaterna senast den 10 mars 2021.

Medlemsstaterna ska genast överlämna texten till de bestämmelser som avses i denna punkt till kommissionen.

När en medlemsstat antar dessa bestämmelser ska de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen ska göras ska varje medlemsstat själv utfärda.”

43. I bilaga II punkt 3 ska inledningen ersättas med följande:

”3. Geografiska riskfaktorer – registrering, etablering, bosättning i:”

44. Bilaga III ska ändras på följande sätt:

a) I punkt 1 ska följande led läggas till:

”g) Kunden är en tredjelandsmedborgare som ansöker om uppehållstillstånd eller medborgarskap i medlemsstaten i utbyte mot kapitalöverföringar, köp av egendom eller statsobligationer, eller investeringar i företagsenheter i den medlemsstaten.”

b) Punkt 2 ska ändras på följande sätt:

i) Led c ska ersättas med följande:

”c) Indirekta affärsförbindelser eller transaktioner utan vissa skyddsåtgärder såsom medel för elektronisk identifiering eller betrodda tjänster enligt förordning (EU) nr 910/2014 eller andra säkra identifieringsprocesser på distans eller på elektronisk väg som reglerats, erkänts, godkänts eller godtagits av relevanta nationella myndigheter.”

ii) Följande led ska läggas till:

”f) Transaktioner avseende olja, vapen, ädelmetaller, tobaksprodukter, kulturella artefakter och andra föremål av arkeologisk, historisk, kulturell och religiös betydelse eller av sällsynt vetenskapligt värde, samt elfenben och skyddade arter.”

Artikel 2

Ändring av direktiv 2009/138/EG

I artikel 68.1 b i direktiv 2009/138/EG ska följande led läggas till:

”iv) Myndigheter som ansvarar för tillsyn över att de ansvariga enheter som nämns i artikel 2.1.1 och 2.1.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849 (*) efterlever det direktivet.

(*) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849 av den 20 maj 2015 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG och rådets och kommissionens direktiv 2006/70/EG (EUT L 141, 5.6.2015, s. 73).”

Artikel 3

Ändring av direktiv 2013/36/EU

I artikel 56 första stycket i direktiv 2013/36/EU ska följande led läggas till:

”g) myndigheter som ansvarar för tillsyn över att de ansvariga enheter som förtecknas i artikel 2.1.1 och 2.1.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849 (*) efterlever det direktivet.

(*) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849 av den 20 maj 2015 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG och rådets och kommissionens direktiv 2006/70/EG (EUT L 141, 5.6.2015, s. 73).”

Artikel 4

Införlivande

1. Medlemsstaterna ska senast den 10 januari 2020 sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv. De ska genast överlämna texten till dessa bestämmelser till kommissionen.

När en medlemsstat antar dessa bestämmelser ska de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs.

2. Medlemsstaterna ska till kommissionen överlämna texten till de centrala bestämmelser i nationell rätt som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

Artikel 5

Ikraftträdande

Detta direktiv träder i kraft den tjugonde dagen efter det att det har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning*.

*Artikel 6***Adressater**

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdat i Strasbourg den 30 maj 2018.

På Europaparlamentets vägnar

A. TAJANI

Ordförande

På rådets vägnar

L. PAVLOVA

Ordförande
